సమీరకుమారవిజయము

పుష్పగిరి తిమ్మనకవి ప్రణీతము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచేఁ

ప్రకటితము.

1929

All Rights Reserved.

Printed at
the "VAVILLA" Press,
Madras.—1929.

ఉపోద్ఘాతము.

శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు గీతలలో సత్యుత్కృష్టపదార్థమునుండి యతినికృష్టపదార్థమువఱకును గలవిశేషాంశములు తనస్వరూపముగా వేర్వేఱ విభజించి చెప్పుచుఁ జెప్పుచుఁ గట్టకడ కొక్కమాటలో బ్రహ్మాండ మంతయు నిమిడి పోవునట్లుగా

> "యద్య ద్విభూతిమత్సత్త్వం శ్రీమదూర్జితమేవ వా,
> త త్తదేవావగచ్ఛ త్వం మమ తేజోంశసంభవమ్."

అని తన విశ్వరూపమును బ్రకటించి యున్నాఁడు. దీనింబట్టి చూడఁ బ్రతివ్యక్తియందును భగవదంశ మంతో యింతో యిమిడియే యున్న దని చెప్పక తప్పదు. ఇట్టిచో వివేకవంతుఁ డగుపురుషునియెడ భగవ దంశ మున్న దనుటలో సందియము లేదు. అంతో యింతో భగవ దంశము కలవా రయ్యును దామసగుణసంభూతు లైనవారి విషయ మటుంచి సాత్త్వికులును, వివేకవంతులు నగు ప్రతివారును దాముజన్మ మెత్తినందుల కేదో యొకరూపమున సార్థక్యమును సంపాదింపవలె ననియే ప్రయత్నించుచుందురు. ఆప్రయత్నములును నొక్కరూపము లేగాక యనేకరూపములుగా నుండెడుఁగానఁ దలాయొకరీతిని వారివారికిం గలప్రజ్ఞావిశేషమునుబట్టి పచరింపఁబడుచుండును. అట్టివానిలోఁ గృతి నిర్మాణ మొకటి. ఐహికాముష్మికసంపాదకము లగునన్నికార్యములలోను నియ్యదియే శాశ్వతము. కనుకనే ప్రపంచస్థాయిభావమున కిది యాధార మగుచున్నది. ఇప్పటి కెన్నఁడో జరిగిన వైన నేమి నేఁటిదాఁక నాఁటిపరిస్థితులను గన్నులఁ గట్టినట్టు పొడకట్టఁ జేయున దిదియే యయ్యెఁగాని మఱొకటి గాదుగదా! అట్టి లోకోత్తరకార్య మొనరించి మృతజీవు లైయున్న కవిమహాశయులలో సమీరకుమారవిజయ

మనునేఁడాశ్వాసముల యీప్రబంధమును రచించి శ్రీరామచంద్రున కర్పించి లబ్ధప్రతిష్ఠుఁడైన లోకోత్తరపురుషుఁడు

పుష్పగిరితిమ్మన్న

యొకఁడు. ఇతఁడు వైదికశాఖాబ్రాహ్మణుఁడు. ఇంటిపేరు పుష్పగిరివారు. ఆశ్వలాయనసూత్రము. విశ్వామిత్రగోత్రము. తండ్రి అప్పనార్యుఁడు తల్లి ఓబుళమ్మ. అగ్రజులు వేంకటకృష్ణయ్య, వేంకటకవి. వీరిలోఁ బెద్ద వాఁడు బ్రహ్మవేత్త. రెండవవాఁడు కవీశ్వరుఁడు. మన తిమ్మకవి శ్రీ హనూమత్పాదసేవాగతాధ్యాత్మతత్త్వ కవిత్వమహత్త్వవిదుఁడు. ఈ విషయము పీఠిక 12-వ పద్యమువలనఁ దెలియఁబడుచున్నది. ఇతనియనుభవమునుబట్టిచూడ నీతఁడు కేవలము కవియును, కేవలము వేదాంతియే గాక యోగశాస్త్రమునందును, మంత్రశాస్త్రమునందును, సగుణనిర్గుణోపాసనయందును, గానశాస్త్రమునందును మిగులఁ బ్రవీణుఁడని పీఠిక 21-గద్య. షష్ఠాశ్వాసములోని మంత్ర-గానవిద్యాపరీక్షలు-వీనివలన స్పష్టమగుచున్నది "ఈకవినివాసస్థలము నెల్లూరిమండలములోని మోడెగుంట (కోవూరు తాలూకా) యయినట్లు నెల్లూరిమండలచరిత్రసంగ్రహమునందు వ్రాయఁబడి యున్న" దనియు, "నీకవి పదునెనిమిదవశతాబ్ది మధ్యము ౧౭౫౦ మొదలుకొని ౧౭౭౦వ సంవత్సరమువఱకును కవిత్వరచన చేసి యుండవచ్చు" ననియు నాంధ్రకవులచరిత్రములో వ్రాయఁబడియున్నది ఇతని కిష్టదైవము హనుమంతుఁడు. తనయిష్టదైవమే గురువుగా దయచేసి తనకుఁ దత్త్వమస్యాది మహావాక్యముల కర్థ మెఱుకపఱచె నని

> "స్వప్నమున మున్ను నాకు సాక్షాత్కరించి, తత్త్వమస్యాదివాక్యసంతతికి నర్థ
> మెఱుకచేసినగురుఁడ నేనే యటంచు, నానతిచ్చినహనుమంతు నభినుతింతు."
>
> (పీఠి. 7.)

అని తత్కృతజ్ఞతగాఁ జెప్పికొనియున్నాఁడు. ఇటుఁ బ్రసంగసంగతిచే వచ్చినది గనుక స్వప్నవిచారమునుగుఱించి యించుక ముచ్చటించుట యప్రస్తుతము గా దని తలంచుచున్నాను.

స్వప్నవిచారము.

ఇటీవల నాధునికవిమర్శకులు తఱచుగాఁ గృతికర్తలు తమ కృతులయందు నిరూపించుకొనిన స్వప్నప్రసంగములం గూర్చి హేళన నేయుచున్నారు. ఇతఃపూర్వస్థితి యెట్లుండెనో యని శంకించుట కిట్టి హేళనలు కన్పట్టకపోవుటచే నప్పుడొకవిధమైనయాస్తికత్వ మాస్వప్నభాగమున నున్న దనియే మన మూహింపవచ్చును ఇందుల కప్పకవి స్వప్నమును నహోబలపండితుఁడు బలపఱచుటయే నిదర్శనము. ఇందులో నాత్మగౌరవార్థ మయినయే యిదియు నొక్కవిషయముగాఁ గల్పించి యెవరిమట్టునకు వారు పూర్వపూర్వులం జూచుకొని పులిని జూచి నక్క వాఁతఁ బెట్టుకొన్నట్లు తమతమకృతులయందుఁ గూర్చుచున్నారే గాని యింతయు నిజమా యని పాఠకలోకమునకు లేనిపోని మిథ్యాత్వబుద్ధిని గల్పించునంతఃని యగుచున్నది. ఈవిషయమై నితాంతము విచారించి చూచినచో నాహారనిద్రాభయాదులు గల ప్రతిప్రాణికిని స్వప్నావస్థ యున్న దనియే చెప్పక తప్పదు. ఇట్లని వివేకవిశిష్టులైనమానవుల కెవరియంతరాత్మకు వారికే తెలియకపోదు.

స్వప్న మనఁగా నది యెక్కడనుండియో యకస్మాత్తుగాఁగాని, యొకరిచ్చినదానఁ గాని వచ్చునదిగాదు. అది మనోవ్యాపారమునుబట్టి కలిగెడు నొకానొకయవస్థావిశేషము. దత్తరామపండితుఁడు స్వప్నప్రకాశికలో స్వప్నమునుగుఱించి చెప్పుచు స్వప్నమువచ్చుటకుఁ గారణముల నిట్లు చెప్పియున్నాఁడు —

"మనోవహానాం పూర్ణత్వా ద్దోషైరతిబలైస్త్రిభిః,
స్రోతసాం దారుణాన్ స్వప్నాన్ కాలే పశ్యత్యదారుణాన్."

(మనస్సు సంచరించుటకు యోగ్యము లగునాడులయందు వాత పిత్త శ్లేష్మములు విషమముగ సంచరించుటవలనఁ గలిగినదోషములచే శుభాశుభము లగుస్వప్నములు గలుగును.)

"సర్వేంద్రియాణాం విరతౌ మనోఽనుపరతం యది,
విషయేభ్యస్తదా స్వప్నం నానారూపం ప్రపశ్యతి."

(విషయేంద్రియము లన్నియుఁ దమతమవ్యాపారములను జాలించి

యుండ మనస్సునకుమాత్రము వ్యాపారము గలిగి యుండునపుడు నానాస్వప్నములు గలుగును.)

ఇట్లు గలిగెడిస్వప్నములును,

"దృష్టశ్శ్రుతోఽనుభూతశ్చ ప్రార్థితః కల్పితస్తథా,
భావికో దోషజశ్చైవ స్వప్నస్సప్తవిధో మతః."

(1. పగలు గనినవస్తువు రాత్రి నిద్రలోఁ గనఁబడినచో దృష్టస్వప్నము, 2. ఇదివఱకు వినినమాట నిద్రలో వినఁబడినచో శ్రుతస్వప్నము, 3 మేలుకొనినపుడు దా ననుభవించినవస్తువులు నిద్రలో ననుభవించినచో అనుభూతస్వప్నము, 4 మేల్కొనినపుడు కోరినవస్తువును నిద్రలోఁ జూచినచోఁ బ్రార్థితస్వప్నము, 5 పగలు కల్పించిన వస్తువు రాత్రి నిద్రలో గనఁబడినచోఁ గల్పితస్వప్నము, 6 ఇదివఱకెప్పుడును నెఱుఁగనివస్తువును నిద్రలోఁ జూచినచో భావికస్వప్నము, 7 వాతపిత్త శ్లేష్మప్రకోపమువలన నిద్రలో నొకవస్తువును జూచినచో దోషజస్వప్నము.) అని యేడువిధము లని నిర్వచింపఁ బడి తదంతర్భేదములు కావలసినన్ని పెరిఁగిపోయినవి. కనుక నంతర్జ్ఞానేంద్రియ వ్యాపారము లున్నంతవఱకును స్వప్నములు గలుగుచుండుట నైజమే యని తలఁచుటకు సందేహము లేదు. ఇది యొక బూటకమే గాని యందఱకును నొక్కమాదిరిస్వప్నములే గల్గునా? యని శంకించుటకు మనస్సు పాఱువోవచ్చును. అందఱకును గల్గు సంకల్పాదు లన్నియు నొక్కపోలికవే గాన నట్లు కలుగవచ్చునని సమాధానము చెప్పుట యటుంచి

"ఏకవస్త్రః కుశాస్తీర్ణే సుప్తః ప్రయతమానసః,
నిశాన్తే పశ్యతి స్వప్నం శుభం వా యది వాఽశుభమ్."

(స్వప్నమును గోరువాఁ డేకవస్త్రధారి యై నిర్మలహృదయముతో దర్భాసనముపైఁ బరుండెనేని వేకువజామున శుభస్వప్నమును గాని యశుభస్వప్నమును గాని గాంచును) అని కావలెనని స్వప్నమును జూడవలె ననుకొన్న నిట్లు చేయవలసిన దని స్వప్నప్రకాశికలోనే చెప్పఁబడినది. ఇట్టిపరిస్థితులలో సాంప్రదాయసిద్ధముగ వచ్చుచున్న

యాస్తిక్యబుద్ధి గల్గి యిష్టదైవ మని యొండొకదేవుని నమ్మినవారల కాయిష్టదైవము స్వప్నావస్థలో సాక్షాత్కరించి తనభక్తుని నేదే నొక రూపమున ననుగ్రహించుననుట కల్ల యని మనము మనయాత్మ సాక్షికముగాఁ జూచుకొని బూటకముగాఁ దలఁచుటకంటె "నేపుట్టలో నేపామున్నదో" యని తలఁచి తద్విశ్వాసిజనులకుండు విశ్వాసమును భంగపఱపకుండుటయే భావ్యమని యింతదూరము మనవిచేయవలసి వచ్చినది. ఈవిధముగనే మనకవియును బ్రయత్నపూర్వకముగ స్వప్నము దెప్పించుకొని భగవత్సాక్షాత్కృతిం బడసినట్లు పీఠికలో ౭౦ నుండి తెలియఁబడుచున్నది. నిజమును దాఁచినఁ జెప్పఁ జాలము గాని యిందులోని సత్యాసత్యములను నిర్ణయింపవలె నన్న నింతకును దన్మయత్వముండవలయును. మఱియొక్క మనవి. ఇందఱకును నిట్టి కలలే వచ్చుననుట యసంగత మందు రని ముందే మనవి చేసి యున్నాను. ఒకటి యాలోచింపవలసి యున్నది వారివారి కాలమున నున్న జనసంఖ్యలు నీనాఁడు మనకు లెక్కకు వచ్చువా రుద్దిష్టకవులును,—వారిచేఁ దెలుపంబడినవారును—ఇంతియే గాని తదితరులు లెక్కకు రారుగదా! అంతమందిలో నొకరిద్దఱుగా వచ్చుచు నీనాఁటికి మొత్తమునకు వచ్చిన కొలఁదిమందియును లోకోత్తరపురుషు లగుటవలన వా రందఱికిని నొక్కటే స్థితిఁ బట్టుట యసంగతము గాని, కల్పితము గాని కా దని నమ్మవచ్చును. రామాయణములోఁ ద్రిజటకు స్వప్నము వచ్చినట్లు స్వప్నవృత్తాంత మున్నది గదా! హరిశ్చంద్రుఁడును, ఉషాకన్యయుఁ గలగాంచినారుగదా! ఇటీవలఁ గాదంబరీ దశకుమారచరిత్రాదులలోఁ దత్ప్రసంగ మున్నది గదా! కనుకఁ దిమ్మకవికిఁ దనయిష్టదైవమే గురువుగా వచ్చి వేదాంతమును బోధించె ననుట సత్యమనియే భావింతము.

ప్రబంధనిర్మిమీాంస

"ఏకశ్శబ్దస్సుప్రయుక్తస్సమ్యజ్ఞాతస్స్వర్గే లోకే చ కామధుగ్భవతి"

(సుష్ఠురూపముతో నొక్కశబ్దమును బ్రయోగించినవాఁడును, ఒక్కశబ్దమును లెస్సగాఁ దెలిసికొనినవాఁడును స్వర్గమునందును, నిహలోకమునందును నభీష్టఫలభాజకుఁ డగుచున్నాఁడు) అని శ్రుతి. సాహిత్యదర్పణములో విశ్వనాథకవిరాజు కావ్యమహిమను దెల్పుచు

"చతుర్వర్గఫలప్రాప్తిస్సుఖాదల్పధియామపి,
కావ్యాదేవ యతస్తేన తత్స్వరూపం నిరూప్యతే."

అని చెప్పి తనచెప్పినది ప్రాచీనసమ్మతమే యనినమ్మకమును పుట్టించుటకై

"ధర్మార్థకామమోక్షేషు వైచక్షణ్యం కలాసు చ,
కరోతి కీర్తిం ప్రీతిం చ సాధుకావ్యనిషేవణమ్."

అని పురాణవాక్యమును నుదాహరించి యున్నాఁడు. ఇట్టిసుభాషితములు వినినతరువాతఁ బ్రతివానికిని దత్ఫలాపేక్ష గలుగుచుండుట సహజమైయుండఁగాఁ దత్ఫలప్రాప్తికి సాధనభూతమైన కవితాకలావిలాసముగలవానికిఁ గల్గుననుట వింత గాదు. కనుకనే ప్రతికవీశ్వరుఁడును దానొక్కకృతిరచన చేసి తన్మూలమునఁ దనజన్మము సార్థకము చేసికొనవలయు నని యూహించుచున్నట్లు తెల్పికొనియున్నాఁడు అట్టియాస్తికతాపరాయణులగు మహనీయులవాక్యములు కాలదోషముచే మనకు వెగటనిపించి హేళనక్రిందికి దిగుచున్నవి. కాని వారికున్నతన్మయావస్థలో నేయించుకంతేని మనమును బొల్గొని వచో నందలియాథార్థ్య మెఱుకపడక పోదు. ఇట్టిప్రబంధనిర్మిమీషయీకవిమహాశయునకును గలిగినట్లును, ఇష్టగోష్ఠిలో దానిని జీవబ్రహ్మైకత్వనిరూఢమనస్కులును, అంతర్ముఖులును, దనకు హితులు నగు తనయన్న వేంకటకృష్ణయ్యకును, తాడిపర్తి కేశవపెరుమాళ్లకును, ప్రబలరఘుపతికిని దెలిపి వారి ప్రోత్సాహముం బడసినట్లును (పీఠిక 13) విశదీకరింపఁబడినది.

ప్రబంధనిబంధనములు.

సాధుకావ్యరచనవలన దుర్లభం బగుచతుర్వర్గఫలప్రాప్తి కల్గునని నిర్వచించినపెద్దలవాక్యముపై విశ్వాసము గలవాఁడు తక్కటివానికంటెను సాధ్యమైనంతలో సులభముగనే ఫలప్రాప్తి గలుగునట్టి సత్కావ్యనిర్మాణమునకుఁ గడంగకపోఁడు కడంగినపుడు తల్లక్షణములను, దన్నిబంధనములను ననుసరింపక తప్పదు. ఆపద్ధతి యాకాలమున విశేషగౌరవపదవిలో నుండె నని మన మూహింపవలసినదే గాని యీనాఁటి దేశ-కాల-వ్యక్తిపరిస్థితులకు సరిగాలేదని వానిని నిందించినదానఁ బ్రయోజనము లేదు. కవికాలమేదో, తత్ప్రవర్తన మెట్టిదో

తత్కాలపరిస్థితు లెట్టివో నిర్ణయించుకొని మనమును దత్కాలపువారమే యయి చూచినచో సర్వమును గోచరింపక మానదు.

మహాకావ్యమునకు

క. "పురసింధునగర్తువశశి, సరసీవనమధురతిప్రసంగవిరహముల్
పరిణయ తనయోదయ నయ, విరచనయాత్రాజిదూత్యవిభువర్ణనముల్."

(నరసభూ. ద్వి. 166.)

అనునష్టాదశవర్ణనములు సమగ్రముగాఁ గాని, యీషదల్పముగ నసమగ్రముగాఁ గాని యుండవలయు నని లక్షణకర్తలు నిబంధించి యున్నారు. అప్పకవి 22 వర్ణన లుండవలె నన్నాఁడు. (చూ. అప్ప. ప్ర. 28) ఇంతకును

"వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం దోషాస్తస్యాపకర్షకాః,
ఉత్కర్షహేతవః ప్రోక్తా గుణాలంకారరీతయః."

(సాహి. ద. ప్ర. పరి.)

అని విశ్వనాథపండితుఁడు నిర్వచించి యున్నాఁడు. కనుకఁ గావ్యనిబంధనములను లోఁబడినప్పుడు సాధ్యమైనంతవఱకు నపకర్షకహేతువులైన దోషములకుఁ జోటీక, యుత్కర్షహేతువులైనగుణాలంకారరీతులనే ప్రసంగించుచుఁ బ్రబంధనిర్మాత తనకల్పనాచాతుర్యమున నేమి, మఱొక్కటనేమి యెట్లయినను "సమానానా ముత్తమశ్లోకో అస్తు" అన్నట్లు గడంగఁ జూచును. ప్రాచీనలక్షణముల నుల్లంఘించుటచే మహాకావ్యత్వమునకు భంగము వాటిల్లు నని పాటించినవారు పూర్వులు. అవి మనముక్కునకు సూటిగా లే వని యాయాయంశముల నెత్తి తప్పు వట్టుట యంత సమంజస మనిపింపదు. ఈప్రబంధనిర్మాతయుఁ బ్రాచీననియమములను సమగ్రముగాఁ బాటించి కృతార్థుఁడైనవాఁడు.

గ్రంథకర్తృత్వము.

నెల్లూరుమండలములో నేకకాలమున నొక తావునుండియే యీప్రబంధరాజముతోపాటు బయలుదేఱినమహాప్రబంధములు మఱి రెండు గలవు. కంకంటి పాపరాజుగారి యుత్తరరామాయణ మొకటి. ధరణిదేవుల రామమంత్రిగారి దశావతారచరిత్ర మొకటి. ఈరెండు ప్రబంధములను గూడఁ బుష్పగిరి తిమ్మనయే రచించి వారి కొసఁగె నని

కొంద ఱనుచున్నా రనియుఁ, బుష్పగిరి తిమ్మన్న ప్రౌఢకవి యగుట చేతను, అందఱును నొక్కదేశములో నుండుటచేతను నిట్టిప్రవాదము గలిగినదే గాని కవిత్వశైలిని బట్టిచూడ నీగ్రంథకర్తృత్వారోపణము నిరాధారమనియు, నందులోను బాపరాజునకు మాత్ర మీతఁడు సహాయుఁ డైనాఁడే గాని దశావతారచరిత్రములో నేమాత్రమును నీతనికి సంబంధము లేదనియు వీరేశలింగం పంతులవారు కవులచరిత్రలో నిర్ణయించి, యుత్తరరామాయణకర్తృత్వారోపణమునకు లోకప్రవాద మిట్లున్నదని వ్రాసియున్నారు.-"కంకంటి పాపరాజు ప్రళయకావేరిపట్టణములో నమీనుగా లౌక్యాధికారమం దుండినవాఁడు ఆకాలమునందే యీయనవద్దఁ బుష్పగిరి తిమ్మన్న కొంతఋణము చేసి యాయప్పు తీర్పలేక యీపుస్తకమును దానిక్రిందఁ జేసి యియ్యఁగా ౧౭౯౦ వ సంవత్సర ప్రాంతమున నుత్తరరామాయణమును బాపరాజు తనపేరితోఁ బ్రచురించెనని చెప్పుచున్నారు.".అని, "లేనిది పుట్టఁబోదు అనునది కొంతవఱకు నిజమని యాలోచించినచో నిది కూడఁ బొసఁగవచ్చును. కావ్యం యశసేఽర్థకృతే..." అని యున్నది గదా! కంకంటిపాపరాజు ధనాఢ్యుఁడై యుండి తనసహశ్రోతకుఁ గొంత ధనసాహాయ్యము చేసి తానును దన సహశ్రోత యంతవాఁడే యగుటం దన్నిష్కృతియను పేరిటఁ బ్రబంధము చేసి యీవలసిన దని యన్నను ననవచ్చును. లేదా గ్రంథము వ్రాసికొని వచ్చి యిది దానికి సరిపుచ్చుకొనవలసిన దని కోరఁగా నొప్పుకొని యైన నుండవచ్చును. ఇరువురిమనస్సు లొక్కటి యైనప్పు డెట్లు చేసినను జేయవచ్చును. ఈయూహావలన మహాప్రౌఢ ప్రబంధకర్త యగుపాపరాజున కసమర్థత్వము నారోపించుట గాదు. ఆతఁడు "చతుర్విధానవద్యకవిత్వవిద్యావధానాధునాతనభోజరాజ... విష్ణుమాయావిలాసాభిధానయక్షగాన నిర్మాణప్రవీణ..."అని తన చెప్పికొన్నంతట సమర్థుఁడే యని యనుటకు సందియము లేదు. కవితాశైలినిబట్టి చూడ నుత్తరరామాయణమునందు ఆదిశ్రీకారమునుండి యంత్యాక్షరమువఱకును బదగుంఫనమున నేమి, సమాస జాటిల్యమున నేమి, నేర్పు కూర్పువలన నేమి, యూహాపోహాలనేమి పద్యముల యెత్తుగడలనేమి, యతిప్రాసప్రయోగముల నేమి, పుష్పగిరి తిమ్మన్న యే

సమీరకుమారవిజయము వ్రాసినతరువాత వ్రాసినట్లుగాఁ దోఁపకపోదు. ఉత్తరరామాయణరచనకుఁ బుష్పగిరి తిమ్మన్న తోడ్పడినట్లు,

మ. "హనుమద్దివ్యపదారవిందమకరందానందసేందిందిరా
త్ము ననేకాంధ్రకృతిప్రకల్పనసమర్థుం బుష్పగిర్యప్ప నా
ర్యునిసత్పుత్రునిఁ దిమ్మనాఖ్యకవిచంద్రుం మత్సహశ్రోతఁ బ్రో
ద్దున నేఁ బిల్వఁగఁ బంచి కన్నకల సంతోషంబునం జెప్పినన్. (౧ ఆ. 24.)

మ. అతఁ డానందముఁ జెంది నన్నుఁ గని యన్నా జానకీవాసైఁడెకిం
గృతవర్ణాంచితరత్న మబ్బినటు లయ్యెన్ నీవు వాక్ప్రౌఢిమన్
గృతి సేయంగఁ దొడంగురామకథకుం గృష్ణుండు రాజౌటఁ బ్ర
స్తుతిఁ గావింపఁగ మాకు శక్యమె భవత్పుణ్యప్రభావోన్నతుల్? (౧ ఆ. 25.)

తే. అని కిరీటికి శౌరి తోడైనయట్లు, లక్ష్మణాకపి సాహాయ్య మాచరింపఁ
గృతి నొనర్పంగఁ బూనినయేను మొదట. జెంతు మద్వంశవిధ మది యెట్టు లనిన." (౧ ఆ. 26.)

అని పాపరాజు చెప్పుకొని యున్నాఁడు కనుక నుత్తరరామాయణములోఁ దిమ్మన్నకవిత్వమున కవకాశ మున్నది. అది యెంతవఱకు—ననునదియే తెలనియంశము. అయినను నొక్కింత పరికింతము. ఉభయత్ర సాకేతపురవర్ణన మున్నది. ఉభయత్ర భగవత్సాక్షాత్కారమును, వరప్రదానమును నున్నవి. ఆంజనేయజన్మాది వృత్తాంత మున్నది. ఉత్తరరామాయణములో రంభా వేదవతీ రావణుల సమావేశమును, సమీరకుమారవిజయములో ధాన్యమాలిశాండిల్యసమావేశమును నున్నవి. ఉభయత్ర ఋతు గాన సూర్యాస్తమయ చంద్రోదయాది వర్ణనము లున్నవి. వీని యన్నింటను ముందు రచియించిన సమీరకుమారవిజయములోని భావములను బోలికను మఱింత పెంచి వ్రాసినట్లుగా నొక్కవాక్కున వెలువడినధోరణిగాఁ గన్పట్టక మానదు. సమానకథానకవర్ణనముపట్ల పూర్వగ్రంథములోనిపదములును, భావమును దాఱుమాత్రైయయిన రెండవదానిలోఁ గన్పట్టకపోవు. వాని నెల్ల నిటఁ జూపుటకు వలను పడదు. అయినను దిఙ్మాత్రముగఁ జిత్తగింతురు గాక. ఆంజనేయజననఘట్టములో

ఉ. "ఈతఁడు సర్వలోకహితుఁ డీశ్వరవీర్యజుఁ డాంజనేయుఁ డ
త్యాతతబాహుశౌర్యనిధి యయ్యును గేవలశైశవంబుచే
... ... (సమీ. ద్వి. 137.)

క. పం డుండఁ జేరి కన్నుల, పండువుగా నేఁడు చూడఁబడసితి ననియు
ద్దండతఁ గవిసిన రవి వే, ఱొండొకమతి వేఁడి చూపకుండె నెనరునన్."

(సమీ. ద్వి. 138.)

చ. "జగదుపకారి యీప్లవగచంద్రుఁ డటంచుఁ దలంచి భానుఁడుస్
దగదగ మండుచుండు కిరణంబుల వేఁడిమిఁ జూపఁ డయ్యె." (ఉత్త. పం. 104.)

తే. "బాహుబలభూతి శ్రీగంధవాహసూతి, ప్రళయఝంఝాసమీరంబుభాతిఁ గదియ
నభ్రమాతంగము శారదాభ్రరీతి, భీతిఁ బెరలిన జంభాభియాతి కనలి."

(సమీ. ద్వి. 157.)

తే. "కేసరికిశోర ముద్భటక్రీడ మీఁది, కుఱికినంత భయభ్రాంతు లొంది చండ
పవనహతిఁ దూలుశారదాభ్రంబులీల, నభ్రముविభుండు బెరల జంభారి గెరలి."

(ఉత్త. పం. 110.)

బ్రహ్మ కేసరితో నంజనాజన్మవృత్తాంతము చెప్పుఘట్టములో

సీ. "ఎదనలోచనకైతవమున రాకాచంద్ర కమలంబులకుఁ బొందు గలుగఁజేయ
మందస్మితోష్ఠదంభంబునఁ జంద్రికోదయరాగములకు బాంధవ్య మునుప
గమనలీలావలగ్నచ్ఛలంబున మత్తకరికేసరులకు సఖ్యంబు నెఱప
సరసభాషారదచ్ఛద్మంబునను శుకీదాడిమీబీజాళి దగులుపఱప

తే. నేఁ బ్రయత్నంబు చేసి యీయిందువదన, సృజన సేయుట దెలియక చనె దలుక
కుమ్మరికి నొక్కయేఁడును గుదియ కొక్క, పె ట్టనెడుమాట నిజము గాన్పించెనిపుడు."

(సమీ. ప్ర. 183.)

ఉత్తరరామాయణమున బ్రహ్మ యింద్రునకహల్యాశాపవృత్తాంతమును జెప్పుఘట్టములో

సీ. "కమలవైఖరిసుధాకరకళావిభవంబు లొకటియై చెలువొంది యుండుటకును
భ్రమరసంపదలు సంపఁగెపువ్వువిలసనం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును
దాడిమీబీజసంతతి శుకమణిముఖం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును
శంఖసౌభాగ్యంబుఁ జారువీణాస్వరం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును

తే. నేఁ బ్రయత్నంబు సేసి యిన్నెలఁతకన్ను
గవ మొగము చూపుగమి నాసికయు రదములు
మోవి కంఠంబు సుస్వరమును సృజించి
కాంచితి సురేంద్ర! యఘటనాఘటనపటిమ." (పం. 26.)

హనుమంతుని విద్యాభ్యాసఘట్టమున సమీరకుమారవిజయములో

మ. "జలజజాప్తునకుం బ్రదక్షిణనమస్కారాలు గావించి ముక్
బలి నర్థించి త్రివిక్రమస్ఫురణఁ జూపంబూను విష్ణుండునుం
బలెఁ దారల్ మొలనూలుముత్యములరూపం బూన నానాదిశా
వలయవ్యాపకుఁడై కపీంద్రుఁ డలరెన్ స్వైరప్రచారోద్ధతిన్." (ద్వి. 217.)

ఉత్తరరామాయణములో

క. "మును హరి త్రివిక్రమాకృతి, గనిపించినయటుల నూర్ధ్వకర్పరమెల్లన్
దనుమయముగ నిండిన నీ, హనుమత్కాసిఁ జూచి వెఱచె నఖిలజగంబుల్." (పం. 139.)

సమీరకుమారవిజయములో

శా. "భానుం డద్భుతచిత్తుఁడై పలికె." (ద్వి. 222.)

ఉత్తరరామాయణములో

శా. "భానుం డద్భుత మందె నంత." (పం. 140.)

సాంతము చిత్తగింపుఁడు.

సూర్యాస్తమయవర్ణన. సమీరకుమారవిజయములో

చ. "ఉదయధరాధరాగ్రమున నుండియు నస్తముఁ జెందఁ దాను ము
ప్పది గడియల్ ప్రయాసపడుపద్ధతి నొక్కక్షణంబులోపలం
బదములు నిల్పునట్టి హనుమంతుఁడు చూడఁగ నెట్టు నిల్వఁ బో
యెద ననుసిగ్గుచేతనె దినేంద్రుఁడు పశ్చిమవార్ధిఁ గ్రుంకెనన్." (తృ. 66.)

ఉత్తరరామాయణములో

మ. "తరుణాదిత్యుల నిగ్రహించుటకుఁ గా దండెత్తె నాదిత్యభీ
కరుఁ డిప్పంక్తిముఖాసురుం డితని రంగద్దోఃప్రతాపంబు నే
జరఠాదిత్యుఁడ నోర్వనేర్తునె వృథా చండత్వ మింకేలనన్
కరణిన్ భానుఁడు మందరశ్మి యగుచుం గాన్పించెఁ దోడ్తోడుతన్." (చ. 149.)

సమీరకుమారవిజయముకంటె నిందుఁ దమోవర్ణన మధికము.

చంద్రోదయవర్ణనము. సమీరకుమారవిజయములో.

సీ. "నిశ చకోరద్విజనికరంబునకు నిద్ద కెంపుటక్షతలపొన్గిన్నె యనఁగ
... ..." (తృ. 242.)

ఉత్తరరామాయణములో

సీ. "యామిని ప్రాణనాయకురాక విని వానియడుగుల కిడినట్టిమడుఁగనంగ
... ..." (చ. 160.)

తరువాతిపాదములును సమానములుగానే దీనిలోఁ జంద్రికావర్ణన మధికము.

గానవర్ణనము. సమీరకుమారవిజయములో

సీ. "గవుసెనఁ బొడలించి కవవీణె లూని తంత్రులు దీటి మఱి బిరడలు బిగించి"

పద్యమంతయును గ్రంథమునఁ జిత్తగింపుఁడు. (షష్ఠ-200)

ఉత్తరరామాయణములో

చ. "గవిసెన దీసి హొన్నుజిగికాయలు చన్నులు దాఁకఁ దంత్రులో
కక్రవరుస దీటి మెట్టు లొడికంబుగ నొత్తి స్వరంబు లన్నియుం
సవురు వహింపఁ దాళలయసంగతి గీతములుం బ్రబంధముల్
ప్రవణత నొక్కలేమ నరపాలునకుం వినిపించె వీణెయున్." (షష్ఠ. 134.)

సమీరకుమారవిజయములో

మ. "స్వరసందర్భ మయారె!, మేల్! శ్రుతులు, మజ్జారయ్య! రాయంబు, బా
పురె! యాలాపము, స్థాయి యౌర!, గమకంబుల్ మమ్మ!, గీతంబు ల
ద్దిర!, ముక్తాయము చాఁగురే! యని మరుద్దేవాత్మజన్ముండు, తుం
బురుదేవర్షుల మెచ్చె గానరస మింపుం సొంపు గావింపఁగన్." (షష్ఠ. 201.)

ఉత్తరరామాయణములో

చ. "స్వరము లయారె!, మేలు! శ్రుతి, చాగురె! మూర్ఛన, కంపితంబు బా
పురె!, బళిరయ్య! డాల్, మెఱసెఁబో! నెఱమీటుకులంబు, ఠాయి య
ద్దిర!, స్ఫురితంబు మమ్మ! యని తేనియ లొల్కెడుజిల్గుపాటతోఁ
దరుణి విపంచి మీటె వసుధాపతి మెచ్చుకొనం రసజ్ఞతన్." (షష్ఠ. 135)

రతాభిలాష. సమీరకుమారవిజయములో

ఉ. "కాఁ పొఁపక చేతఁ బట్టి తపసున్ నునుఁజెక్కిలి నొక్కి తేనియల్
చిప్పిలుమోవి పంటఁ దగిలించుక సత్కృతి నింపఁ గొప్పులం
గప్పి కవుంగిలించుకొను గాఢత మున్నగ నీవి వీడఁగా
ముప్పిరి గొన్న మోహమున ముద్దియఁ గూడి సుఖించు టెన్నఁడో." (తృ. 240.)

ఉత్తరరామాయణములో

ఉ. "కాఁ పొఁపక చేతఁ బట్టి మదిఁ గోరిక తీరిక లెత్తఁ దేనియల్
చిప్పిలుమోవిఁ గ్రొవ్వి నునుఁజెక్కిలి నొక్కుచు గుబ్బ లంటుచున్
గప్పురవీడె మిచ్చి తమకంబున నీవి వదల్చ యంత నీ
గొప్పపిఱుందుపై నొలసి కూడినమేటికి స్వర్గ మేటికిన్" (చ. 199.)

సాకేతపురవర్ణనములో సమీరకుమారవిజయమునందలి.

మ. "పురిఖేయంబుఁ బయోధినిం గని జనంబుల్ రెంటికిన్ భేదమే
ర్పఱుపం జాలకయున్న బ్రహ్మ వివరింపం బూని వారాశిపైఁ
గర మొప్పన్ మషిముద్ర వైచె నదియే కాకున్న నీలచ్ఛవిన్
ధరియింపం గత మేమి యేటికి సముద్రఖ్యాతి మున్నేటికిన్."

అను (ప్ర 49) నీపద్యమే యుత్తరరామాయణమునందును (ప్ర. 58) గూర్పంబడినది. రెండుగ్రంథములను సవిమర్శముగా సాంతము చూచినచో నొక్కముఖమునుండి వెలువడినవాక్కుగనే గన్పట్టకపోదు. అతిద్రాఘిష్ఠంబు లగుసమాసములును, వచనంబులును, అచ్చతెనుఁగుకూర్పులును, లోకోక్తులును, అర్థాంతరన్యాస ముక్తపదగ్రస్తాదులును రెండింటనుగలవు మొత్తముపైని సమీరకుమారవిజయముకంటె నుత్తరరామాయణములో మెఱుఁగుపెట్టఁబడిన దని చెప్పక తప్పదు. పైని గనఁబఱచినయేకదేశసామ్యమునుబట్టియే గాదు సాంగముగాఁ దిలకించినచోఁ దిమ్మకవియే సమీరకుమారవిజయమును రచించినతరువాతఁ గంకంటి పాపరాజునకు సాహాయ్య మొనరించుపేరిటనేమి ఋణమీఁగుట కొఱకేమి యుత్తరరామాయణమును రచించె నని చెప్పుట కనువుగ నున్నది. ఎట్లు లేదన్నను నుత్తరరామాయణములో నతనికవిత్వము మువ్వాతిక పాలైన నున్నదిగాని లేక పోలేదు.

పుష్పగిరితిమ్మకవి భర్తృహరి నీతిశతకమునుగూడ నాంధ్రీకరించి యున్నాఁడు. ఇతఁడు మహాప్రౌఢకవి. వశ్యవచస్కుఁడు. దేవతావరప్రసాది. ఇతనికవిత్వ మతిధారాళము. సందర్భోచితశైలిని జక్కపఱచుటయే యితనియందుండెడిమహిమ. ఏఘట్టమును జదివినను బాఠకలోకమును దన్మయావస్థలోఁ దలమునుకలు సేయు ప్రతిభ యీతనికవితయందు నిబిడీకృతమై యున్నది. అర్థాంతరన్యాసములపొందిక చాల మనోహరము. మఱియు నీతనికవిత్వమునందుఁ గైశిక్యాదివృత్తులును, వైదర్భ్యాదిరీతులును, ఓజఃప్రభృతి గుణంబులును, శృంగారాది రసంబులును, మున్నగునవి తత్తదుచితస్థలంబులం దెచ్చుటఁ జూచిన నచ్చట మూర్తీభవించి యున్నవి. ఇక్కవికుంజరుఁ డాంధ్రగీర్వాణభాషాసాగరమున నిచ్ఛలవిడి విహరించినవాఁడు. అతివిచిత్రములైన వాగ్గుంభనములు. అనుపమానములైనపోకడలు. అసాధారణమైనధార. ఇందులో నొక్కొక్కదాని కుదాహరణములు చూపవలె నన్న గ్రంథము పెరిఁగిపోవును గనుక నాయాభాగములను గ్రంథమునందే చిత్తగింపఁ బ్రార్థించుట సముచితము.

ప్రయోగసాధూకరణము.

పరమేష్ఠిసృష్టియే రమణీయతలో నొక్కింత లోటుపాటుకల దని మహాకవికాళిదాసు 'ప్రాయేణ సామగ్ర్యవిధౌ గుణానాం పరాఙ్ముఖీ విశ్వసృజః ప్రవృత్తిః' అని చెప్పి యున్నాఁడు. కావునఁ బరమేష్ఠి సృష్టిలోఁ జేరినప్రతియొక్కదానికిని నీదోషము పట్టక తీఱదు. కనుక నీవిషయముగూడఁ బ్రస్తావనకుఁ దేక తప్పదు. ఆంధ్రభాషకు వ్యాకరణ మత్యల్ప మనియు, నసమగ్ర మనియు, ఆంధ్రవాఙ్మయము వ్యాకరణాతీతముగ నున్న దనియు నెల్లరు ననుచున్న మాటయే. పూర్వాపూర్వ లక్షణగ్రంథముల నుత్తరోత్తరములు మించి పోవుచున్నం గూడ నీనాఁటికిని సమగ్రత్వమును సంపాదింపఁ జాలకున్నవి. ఆలక్షణ గ్రంథముల లోను గొన్ని పక్షపాతబుద్ధితో సంతరింపఁ బడినట్లు కానవయ్యెడిని. అభిమానమూలమున నొక రొప్పినదాని నింకొక రొప్పక నానాముఖములుగ నున్నవి. కనుక నొకలక్షణకవిమతప్రకార మసాధు వైనది మఱొకలక్షణకవిమతప్రకారము సాధు వగుచున్నది. ఇన్నిటికిని సమగ్ర లక్షణ గ్రంథము లేనికాలములో రచింపఁబడినగ్రంథములలోని ప్రయోగములే కొంతవఱకు స్వయంసాధువులు గావలసి యుండును. ఇట్టిస్థితిలో నట్టిప్రయోగముల నిందు విచారింతము.

ఈకవికి రేఫ ఱకారమైత్రి సమ్మతము.

'అటువలె, ఇటువలె, ఎటువలె'యనునవి 'దానివలె, దీనివలె, దేనివలె' అనియుండవలె నందురు. ఈరూపములు చాలమంది మహాకవుల కృతులలోఁ గన్పట్టుచున్నవి. కనుక నివి 'అటువంటి, ఇటువంటి' యను విశేషణరూపములకే యుపమానరూపము లగుట సాధువు లన వచ్చును.

'ఎత్తుక, పూనుక' మొదలైనరూపము లిందుఁ గలవు. ఇవి 'ఎత్తుకొని, పూనుకొని' యని యుండవలసి యుండును. ఈరూపముల విషయమై 'ఉత్తరస్య కొనో ధాతోః కం బుధాః కేచి దూచిరే.' అని హరికారికావళి (ప్రకీర్ణ. ౧౧ శ్లో.) సాధించినది. ఇది మనసునఁ బెట్టుకొనియే 'కొనుధాతువిరహితము లైనక్త్వాంతరూపములు. భాస్కర రామాయణము, అప్పకవీయము, అచ్చతెనుఁగు రామాయణము మఁన్నగు గ్రంథములలో ననేకప్రయోగములు గన్పట్టుచున్నను. వానివిష

యము బాలవ్యాకరణములో నెత్తుకొనలే' దని గుప్తార్థప్రకాశికలో హెచ్చరిక చేయఁబడినది. హరికారికావలీమతమున నీరూపములు సాధువు లగుచున్నవి.

వ్యతిరేకక్త్వార్థము లైకళలైన 'లేక ఉండక' మున్నగువానికి ద్రుతాంతరూపములు (లేకన్-ఉండకన్) ఇందుఁ బ్రయుక్తములు. ఈ రూపములను ప్రౌఢవ్యాకరణము సాధించినది. (చూ. సంజ్ఞా. ౮. శబ్ద ౧౧౬)

ఏనుఁగుకు (ద్వి ౧౯౬) ఖగరాజుకు (షష్ఠ. ౧౩౮) అనునవి 'ఏనుఁగునకు, ఖగరాజునకు' అనియే యుండవలె నందురు. ఇందులకు

సూ. కువర్ణకంబు పరం బగునపుడు కవిత్రయంబువారి ప్రయోగములం దక్కఁ దక్కినమహాకవి ప్రయోగములందును గొన్నియెడల నగాగమంబు చూపట్టదు.
(శబ్ద. ౧౯.)

అని ప్రౌఢవ్యాకరణములో సూత్రకల్పనము చేసి కుత్వార్థదోషస్ఫురణము లేకుండ, కువర్ణాంతశబ్దములపై నిత్యముగా నగాగమము వచ్చితీఱవలెనని వివరింపఁబడినది. కవిత్రయములో నొక్కఁడగు నెఱ్ఱాప్రెగ్గడ నరసింహపురాణములోను నగాగమరహితములైన ప్రయోగములు రెం డున్నవి.

క. "గరుడాచలాంచలోజ్జ్వల, గరుడాసీనునకు సిద్ధగరుడామరుకున్. (పీఠిక. 38.)
చ. ...నీ, కసినపదంబుఁ ద్రిప్పఁగ జగత్పతిపద్మజు కైనఁ బాడియే." (౬. ఆ. 28.)

చేతున్ (తృ-౮౮ షష్ఠ-౭) ఇట్టి విందుఁ గలవు. 'చేతురు కోతురు ఇత్యాదు లసాధువు లని యెఱుంగునది' దని బాలవ్యాకరణము. (క్రియా ౧౦౮) ఇట్టిప్రయోగములు లక్షణకర్తలగు కూచిమంచి తిమ్మకవ్యాదులకృతులయందును దఱచుగఁ గానంబడియెడి.

వచ్చితసురేంద్రా! (ప్ర-౧౫౮.) వచ్చితిన్ + అసురేంద్రా = వచ్చితి నసురేంద్రా యనియే యుండవలసినట్లు బాలవ్యాకరణసిద్ధాంతము. 'నిత్యమనుత్తమపురుషక్రియా స్వితః' అని యాంధ్రశబ్దచింతామణి. దీనికి వ్యాఖ్యానము సేయుచు నహోబలపండితుఁడు 'సేవించితిన్ + అచ్యుతుని = సేవించి తచ్యుతుని-సేవించితి నచ్యుతుని' అని

యుదాహరించియున్నాఁడు. భారతము వ్రాఁతప్రతులయం దిట్టిరూపము లున్నవని పరిశోధకులు చెప్పుచున్నారు. కనుక నీసంధి యహోబలపండితుని మతమున నసాధువు గాదు.

'ఒసఁగ నన్న న్నట్ల కా నిమ్మటంచు' (త్రి-౯౭) 'లుక్సంశ్లేషౌ నాచి' అను సూత్రమును బట్టి 'ఒసఁగ నన్న నట్ల' అని సాధురూపము. ఇట్టిరూపములను సాధించుటకే ప్రౌఢ-సంధి-౩ వ సూత్రము కల్పితము. ఈవిషయమై గుప్తార్థప్రకాశికలో 'వలసినచోఁ గ్వాచిత్కంబుగా ద్రుతముపై ద్రుతము ప్రయోగింపవచ్చునని వ్యాకరణకర్త లెల్లరును నిర్వివాదంబుగా సమ్మతించుచున్నారు' అని యిట్టిరూపములపట్ల 'ఒసఁగ నన్నన్ + ను + అట్ల' అని ద్రుతముపై ద్రుతముగాఁ జెప్పవలయునే గాని నకారద్వయసహితస్థలంబులు సంశ్లేషంబు లనఁ గూడ'దని ప్రౌఢ వ్యాకరణాభిప్రాయమును సంస్కరించియున్నారు. (చూ. గుప్తా. సంధి. ౧౮ వ సూత్రవివరణము.)

కల్పించన్, ఘోషించన్ (త్రి. 265) ఇత్యాదిరూపములు పకారాదేశము వచ్చి కల్పింపన్, ఘోషింపన్ అనియే యుండవలెనని బాల. వ్యా. క్రియా ౮౮ సూత్రము విధించుచున్నను వీనిని ప్రౌఢ. వ్యా. క్రియా 16 సూత్రము సాధించుచున్నది.

సీ. తే. .. ఇది తపోధనపరితోష మిది విశేష, మీాసరంబు సరంబులమీాసరంబు (చ.౧౫౫)

అని సాంత మైనసరశ్శబ్దము సరం బను రూపమునఁ గానంబడి యెడి 'పయః' ప్రభృతులసకారంబునకు లోపంబులేదు. 'పయస్సు, వయస్సు, సరస్సు' అని బాల. తత్స. ౮౦ వ సూత్రోదాహరణము. దీనింబట్టి 'సరము' అని కాఁగూడనట్లు తేలుచున్నది. గుప్తార్థప్రకాశికలో, 'సరము' అనుటకు ఘుటికాచలమాహాత్మ్యమునందలి యొకపద్యము నుదాహరించి 'యీపద్యముయొక్క ముఖస్థమగు సీసమందలి ప్రతి పాదాంతమందును గ్రమముగా, సపసరంబు, కలధ్తురంబు, మౌక్తికసర వరంబు, రోలంబపరికరంబు, అను నంత్యనియమముతో మానససరంబు చేర్పఁబడి ప్రయోగింపఁబడినది. ఈప్రయోగంబునకు సహాయమైన ప్రయోగాంతరంబు గానిపింపదు' అని వ్రాసియున్నారు. ఇచటఁగూడ 'మీాసరంబు' అను దానింబట్టి యంత్యనియమముతో 'ఈసరంబు,

సరంబుల' అని ప్రయోగింపఁబడినవి. కనుక నిట సరం బనియే కవి ప్రయుక్తమైన పాఠమగును. అగుచో నీశబ్దమునకుఁ బ్రయోగాంతరము గానిపింపలేదన్న గుప్తార్థప్రకాశిక కిదియొక సాహాయ్యకారి యగుచున్నది.

విచారణీయములు.

శా. "న స్నాలించు ననుక్ గణించు ... ... సర్వాత్మనా
  న న్నే కాని భజింపఁ డన్యు నితఁ డన్నా," (షష్ఠ. 24.)

ఇట 'సర్వాత్మనా' యనునది సంస్కృతవిభక్తిపైననే నిల్చి వాడుకప్రకార మతిరమణీయతను గూర్చుచున్నది. అనుకరణరహితము గను గొన్ని ప్రయోగము లున్న వని ప్రౌఢ. వ్యా. సంజ్ఞా ౧౫ వ సూత్రము సాధించినను నయ్యది వాక్యపరముగా నున్నది గాని పదపరముగా లేదు. అయినను వాడుకలోని కమనీయతంబట్టి కాఁబోలునిట్లును మఱికొందఱు ప్రయోగించి యున్నారు.

సీ. ఆ. "వచ్చునే ప్రధానవైరేణ మరణంబు, ధ్రువ మనంగ వినఁడె దివిజవిభుఁడు"
(నన్నెచోడుని కుమారసంభవము.)

ఉ. "తారకనామమంత్రజపతత్పరుఁడక్ తవ దాసదాసుఁడక్."
(అధ్యా. రా. అర. 58.)

కవి ప్రౌఢుఁడు గనుక స్థితస్య గతి శ్చింతనీయా యని యున్న ప్రయోగములకు సాధ్యమైనంతలో గతి గల్పించుటకే లక్షణకర్తల యభిప్రాయములను దెలియఁబఱచితిని. అనభిమతము లైనయంశములను బ్రాజ్ఞులు తమయనుభవమునఁ ద్రోసి పుచ్చి సాధురూపములనే భజింతురు గాక యని నాప్రార్థన.

మ. "తరమేఘోపరి ... ...
  దరిసింపక్ వనరాశి యా టొదవు ముక్తాజాలమో! నాఁగ ... (ప్ర. 126.)

ఉ. ఇచ్చినమచ్చికక్ వినయ మేర్పడఁ గైకొని వీరపత్ని యా
  టిచ్చ రణంబు సేయుటమి హెచ్చినసిగ్గున మోము వాంచె." (పం. 69.)

ఇట రెండుచోట్లను 'టొటక్' అనునది హేత్వర్థబోధక మయి ద్రుతాంత మయ్యు సంధి చేయంబడినది. ఇది విచార్యము.

ఉ. "ఆపవనాత్మజన్మునిమహత్త్వము లివ్వియ కావు రాఘవ
క్ష్మాపకులేశ్వరుండు హయసత్రసహస్రము లాచరింపఁగా
నాతనికై యొనర్చెను సహాయము లవ్విధ మెట్టులన్న." (పం. 164.)

ఇట ధర్మవాచక మైనసహాయశబ్దము 'తోడ్పాటు' అనునర్థ మిచ్చు ధర్మ్యర్థవాచకముగాఁ బ్రయుక్తము. ఈశబ్ద మమహాత్మున సహాయము అని యయి తోడు అనుధర్మివాచ్యత్వమును బడయుచున్నది. 'తోడు' అనునర్థమం దమహాద్ప్రాసముతోఁ దిక్కన కేతన శ్రీనాథాదుల కృతులలోఁ బ్రయోగములు కానఁబడుచున్నవి.

ఉ. "... కౌరవనాథుఁ డిట్లనియెఁ గయ్యము సేయువగన్ సహాయముం
గోరి ... ..." (భార. ఉద్యో. ప్ర. 69.)
(మా. భార. విరా. పం. 18. ఉద్యో. ప్ర. 15-30.)
(దశకుమారచరిత్రము. తృ. 90.) (శృంగార. నై. తృ. 63.)

ఇట సాహాయ్య మని ధర్మపరముగనే యర్థము చెప్పవలసి యున్నది. అగుచో నీప్రయోగము విచారింపవలసి యుండును.

శా. "హస్తద్వంద్వము మోడ్చి...బ్రా
శస్త్యం బొందిన మీ రెఱుంగరె." (ష. 197.)

ఇటఁ బ్రాసము మాఱినది. సంయుతాసంయుతప్రాస మని చెప్పిన దానిలో నప్పకవి రేఫలకార శ్లిష్టములకే యంగీకరించినాఁడు. (చూ. తృ 314.)

సీ. "గిరి మూఁత గొని చిపుక్కునఁ బైకి లంఘించి (ద్వి. 75.)
శా. భానుం డద్భుతచిత్తుఁడై పలికె నో ప్రత్యక్షరుద్రావతా
రా! నన్నుం జను లాదరించుటకుఁ బేర్మిన్ వచ్చినా వింతె. (ద్వి. 222.)
మ. మకుటంబుల్ నిజపద్మరాగయుగ మంజీరాగ్రరత్నప్రభా. (పం. 64.)
మ. అమృతాంధోవర!... ... ...భాగ్య మా
యె మఱేమీ? యనుచున్ సుధాకలశ మియ్యం గొంచు నేతేరఁగన్."(పం.245.)

వీనిలో యతిభ్రమణములు గాన్పించుచున్నవి. వ్రాఁతప్రతులను బరిశీలించి చూచినచో వీనిలోఁ గొన్నిటికైన మార్పు లుండక పోవు.

పారావరము. తృ. 130. భుంజించు (భోజనార్థములో పం. 117 హనుమంతుఁడు, షష్ఠ. 11. ఉ...కుందనపు బొజ్జయగారు వచించె నేర్పు నన్. ద్వి 172 (బహువచనకర్త కేకవచనక్రియ)ఇవి క్రొత్తగాఁ గనఁబడు చున్నవి. వీనింగుఱించి కోశపరిశోధన చేయవలసి యున్నది. ప్రత్యంతర సాహాయ్యము లేమింజేసి యచ్చటచ్చటఁ బోయినచోట్ల నట్లే యుంచ వలసి వచ్చినది. ముద్రణస్ఖాలిత్యములు కొన్నియుండవచ్చును.

కూర్పునేర్పు.

శా. "మాం పాహీతివచస్కులై భయమునన్ మాటాడలే కంగముల్
కంపింపన్ జపమాలికల్ విడిచి సాక్షాత్కారులరుద్రక్రియా
సంపన్నుం డిదె వచ్చె లోకము గ్రసింపం బూని యుష్మేటికిన్
సంపశ్యామి వచింపవే శుభకటాక్షం బుంచవే మాయెడన్." (ద్వి. 135.)

ఇట ఫలభ్రాంతిచే సూర్యునిమీఁది కేఁగు హనుమంతునిఁ జూచి భీతులైన సూర్యపారిపార్శ్వకులు తమ్ము రక్షింపు మని సూర్యునితో మొఱపెట్టుకొను సందర్భమున మనకవి వేదపరిభాష చేసియున్నాఁడు. ఈఋక్కు యజుర్వేదమునందు మొదటికాండలో శివప్రశ్న ఉవ అను వాకములో నిట్లున్నది.

"సంపశ్యామి ప్రజా అహ మిడప్రజసో మానవాః,
సర్వా భవంతు నో గృహే."

దీనికి

"సంపశ్యామి ప్రజా అహ మితి గృహాన్ ప్రేక్షతే"

అని కల్పసూత్రము.

ఇట నీపరిభాష 'మావారిని నేను జక్కఁగాఁ జూచుచున్నాను. వీరందఱు నాగృహమునందే యుందురు గాక. నేను జాగరూకుఁడనై గృహమును గాపాడుచున్నాను' అనునర్థము ను బోధించెడిని. ఋక్కులోని యేదే నొక్కపదమును సంకేతించుకొని వేదపరిభాష చేయు చుండుట వైదికుల కభ్యాసము.

'హోళనచేసినాఁ' డనుటకు 'యద్దేవా చేసినాఁ' డని—నెయ్యికి 'తేజోవా' అని—ధనమునకు 'సంత్వా సించామి' అని—రూప్యము నకు 'వాయవ్య' మని వేదపరిభాష. ఆఋక్కులు:—

యద్దేవా దేవహేళనం. తేజోవా ఆజ్యం. సంత్వా సించామి యజుషా ప్రజా మాయుర్ధనంచ. వాయవ్యగ్ని శ్వేత మాలభేత."

ఇట్టి వేదపరిభాష వ్యవహారానుకూలముగఁ గొంతవఱకుఁ గలదు.

"సుఖ స్యానంతరం దుఃఖమ్ (తృ. 87.)
చదువఁ బెట్టిన మునుపటి మతి వోయె. (షష్ఠ. 217.)
కుమ్మరికి నొక్కయేఁడును గుదియ కొక్క పెట్టు." (ప్ర. 183)

ఇత్యాది లోకోక్తులు—

"బ్రహ్మచారీ శతమర్కటః" (షష్ఠ. 158.)

ఇత్యాది సోస్యార్థములు.—

"బుద్ధి ర్బలం యశో ధైర్యం" (షష్ఠ. 87.)

ఇత్యాది శ్లోకార్థములు.—

"ఘనప్రభావులకుఁ జిత్రమె యుల్లము చల్లసేయుటల్." (చ. 166.)
'తన్నుమాలి యైనం బరబంధురక్షణ మొనర్చుట పెద్దలకెల్లమే గదా!' (పం. 135.)

ఇత్యాది. (తృ. 94-171 షష్ఠ 9) అర్థాంతరన్యాసములు—

గర్భకవిత్వ చిత్రకవిత్వ బంధకవిత్వాదిచ్ఛందోవిశేషములును, సమాసపుష్టి - శబ్దజాటిల్యములును, యతిప్రాసప్రయోగవైచిత్రియు, అచ్చతెనుంగుకూర్పులును, సర్వాంగీణముగా నీగ్రంథరత్నమునకు మెఱుంగువెట్టుచున్నవి. ఇట్టి లోకోత్తర ప్రబంధమును రచించి యాంధ్రలోకమునకుఁ బ్రసాదించి చిరస్మరణీయుఁ డైన శ్రీతిమ్మకవి సార్వభౌమునకేగాక దీనిని నూతనఫక్కిని ముద్రించి యాంధ్రలోకమునకు సమర్పించి పుణ్యము గట్టుకొన్న శ్రీవావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రుల వారికిని నితోధిక శ్రేయోభ్యుదయాకాంక్షతో భాషాసేవకులపక్షమున ధన్యవాదము లర్పించుచున్నాను.

విమర్శనీయాంశము లింకను ననేకము లుండి పోయినవి. విస్తర భీతిచే మానవలసి వచ్చినవి. వాని నెల్లఁ బాఠకమహాశయులే చిత్తగింతురుగాక. యథాశక్తి విలోడించి విన్నవించుకొన్న దానిలోని లోపాలోపములను మన్నింపఁ బ్రార్థన. ప్రతిపద్యహృదయంగమ మైనయీ ప్రబంధరాజమునుండి మచ్చునకుఁగా నేకొన్నిటినో పద్యముల నెత్తి

వ్రాయుట యమృతసాగరమునుండి గరిటెఁడమృతమును దీసి యిచ్చి నట్లగుంగాన నేయంశముల నైనను గ్రంథమునందే తిలకింపవలసిన దని ప్రార్థించుచు శ్రవణానందముతో విరమించుటకుఁగా రెండుపద్యము లను బఠించుచున్నాను.

ఉ. "చిత్తము వంచుటో హరి భజించుటొ బంధము లూడ్ప ధైర్యపుం
గత్తి ధరించుటో నియతి గైకొని మించుటొ యాత్మఁ గాంచుటో
చిత్తఁరోగముల్ పెనుచు నీ కసుమాలపుఁదోలుబొమ్మతో
హత్తుట లేమి? పొమ్మన కహమ్ములు పూఁటకు వితా క్రమించితిన్. (త్ర. 249.)

ఉ. రిక్కలటెక్కుఁ ద్రొక్కుఁ తెలిఱెక్కలపక్కి హుటాయి నెక్కఁ బెన్
మక్కువ నక్కరంబుచెలిమాటలపెక్కువ నిక్క వేల్పు లిం
పెక్క భజింప గాడ్పుకడ కేఁగి కడాని మెఱుంగుఁబోఁడిరా
పొక్కిటిపాప కుందనపుబొజ్జయ గారు వదించె నేర్పునన్." (ద్వి. 172.)

తేజస్వి నా వధీత మస్తు.

ఓం శాంతి శ్శాంతిశ్శాంతిః.

ఇట్లు,
విద్వజ్జనవిధేయుఁడు,
కావ్యతీర్థ మద్దులపల్లి. వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి..
ప్రధానాంధ్రపండితుఁడు, మునిసిపల్ హైస్కూల్

కవితాసామ్రాజ్యము,
నంద్యాల.
4-12-29.

విషయసూచిక.

విషయము.			పుటసంఖ్య.
పీఠిక	...	...	1
షష్ఠ్యంతములు	...	...	5

ప్రథమాశ్వాసము.

కథాప్రారంభము	...	...	6
శ్రీరామునివద్దకు నగస్త్యమహాముని వచ్చుట	...	...	9
శతకంధరునివృత్తాంతము	...	...	10
శ్రీరాముఁడు శతకంధరుని జంపువిధము విచారించుట	...	...	12
ఏకపాదరుద్రావతరణకథ	...	...	13
ఏకపాదరుద్రావతరణకారణమును రాముఁడు సీతకుఁ దెలుపుట		...	17
శివునివనవిహారాదివృత్తాంతము	...	...	18
కేసరి యనువానరునివృత్తాంతము	...	...	21
కేసరి శంబసాధకుని వధించినవృత్తాంతము	...	...	22
అంజనాజన్మాదివృత్తాంతము	...	...	25
అంజనావానరరూపిణీత్వాదివృత్తాంతము	...	...	31
ఆశ్వాసాంతము	...	...	32

ద్వితీయాశ్వాసము.

అంజనాపూర్వజన్మవృత్తాంతము	...	...	34
కుంజరుఁ డనువానరుఁడు పుత్రార్థియై తపస్సుచేయుట	...	...	36
గౌతముఁడు కుంజరున కంజనను కూతుగా నిచ్చుట	...	...	37
అంజనకు ధర్మదేవత యెరుకతయై వచ్చి యెరుకచెప్పుట...		...	42
అంజన వెనిమిటియాజ్ఞచే వాయువునుగూర్చి తపంబు చేయుట		...	44
గ్రీష్మఋతువర్ణనము	...	...	45
వర్షఋతువర్ణనము	...	...	46
శిశిరఋతువర్ణనము	...	...	47
వాయుదేవునియనుగ్రహమున నంజన గర్భముధరించుట	...	...	,,
ఆంజనేయజననాదివృత్తాంతము	...	...	49
అంజనాదేవి ఆంజనేయుని గానక చింతిల్లుట	...	...	54
కేసరి యంజన నూఱడించుట	...	...	,,
దేవతలప్రార్థనవలన బ్రహ్మ హనుమంతుని మనుచుట	...	...	,,
బ్రహ్మాదు లాంజనేయునికి నలభ్యములైనవరము లిచ్చుట	...	...	56
వాయుదేవుననుగ్రహముచేఁ దనవద్దకు వచ్చిచేరినకొడుకు నంజన లాలించుట.			57

పుటసంఖ్య.

హనుమంతుని శైశవక్రీడాదికము 57
హనుమంతుఁడు తల్లియాజ్ఞచే సుగ్రీవునొద్దఁ జేరుట 58
హనుమంతుఁడు సూర్యునొద్ద విద్యాభ్యాసము చేయుట 60
ఆశ్వాసాంతము 62

తృతీయాశ్వాసము.

రామసుగ్రీవమైత్ర్యాచరణాదివృత్తాంతము 64
సూర్యాస్తమయవర్ణనము 72
ఆంజనేయుని సీతాసందర్శనాదివృత్తాంతము 73
మకరీశాపవిమోచనము 91
ధాన్యమాలి తనశాపవృత్తాంతమును హనుమంతునకుఁ జెప్పుట 93
చంద్రోదయవర్ణనము 96
ఆశ్వాసాంతము 103

చతుర్థాశ్వాసము.

హనుమంతుఁడు బ్రహ్మలోకమునుండి గంధమాదనుం దెచ్చుట ... 109
రాముఁడు బ్రహ్మహత్యానిష్కృతికై శివప్రతిష్ఠ సేయుట 111
ఆశ్వాసాంతము 131

పంచమాశ్వాసము.

ఆశ్వాసాంతము 166

షష్ఠాశ్వాసము.

రాముఁ డగస్త్యునకు హనుమన్మంత్రమాహాత్మ్యముం దెల్పుట ... 169
శ్రీకృష్ణుఁడు హనుమంతునిచే గరుడగర్వభంగము చేయించుట ... 180
శ్రీకృష్ణుఁడు హనుమచేఁ దుంబురునారదుల గర్వమడఁగించుట ... 194
ఆశ్వాసాంతము 199

సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునుని సేతుబంధనమును హనుమచే భంగపరపించుట ... 202
ఆంజనేయార్జునులు పరస్పరము సన్నిదము సరచుట 204
భీముఁడు హనుమవాలము నెత్తలేక పరిభవపడుట 206
హనుమంతుఁడు భీమునకు యుగధర్మములం దెల్పుట 209
హనుమ భీమునకు విశ్వరూపంబు చూపుట 210
భీముఁడు పురుషమృగమును దోడ్తెచ్చుట 213
ఆశ్వాసాంతము 218

శ్రీరస్తు.

సమీరకుమారవిజయము

పీఠిక.

శ్రీలీలం దిలకంబు కస్తురిని జిత్రింపంగ నీచెక్కుటం
ద్దాలం జూచెద నీడ నానఁగఁ దదుద్యత్కాంతికయ్వారకే
ఖాలక్ష్మిం గన వింత యంచు మఱి దక్కం జూడు నాఁ జూచి పి
క్షాళిన్ నల్వుగ మెచ్చుసీత నగురామాధీశుఁ జింతించెదన్. 1

సీ. కులుకుసిగ్గాఁకుచూపులు భర్తమోముపై నలయఁదాపికి వ్రాలునళులఁ దెల్ప
మైసౌరభము నాథునాస గంధవహాఖ్య కస్తోకసాఫల్య మావహింపఁ
గనకతాటంకకంకణకాంతి పతిసేలమేఘవిగ్రహాయుక్తి మెఱుఁగుఁ బోల
నానసైందవమందహాసామృతము చెల్వుచూపుల కనిమిషస్ఫూర్తిఁ జూపఁ
తే. గేలుఁదలిరులతో సౌరసాలశాఖ
కల్పకముమీఁద విరులీనుకరణిఁ దరణి
కులునిపై ముత్తియపుఁబ్రాలు వెలయ సించు
సీత లోకైకమాత రక్షించుఁగాత. 2

మ. మదనాగోద్ధతి మాన్చి స్వచ్ఛత రహింపన్ బర్వతాగ్రస్థిరా
స్పదలీలన్ విపులాగమైకవనసంచారస్థితిన్ మించి యు
గ్రదశన్ బంచముఖాఖ్యఁ గాంచఁ దగు దుర్గాశైలదుర్గస్థని
హృదయాధీశుఁ దలంతు మత్కలుషమత్తేభచ్ఛిదాకేళికిన్. 3

ఉ. చేఁజిసడాలు కన్నుఁగవబెళ్కులఁ జిల్క హుమాయిపల్కులన్
వేడుకచెయ్యులన్ మరునివింతవగల్ గనిపెంప శంభునిం
గూడి నిజాంగసంశ్రయతఁ గూర్చి పునర్జనితాంగజోజ్జ్వల
క్రీడ నెఱుంగసీయని గిరిప్రభుకన్య నుపాశ్రయించెదన్. 4

ఉ. సారసగర్భసంజ్ఞను రజస్థ్సితుఁడై చతురాస్యుఁ డౌట భా
షారతిఁ జెంది బ్రహ్మతను సత్యగతిం గని యాత్మభూత్వబ్బం

దారకమూర్తి యనఁ సుమనఃప్రియుఁ డై విధి గాన జన్మవి
స్తారకుఁ డై చెలంగుపరదైవము మాకుఁ బరాయు వీయుతన్. 5

శా. శుభ్రాంగద్యుతిశారదాభ్రతతితో జోడయ్యు శబ్దోజ్జ్వలా
పభ్రస్ఫూర్తి నలంక్రియాస్ఫుటతటిత్కాంత్యున్నతిన్ బర్హిబ
ర్హాభ్రాంతిప్రదకేశవైఖరి విచిత్రాకారయాశారదా
సుభ్రూరత్నము మాకు సంతతము నిచ్చున్ సైకవాగ్వైఖరుల్. 6

సీ. సరసభాషాసక్తి సత్యవైభవయుక్తి భావిపంకజభవప్రభుత దోఁపఁ
గనకాంగదస్ఫూర్తి దనుజాపహృతికీర్తిఁ దనహరిత్వము యథార్థముగఁ దోఁప
స్మరవిభేదప్రౌఢిఁ బురవిదాహనిరూఢి సర్వజ్ఞగతి మహేశ్వరత దోఁపఁ
బుష్కరాశ్రయరీతి బోధహేతుఖ్యాతి హంసత్వమును దనయందె దోఁప

తే. స్వప్నమున మున్ను నాకు సాక్షాత్కరించి
"తత్త్వమస్యాదివాక్యసంతతికి సద్ధ
మెఱుక చేసినగురుఁడ నేనే" యటంచు
నానతిచ్చినహనుమంతు నభినుతింతు. 7

మ. వినతానందనతన్ సుధాపహరణోద్వేలోక్తి నార్యాను ప
ర్తనసంపత్తి హృతాబ్జవైభవముఖ్యోద్వల్లీల గాంగేయప
క్షసిరూఢిన్ శతకోటిభాస్వదమలఖ్యాతిప్రభాతిప్రవ
ర్ధనతన్ మించువినాయకుండు గెడపున్ బ్రత్యూహసర్పచ్ఛటన్. 8

ఉ. కౌముదివన్నె గాంచి బుధకావ్యగురుప్రమదావహైకలీ
లామతి మించి ప్రాంచితకళల్ వహియించి సుధాసమానభా
షామహనీయవర్ణసరసస్థితి సర్వపదార్థదర్శక
త్వామలవైఖరిం దగుమహాకవిరాజుల సంస్మరించెదన్. 9

చ. పరభృతశబ్దముల్ వినినపట్ల సహింపక ప్రాసమైత్రివిన్
పరువులువాఱుచున్ మలినభావము మానక మంచిశబ్దమెం
తెఱుఁగక యొండు గన్న మఱియెద్దియుఁ గానక దుష్పథప్రయో
గరతిఁ జరించుకాకవులు కావ్యవిలాసము గాంచ నేర్తురే? 10

వ. అని యిష్టదేవతాప్రణామఖేలనంబును శిష్టకవిస్తుతిమేళనంబును దుష్టకవిజనాపహే
ళనంబునుం గావించి. 11

సీ. శ్రీహనూమత్పాదసేవాగతాధ్యాత్మతత్త్వకవిత్వమహత్వవిదుఁడ
నాశ్వలాయనసూత్రహారివిశ్వామిత్రగోత్రాబ్ధిచంద్రుఁడఁ గుశలమతిని

అలపుప్పగిరియప్పనార్యున కౌబళాంబకును సుపుత్రుఁడ బ్రహ్మవేత్త
యైన వేంకటకృష్ణయార్యాగ్రణికిని వేంకటాఖ్యకవీంద్రున కవరజుఁడను
ఆ. సరసగుణయుతుండ వరకవితిమ్మనా, హ్వయుఁడ నేను జనన మంది మనుట
కెల్ల ఫలము గల్గఁ గృతి యొక్కటి రచింప, నూహ సేయుచున్న నొక్కనాఁడు.
సీ. మాయన్న కృష్ణధీమణియును మత్సఖుల్ ధన్యులంతర్ముఖుల్ తాడిపర్తి
పాపనార్యుని జెట్టపట్ట నోచినయెల్లమాగర్భశుక్తిని మౌక్తికంబు
క్రియ నుదయించినకేశవపెరుమాళ్లు ప్రబలవంశాబ్ధితారాకళత్రుఁ
డగుచెన్నభట్టారకాగ్రకుమారుండు రాజయోగవిదుండు రఘుపతియును
ఆ. ఇష్టగోష్ఠి నుండి హితులు గావున నాదు, నెమ్మదిని ప్రబంధనిర్మితీష
గ్రమ్మియునికి యెఱిఁగి నెమ్మియు సమ్మోద, మిచునుడింపఁ బలికి రిట్టు లనుచు. 13
క. రసికుఁడవై భావింప, ప్రసవభవుని హృదయపీఠి భావించుట నీ
రసనాగ్రంబునఁ బాయక, వసియించిన వాణికొమ్మ వరకవితిమ్మా. 14
మత్తకోకిల.
ధార తప్పక చెప్ప నేర్తు వుదారవాక్చతురత్వ మో
హారి నాఁగఁ బ్రబంధ మొక్కటి యొక్కనాఁటనె సన్నుతా
చారముల్ బరతత్త్వమార్గవిచారముం గలమేటి వా
కార! తిమ్మనసత్కవీ సరసార్థగౌరవభారతీ. 15
మ. కృతు లేముల్ రచియించినా మనుచు నోయీ కొంద ఱుర్విన్ వితా
రతిపూనద్విరదాదివర్ణనలు బ్రారంభించి వర్ణింతు రే
గతిఁ గానం గృతి సేయుచో నుభయలోకశ్రీకరం బై సము
న్నతపుణ్యాశ్రయ మైనఁగాని బుధులానందింతు రెంతేనియున్. 16
మ. నీవు కవిత్వతత్త్వముల నేర్పరి నాటకు నత్నులంబుగాఁ
బావని నీకు సద్గురుఁడుఁ బ్రాణవిభుండు నభీష్టదైవముం
గావునఁ దచ్చరిత్ర లొడికంబుగఁ గూరిచి సేయుమా జగ
త్పావనమై ప్రవర్తిలఁ బ్రబంధము దుష్కృతబంధముక్తికిన్. 17
క. అని జీవబ్రహ్మైక, త్వనిరూఢమనస్కు లైనవారలు తెలుపన్
విని సంతసించి మంచిది, వినిపించితి రిట్టికథలె విరచింతు నికన్. 18
క. జలరాంతు నెమక నప్పుతపుఁ, జెలమఁ దెలిపినటులు ఘృణముఁ జెనయఁగ సంజీ
వలతఁ గలిగించినటువలెఁ, జెలఁగెన్ హనుమకథ బోధసేయుట లనుచున్. 19
మ. వారి నుతించి మంచిమతి వాయుజుపుణ్యచరిత్ర లన్నియున్

గూరిచి తత్ప్రబంధమునకున్ బతి సెవ్వరిఁ జేతు నంచు లోఁ
గూరినజాలి నొంది యొకరిఁ గూడి వచింపక యొక్కనాఁడు గౌ
రీరమణాలయంబుకడ రేపటివేళ వసించి నిష్ఠతోన్. 20

సీ. స్వస్తికాసనమున వసియించి యమనియమంబులు సవరించి మారుతంబు
పూరకకుంభకంబులఁ గట్టిగాఁ బట్టి చూపు నభ్రూవలచోట నిలిపి
తనువుతో విశ్వ మంతయును శూన్యము చేసి వ్యాపార మందనియాత్మఁ దెచ్చి
ఖేచరీముద్రలోఁ గీలించి పరిపూర్ణ చిత్తవిశ్రాంతిమైఁ జిన్మయైక

ఆ. గగనరీతి రెండు గానియఖండతా, వ్యాప్తిఁ ద్రిపుటికొంత యడఁగి వింత
సుప్తిఁ బోనితుర్యసుఖముఁ బ్రాపించఁగా, నంతలోన నాత్మకద్భుతముగ. 21

తే. నిష్కళనిరంజనసమాధినిష్ఠ నడఁచి, మిక్కుటపుమించు నిర్మించుమించుతోడ
నీలజీమూతకాంతుల నిగుడునిఘ్ను, మని మతిస్థైర్యమునఁ బ్రోయునంతలోన. 22

సీ. సీమంతపదవిఁ గూర్చినముత్యములహాలు తనదరస్మితకాంతి ననుసరింపఁ
గడకంటినునుచూపుబెడఁగు తా నిడికొన్ననీలహారస్ఫూర్తి నివ్వటిల్లఁ
దళుకుఁగమ్మ మెఱుంగు దనభుజాంగదధగద్ధగితరత్నశ్రీకి దండ గాఁగఁ
గరసరోజాగ్రకంకణమణిప్రభ దనకటిహైమపటదీప్తిఁ గౌఁగిలింపఁ

తే. దొలుతటితటిద్ఘనము లాకృతులు ధరించె
నొక్కొ నాఁ గొమ్మకేల్ దమ్మి యొక్కకేలఁ
గ్రమ్మి శతకోటిమదనశృంగారమూర్తి
ఘనుఁ డొకానొకపురుషుండు గానిపించె. 23

చ. రవిశశిమండలంబులస్థిరత్వము మానక కొంతలోపలం
దవిలినగాడ్పు పీడకమనస్కతకై గుఱియందు డిందుబిం
దువు వెఁగ్రమ్మనీక యటుఁదోఁచినరూపులు ద్రోయఁ గ్రమ్మఱం
దివిరినవన్ను లేనగవు దేరఁ గనుంగొని యాఘనుం డనున్. 24

ఉ. ఓయి సుధీంద్ర నీవిమలయోగవిరోధము సేయరాము మే
మీయెలనాఁగ సీత విను మే రఘురాముఁడ మామరుత్సుతుం
బాయక కొల్చి తత్కథఁ బ్రబంధము చేసెద వంకితంబుగాఁ
జేయుము మాకు నీ కెఱుక చెల్లగు నంచు నదృశ్యమాటయున్. 25

ఉ. అంత సమాధి మాని హృదయంబున విశ్వము దోఁప నంతవృత్తాం
తముఁ జింతచేసి యవురా! నిజదాసకథల్ గణింపఁగా

నెంతయు సంతసించి తమరే చనుదెంచి పురాణదంపతుల్
స్వాంతము రంజిలం దమకె యంకితమిమ్మని రంత భాగ్యమో! 26

ఉ. మోమటు ద్రిప్పఁబోఁడు కయి మోడ్చిన మెచ్చును మెచ్చి మ్రింగఁడే
కామితమైన సొంగలఁడు కా దనఁ డొప్పును దప్పు గల్గినన్
రామనరేంద్రుఁ డట్టి ప్రభురత్నము శాశ్వతకీర్తిఁ గల్గఁగా
నేమిటి కీనరాధముల కిత్తురొ యుత్తమకావ్యముల్ కవుల్? 27

మ. జనకావాసవిభూతి వర్ధిప రసాంచజ్జన్యయుక్తిన్ నుతుల్
గని నిర్దోషతఁ జేజరిల్లి విహితాలంకారవిస్ఫూర్తి నా
నినమత్కావ్యవసుంధరాతనయ నెంతే యొకపత్నివిలో
లనరాశిం దగు రామచంద్రుఁడు దమిన్ లాలింప కెట్లుండెడున్? 28

క. శుభకరుఁ డసుసంజీవ, ప్రభుచరిత్రముఁను తత్ప్రబంధము సీతా
విభుపేరిటివటు గలవే, యుభయగతుల్ గీనఁగాక యొండొకకృతులన్. 29

క. అని మదిఁ దలఁచి మదాప్తుల, యనుమతి నతిసుకృతపతికి నస్మత్కృతికిన్
మనుకులపతి నధిపతి గా, మొనయించి తదీయమహిమములు వర్ణింతున్. 30

సీ. అభినవాంభోదమోహనలీలఁ జెలఁగినయా హంసవంశోద్దీపకాత్ముఁ డయ్యెఁ
జనకమాత్రాంతలేఖప్రాప్తి వెలిఁగినయా గౌరికానందసంధునకుఁ డయ్యె
పరవసంతవిలాసవైచిత్రి మించినయా నమితపలాశసంహారుఁ డయ్యె
సుగుణరత్నాకరస్ఫూర్తి వర్తించియుఁ బరవాహినీభయావహుఁడు యయ్యె
తే. దుస్తరము గాదె త్రిభువనస్తోత్రపాత్ర, చిత్రచారిత్రభాముఁ బవిత్రనాము
నార్తరక్షావిచక్షణాయతకటాక్షు, వీక్షణస్తోము రఘురాము వినుతి సేయ. 31

షష్ఠ్యంతములు.

క. ఏవంవిధగుణమణిసం, భావితహృదయాంబుజునకు బాహుబలపారం
భావనపరకర్బుర రం, భానస కుంభీంద్రకరవిభాసిభుజునకున్. 32

క. గహనాయతబహువిహరణ, దహనాహారిణాపహరణగురుశరభృతికిన్
మహితాత్రైక్యసమాహిత, విహితానుష్ఠానహితవివేకాదృతికిన్. 33

క. సాధ్వాచరితమహాధ్వర, విధ్వంసోద్ధత్యదైత్యవీరోద్యతమా
యాధ్వాంతపద్మహితునకు, విద్వవతంసాయముఖదివిజవినుతునకున్. 34

క. భువనాధికవిబుధాంతర, సవనాలంకారునకును సత్తామాత్ర
ప్రవిమలతావిశదశివమునకు, పవనీసలిలాభ్రమహదహంకారునకున్. 35

క. తారకమంత్రాభ్యాసవి, హారపరాధీనసకలసుధాశనరక్షా
చారుగుణాధారఘృణా, సారపణాయితవిలోకసంతానునకున్. 36

క. నందనహరిచందనహర, కుందనటత్కీర్తిఘనునకును వినతజనా
నందనునకు దశరథవర,నందనునకుఁ బవననందనప్రముదునకున్. 37

క. నూతనరఘుపకేతనసమ,చేతనమోహనమహావిశేషాకృతికిన్
శ్రీతారుణ్యవతీసమ, సీతాలావణ్యరతికి శ్రీరఘుపతికిన్. 38

వ. అంకితంబుగా నాయొనర్పం బూనినసమీరకుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునకు శ్రవణక్రియాప్రవణజనామితజనుష్కృతాయతదుష్కృతలతాలవిత్రం బగుకథాసూత్రం బెట్టి దనిన. 39

ప్రథమాశ్వాసము

కథాప్రారంభము.

తే. అఖిలభూతదయానిష్ఠుఁ డగువసిష్ఠుఁ
డానతిచ్చినరామాయణార్థభణితి
సమరమరుదాత్మజునిమహిమములు కొన్ని
విని శతానందుఁ డానంద మెనయ ననియె. 40

మ. యతిమూర్ధన్య దశాస్యనిర్మథనహేలావార్యుఁ డౌ రామభూ
పతిచారిత్రము మీరు తేటపడఁ దెల్పన్ వింటి నందున్ సురు
త్సుతుమాహాత్మ్యము కొంత చెప్పితిరి తద్భూరిప్రభావంబు వి
స్తృతవాగ్వైఖరి నాకుఁ బ్రీతిగ నికన్ దెల్పం దగున్ బ్రేముడిన్. 41

క. విన వేడుకయ్యె శతముఖ, తనుజహృతియునోడవుఁ డనినఁ దత్కథ లెల్లన్
వినిపింపఁ జేకు వినుమని, దిననాథాన్వయపురోగ చెలువుఁ దొడంగెన్. 42

సీ. చారుముక్తామయసౌధశోభావళి, క్షితనభశ్చరపజ్జహితహయంబు
పౌరందరగ్రావబద్ధతోరణవిభాశ్యామితామరసీసారసంబు
పృథుశోణమణిరమ్యకృతకాద్రిభానిరంతరసాంధ్యరాగితాంబరతలంబు
మరకతస్థాపితవరసాలలోలప్రభాపలాశీకృతభ్రజంబు
తే. రంగదుత్తుంగగోపురరజతసింహ, దర్శనాగతభీపునర్ధావదంబ
రాపగాసింధురానస్పృహాగతేంద్ర, భద్రగజ మొప్పు సాకేతపట్టణంబు. 43

సీ. ఘనపద్మపద్మరాగప్రతీకమునకు సాలవజ్రచ్ఛాయ చప్పు గాఁగఁ
కేళివనాళిమధూళిసమ్మేళితపవనంబు తనుసౌరభంబు గాఁగ

సౌధశృంగోజ్జ్వలస్తనకుంభములకుఁ దారకలు ముత్యాలహారములు గాఁగ
వరసరస్సుఖరదళీవ్రాతసీలిమ నాభిపరిసరోదితరోమపఙ్క్తి గాఁగ
తే. విపణిమార్గసమగ్రనవీనవృత్త, నిగ్రహాగ్రామతోరణాసిక మఖాల
లోకలోకైకమోహనాలోకములుగ, మించు సాకేతనగరలక్ష్మీ మృగాక్షి. 44
ఆ. గోపురాగ్రహైమకుంభస్తనంబుల, కేతనాంశుకంబు వాతజాత
సంచలచ్చలమునఁ జారఁ దత్పురలక్ష్మి, విష్ణుపదముఁ జేర్చు విస్మయముగ. 45
క. ధర వర్షదైనమానస,సరసిం బగఁజేరి హంసనంతతి మఱి త
త్పుగసౌధచరస్త్రీకచ,భరము నిరీక్షించి దిగులుపడు మొగులనుచున్. 46
చ. అహహా! వినీలనీలయుత మైు తనరారినసౌధశృంగభా
మహిమ దినేశమండలముమధ్యమమంతయు నిండఁ గంకొ
గ్రహణము పట్టె నంచు ధరఁ గల్గుజనావళి విస్మయంబునే
నహరహముం గనుంగొను సయూరె పురంబు విచిత్రవైఖరుల్. 47
మ. సొగటాలాడినఁ బంటె మియ్యవలె నంచున్ రంభ కొల్లాడఁగా
నగి కాఁబేరి యదే సరాఁ యనఁగా నాకేల యీకొమ్మలే
తగ వీడేర్తు రటంచుఁ దత్సవిధసౌధస్థాయిపాంచాలులన్
నగ వేఁడన్ హసియింతు రగ్రనివసన్నారీశిరోరత్నముల్. 48
మ. పురిఖేయంబుఁ బయోధియుం గని జనంబుల్ రెంటికిన్ భేద మే
ర్పఱుపన్ జాలకయున్న బ్రహ్మ వివరింపం బోని వారాశిపైఁ
గర మొప్పన్ మషిముద్ర వైచె నదియే కానున్న నీలచ్ఛవిన్
ధరియింపం గత మేమి? యేటికి సముద్రఖ్యాతి యున్నటికిన్? 49
సీ. శ్రుతివిశంకటనవస్ఫుటసరస్వత్యాప్తి భువనాంచితక్రియాస్ఫురణఁ బనరి
శ్రితపరక్షోణిభృత్సుతరక్తిఘనవిసర్జనయుక్తి గాంభీర్యసరణి మెఱసి
శ్రీవిలాసాస్పదస్థితి సముజ్జ్వలమౌక్తికాదిరత్నవిభూతి నధిగమించి
చటులసత్వప్రశస్తత మహోభంగలీలారూఢికలన నంతంతఁ బొంగి.
తే. హరిని లోపలఁబూని మర్యాద నూని, యఖిలవస్తువిధానవిఖ్యాతి నధిక
విక్రమసమృద్ధి జలరాశివిధము దోఁపఁ, దగుద్విజ క్షత్ర వైశ్య శూద్రజనముచటఁ.
క. కటవిగళన్మదలహరీ, పటలఝురులగిరులసిరులఁ బ్రబలుఁ బురి మదో
త్కటనుల కెటువలె దీటగు, నట నక్షత్ర నావహించు నాశాగజముల్. 51
క. మొదలఁ దన తేజి మద మఱి, కదియ నదరి పొదల సొర నగరహయజవసం,
పద కొఁడిగి తాను వడి చెడి, పదరింఖారేణుపటలిఁ బవనుఁడు గలసెన్. 52

తే. చక్రసంయుక్తిఁ జక్రివేషంబుఁ బోలి, కేతువిస్ఫూర్తి గ్రహశాస్త్రరీతిఁ బోలి
లలితగంధర్వగతి సురాచలముఁ బోలి, యందుఁ జెల్వొందు స్యందనబృంద మెపుడు.

మ. కనకంపుంగెంపులవాతెఱల్ బలరిపుగ్రావమ్ములం గప్పఁగో
ప్పులు వజ్రమ్ములదంతముల్ మెఱుఁగుఁగ్రొమ్ముత్యంపురాలన్ నఖం
బులు గల్పించి యజుం డొనర్చె రతనంపుంబొమ్మలన్ ఖ్యాతి పే
రలరం గల్గ నటంచు నెంచ గణికల్ రాణింతు రాప్రోలునన్. 54

తే. తావి గులికెడు పారిజాతంపువిరుల,సరులు సిగఁ జుట్టి సురతానుసరణలీల
మీకుఁ జేహార్తు మే యని మృదులభణితి, విటులఁ జేల్తురు పుష్పలావికలు వీట. 55

క. సారవకైరవసారస, సౌరభగౌరవవిహారసారసమీరా
గారములు పురవనీశృం,గారములు శుకాదికోపకారము లలరున్. 56

మ. ఇన్ని తెఱంగులం గణుతి కెక్కినతత్పురిఁ బ్రోచు రత్నసం
ఛన్నకిరీటనూత్నజలజప్రియదీప్తిముఖాబ్జసంస్థితా
భ్యున్నతచంద్రికైకసమయోదితపావనతాననాంబుజో
ద్యన్నయనోత్పలోల్లసనతాద్భుతధాముఁడు రాముఁ డెప్పుడున్. 57

శా. ఆరామక్షితిపాలమౌళి సమరాహంకారనిశ్శంక లం
కారక్షఃప్రభుకంఠలుంఠనకళాఖండప్రచండాంబకా
సారప్రాప్తయశఃప్రతాపకలనాంచద్గంధకాశ్మీరచ
ర్చారంజద్దశదిగ్వధూనిచయుఁడై సామ్రాజ్యముం జేయఁగన్. 58

శా. శోక క్రోధ జరా విరోధ మద సంక్షోభ ప్రలోభార్తి హృ
ద్వైకల్య జ్వర పీడనేతరవధూవ్యామోహకృత్కామలీ
లాకార్శ్యంబులు క్షుత్పిపాసలు దురాలాపాలు మర్త్యాళియం
దేకాలంబున నైనఁ గానఁబడవయ్యెన్ రామరాజ్యంబునన్. 59

సీ. కడకంటఁ గనుఁగొన్నఁ గడకంటఁగ నశించు నమితదౌర్గత్యాంధతమసపటలి
బలుకేల విలు గొన్నఁ బలు కేల యనక పో రతిభీతి నఖిలలోకాధిపతులు
వెఱ వీడుకొను మన్న వెఱవీడులే కొందుఁ గృపణుండు నిరుపాధికపుఁబదవిఁ
జను వింత మొనయింపఁ జనువింతబలిముఖప్రముఖతిర్యగ్యోనిభవుల కైన

తే. నధికకారుణ్యరౌద్రాభయప్రదాన, సత్యసన్మానముల నేరు సాటి యనుచు
జగములు నుతింప రఘుకులస్వామి దాల్చె, నిజభుజభుజంగాభులీల నేల యెల్ల. 60

వ. ఇత్తెఱంగున నత్తరణికులసుధార్ణవపూర్ణిమాచంద్రుండు నిస్తంద్రకీర్తిప్రభాసాం
ద్రుండై ప్రజారక్షణం బొనర్చుచు నొక్కనాఁడు వేఁడివెలుంగుఱేఁడు పొడుపుఁగొం

డదండ దండీజేందకయ ముందర బృందారకతరుప్రసవపురందబిందునిష్యందకండళితవచోరచనాభినందివంది స్తవంబులవలన మేలుకొని కాలోచితకృత్యంబులు నిర్వర్తించి రత్నభూషణాలంకృతశరీరుం డయి జానకీకంజనయనాంజనేయులు వామదక్షిణభాగంబుల రాఁ గైదండ గొని చండప్రభామండలమండితరవిమండలంబులగు కుండలంబుల మెండుకొను మెఱుంగులు మొగంబునందు అంగలించు తెలినగవులు పాలకడలికడ నల్లికొని యుల్లసిల్లుప్రవాళవల్లికలచెల్లుబడి కొల్లలాడ నాడాడనిద్దంపు నీలంపుగుంపులసొంపు నింపం జాలునెమ్మేని క్రొమ్మొగులుడాలునకు జాళువాచేలచెఱంగులయొఱపు మెఱుంగులతెఱంగు నెఱప సరసపదవిన్యాసంబునఁ గొన్నికొన్ని కక్ష్యాంతరంబు లతిక్రమించి ముందర మందాకినీసముల్లోల కల్లోలకేళీవిలోలామరలోలాక్షీవిలాససూచకోదంచిత కాంచనస్తంభసంభృతచిరత్నస్థగితపాంచాలికా ప్రతిబింబవిడంబనాడంబర నిధానసుధాకర శిలామిళదిలాతలంబును, అగణితగుణఘనప్రఘణోపగతోపకారికా కదంబ సంబంధ సుగంధ గంధిలసౌగంధిక బంధురిత వితానప్రతాన మధువ్రతాయమాన సునాశీరోపల గోపానసీ ప్రభాపరివృతంబును, ప్రస్ఫుర త్స్ఫటిక దృషత్పటల ఘటితాభోగ కుడ్యభాగ విచిత్ర చిత్రాయమాన నానావిధ శారికా కీరికామయూరికాది గృహోచిత విహగకులకలరవాకలితంబును, ప్రత్యహార్ఘ్య ప్రత్యయ ప్రదేశ ప్రవేశ నార్పణ ప్రవణ కువిధ ధరణీతలాధ్యక్ష వక్షస్స్థలన్యస్త కస్తూరికాది ప్రవిమల పరిమళ చర్చితప్రాంగణంబును, మౌక్తిక రంగవల్లీ సమ్మర్ద వితర్దికా ప్రకాశితంబును నై నీటుగులికెడు కొలువుకూటంబున కేతెంచి పద్మరాగమయభద్రాసనంబున నాసీనుం డై వామపార్శ్వప్రదృశ్యమానజానకీనయనచకోరంబులకు నిజముఖేందుమందస్మితచంద్రికలు విందు పొందుపఱుపఁ దనపురోభాగంబునఁ బురందరధనుర్విభాలవాలం బగువాలంబు పరివేష్టించుకొని నిశ్చలదృష్టింగనుంగొనుభవిష్యత్సృష్టిపతి దయాదృష్టి నీక్షించుచు భరతలక్ష్మణ శత్రుఘ్న సుగ్రీవాంగద నల నీల జాంబవ ద్విభీషణాది సోదరసేవక సేవ్యమానుండును, వసిష్ఠ వామదేవాది సాధుజన జేగీయమానుండును, నానాదేశాధీశకోటి కోటీరరత్నప్రభారాజినీరాజితాంఘ్రిరాజీవవిరాజమానుండును, పాఠకస్తూయమానుండును నై యాఖండలుమెండున నిండుకొలువుండుసమయంబున. 61

శ్రీరాముని యొద్దకు నగస్త్యమహాముని వచ్చుట.

తెరగంటిపగవారి కిరవు చూపినవారిరాశి యెవ్వాని కాపోశనంబు
నెడమాయ లడరించుగడుసు రేద్రిమ్మరిబొంది యెవ్వానికి భోజనంబు

బ్రహ్మర్షిదేవర్షిపటలి తక్కెడకంటె నెవ్వానితనువల్లి యింతబరువు
సర్వగ్రహనిరోధగర్వధూర్వహమహాపర్వతం బెవ్వానిపాదపీఠి
తే. క్రొత్తవేలుపుఱాయల క్రొవ్వుసోఁకు, డడఁగె నెవ్వాని ఘోరశాపాక్షరముల
నట్టిలోకైకనుతుఁ డగస్త్యమునివరాళి, హేళివంశజు దర్శింప నేఁగుదెంచె. 62

క. ఇటువలె నట కరుదెంచిన, ఘటసూతికిన్ హృదభియాతిఖండనహేతికిన్
చటుకునఁ గని విభుఁ డంజలిపుటము నిటలతటముఁ జేర్చి పూజ ఘటించెన్. 63

క. ఈగతి రఘుపతి యతిఁ బూజాగతి నలరించి వినయజాగ్రత్ఫణితిన్
యోగక్షేమము వేఁడిన, నాగుణనిధిఁ జూచి మునికులాగ్రణి వలికెన్. 64

క. నీమహనీయాంబకకల,నామహిమము కుపథశిక్ష నయపథపథిక
స్తోమపరిరక్షఁ బూనఁగ, క్షేమము మా కేమికొఱఁత సీతాధిపతీ! 65

మ. తనతోఁబుట్టువు బైలు వట్టె ననుసంతాపంబు శైలేంద్రనం
దనకున్ భర్త యడంగె నన్ వగపు నానానిమ్నగా,శ్రేణికిన్
జనియింపన్ శరవహ్ని మ్రందినసరస్వంతున్ దయాంచద్విలో
చనవీక్షామృతనిర్ఝరావళిఁ బునస్సంపూరితుం జేయవే. 66

సీ. లేనవ్వువెన్నెలల్ నెలవొందెఁ దెఱగంటితెలిగంటిగమిమోవితలిరులందు
దివిజేంద్రవజ్రముద్రికడాలొరసె వెల్లగజముసిందూరంపుఁగటములందుఁ
దానిగంధపుఁబూత దగెఁ జిల్వజవరాంద్రకులుకుగుబ్బపసిఁడికుండలందు
బారిజాతపుఁబూలు బాగు గైకొనెసిద్ధ గణకష్టరత్నలింగములయందుఁ
తే. దావకోదాత్తకీర్తిప్రతాపమహిమ, లైక్యమొందినచందాన నందమయ్యెఁ
ద్రిదశరిపుబాధలుడిగింపఁ ద్రిభువనైక, జనులనైసర్గికంబు లిక్ష్వాకుతిలక. 67

ఉ. దుర్జయుఁ డైనపఙ్క్తిముఖు దోషనిధిం బరిమార్చి దోర్జవో
పార్జితకీర్తిఁ జేర్చి తని యాదశకంధరముఖ్యదైత్యజ
న్మోర్జితకర్మముల్ దెలుప నుత్సవ మందుచు నున్నచో నభో
గీర్జలజాయతాక్షి పలికెన్ రఘునాథున కద్భుతంబుగన్. 68

శతకంధరునివృత్తాంతము.

మ. అనిలోఁ బఙ్క్తిముఖుం జయించుటకె యత్యానందముం జెందెదో
జననాథా దధిసాగరావృతమహాశాకాంతరీపాంతరం
బున మాయాపురి రాజధానిగ జగంబుల్ గెల్చి పేర్మిన్ శతా
ననుఁడన్ దైత్యుఁడు నిన్ను గెల్తు నని యున్నాఁడయ్య వెయ్యేటికిన్?. 69

ASI

క. నావుడు రాముఁడు విస్మయ, మావహిలన్ శతముఖాసురాగ్రణికథనం
బేవిధ మచుంబితంబగు, నీవిధ మెఱిఁగింపుఁ డన మునీంద్రుఁడు పలికెన్. 70

క. విను మిపుడు వినినదనుజుని, జననము వివరింతు నీకు సంకుచితోక్తిన్
మును కశ్యపునకు సతియై, వనజానన యొకతె కలదు వసువను పేరన్. 71

ఉ. ఆసరసీరుహాక్షి మదనాతురయై ఋతు వందియుండి సం
ధ్యాసమయంబునందుఁ బతి నంటిన నాసురతప్రసక్తిచే
నాసురతం జనించి వికృతాకృతియై శతకంఠుఁ డంబుజా
తాసనుఁ గూర్చి ఘోరతప మంచితనిష్ఠ ఘటింప సాగినన్. 72

చ. అతనితపోవిభూతి కపు డంబుజసూతి ప్రసన్నచిత్తుఁడై
శతమఖముఖ్యదివ్యుల కసాధ్యములైనవరంబు లిచ్చినన్
శతముఖదైత్యుఁ డిష్టవరసంపదఁ బొంపిరివోవుచున్ జగ
త్త్రితయధురంధరస్ఫురణఁ దేజము తేజరిలంగ నుగ్రుఁడై. 73

సీ. తనమస్తకములకుఁ దారకస్తోమముల్ మల్లికాకుసుమదామములు గాఁగఁ
దనకర్ణములకుఁ జంద్రదినేంద్రనవమండలములు కాంచనకుండలములు గాఁగఁ
దనసముద్దండదోర్దండకుండలులకు నవధిభూధరగుహ లవధి గాఁగఁ
దనయుదగ్రసమగ్రతరవిగ్రహమునకు నింగి దట్టపుసీలియంగి గాఁగఁ
తే. దనపురికిఁ గాలకేయాది దానవేంద్ర, సైన్యరింఛోళివజ్రపంజరము గాఁగ
లక్షయోజనపరిమాణలక్ష్యమాణ, తనుఁడు శతకంఠుఁ డాహవోత్కంఠుఁ డమరు.

ఉ. ఈపగిదిం ద్రిలోకములకెగ్గుఘటింపఁగఁ జాలి శూలి గా
రీపతి నిష్టదైవము భజించి తదీయదయాసుధాసము
ద్దీపితదృష్టివైభవవిధేయత నిర్జరభావ మొంది మా
యాపురి నున్నవాఁడు కలహావని వాని వధింపు రాఘవా. 75

క. అని కుంభజుఁ డాడిన విని, మనుజేంద్రుఁడు చింత చేసి మఱియు నగస్త్యుం
గని వాఁ డెటువలెనగపడు, ననఘ దెలుపు మీవు దెలిపినటు లొనరింతున్. 76

ఉ. నా విని కుంభజుండు రఘునాయక తావకదివ్యబాణవి
ద్యావిధి కేడనేనిఁ గలదయ్య యసాధ్యము సర్వజీవభా
వావహమూర్తివై యిల రహస్యములెల్ల నెఱుంగునీకు నే
నా వినిపించువాఁడ? ననినన్ రఘువంశవరేణ్యుఁ డిట్లనున్. 77

చ. మునివర మీయనుగ్రహ మమోఘము గావునఁ దావకీనశా
సనమున భూసురుల్ సురలు సంతస మంద శతాస్యనిగ్రహం

బును ఘటియించువాఁడ నని మ్రొక్కి యగస్త్యునిఁ బంచి శత్రువ
ర్తనము దలంచి కార్యదశఁ దమ్ముల మువ్వురఁ గాంచి యిట్లనున్. 78

శ్రీరాముఁడు శతకంధరునిఁ జంపువిధము విచారించుట.

సీ. కలన రావణకుంభకర్ణాదిదైత్యులఁ జెండాడి శ్రాంతతఁ జెందినాఁడ
నతికాయశక్రాహితాదివీరులఁ ద్రుంచి సౌమిత్రి నాతోడిజాడ నొందె
గంధర్వబృందనిర్గంధనోదగ్రత భరతుఁ డెంతేనియు బడలినాఁడు
లవణాసురునితోఁ బలప్రౌఢిఁ బోరాడి శత్రుఘ్నుఁడును జాలశ్రమముఁ గదిసెఁ
తే. జొటిముస్నిటినూఱుయోజనము లెడయు
నంతమాత్రకె యధిక ప్రయత్నమయ్యె
దుస్తరములైనబహుతోయధులఁ దరించి
వైరి నేరీతి ననిఁ జీఱువార మింక. 79
మ. అని యొక్కింత నిజాంతరంగమునఁ జింతాక్రాంతుఁడై రామభూ
జనచింతామణి చెంత నంతటఁ గరాబ్జంబుల్ నిటాలంబునం
గనిపింపం దనుఁగాంచుకాంచనధరాగణ్యాకృతిన్ మారుతిన్
ఘనపుణ్యాదృతిఁ గాంచి ప్రాంచితవచోగాంభీర్యమేపారఁగన్. 80
శా. ఓయీ వాయుకుమార! సారజవశౌర్యోత్సాహబాహాబలో
పాయశ్రీల భవత్సమానుఁడు దలంపన్ లేఁడు లోకంబునం
జేయుద్యోగములన్ సమర్థుఁడవు నీకే యేకపాదాఖ్య చె
స్నాయెన్ నాయమె నీవు సేయఁగలకార్యం బిట్లుపేక్షింపఁగన్? 81
ఉ. నా విని యాంజనేయుఁడు ప్రణామము చేసి భయంబు భక్తి స
ద్భావము మీఱ నిట్లను నపారకృపావనరాసులైనమీ
కీవనరాసు లెంత సను నెక్కి సహోదరసైన్యయుక్తి న
ద్దీవికి దాఁటిపోయి పగ దీర్పుఁడు నాథుడు హృష్టచిత్తుఁడై. 82
క. కాకుత్థ్సుం డటువలె విన, యాకలితమనస్కుఁడైనయనిలజు ననఘా!
యేకడ మగఁటిమి నీకే, కాక మఱెం గలదె? యనుచుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చెన్. 83
ఆ. పవనతనయునిటులు పరిరంభణము చేసి, ప్రేమఁ బొగడుచున్నరాముఁ జూచి
జానకీమృగాక్షి సంభ్రమాద్భుతరసా, యత్తమానసాబ్జ యగుచు ననియె. 84
ఉ. శ్రీకరమూర్తి సర్వబుధసేవితుఁ డీకపి యేకపాదరు
ద్రాకృతి యంచుఁ బల్కితి మహాత్మక తాదృశుఁ డీధరిత్రిలో

నీకపివేష మందుటకు నేమిగతం? బతఁ డెట్లు పుట్టినాఁ
డీకథ దెల్పవయ్య! హృదయేశ, వినం గడు వేడు కయ్యెడుజ్. 85

క. తావకపాదసరోరుహ, సేవకజనపటలి నితఁడె శ్రేష్ఠం డనుచున్
బావనిచరితముఁ ద్రిభువన, పావని వేఁడుటయు రామభద్రుఁడు పలికెన్. 86

ఏకపాదరుద్రావతరణకథ.

ఆ. ఏకపాదుఁ డనఁగ నింపొందు ముక్కంటి, యీమరుత్కుమారుఁ డిపుడు తొంటి
రూపు విడిచె నని నిరూఢిఁ బెద్దల నంటి, వారిచేత వింటి వాలుఁగంటి. 87

తే. సడలు నేవిద్య జన్మసంసారకర్మ, బంధ మావిద్య మామక ప్రథమపాద,
మట్టిదివ్యానుభూతి నీయన చెలఁగుట, నమరు నితని కేకపాదాహ్వయంబు. 88

ఉ. మానితశౌర్యధైర్యముల మత్సముఁ డైనమరుత్కుమారుది
వ్యానుపమేయపుణ్యచరితామృతపానము సేయువారికిన్
గానియభీప్సితార్థములు గల్గునె యీవిమలాత్మపూర్వజ
న్మానుగతప్రభావము సమస్తము దెల్పెద విన్ము జానకీ. 89

సీ. పంచభూతములచేఁ బ్రత్యక్ష మైనయీబ్రహ్మాండమున కావరణము లగుచు
వనతత్త్వ మగ్నితత్త్వము వాయుతత్త్వంబు గగనతత్త్వము నహంకారతత్త్వ
మునుమహాత్తత్త్వంబు మొనసి యొండొంటికి దశగుణాధికములై తనరువాని
కావల శుద్ధసత్త్వాఖండతేజోవిరాజమాననిరూఢి రమ్య మగుచుఁ

తే. దామసము లేక మదము మత్సరము లేక, క్రోధశోకాదిగుణములత్రోవఁ బోక
నెగడుప్రాణుల జోకవర్ణింపరాక, నలవడువధూటి యొకపద్మజాండపేటి. 90

సీ. మన్నునీరును దక్క మిన్ను గాలియు మంట గలసి యేగోళంబు వెలుఁగుచుండు
నెచ్చోటిప్రాణుల కెల్లఁ జల్లనిమంట నెప్పు డాఁకలిదప్పు లెడలియుండుఁ
దలఁప నెచ్చటివారి కలగాలిత్రోవలు గాలితోవలలీల గతుల కొదవుఁ
దన నేర్పు వెలయ బ్రధ్నసమాఖ్య గలబ్రహ్మ సృష్టి యేతావునఁ జేయుచుండు

తే. వలయురూపంబు లెక్కడివారు గాంతు, రేస్థలమువారి కణిమాదు లిష్టసఖులు
దలఁపు లెం దున్న ప్రజలకుఁ జలన మొంద, వట్టిబ్రహ్మాండమలవియె యభినుతింప? 91

ఉ. మారుతనాళకేళిగృహమధ్యములం దమప్రాణవల్లభుల్
దారు రమింప దేహముల దట్టము లై పులకాంకురావళుల్
చేరవు కూర్మి వాయ నునుఁజెక్కులఁ జిక్కఁగ బాష్పధారలున్
జారవు వారిజాక్షులకుఁ జల్లనియూర్పు స్మరాగ్ని దక్కఁగన్. 92

చ. జననము నొందినప్పుడయ జవ్వనముం జెలువంబు నేరుపుల్
గనినవధూవరుల్ మరునికాఁక లొకానొకవేళ నైన లో
నెనయరు వహ్నిచే నతిశయిల్లినరుద్రునితావు గావునన్
దనచల మెక్కుడంచు సుమధన్వి భయంబు వహించెనో యనన్. 93

క. ప్రాఁగెంపురాలసంపద, లాగించు మిటారిగములలలితాధరముల్
రాగమునఁ గ్రోలునాయకు, లేగతి నమృతంబు గనిరొ యెఱుఁగ లతాంగీ. 94

క. కరుణానిధి యగుసీతని, చరణారాధనము చేసి జంతువు లంతః
కరణావరణార్తి జరా, మరణాదు లెఱుంగ రందు మానిని వింటే. 95

ఆ. అయ్యజాండ మేలు ననిశంబు ద్వాత్రింశ, దర్బుదముల రుద్రు లనుసరింప
జ్ఞానశక్తిఁ గూడి సానందచిత్తుఁ డై, యేకపాదరుద్రుఁ డెందు నబల. 96

తే. కాలపరిణామములఁ బాయుకర్మగరిమ, కర్మపరిణామములఁ బాయుఁ గాలగరిమ
ప్రజల కెచ్చోట నచ్చోటిప్రాణితతులఁ, గాలకర్మము లెఱుఁగ వీఘనునికరుణ. 97

సీ. పవమానసంచలత్పావకాద్భుతకీలికామాలికలు డోలికాచయములు
మహదహంకారాదిమహనీయభూమికాభ్యంతరంబులు విహారాస్పదములు
తత్త్వమస్యాదికత్రయ్యంతవాగర్థకలితసుజ్ఞాన మాకారగరిమ
పదనతాధ్యాత్మికప్రముఖతాపత్రయప్రోద్భేదమహిమసముద్యమంబు

తే. ప్రాకృతవిచారదూరనిర్వాణకన్య, కాభియోగంబు నిత్యకల్యాణపదము
గాఁ జెలంగు ననేకలోకప్రకాశు, నేకపాదమహేశు నూహింప వశమె? 98

క. ఈలీల వినతమానస, కేళీనాళీకనాళకీలితగతిఁ ద
గ్గోళాధిపతి యొకానొక, వేళ మహారుద్రగణము వినుతి ఘటింపన్ 99

సీ. అభయదాననిదాన శుభగుణాధీన మాం రక్ష రక్షయటంచు బ్రధ్నుఁ డెంచ
సద్భక్తితోడ నిచ్ఛాశక్తి మొదలైనరమణీమణులు చామరములు వీవ
శాంతిదాంతివిరక్తిసత్త్వాదిగుణము లాకారముల్ ధరియించి చేరి కొలువ
నణిమాదివిభవంబు లావలీవల నిల్చి సాహోనినాదంబు సంఘటింప.

తే. హస్తమస్తకసంయోగ మభిలషించి, పరమభక్తులు దనచాయఁ బ్రణతి సేయ
ననవధికదివ్యతేజోమయాసనమునఁ, గలికి యీమేటి పేరోలగమున నుండి. 100

క. నను నిష్కళరూపంబునఁ, దనమనమునఁ జింత సేయుధన్యుఁడు గానన్
గనకాంగి సర్వపరిపూ, ర్ణుని సత్తామాత్రు ననుఁ గనుంగొను వేళన్. 101

సీ. తలఁపు మానినచోటి తెలివి వేడుకయేటిబలు తేట నొకరూపు గలిగినట్లు
డెందంబు చిటువు గట్టం దొల్పుఘననీలములనిగన్నిగలమై మొనసినట్లు

లోచూపుఁదమ్మిఁ గీల్కొనుతావి మేకొన్నయెలదేఁటిజొక్కడా తెనసినట్లు
కడలేనిపెరిమ నిల్కడ గుల్కుచదలౌట మిగులఁ గ్రొమ్మొగు లాక్రమించినట్లు
తే. గట్టురాచూలి మది పట్టుగట్టి జపము, చేఁతిచుత్తిక వేల్పుసంజీవనంబు
వెలఁది మద్దివ్యమంగళవిగ్రహంబు, తోఁచె నపు డేకపాదరుద్రునిమనమున. 102

క. అగుణముఁ దలఁచుమనంబున, సగుణముఁ గని కొంతవింత సంతస మెసఁగన్
జగదద్భుత మీవిగ్రహ, మగణితరుచిదురవగాహ మైనది మదికిన్. 103

ఉ. ఎన్నఁడు నిట్టిరూపు గని యే నెఱుఁగన్ మదిలో సమాధివే
ళ న్నిరవద్యమైనసకలంబు వహించుట కేమి కారణం
బెన్నఁగ నన్నుఁ బ్రోచుజగదీశ్వరుఁడే కనిపించెఁ గాని లే
కున్నఁ దదన్యవస్తువుల కూర్జిత మిట్టిప్రభావ మున్నదే? 104

క. అని తలఁచు సంతసిలు మన, మున మఱియుం జూచు లేచు మ్రొక్కుఁ గరుణతో
నను నేలుట కిది కారణ, మను 'నద్యాహం ప్రభో కృతార్థోస్మి' యనున్. 105

వ. ఇప్పగిది నప్పరమపావనుండప్పు డుప్పరంబునఁ గప్పుజిగిగప్పిన నాయొప్పిదంబు విప్పుగు మెప్పునం దప్పక చూచి ముప్పిరిగొనుభక్త్యనురాగసంభ్రమంబుల మత్పరాయణుండగుటం జేసి యచ్చోటు వాసి మదీయసన్నిధిఁ బెన్నిధిఁ గన్నపేదచందంబున డెందంబు గందళింపఁ దనమనోవృత్తి ననుసరించు శరీరంబు సభృత్యపరివారంబుగా మఱచి దూరంబున నున్ననన్నుఁ జేరం బూని కూర్చున్నయటుల తద్గగనంబున కుద్గమించునయ్యంచితాత్మసంచరణంబున సంచలించి యొండొరుల కత్తెఱం గెఱింగించుచు, సభాసదులు సదా తదాసక్తు లగుట నిమ్మహాత్ముం డేమికారణంబున నెచ్చటి కరిగెడినో యనువారును, ధ్యానకాలంబున నేవిశేషంబు గనిపించెనో యనువారును, మన మెఱుంగ నెంతటివార మనువారును, తనభక్తుల హృదయంబు శోధింప నివ్విధంబు వహియించెఁ గాఁబోలు ననువారును, సర్వజ్ఞుం డితనికి శోధింపం బనియేమి యేమో! యిది విస్మయం బనువారును, నమ్మినవారి విడిచి యన్యపథంబునకు గమింప నవధరింపఁడు గదా! యనువారును, లోకానుగ్రహార్థం బెత్తెఱంగు నిత్తఱిఁ జిత్తగించెనో! యనువారును, రాజానుమతంబు ధర్మం బగుట నందఱము తోడఁగూడ నరుగుద మనువారును నై సభ్యు లభ్రమార్గంబున 'రక్షరక్షేతి' భాషలఁ గొంతద వ్వరుదెంచి తద్విగ్రహంబు దృగ్గోచరంబు గాకున్న విన్ననై యున్నెడ, జ్ఞానక్రియాప్రముఖ శక్తులు, షడ్గుణైశ్వర్యాదులు నతని డెందంబుననుసరించి యరుదెంచెఁ దక్కినరుద్రులు నితనిఁ జింతించుచుఁ గొంత కాలంబునకుఁ బునరావృత్తిరహితం బగుమత్పదంబుఁ బ్రాపించిరి యింత నిక్కడ

సక్రమలగర్భాండపతి నిజపదాశ్రితప్రాణధనం బైన భక్తజనంబు విడిచి వాయు పథంబు గడచి నిర్మలాంతరాకాశంబున శతకోటిభాస్కరప్రభా సముద్దీపం బగునారూపంబున తన్ముఖుండై మరుద్గతినతిశయించు మనోగతియు మనోగతిననుకరించు దర్శనాభిలాషయుఁ దదనుకూలం బగుదృగ్జాలంబు మేలంబు సూప నిరాలంబగతి నంత నంత నాచెంతఁజేరుచుఁ దనుప్రాణ పంచేంద్రియ మనో దృష్టి భేదంబులునాయంద పొందించువాఁడగుట దూరంబరుదెంచుటయు నెఱుంగక వెంబడిం బడి వచ్చివచ్చి యచ్చో నవిచ్ఛిన్న వజ్రస్వచ్ఛప్రభాచ్ఛాదితం బైనమహత్తత్త్వావరణంబు మీఱి పారంపరనీలజాలవినీలవిభాలవాలం బగునహంకారసాలంబు దాఁటి యంత ననంత పథావకాశం బైనభూతాకాశంబు డాసిమీఁదట నిర్నిరోధ నినాదఘోరం బైనసమీరంబుదారిం జేరి పిమ్మట ముహుర్ముహుర్మరుత్ప్రేరణ ప్రజ్వలితజ్వాలికామాలికామహత్త్వం బగువహ్నితత్త్వంబు దాఁటి దాఁటినపిదప మాటిమాటికినభంగరంగత్తరంగసంఘసంఘాతసంఘటితఘుమంఘుమారవజంఘాకాలావసానార్ణవోద్దీర్ణలీలాచరణంబగునీరావరణంబు శరణంబు కావించి యావెనుకఁ గనకద్యుతిసంసర్గం బైనయీయజాండకుహరాంతర్గతమార్గంబునం బఱతెంచు నన్ననుసరించునతనియఖండతేజోమండలంబు నిండినయుపరిలోకంబుల లోకులయాలోకంబులకు దురవలోకం బగుతదాలోకంబు గనుంగొనం జాలక నాలోకేశుకడ కేఁగి చాఁగిలంబడి స్వామి! మే మెన్నఁడు కని విని యెఱుంగని దుర్నిరీక్ష్యతేజోవిశేషంబు దొట్టినఁ బట్టు చాలక భువన జాలకంబున నెట్టుకొనుచున్నయది యిది పరిశుద్ధజ్యోతి యయ్యుఁ జేతనలకు భీతివిస్మయహేతు వయ్యెడు నీయండంబున కావరణం బగుతేజంబు జలంబులం గ్రోలినాళీకభవాండకోటరంబు పరిస్ఫోటితంబు గావించి యిటులు చటులద్యుతిపటలంబుతో నిట లంఘించినదో కాక నిటలాక్షవీక్షణాశుశుక్షణిజ్వాలల కీలాగు కాలాంతరంబునం గాని కానేరదు భారతీవల్లభ! యెల్లభంగుల నీయభంగతేజంబు ప్రాణిభంగంబునకు వ్యాసంగంబు గాకుండంగావు మని వేఁడుకొనియెడు వేలుపుచాలువు విన్నపంబు విని యన్నలువ మున్నుగా నున్నపిన్నపెద్దలు సంభ్రమాశ్చర్యధుర్యులై యట్టె యజ్జగజెట్టిమేనిదట్టంపువెలుంగు గనుంగొని యట్టిట్టన నేరక యూరక వివర్ణులై యాపన్నులచెన్నునఁ గరకమలతిరోహితలోచనులును ధైర్యరమావిమోచనులును భయజాతస్వేదధారావిరచితసర్వాంగసేచనులును నై పాహిపాహి యనుచున్నయన్నెలవు గడచి నిత్యసత్యకృత్యం బగుసత్యంబున నడచి నిరంతరాక్రాంత తపోలోకం బగుతపోలోకంబుత్రోవం బడి యావెంబడి సనకాదిమునిజనరంజనం బగుజనంబు వెడలి సన్నుతాఖండలం బగు ధ్రువమండలంబు

చక్రంబుఁ జిక్కక సర్వగ్రహమండలోద్దండభారావక్రం బగుశింశుమారచక్రంబు
తరలి తరళీకృతదుష్కృతాలోకం బగు మహాలోకంబునంబయలుదేఱి స్వర్లోకవా
సుల కాశ్చర్యసంపాది యయి యాపట భువర్లోకంబు తరించి భూలోకంబున
కవతరించి పార్వతీశ్వరనివాసం బైనకైలాసంబునఁ ద్రిలోకశంకరుం డైనశంక
రుండు మదీయతారకబ్రహ్మమంత్రజపానుష్ఠాననిష్ఠాగరిష్ఠుం డైయుండుం గావున
నతనినాసికారంధ్రాంతరాకాశపథంబు ప్రవేశించి చనునావెనువెంట నంటి నాతో
న భూతనాథునిచేతనం బ్రవేశించె నంత. 106

క. ఈశానుమూర్ధసీమఁ బ్ర, వేశించి సుషుమ్నఁ జొచ్చి వెన్నాడి హృదా
కాశమున నన్నుఁ గానక, యాశివభావమున నాతఁ డైక్యముఁ జెందెన్. 107

ఉ. భావము భావమం దొదవి ప్రాణముఁ బ్రాణమునందు దివ్యతే
జోవిభవంబుఁ దేజమునఁ జొన్పి న నిర్వురు నొక్కరూపమే
కావున సీట సీరువలెఁ గాయము భేదము లేక యేక మై
యావెనుకం గనుంగొనియె నప్పటిరూపము నెవ్వఁడుం బలెన్. 108

ఆ. పవనవహ్నిగగనభాతికంబై యున్న, యాశరీరమభవునంద కలసె
ననఁగ నన్నె తలఁచు నతినిర్మలాత్మకు, లైక్య మొందు దురని యబ్జనయన. 109

చ. అన విని విస్మయంబు వినయంబు భయంబుఁ బెనంగొనంగ రా
మునిఁ గని సీత పల్కె భవమోచన నిన్నె భజించుచున్న యీ
యనఘుని నీయజాండమునఁ గాగఁ దెచ్చినకార్య మేమి? శం
భుని మదిఁ జెందియున్ మరలఁ బుట్టిన జె? ట్టితఁ డానతియ్యవే. 110

క. ప్రారంభించి హనూమ, చ్చారిత్రము మీఁదఁ దెలుపసాగిన మొదలున్
సారసుధారసధారా, పూరమువలెఁ జెవుల కింపు పుట్టెను ననినన్. 111

క. ప్రాణేశ్వరితో రామ, క్షోణీశ్వరుఁ డనియె నిటులు శూలధరజటా
శ్రేణిరటద్గాంగఝరా, క్షీణతరారావచుంబిజృంభితఫణిరిన్. 112

ఏకపాదరుద్రావతరణకారణము రాముఁడు సీతకుఁ దెలుపుట.

క. పరమరహస్యం బిదివిను, తరుణీ యీయనఘమూర్తి తనవిమలాంతః
కరణమున నామరూపే, తరముగ ననుఁదలఁచి ముక్తిఁ దత్పరుఁ డైనన్. 113

ఉ. కోరిక జార్చి నిష్కళత గూర్చి మహత్తరచిత్తవృత్తులం
దూర మొనర్చి యున్నమదిఁ దోఁచి తదీయసమాధిఁ గ్రోచి యీ
తీరున నిందుఁ దెచ్చి శివదేహముఁ జొన్పితి నిచ్చటన్ జగ
త్కారణమూర్తి గాఁదగిన కారణ మీతనియందుఁ గల్గుటన్. 114

క. వృత్తి వినాశం బైనను, జిత్తము నశియించు నది నశించిన మోహో
యత్తుఁ డగుఁ గాన నితనికిఁ, జిత్తజయం బెపుడుఁ గలుగఁ జేసితి మబలా. 115

మ. తనసద్భక్తుల కెంతచింతయగునో తాఁ బ్రోచు బ్రహ్మాండ మె
వ్వనిచేఁ బాలన మందునో దనహితవ్యాపార మెట్లుండునో
యనఁ దూహింపఁడు సంచలింపఁడు మదీయాకారరేఖావిలో
కనపారింపరి నేకపాదుఁ డిట కేకస్ఫూర్తి నేతెంచుచోఁ. 116

క. అచ్చటనుండియు నిచటికి, వచ్చినగతి దెలుపు మన్నఁ దెలిపితి శివునిఁ
జొచ్చియుఁ గ్రమ్మఱఁ బుట్టిన, సచ్చరితం బడిగి తదియు సకి విను మింకన్. 117

శివునివనవిహారాదివృత్తాంతము.

శా. నాళీకోద్భవజంభభిత్ప్రముఖనానాదేవకోటీరహీ
రాళీకాయితభూతిలిప్తభవభక్తాంగప్రభారుద్రక
న్యాళిస్మేరముఖాంశుగంధరసచర్యావేశితాశాంగ మా
కైలాసాచలరాజశృంగమున శ్రీకంఠుండు సోత్కంఠుఁడై. 118

సీ. అంగీకృతోల్లాస భంగీపదన్యాస భంగీశనర్తనాభీక్షణములఁ
బ్రజ్ఞాన్వితాజాది విజ్ఞాపనాపాది తాజ్ఞాపన క్రియాహ్లాదనముల
విద్యాధరాభేద్య హృద్యార్థయుతగద్య పద్యాది కాకర్ణనోద్యమముల
ముఖ్యాశయాసన్న విఖ్యాతసంపన్న సఖ్యార్హహేలాప్రశంసనముల

తే. బ్రమథపరికల్పితార్చనాప్రార్థనముల, నొలసి వెలసియు నొకవేళ యుబుసుపోక
వనవిహారంబు గావించువాంఛఁ బిలుచు, సతిమతియెఱింగి దగుహాళి చంద్రమౌళి.

సీ. సమదకీరమయూరశారికారోలంబ కలకంఠకంఠముల్ ఘంటికలుగ
దట్టఁపుక్రొమ్మావి తలిరులేఁజిగురాకు గమిచంద్రకావిటెక్కెములు గాఁగ
నానావిధానూనసూనప్రతానముల్ నవచిత్రపటవితానములు గాఁగఁ
దీఁగెయుయ్యెల లూఁగుదేవకాంతలకపోలములు ప్రాగెంపుటద్దములు గాఁగఁ

తే. మొల్లమొగ్గలు ముత్యాలజల్లులుగను, డంబు గులుకుచుఁ జైత్రరథంబుఁబోని
చైత్రరథమున కంగనాసహితుఁడగుచు, శంభుఁ డరుదెంచివిహరించుసమయమునను.

క. చల్లనివలపులు మై వెద, చల్లుచు నుల్లసితబాలసాలమహాలా
పల్లవరతిపల్లవనవ, భల్లవలద్విహారశైకపవనము లోలసెన్. 121

సీ. జవరాలిగబ్బిజక్కవగుబ్బకౌఁగిలింతలు వినోదాద్రికందరములందు
పగలాఁడిబింగారుజిగిచెక్కునునుముద్దు చిన్నెలు నెలరాలతిన్నెలందుఁ

వెలిగంటికెమ్మోవితేనెద్రావుడుచొక్కుపడకలు చిగురాకుఁబాన్పులందుఁ
గులుకుగుబ్బెతమబ్బుగులుకుపెంజెడమించుటల్లికల్ పాళికుంజాళియందుఁ

ఆ. జెంది యందంద డెందంబు గందళింప, నందనందననందనానందకేళి
కందమై నందనవనం బనం దనర్చు, నందు నిందు ధరుం డిట్టు లనియె సతికి. 122

క. కాంత వసంతము కాంతా, కాంతమనశ్చంద్రకాంత కాంతదినాంత
క్రాంతనిశాకాంతం బయి, యెంతయు వింతయ్యెఁ గంటె? యివ్వనవీథిన్. 123

క. నవపల్లవానురక్తిం, దవిలెడుకొమ్మల రమింపఁ దమ కిఁక నుచితం
బవునె? యని కడఁక నరిగెడు, నవురునఁ గారాకు లురిలె సకి! కనుఁగొంటే?. 124

ఉ. పంచశరుండు పాంథజనబంధనబంధురబుద్ధి పండువో
నెంచ ఘణాపసంతుఁ డఱఁ డెత్తెడుకత్తులపేజుమాలఁ సే
యించెనొ నాఁగ పల్లవము లెల్ల నగంబుల మించెఁ గోయిలల్
గాంచె ననూనతానకలగాననిదానకుహూనినాదమున్. 125

మ. తరమేఘోపరితారలో మధులతాతన్వీపరీరంభభా
స్వరఘర్మాంబుకణంబులో వనఖనిన్ జన్మించువజ్రంబులో
పరిసింపన్ వనరాశి యకా టోదవు? ముక్తాజాలమో! నాఁగ బం
భరడింభంబుల కింపుగా? ముకుళముల్ బాగొందెషిం దొయ్యలీ! 126

చ. భ్రమరహితప్రసిద్ధి యతిరమ్యవిశుద్ధి విశేషవాసనా
సముదయభాసురస్థితి రజఃపరివర్ధనరీతి కోశతా
క్రమణనిరూఢి భవ్యఫలకారణసంగతి రాజయోగిచి
త్తముతెఱఁ గౌనె సూనసముదాయము నల్గడ నిండి యివ్వనిన్. 127

సీ. వెసఁ దన్నితివొ ప్రసవించె నశోకంబు నవ్వితో సురపొన్న ననలు నిండె
మొగమెత్తితివొ విరుల్ మొనయించె సంపెంగ కౌఁగిలించితొ క్రోవిఁ గలిగె నలరు
లూర్పు వుచ్చితివొ పూ లూనె వావిలి మాట లాడితో గోఁగున నయ్యె సుమము
తిలకించితివొ సూనములు పూనెఁ దిలకంబు చే నంటితివొ మావిఁ జెలఁగెఁ గుసుమ

తే. ముమిసితివొ పూచెఁ బొగడ గీతమువహించి, తే మొపుష్పించెఁ బ్రేంకణమింతి! మాకుఁ
గానివానికిఁ జెఱకువిల్కాని కిటులఁ, జటులశరకోటి ఘటియింపఁ జనునె సకు. 128

క. ఘాణితవాణీకరగత, వీణారీణారవంబువినికిని మృగకం
ఖాణము నిలుచుటయు జగ, త్ప్రాణుం డిచ్చోట మందభావముఁ జెందెన్. 129

ఉ. వింతప్రియంబు గాంచుటలు వేమఱుఁ గూడుట లింత వాసినన్
జింతిలు టంతఁ గన్గొనిన సిగ్గఱుటల్ బిగికౌఁగిలింతలం

దెంతయు మేనులొక్క టని యెన్నుటఁ బెంపుగఁ దోఁచెఁ గామినీ
సంతతి కెంతసంతస మెసంగె! వసంతునివంక నంతటన్. 130

సీ. కొనముక్కునసగంబు గొఱికి కాంతుఁ డొసంగుఫలము పొత్తున మెక్కి గెలయుచిలుక
కలికిపుచ్చిక మెచ్చి కమ్మఁగెంజిగు రిచ్చి చెలులఁ బై కొనెడు కోయిలలవలపు
వలపురా విరితేనియలు గ్రోలి సకులతో మధుపముల్ మానసామ్రాజ్య మేలు
మేలెంచి నలినీమృణాళముల్ మగువనోటి కొసంగి రతికిఁ గోరిక ఘటించు
తే. కొలనిరాయంచ వెలయించుకలయికలను, వలను గని మీఱి బకబారిచెలువ చేరి
జిలుగుపలుకులఁ గులికెడుచిన్నెలెల్లఁ, జెల్లమయ్యెను గనుఁగొంటె? పల్లవోష్ఠి! 131

సీ. చిగురాకుపయ్యంటచెఱఁ గొకింత దెమల్చి సముదగ్రమంజరీస్తనము లంటి
కదళీ ఘనప్రౌఢిగంధవాటి మీఁద నించి కాసారనాభిప్రదేశములు పుణికి
తప్పిప్రసూనమ్మోము తావులసొంపాని బలుకీలిబింబోష్ఠతలము నొలసి
లవలీదళకపోలలాలితస్థితి గాంచి కడవన్నెయనఁటిపెందొడల నదరి
తే. రావిచిగురాకుమరుహజారము రమించి, వనవసంతగంధి నలరించె వాయువిటుఁడు
కంటె? తెలిగంటి! యనుచు మ్రొంటి నొడువ, నానసా ననబోఁడి యాననము వంచె.

ఉ. ఇటువలెఁ బార్వతీసతి మహేశ్వరసంగతిఁ గ్రీడ సల్పఁగా
నట నొకచోట మేను లెనయంగ మొగంబు మొగంబు నిక్క నొ
క్కటి యయి తోఁక తోఁక పెనఁగంగ నెదుర్కొని క్రీడ సేయుమ
ర్కటమిథునంబు మన్మథసుఖస్థితి దృష్టికి గోచరించినన్. 133

ఉ. తగ్గనిసిగ్గునం బరవిదారిముఖాబ్జము దేవి చూడ లే
కగ్గిరికన్నె యున్నతెఱఁ గాతఁ డెఱింగి లతాంగి మంచిదే
యిగ్గతిఁ గూడి క్రీడ ఘటియింతము రమ్మని మర్కటాకృతిన్
దగ్గఱి చిక్కరుబంగరుకటారివజీరుని శేళిఁ దేలఁగన్. 134

క. సురతాంతతాంత మంతట, పరిభరితం బగుచు సతియుఁ బతియు స్వలీలా
భరతకపిదంపతిత్వ, స్ఫురణ లుడిగి యాత్మరూపముల వెలయునెడన్. 135

మాలిని. తెల్లనివేలుపు తేజపుభారము దేవి భరింపఁగ దేఁకువ లే
కుల్లము జల్లన నోపరమేశ్వర! యోపక లే దిది యోరువ నేఁ
జెల్లమటంచుం డెడఁ జేర్పఁగదే యని చెప్పెడుమాటకుఁ జిత్తములో
నల్లన నవ్వుచు నాబలు తేజము నప్పుడు దారుణియం దిడినన్. 136

క. పదశతవత్సరములు భూ, మి శివోదితతేజ మాక్రమించి భరింపన్
వశగాక దీనదశతోఁ, గృశితోన్నతి నేఁగుదెంచి యీశ్వరుఁ బలికెన్. 137

మత్తకోకిల. ఏడుశైలము లేడువారిధు లేడుదీవులు మోచినన్
వాఁడుచెందనినాథు దేవరవారి తేజము వొల్పఁగాఁ
గూఁడకున్నది వానికంటెను ఘోరమైనది లేనిసీ
వేదనైనను నిల్పవే పరమేశ! మ్రొక్కెద నాప్రభున్. 138

భుజంగప్రయాతము. రసాకాంతకుందుర్భరం బైనతేజం
బసాధారణప్రక్రియం దాల్పు మన్నన్
హసా దంచుఁ గొన్నేఁడు లయ్యగ్నియుం దా
ల్చి సత్వేతరత్వాప్తి శ్రీకంఠుఁ బల్కెన్. 139

ఉ. ఈశ్వర నీదుతేజము సహింపఁగఁ జాల వహింపవే యనన్
విశ్వహితేచ్ఛ దానిఁ గొని వేయుసమల్ భరియించి పిమ్మటన్
శాశ్వతసత్వసంపదఁ బ్రశస్తత కెక్కినగాడ్పుఁ బిల్చి గౌ
రీశ్వరుఁ డమ్మహాబలున కిచ్చె భరింపు మటంచుఁ దేజమున్. 140

క. ఆవాయువు వేయేఁడులు, శైవం బగుతేజ మూని చరియించి జగ
త్పావని కంజన కిచ్చిన, ననావరమున నితనిఁ గనియె నవసీత యనన్. 141

ఉ. ఓవిమలాక్ష! వేయిసమ లోపికతో దాలిచి వాయుదేవుఁ డ
ద్దేవుని తేజ మంజనకుఁ దెచ్చి యొసంగిన దేమి? యంజనా
దేవి యనంగ నెవ్వనిసతీమణి? యెవ్వరికూఁతు? రామె కీ
పావనుఁ దుద్భవింపఁ గలభాగ్యము గల్గుట లేమి? తెల్పరే. 142

క. ఈతనికిఁ దండ్రి యై ప్ర, ఖ్యాతి వహించినజగద్ధితాత్ముని చరితం
బేతెఱఁగొ తెలుపఁదగు నన, సీతకుఁ గౌతూహలమున శ్రీరాముఁ డనున్. 143

కేసరి యనువానరుని వృత్తాంతము.

ఉ. పూర్వమునన్ సుపర్వగిరిభూమి నశేషవిశేషశేముషీ
గర్విభుఁ డుగ్రవైరికరికేసరి కేసరి నా జటీశ్వరా
శీర్వచనప్రవృద్ధశుభశీలుఁడు వానరపాలుఁ డొప్పుఁ బ
న్నర్వదివేలుపర్వతమునందలివానరు లాశ్రయింపఁగన్. 144

సీ. బహుగోత్రరక్షణోపాయధుర్యుఁ డయ్యు బహుగోత్రరక్షణప్రౌఢి విడఁడు
హరివిక్రమకళాపారంగతుం డయ్యు హరివిక్రమకళావాప్తి మానఁ
డార్యాశయగ్రాహకార్చనాపరుఁ డయ్యు నార్యాశయగ్రాహకార్చ వదలఁ
డాశాజయాపతీపాత్రైకధృతి యయ్యు నాశాజయాప్రతీపాత్మ వదలఁ
తే. డతఁడు సామాన్యుఁడే సమస్తాగమాబ్ధి
మథనమంథాయమానధీమండనుండు

చండకరమండలాంశుచంచత్ప్రభుండు
ఘనుఁడు కేసరి శాఖామృగప్రభుండు. 145

మ. బలముం దేజము భాగ్యముం గలిమియుం బ్రాయంబుఁ బ్రౌఢత్వముం
గలవాఁ డయ్యును బ్రహ్మచర్యనియతిం గాఢప్రభావోన్నతిం
జలనేచ్ఛావిషయాభిమానమదహింసాదైన్యశూన్యాత్ముఁడై
సలిపెం ఘోరతపం బతండు దివిషచ్ఛ్వేతేశ్వరాధిత్యకన్. 146

మ. తనదుర్వారతపోమహత్త్వమున నాతం డొందె స్వేచ్ఛాప్రవ
ర్తనముం ధర్మదయాపరత్వము సమస్తప్రాణిభావజ్ఞతా
ఘనవిజ్ఞానము రుగ్జరామరణశోకక్లాంతిశూన్యప్రభా
వనిరూఢాంగదృఢత్వ ముత్తితమనోవ్యాపారలోపత్వమున్. 147

క. మాసరభాసురధైర్యర, మాసరసిరుహాయమానమానసుఁడై యా
కేసరి శమదమములఁ దన, కేసరియును లేక లోకహితగతి మన్నన్. 148

కేసరిశంబసాధనునివధించినవృత్తాంతము.

శా. తత్కాలంబున శంబసాధనుఁడునా దైత్యుం డొకం డుగ్రశా
ర్యోత్కర్షేచ్ఛఁ దపం బొనర్చి విధిమెప్పొందించి లోకత్రయా
పత్కారిత్వవరంబు లూని యహిరాట్ప్రత్యగ్రబాహాగ్రజా
గ్రత్కౌక్షేయకుం డై సుపర్వ లడలం గ్రౌర్యం బవార్యంబుగన్. 149

సీ. తలల నాసరికి రత్నము లూనెదరె? యంచుఁ జిలువరాపడగలు చిదిమివైచు
నను మీఱవలసి మీరును బూనెదరె దపం? బని మహర్షులను హింసన మొనర్చుఁ
దొలివేల్పుదొరను నన్గొలువ రారే? లంచుఁ దెఱగంటితెఱవలఁ జెఱలుపట్టు
మఖభాగ మింకైన మాకొసంగరెకదా యని యాదితేయుల నాఁకఁబెట్టు
తే. గాయసంసిద్ధి మీవలెఁ జేయరాదె? యనుచు సిద్ధులఁ బట్టి యిట్టట్టు సేయు
నసహకహకహకలితాట్టహాసచలిత, జంభమదభేదనుఁడు శంబసాధనుండు. 150

క. ఆదానవమూర్ధన్యుని, చే దైన్యము నొంది దివిజశేఖరులు ముదం
బేది భయాతురులై ది, క్కేఁడీ? యిటమీఁద నాశ్రయింపఁగ మనకున్. 151

క. ఆవేధ కెఱుకసేయుద, మీవేధ యటంచు నంద ఱేఁగి వినతులై
దేవా యికఁ మముఁ గృపఁ గన, లేవా దేవారి నోర్వలే మని వేఁడన్. 152

ఆ. నలువ వాని గెలువఁ గలబలాఢ్యునిఁ జెల్పి
యాలబలంబుమాలి యరుగుఁ డనిన

మనుచుఘనునిఁ గంటి మనుచు బంగరుగుంటి
కరిగి యలకపీంద్రు నందుఁ గాంచి. 153

క. ఆశీర్వాదముచేసి శు, భాశయ సీమహిమఁ దెలిపె నంబుజగర్భుం
డాశంబసాధనుని నిఁక, నాశం బొనరించి ప్రోవు నాకుల నెల్లన్. 154

సీ. విద్యాధరులు హీనవిద్యాధరులు గాఁగ సిద్ధులు వెఱ నప్రసిద్ధులైరి
గంధర్వులనుబంధిగంధర్వులై యుండ్కి ఖచరు లనేకదుఃఖచరు లైరి
సాధ్యు లాసురదండసాధ్యులై దుఱపిల్లఁ ద్రిదశు లార్థపత్రిదశు లైరి
భాస్వరుల్ గిరిగుహాభాస్వరు లౌటచే భోగు లానమదాత్మభోగు లైరి
తే. శంబసాధనతీక్ష్ణతేజమున నాక, లోక మంతయు నిర్గతాలోక మయ్యె
నేమి చెప్పుచు మింక మాకెల్ల నీవె, యాపద హరింప నొడయుఁడ వసెడువేళ.

ఉ. నారదుఁ డంతయుంన్ గని రణప్రియుఁ డౌటను శంబసాధనేం
ద్రారికులేంద్రుఁ జేరి శుభమస్తు నిశాచరచంద్ర యన్న జో
హా రిడి యేదనుం డెటు ప్రయాణము లోకములో విశేషముల్
నారద యేమి తెల్పు మనినన్ దనకోర్కి ఫలించె నం చనున్. 156

తే. ఏటివింతలు దైత్యేంద్ర హేమశిఖరి, నుండి వచ్చితి నచట నాఖండలాది
దివిజు లందఱు నిన్నువధించుకొఱకు, నొకవనాటునిఁ బ్రార్థించుచున్నవారు. 157

శా. ఆకార్యం బెఱిఁగింప వచ్చి తసురేంద్రా! (?) యన్న నాజ్యాహుతి
వ్యాకీర్ణాగ్నియుఁబోలె మండి యహహా! యాలాగుకార్యంబు నేఁ
డాకాంక్షించిరె? యెంత లే దని తముర్ బ్రాణాలతో నిల్పినన్
నాకుల్ మంచిది క్రొంతిబల్మి నెటులన్ న న్గెల్తురో చూచెదన్. 158

క. కావరమునఁ గన్గానక, నీవఱకున్ లేనిహాని యిపు డూనిరిగా
నావరబాహుబలోన్నతి, దేవర కను మనుచు నుగ్రతేజోధికుఁ డై. 159

క. క్షోణి చలింపఁ ద్రిలోక, ప్రాణిహతిప్రవణశూలపాణియుఁబోలెన్
బాణిఁ గృపాణమరీచి, శ్రేణి దెసల మసల నసుర చెచ్చెర రాఁగన్. 160

మ. దనుజగ్రామణి యట్టహాసరవ ముద్దండత్వ మొందన్ బ్రతి
ధ్వనిదంభంబున శత్రురాక నిజగోత్రస్వామిసూచింప నా
ననముల్ వెల్వెల వోవ గుండె లగలం దైన్యంబుతో నద్దెసల్
కనుగీర్వాణులఁ గాంచి కేసరి హితాలాపంబులం దేర్పఁగన్. 061

ఉ. ఆరజనీచరాగ్రణి లయావసరాసితనీరదాకృతిన్
దారున ధాఁ గనుంగొని యథాయథలై సుర లద్రిరాడ్గుహల్

దూఱెడువారు నిచ్చ విధి దూఱెడువారు కపీంద్రువెన్కఁ గ్రుం
జేరెడువారు కావు మని చేరెడువారును నై తలంకఁగన్. 162

ఉ. పోకుఁడు పోకుఁ డింక నెటుపోయెద రిందఱ నొక్కపెట్ట మ
ర్భకరశక్తి కిష్ట బలి వెట్టక పోదునె? యంచు రోషఘో
షాకనవట్టహాసపరుషధ్వని వేల్పులవెంట నంటఁగా
నాకపిసార్వభౌముఁ డపు డడ్డము వచ్చి మహోగ్రుఁడై యనున్. 163

క. ఏరా? యోరి దురాత్మక!, మేరా యీరాపు? నీకు మృత్యువు నే రా
నీరాజును ముఱిగించెద, రారా మారాడ నేల? రణమున కింకన్. 164

క. యెదిరించు నను జయించిన, దిదపఁగదా త్రిదశపతిని బెదరింపఁదగున్
వద రటు పోయెద నిలునిలు, మిడె వచ్చితి నని నిశాచరేంద్రునిఁ బోదువన్. 165

క. గిటగిట పండ్లు గీటుకొని కేసరి డాసి యిసీ వనాటు! ని
న్నెటువలె నీడు చేసికొని యే నని చేసెద? నన్ను మార్కొనన్
నిటలతటాక్షుఁడున్ వెఱచు నీ వన నెంత యొకింతసేపు చెం
గట నిలు మంతమీఁద నెటు గాఁగలవో కనుఁగొందుగా కనిన్. 166

క. పాఱెడుబండికిఁ బదమిడఁ, జేరెడివీఱుఁడి విధాన జేజేలదుఁగా
బోరెడుపనికై పూనుక, దూఱడి మడియంగఁ దొరఁగి తని యసి యెత్తన్. 167

క. నట లూఁద్వఁ బడినకేసరి. యటువలెఁ గేసరి భయంకరార్భటి దిక్కుల్
పెటిలివడఁ గన్నుఁగోనలఁ, జిటచిటశిఖ లెగయ శిఖరిఁ జేకొని వైవన్. 168

క. ఇదిగడ నీసాధన మని, యది గనఁ జిదురుప భానర్ప నార్చ్చుచునవ్వురా!
పదరకు మని యసురయుదం, బదునంగుధరశిఖర మొకటి యడరించుటయున్. 169

ఉ. అమ్మనుజాశి సొమ్మసిలి యమ్మెయి గ్రమ్మఱఁ జేరి హామికన్
హుమ్మని హుంకరించి ఘననోరి వనాటుఁడ నీభుజాబలం
బిమ్మెయి మద్గదాభిహతి యెట్టిదొ కన్గొనుమంచు నుగ్రవే
గమ్మున వైవ లోమ్ముకడఁ గ్రమ్మి వడిం బోడి యై ధరం బడన్. 170

క. ఒకయింతయు దానఁ జలిం, చక యున్నం గినిసి శంబసాధనుఁ దరుణాం
బకుఁ డై శూలము గైకొని, పకపక నగి వైచె దీన బ్రతుకు మటంచున్. 177

తే. ఆకఱకుశూల మురవడిఁ జైకి రాఁగ, జాఁగతనమునఁ గాలసర్పంబునొడియు
గరుడునివిధాన నెదిరించి కై గ్రహించి, బలిమి కేసరి మోఁకాలఁ బట్టివిఱిచె. 172

క. శూలము వేలముసన కర,వాలము జళిపించి నఱక వచ్చి యతండున్
వాలముఖంబున నడిచినఁ, గేల జడిసి యడిద మపుడు క్రిందం బడినన్. 173

ఆ. పడినకత్తి మరలఁ బట్టుదునే యని
యప్పు డసురభుజము లప్పళించి
యడుగుచప్పుడులను బుడమి యిట్టట్టు గ్ర
క్కదల రొదలు చదలఁ బొదల నడరి. 174

క. తడవాయెఁ గడఁగి వేల్పుల, తడ వాయం జేతు నని యతండు పిడికిటం
బొడిచిన రుధిరము వాతం, బుడబుడ గ్రక్కుకొని యసుర పుడమిం బడియెన్.

క. మేరలు మీఱెను భేరులఁ, దారలయారవము దివిని దైవతదారో
దారప్రమదాశ్రూదక,ధారలు గంధర్వతురగధారలు వెలసెన్. 176

చ. కినుక హిరణ్యుఁ దున్మిననృకేసరి నాఁ బగుకేసరిన్ సుధా
శను లటఁ గాంచి మిక్కిలి ప్రశంస యొనర్చిరి గాడ్పుకాలిమ
ల్లనిమిషకోటి గుండెదిగు లర్కశశాంకులకన్నులం జెసం
గున నెరసు వాపి యాతఁడు నకుంఠితకీర్తి వహించె నెంతయున్. 177

చ. శమదమసత్యశౌచము లెసంగ వహించితి బ్రహ్మచర్య మిం
క ముదముతో గృహస్థవిధిఁ గైకొనుమంచు సురల్ హితోపదే
శ మొసఁగి పోవ నంత నిజచారుగుణాన్వయలీల కానుకూ
ల్యముగల కన్యఁ గైకొనఁ దలంచి పరామరిసించుచున్నెడన్. 178

అంజనాజన్మాదివృత్తాంతము.

సీ. ముందుహెచ్చునుగుందుకఁదుఁజెందనిచందుఁ బగలింట నొగలనితొగలతెగల
మలినత్వ మొలయనిమణిదర్పణంబులఁ దొగరారిముదురనిచిగురుటాకు
మొన విచ్చి విరిసిపోవని మొల్లమొగ్గలఁ బంకంబువంకఁజూపడనిసంకుఁ
దనతావి వీడి వాడనిపూవుబంతులఁ గాకలేనెసఁగుబంగరుసలాకఁ

తే. దా సృజించుట లేకున్కి ధాత నఖన
యన కపోలోష్ఠ రద గళ స్తన శరీర
కాంతుల ఘటించి కన్య నొక్కతె నహల్య
యన సృజన చేసి గౌతమముని కొసంగె. 179

క. ఆమదవతి పతిసేవా, సామగ్రి రహింపవలచి శతమఘుఁ డెదలోఁ
గామించి కలసి మౌని,గ్రామణి కినుకఁ గన వేయుకన్నులఁ గనియెన్. 180

ఆ. అంతఁ గాంతచెంత నంతకాంతకు నంత
వింత కినుకఁ బూనుటంత యెఱిఁగి
తనయమీఁది నెనరు తనమది నెనయంగ
వనరుహాసనుండు వచ్చి పలికె. 181

మ. పవడంపుంజిగివాతెఱన్ సుధయు రంభామోహనస్ఫూర్తి యూ
రువులన్ మందగతిన్ సితేభవిభుతీరున్ దంతసంపత్తి వ
జ్రవిలాసంబు దగన్ స్వవస్తుచయవిభ్రాంతిన్ సురాధ్యక్షుఁ డీ
నవలా మేకొనె నేరి నేల కినియన్? నాతప్పె కా కింతయున్. 182

సీ. వదనలోచనకైతవమున రాకాచంద్రకమలంబులకుఁ బొందుకలుగఁ జేయ
మందస్మితోష్ఠదంభంబునఁ జంద్రికోదయరాగములకు బాంధవ్య మునుప
గమనలీలావలగ్నచ్ఛలంబున మత్తకరికేసరులకు సఖ్యంబు నెఱప
సరసభాషారదచ్ఛద్మంబునను శుకీదాడిమీబీజాలి నగులుపఱప

తే. నేఁ బ్రయత్నంబు చేసి యీయిందువదన
సృజన సేయుట దెలియక చేసెవలుక
కుమ్మరికి నొక్కయేఁడును గుదియ కొక్క
పెట్టనెడుమాట నిజము గాన్పించె నిపుడు. 183

తే. మందయానలడెందంబుమందమలుక-
-జెంద నేటికి నాపల్కుఁ జిత్తగించి
యువిద కిది గాక నేరంబు లొకటి రెండు
గావు మని వేఁడుకొని పద్మగర్భుఁ డరిగె. 184

క. అంచహుమాయివజీరుఁడు, పంచినపని గాదు నాక బలురోషముఁ జా
లించెన్ యతిపతి యలసటఁ, గాంచెన్ హరితేజమున నొకని సుకుమారున్. 185

మ. అకలంకేందునిభాస్య గౌతమతపస్యాశాలిచంద్రావతం
సకుసంగంబున నంతగర్భ మొదవన్ సంపూర్ణరాకాశశాం
కకళాగర్భితపూర్వదిక్ప్రమదరేఖం బాండురశ్రీవిశా
లకపోలద్యుతి మించి యొక్కశుభవేళన్ గూఁతునుం గాంచినన్. 186

క. మంజులమతి గౌతమయతి, కుంజరుఁ డలరారఁ గోమిరె కొమరొందె నర
త్కంజనయనగుణరంజన, యంజన యనుపేర మతిజితాంజన యగుచున్. 187

సీ. కమ్మనెత్తావులు గ్రమ్ము సంపెఁగనూనెఁ దలయంటి పన్నీట జలకమార్చి
తెలిక్రొత్తచలువపొత్తుల మేనిదడి యొత్తి రక్ష నెన్నొసటను రక్షవెట్టి

కళుకు కాటుక రేఖ కన్నుల నొలయించి జిలుఁగుపయ్యెదఁ జేర్చి చెక్కు నొక్కి
మోము మోమునఁ గూర్చి ముద్దాడి యాఁకటిపోరార్చి చన్నిచ్చి బుజ్జగించి
తే. జాళువా మేలిడోలలో బాల నునిచి, హాళితో లాలిలాలమ్మలాలి యనెడు
జోలపాటల లాలించు చనుదినంబు, జనని పోషింప శశిరేఖ సరణిఁ బెరిఁగె 188

చ. కలకలనవ్వు మోముఁ దెలిగన్నుల కాటుక రేఖ సిలపుం
గులుకు మెఱుంగు ముంగురులుఁ గుందనపుంజిగి చెన్నుఁ బన్నువ
న్నెలు నునుఁజెన్నెలుం గలిగి నేర్పులొనర్పని చిన్నికన్నెయై
యలరె వయస్యలం గలసి యాటలఁ బాటల ముద్దుమాటలన్. 189

సీ. జిళుకులానన డాలు గులకరింపనె కాని తొలఁకరింపదు కన్నె తళుకుఁజూపు
గొప్పచక్కెరకప్పు గుప్పళింపవె కాని చదురు పల్కదు చిల్క నెదురుపల్కు
మొన చూపి పైఁటమాటునను డాఁగనె కాని చక్కసిక్కదు ప్రాఁపచన్నుదోయి
చంద్రిక మోవిపైఁ జెంగళింపనె కాని మిఱిపంబు నెఱపదు మొలకనవ్వు
తే. మిక్కుటపుఁ దెక్కు పెక్కువ నెక్కఁ గాని
చొక్కపుటొయార మెనయదు చక్కఁదనము
మాటలమిటారి గారాబు మనుమరాలు
చిన్నిప్రాయానఁ జెన్నొందుచున్నవేళ. 190

క. మునివార మన్నవేలుపు, దునెదారికిఁ గన్నకొడుకుతో నంజన కిం
పొనరించుచుఁ బతిసేవం, బనరించుచు నొక్కదినమునను ఋతుమతియై. 191

సీ. తనమోము జిగి సోముపనినోము టీక్షించువేడుక నాత్మవిరులు విరియఁ
దనకప్పుజడయొప్పుఁ గని యప్పుడుడివోవు రహిని గాఁఢాంధకారములు దొరలఁ
దననిబ్బరపుగబ్బిచనుగుబ్బగవఁ బ్రబ్బుసొబగునాఁ జక్కవల్ జోడుగూడఁ
దనకన్నుఁగవచిన్నెలను విన్నసై యున్నలాగున నీలోత్పలములు మొగుడఁ
తే. దననఖరసారరుచి మీఱఁ దాఁటెననఁగ, దారకలు జాఱ మానిబృందారకేంద్ర
తరుణి యరుణోదయము వేళ సరసిఁ జేరి, క్రుంకి చేరువవని విరుల్ గోయువేళ. 192

సీ. నవలకై నిక్కఁ గ్రన్నన నీవి సడలినఁ గనిపించువాభిపాంకంబు మెచ్చి
విరులు పయ్యెద నించువేళను గాన్పించు సిబ్బెంపుగుబ్బల చెలువుఁ బొగడి
మొకరి తేఁటులరాయడికిఁ ద్రిప్పికొను మోము నెత్తమ్మి తేటకు నివ్వెఱపడి
చిలుకల నదలింప జీనిచక్కెర లుప్పతిల్లుపలుకులకు గ్రుక్కిళ్లు మ్రింగి
తే. కొమ్మ కెంగేలి కందని కొమ్మ వంచు, కొఱకుఁ జేసాఁప నుదిరిబంగరు మెఱుంగు
లొలుకు కరమూలరుచుల మే లుగ్గడించి, యప్పు డుదయించుభానుఁ డిట్లని గణించు.

తే. అందమగుదీనిచనుఁగొండ లాశ్రయించి, వాలికమెఱుంగుచూపుక్రొవ్వాఁడితూపు
గములు కనుబొమ జీనిసింగాణివింటఁ, దొడిగి మరుఁడనుచెంచు పాంథులఁగలంచు.

సీ. చక్రపాలనలీల సమకొన్నపుణ్య మీసతిచన్నుఁగవఁ జేర్పఁ జాలదొక్కొ?
మేరుప్రదక్షిణామేయధర్మనిరూఢి దీనినెమ్మోఁ గదియింపఁ బూనదొక్కొ?
విష్ణుపదవ్యాప్తివిఖ్యాతసుకృత మీచెలికౌనుఁ జేనంటఁ జేయదొక్కొ?
సారసవనవృద్ధి జరగుసత్కర్మ మీ సఖిమోము ముద్దాడ సలుపదొక్కొ?
తే. యేల మదిఁ జాల సీలీలఁ జాలిఁ జెంద?
బాలికామణి కీవేళ మేలు దెల్పి
కేలుదెమలించి రతికేళిఁ దేలకున్నఁ
దాళఁగాఁ జాల నని యెంచి తమి వహించి. 195

సీ. మందేహదైతేయబృందాహవోత్సాహవిజయదోహళలీల వీటఁబుచ్చి
ఫాలకీలితహస్తవాలఖిల్యస్తవాకర్ణనోల్లాసంబు గాడు పఱచి
మాతరోద్దండాదిమాగధప్రత్యగ్రసాహోనినాదంబు చౌకచేసి
యర్ఘ్యాదికానంతరాపసీదేవతాకృతవందనాసక్తి క్రిందుపఱచి
తే. పచ్చతేజీల నడపించుపిచ్చుగుంటు
చతురతాగతి నుతియించుజాడ మఱచి
కలువరాయలచలువమైఁ జెలువ మమరఁ
గడియ నేతెంచె మదిరాక్షిఁ గర్మసాక్షి. 196

క. వచ్చిన వెచ్చనిజగిదొర, కెచ్చినభయభక్తిఁ బూజలిచ్చిన దై మీ
వచ్చినపని యే మని వా, క్రుచ్చిన నచ్చెలికి భాస్కరుఁడు తమి ననియెన్. 197

ఉ. ఇచ్చటికేల వచ్చితని యీవన నేమని మాఱుమాట వా
క్రుచ్చెదఁ దుంటవింటిదొర కోయని యార్చుచుఁ బువ్వుటంపఱం
గ్రుచ్చఁగ భీతి నీదుచనుఁగొండలు రెండిపు డాశ్రయింపఁగా
వచ్చితి శత్రుభీతుఁ డగువాని ననుంగరుణించు కోనులీ. 198

సీ. వెఱపు మాలిచి నీవు వెనుకవైచికొనంగ వేణియై తిమిరంబు వెలయలేదొ
వగపుమానిచి నీవు మొగమోటసేయంగ ముఖలీలఁ జంద్రుండు ముఱియలేదొ
కలఁక జాఱిచి నీవు కనుసన్న గావింప నీక్షణోన్నతిఁ గల్వ లెసఁగలేదొ
రహిఁ జూపి నీవాచరణయుక్తి మొనయింపఁ బదనఖస్థితినుడుల్ ప్రబలలేదొ
తే. ప్రమము నెలకల్వ లుడులు నాదాయలయ్యుఁ, దెఱవ నినుఁ జెంది నేనన్న వెఱవకున్న
తెరువు సరిపూని నేను నీమఱుఁగు సొచ్చి, చెఱకువిల్కాని నొకయింతసరకుసేయ.

మ. దరహాసద్యుతి బొండుమల్లెగమి దంతచ్ఛాయఁ గుందచ్ఛటల్
సరసాలోకనదీప్తిఁ గల్వ లధరోష్ఠశ్రీల బంధూకముల్
పరిమాణేతరలీలఁ గేలుఁగొన నేలా పూల కంచుక్ నిరం
తరగండోపలచండపద్ధతిఁ బదన్యాసంబు గావింపఁగన్ ? 200

ఉ. ఇంతచలంబు చేసి యలయించినఁ గాంత యొకింత తాళ నే
కాంతపువేళ యేలఁ మని గ్రక్కునఁ బైఁటఁ దెమల్చినంతఁ గొం
డంతగృహస్థు కొంగొడియ నక్కట యేమనవచ్చు నంచు వి
భ్రాంతిఁ బడంతి యున్నఁ బ్రియభావ మెఱింగి పతంగుఁ డింపునన్. 201

ఉ. గ్రక్కున నోమిటారి బిగికౌఁగిలి వీడకు మేమె వచ్చునో
చక్కరవిల్తుచే నుదిరి సంపెఁగమొగ్గలకోరి ఘూని వి
ల్లెక్కుఁడి పొంచినాఁ డఱుత నే యిట రమ్మని కౌఁగిలింపుతో
నొక్కనికుంజమంజుగృహ మొయ్యనఁ జేరిచి తత్తరంబుతోన్. 202

చ. ఉలుఁగుఁబయంటలో వెలికుసిబ్బెపుగుబ్బలయుబ్బు చూచినన్
గొలుపదు చెక్కునొక్కఁదలఁకున్ నునుఁజెక్కిలిపెక్కువల్ గనన్
వలవదు మోవి యాన నునువాలెఱ గాంచిన సేవి పీద్వఁగాఁ
దలఁపదు భాను నెమ్మది సుధామధురాధరచెల్వ మెట్టిదో. 203

సీ. శుకవాణియధరోష్ఠచుంబనచ్ఛలమున నాస్యచంద్రునిఁ జూచి యాఁడు కలచి
జవరాలిచేర్చుక్క సవరించునెపమున వేణికాతిమిరంబు వీఁగ నొత్తి
శృంగారవతికుచాశ్లేషకైతవమున హారతారలఁ దాఱుమాఱుజేసి
వనజాస్యరతిపారవశ్యదంభంబునఁగన్ దోగల్ ముకుళింపఁగా నొనర్చి
తే. తనస్వభావంబు రతియందు మునుకొనంగఁ, దరణి బహుబంధచాతుర్యసరణి మెఱసి
తరుణి నలయించి సొలయించి తమి వహించి, లలితరతికేళికానందలహరిఁ దేలి. 204

సీ. అరగంటిసొక్కులు చిఱునవ్వుటెక్కులు మరు లూనుచెయ్యులు ముఱిపములును
గిలిగింతకైపులు మెలిగొన్నరూపులు జిలిబిలిముచ్చటల్ కులుకుసటలు
సరసంపుమురువులు సరిగాంచుహరువులు కళలంటువెరవులు కలికివగలు
రతినూనుసన్నలు రాకొట్టుచిన్నెలు కొదలేనిమమతలు గూర్చుజతలు
తే. మీఱియొకయింత యరలేనివారియవ్వరి సురతసౌఖ్యాంబునిధి కీడుజోడుఁగలదె
యిట్టివిధం బెవ్వరైనచో నెఱిఁగిరేని, సిగ్గుచే టనువెఱ పొందుచెలిచెలఁగాక. 205

ఉ. అంత రతాంతతాంతతనుఁ డైయును డింతికిఁ దెల్పి యేఁగులా
గంతయు స్వాంతవీథిఁ గని యాఁడకు గౌతముఁ డేఁగుదెంచి

కల్పాంతకృతాంతలీలఁ జటులాక్షులఁ గీలలు గ్రమ్మఁ బద్మసీ
రంత మరంపచింత బెదరం బరుషస్థితిఁ గాంచి యిట్లనున్. 206

సీ. మూర్తిత్రయాత్మకస్ఫూర్తివర్తిలుమూర్తి పవనధామామూర్తికె పాలుపడెనె!
వేదవేదాంగముల్ వినువీను లన్యకాంతామణిమణితంబుఁ దారసిలెనె?
ప్రణవరక్షాదీక్షఁ బ్రబ్బికొన్ననిరీక్ష యితరాంగనఁ గనంగ నియ్యకొనెనె?
జేజేలకలలెక్క శ్రీపాదపద్మముల్ పెఱదానికొఱకురాఁ బెల్లెనఁగెనె ?
తే. నిరతిశయహంససుఖపయోనిధి రహించు, హృదయ మొకబోటిరతికేళి నింపుగనెనె!
కటకటా! యెంతవాఁడ వికటుకుపసికి, నెటుల నొగ్గితి? పకీర్తి యెంచవలదె? 207

శా. ఓహో! లోకహితుంవ వీవె యిటుగా, మన్నయ్య లన్యాంగనా
మోహం బూన నఘుంబుగాఁ బలఁకుచే మోసంబు మోమోటమి
దేహం బూరక జాఱ నేరదు సుధారోపైకబోధోక్తిచే
రాహుగ్రస్తుఁడవై తలంకు మని కార్యవ్యాప్తి సాపించినన్. 208

క. ఆపంకజాప్తుఁ డానుడి, నేపఱి గడగడ వదంకె నెంతటివాఁడున్
బాపము గలిగిన భయసం,తాపముఁ బ్రాపించు ననుట తథ్యంబె కదా! 209

క. ఈవిధి నతశేవధి చిం,తావధి గన లేక యెఱుఁగ కంటితిఁ దప్పా
నావలన శాపమోక్షము, గాపింపఁగదే యటన్న గౌతముఁ డనియెన్. 210

ఆ. ఎప్పుడంటకుండ నేఁటేఁట గ్రహియించి, విడుచు రాహు నిన్ను విశ్వజనుల
కదియె పుణ్యకాల మయ్యెడుఁ జను మన్న, బ్రతుకు గంటి ననుచు భానుఁ డేఁగె.

క. మును వనకు బ్రహ్మ దెలిపిన, మనవి మనంబునఁ దలంచి మానినిమీఁదన్
గినుకఁ గొనఁడయ్యె ముని యల, వనితయు నిలలన నొక్కవరసుతు గనియెన్.

క. ఆగ్రావభేది కొడవిన, యగ్రసుతుని వాలి యనియు నరోత్కృష్టునిన్
సుగ్రీవుఁ డనియు మానికు,లాగ్రణి నామము లొనర్చి యలరుచునున్నన్. 213

మత్తకోకిల. కోడెపాయపుగబ్బిగుబ్బెతఁగూర్చి వేలుపుఁబ్రోడ దాఁ
గోడి యై యొకరేయి కూయిడఁ గోడిగబ్బని నెమ్మదిన్
జూడ కమ్ముని యేటి కేఁగినచోఁ బదాకృతిఁదత్సతిం
గూడుటల్ సుతుఁ డుద్భవించుట కూఁతు రంతయుఁ గాంచుటన్. 214

ఉ. గౌతముఁ డేఁగుదేరఁ దనకన్నది కన్నియ విన్నవింప నా
జ్యాతతకీలికావృతమహానలముంబలె మండి దేవతా
నేత నధఃకరించి యతినిష్ఠురభాషల శప్తుఁ జేసి భా
ర్యాతరతన్ శిలాకృతి వహింపఁ గళావతి బెట్టు దిట్టినన్. 215

క. గడగడ వడఁకుచుఁ గనుఁగవ, జడిగొని బాష్పాంబు లురుల శాపావధిఁ దా
నడుగుటకు నడుగుఁ జూపరి, యడుగులఁ బడి పడఁతి కడిఁది యడలున నొడివెన్. 216

తే. ప్రాణనాయక మీదారి బలవిహారి, చేరి వడి మీఱి గడిదేఱి తెఱచు టెఱుఁగ
నేర మెంతైనఁ గలదు మన్నించి శాప, మోక్షము వచింపవే యన్న మునివరుండు.

క. రామాభిరామ శ్రీరఘు, రామాంఘ్రిసరోజయుగపరాగము మీఱన్
సేమింపఁ బొరయు నఘు మఱి, యీ మేను సహించెదవన నింతి ముదమునన్. 218

క. ముని సవినతనయులను వెలఁ, గనఁదగు సినిసువు ననుచుఁ గరికి యపుడు దాఁ
గవినకుమారుని లజ్జా, వనతాననయై యొసంగ వాచంయమియున్. 219

అంజనావానరరూపిణీత్వాదివృత్తాంతము.

ఉ. ఇందునిభాస్యఁ గాంచి విను మింతి! శతక్రతుఁ డిచ్చ నీకు నతా
నందము లొంది పొంద జననం బిటఁ బొందుట నేఁడికన్ శతా
నందుఁ డనం దనర్చు నిజనందను లంగజు సన్నిభాకృతుల
న్నం బలనొప్పులై మది కనారితెఁ గాన నొకండు పుత్త్రుఁడున్. 220

సీ. మున్ను నీకు జనించి యున్న యింద్రినేంద్రతనుజాతు లీయున్నతనువు లుడిగి
కన్నతండ్రులయందు కెలసి పడంతెంబు లొంచు వేఱొకకో మయ ముంచి
వనచరాకృతు లయ్యు వాలిసుగ్రీవాఖ్య లెప్పటివలెఁ దాల్చి యిద్ద ఱొక్క
యింతికి భర్తలై యీసుచే నొండొరుల్ కయ్యంబు గావింపఁ గలరటంచు
తే. శాప మిచ్చిన వాఁడు సంతాప మంది, యింతకోపంబు సుతులపై నేల? ప్రోవు
తండ్రి! యని వేఁడనామాటలప్పుడుటులఁ, బుట్టుఁ జేసినకానియటఁ బొసఁగెనొప్పుటయును.

ఉ. అంత నహల్య శక్రసుతుఁ డంజనఁ జూచి యనెనో! భరయోష్ఠిరన్
వింతిలఁగానె యే మనుచుఁ జెప్పితి విప్పని పొలపయ్యు నీ
పంతటి జంతవం చెఱుఁగ నింతకు మూలము నీవె కావునం
గాంత! బిటార మాఱి కపికాంతవు గమ్మని శాపమిచ్చినన్. 222

క. సుగ్రీవుఁ డపుడు వెతవడి, యగ్రజునిం జననిఁ జూచి యఘటనఘటనో
దగ్రత విధి చేసినపని, కాగ్రహ మొదవింప నేల యంబనమిఁ బన్? 223

మ. తనకర్మంబె శుభాశుభస్థితులు తత్తద్వేళలం బ్రాణికిం
గనిపింపం బరు లెవ్వ రిందులకనంగా లేక మిథ్యావిమో
హనిరూఢాత్మకులై హితాహితమనీషాయత్తభేదప్రక
ల్పనలం జిక్కుదు రల్పు లంచు భగినిం బాటించి యూఱ్చం డనున్. 224

శా. తల్లీ! తల్లియు నన్ను నిన్నుఁ గినుకన్ దట్టించి రంచాత్మఁ జెం
తిల్లంబోకు వివేకశాలి యగువాలిన్ వానరుం బెండ్లియై
ముల్లోకంబులు మెచ్చ సర్వగుణధాముం బుత్రుసింగాంచి
రంజిల్లం గాఁగల వాయుతుం బయపునా స్నేహంబు వాటింపఁగన్. 225

క. అని యయ్యాగోలిపి వీడ్కొని, యినసుతుఁ డినుఁ గలసె వాలి యింద్రునిఁ బ్రాపిం
చెను మరల ఋక్షరజుఁ డను, వనచరునకుఁ బుత్రు లైరి వారలు నవలన్. 226

తే. ఆయహల్యయు శిల యై మహంస్త్రీకమల, రేణువున మేను గనె నన్న క్షోణికన్య
యపలనంజనకథ యేమి మానతియ్య, వలయునని భక్తనముగుట దెలుపుటయును. 227

ఆశ్వాసాంతము.

మ. హరకోదండవిఖండనప్రవణబాహాదండవేదండ
దుర్భరశుండాహతచండవిక్రమరణోద్దండారిరంభావనా!
చరణానమ్రశుభావనా! తరణిభూసంభావనా సజ్జనో
త్కరనిష్కల్మషభావనా! నటసముద్యద్దివ్యచిద్భావనా! 228

క. ప్రదరాహతశాత్రవదీ, ప్రదరాచ్ఛయశక్తిప్రచార! భక్తాభీష్ట
ప్రదరాజద్గుణ గోవి, ప్రదరాపహ జననివహపర్వతభిదురా! 229

పంచచామరము. అహంక్రియావిదూరసేవకాప్రియాగ్రసేవధీ!
మహానలస్ఫులింగపర్కమానిభావనావధీ!
మహీధ్రరాజకన్యకాసమర్చితార్చనావిధీ!
బృహచ్ఛిలీముఖాప్రశీకరీకృతాయతాంబుధీ. 230

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్త్వసంప్రాప్తకవిత్వ విద్యావధానగుణనిర్గుణధ్యానవాసనాభిధానమానసబిసపుష్పగిర్యప్పనార్య కుమార సమాశ్రితబుధాచారగురుజనవిధేయ తిమ్మన నామధేయప్రణీతం బైన సమీర కుమారవిజయంబనుమహాప్రబంధంబునం దిష్టదేవతావందనంబును, సమాధిలక్షణంబును, సాకేతనగరవర్ణనంబును, కలశజాగమనంబును, జానకీప్రశ్నంబును, నన్యబ్రహ్మాండవర్ణనంబును, నేకపాదరుద్రావతరణంబును, పార్వతీశ్వరవనవిహారంబును, కేసరిప్రభావంబును, శంబసాధనవధయు, నంజనాజన్మప్రకారంబు నన్నది ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీమానితగుణముక్తా
దామ! శతసహస్రతపనధామ! దరసుధా
ధామసుధాసోమవిధా
క్షేమంకరకీర్తిధామ! సీతారామా! 1

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠుఁ
డగువసిష్ఠునిఁ గని గౌతమాత్మజుండు
సీత కవ్వలికథ యేమి చెప్పె? రాముఁ
డానతియ్యఁగదే యన్న నాతఁ డనియె. 2

చ. అనఘ! ధరాజ యీకరణి నాకథ వేఁడిన నాతఁ డిట్లనున్
విను కలకంఠి! గౌతమమునిప్రభుఁ డాశ్రమసీమ వాసి పు
త్రుని జనకక్షితీంద్రునిపురోహితుఁ గా నొనరించి యంజనం
గని సెనరున్ విషాదమును గ్రమ్మెడుభావము దోఁప నిట్లనున్. 3

ఉ. బాలిక వింటె మంచియొలప్రాయము నీ కిఁకఁ బెండ్లి సేయఁగా
వేళ కుమారికం దగినవేళ నొసంగకయున్నఁ దండ్రికిం
జాలదురంతచింత యగు సర్వగుణంబుల నంబుజాలయం
బోలిననిన్నువంటి విరిబోఁడి వనాటుని కెట్లొసంగుదున్. 4

సీ. పరునిపాలింతె యేపాటివేడుక యంచుఁ బుట్టినప్పుడె పుట్టు బెట్టగునెగు
లింత యై యంత యై యెదుగఁగానే యెవ్వఁ డొడయుఁడో దీనికం చదరుజాలి
యనువైనచో నిచ్చి యత్తవా రేలాగు నడిపింతురో యంచుఁ బోడము నదలు
మగఁడు లాలనసేయ మట్టు మీఱికుమారి యెటు లగునో యంచు నెనయు వనట
తే. యప్పటప్పటి కరిగి మే లరయుచున్న
వెచ్చనూర్చునో సుతయంచు హెచ్చుఁ జింత

కన్యకను గాంచు టెల్ల దుఃఖంబుకొఱకె
మానశాలికి నోతల్లి మాట లేల? 5

సీ. నిండుచేదొరఁ గేరునెమ్మోము సృజియించి సోగమో మెరయ నేజోకఁ జేసె?
లలితలక్షణలీల లోలయుచెల్వముఁ గూర్చి నగుఁబాటుసొబ గెట్లు తగులఁజేసె?
సరసమంజులసుధాసదృశోక్తుల నొనర్చి మొఱకుఁబలు కేరీతి మొనయఁ జేసెఁ?
చారుగౌరవకల్యసౌశీల్యము రచించి చలిలీల మేలాగు గలయఁ జేసెఁ?

తే. కలికి! నినువంటి తెలిగంటిఁ గరుణ లేక
మరకటపుఁగూటఁ యేలీల దొరయఁజేసెఁ?
దగినమగువకుఁ దగవైనమగనిఁ గూర్చ
కజుఁడు దననేర్పుసడి నేల నడరఁజేసె. 6

వ. అని వెదవెద నడరుకడిందిచుడలునం బకలువడి యడుగడుగు వెదందకంటిచూపరి జటదారి యిట్టియిడుమలం బనుట కిప్పుడుచు తొంటియొడల నేమిగఁ దాఁ
బని గడించినదో యని యంతరంగంబునం జింతించి యంతయు నెఱింగి చింత
దొఱంగి కురంగటికురంగనయనం గనుంగొని. 7

అంజనాపూర్వజన్మవృత్తాంతము.

తే. తొంటిబాముస నంటినమునుకు వాలు
గంటి! యెటువంటివారికి నెంట దుఱక
వెంటవెంటనె వచ్చు నేవెంట నగుటఁ
గంటి నీతొంటితెఱఁ గేమియంటివేని. 8

సీ. పాటఁ పాడినచోట మోటులే కలకంఠవితతికి బువ్వంపువిందు వెట్ట
మాటలాడినజాడ మరల జేజేరాజు లవధరించినకూటిచవి గణించ
జెళికిచూచినవంక వలజేనివెలిడాలు బలుతూపు లాకమాత్ర బయలునేయ
వెలసినవ్వినచాయఁ జెలిగప్పురపుఁదండి నిండించుపండువెన్నెలలు గాయ

తే. సోయగము జాణతనము లేఁబ్రాయ మలర
గానమున మింతుగాన సుకంఠి యనెడు
పేర విజ్ఞప్తికౌతుకాభిఖ్య దాల్చి
యమరువిద్యాధరుని పుత్త్రివై చెలంగి. 9

క. ఒకనాఁడు తోడికూరిమి, సకియలువెయ్యూఱుమంది సనుదేర హిమా
ద్రికిఁ జని తద్విపులాధిత్యకవని విహరించి శ్రమకణాపనయేచ్ఛన్. 10

చ. కువలయకోశవిస్ఫురణ క్షోణిపసంపదఁ బోలి పుష్కర
ప్రవిమలబిందుయుక్తి యతిభావముఁ బోలి మహోర్మిసంగతిన్
భవమునుబోలి సారసవనస్థితి భూసురవృత్తిఁ బోలి యిం
పవుకొల నొందు గన్గొని వయస్యలు నీవును గౌతుకంబునన్. 11

చ. అచ్చపుటంచ తెక్కుతుద లంటిన తెమ్మెరఁ దమ్మిపూవులన్
హెచ్చినపుష్పొడుల్ సెరసి యచ్చట నచ్చటఁ బచ్చపచ్చనై
మెచ్చుల నిచ్చునీటడిగి మీఱుమనోజునివారువంపు బా
రచ్చెరు వొప్పఁగాఁబసపులాడెడుజాడలఁ గ్రీడ లాడుచున్. 12

లయగ్రాహి.
విప్పుగలతామరలపుప్పొడిదుమారముల గుప్పుచుఁ గరాబ్జములు ద్రిప్పుచు మరందం
బుప్పతిలఁ జప్పుడులఁ గప్పికొనుతుమ్మెదల రొప్పుచు జలాహతుల కొప్పుచుదళంబుల్
విప్పుచు విశేషములఁ జెప్పుచుఁ దరంగముల చొప్పున నిజాంగరుచులుప్పరమునిండన్
గప్పుచుఁగటూక్తులను దెప్పుచుబహుక్రియల నొప్పుచుసరోజముఖు లప్పుడలరారన్.

తే. తావకవధూమణీకరాగ్రావధూత, తోయజాతమరందబిందువుల నైన
చంద్రకము లెంచ మించెఁ గాసారరమకుఁ, గొమ్మలొసఁగినమగరాలకమ్మ లనఁగ. 14

క. ఉప్పతిలె గొప్పభంగము, లప్పులఁ బ్రమదాళి మునుఁగ నది నిజమెకదా
యప్పుల మునిఁగిన భంగము, లెప్పట్టున నుప్పతిల్ల నేల యడంగున్? 15

సీ. లేయీఁద లేయీఁద లిపగణింతము గోల నీకేల నీకేల నీరజంబు
నాచాయ నాచాయఁ జూచితే యోచెల్వ! రాయంచరాయంచ సోయగంబు
ప్రమదాళి ప్రమదాళి పద్మాస్యములఁ గ్రమ్మె నీవారి నీవారి నెంచనేల?
కనుమించెఁ గనునించెఁ గలువక్రొవ్విరి మీఁదఁ జేఁమీను చేఁమీను చెలఁవ మొందెఁ
తే. దావితా విదియల్లి కాంతామతల్లి, దరులఁ దరులత లోరసె బల్తరఁగ లతివ!
సంకుసంకులగతి డొంకెఁ బంకజాక్షి!, యని యనితరోక్తి విహరించి రబ్జముఖులు.

మ. పతదంభోజరజోమరందకణముద్భ్రామ్యద్విరేఫాంగనా
శత మాలోలదభంగభంగ మభిగచ్ఛత్తీరవల్లీసము
న్నతమానోచ్ఛ్రయ మాకులచ్ఛకుల ముద్విగ్నద్రథాంగంబు నై
శతపత్త్రాకర మించెఁ దావకవయస్యాకేళికావైఖరిన్. 17

ఉ. తమ్ముల నంచకొమ్మలవిధంబునఁ గ్రమ్ముచు నాఁచుమబ్బు మొ
త్తమ్ములఁ గ్రొమ్మెఱుంగుజిగిఁదాల్చుచు నూర్మిపటాంతరాగ్రభా

గమ్ములఁ బైఁడిబొమ్మలను గాఁ గనిపించుచుఁ దత్సరంబునం
గొమ్మరో! నీవు నీచెలులఁ గూడి విహారము చేసి పిమ్మటన్. 18

మ. జలజశ్రీహృతి గాసిఁ జెంది యళిపుంజంబౌసనాంభోరుహ
మ్ముల కెంతే మొఱపెట్టుచున్నవో యనన్ మ్రోయం గుచంబుల్ కల
స్థలటించున్ గవజక్కవల్ దొరయరాఁ దోరంపుయానేచ్ఛ నం
చలుగొల్వం జెలు లీప్ర తోయవిహృతిం జాలించి గట్టొందినన్. 19

సీ. నేవంలి తెంచాయపావడఁ దడి యొత్తి తగటిచెఱంగు నెత్తమ్మివింత
వగవ్రాఁతపనిజిల్గుసోగసుకుచ్చెల లెచ్చుగులుకఁ గట్టి మెఱుంగుకొప్పు వెట్టి
యలరుసరుల్ చుట్టి తిలకంబు సవరించి జంటముత్యపుకట్టుసరిగ మెఱుఁగు
జంటెఱవికఁ బూన్చి జాళువాసొమ్ముల నెమ్మేనిజిగి యింతయొమ్మె యొసఁగఁ
తే. జెలులు గొంతఱు కై సేయ నెలమిఁ గొంత
యూడిగంబులు గావింప వేడుకలను
కొలనుకడ నొక్కలేమావికెలన నమరు
చిప్పురుఁ బొన్నున నీవున్నయవసరమున. 20

ఉ. వెగ్గలమైనశంకరునివీర్యము దాలిచి యాపథంబునన్
మ్రొగ్గుచు సగ్గుచుం బడుచు మూల్గుచు నిల్గుచుఁ దూలఁబోవుచున్
వగ్గఁదనంబునం బసెడువాయుసఖుం గని నీవు నవ్వినన్
భగ్గున మండి నిన్ను గని పల్కె నతం డతిరూక్షవీక్షణన్. 21

చ. కొదమమిటారిగబ్బిచనుగుబ్బల నుబ్బెదునిండుపాయపున్
మదమునఁ గన్నుఁ గాన కవమానము చేసితి గానఁ బాన! యీ
యెదుటున నీశరీర మఱి యొండొకరూపున కీశపల్లివై
యిది భరియించి పుత్త్రుఁ గనుమీ యని శాప మొసంగి పోవుటన్. 22

క. ఆనాఁటిశాపమే సుమ్మీనాటికిఁ బ్రాప్తమయ్యె నిది దైవకృతం
బోనాతి! కామరూపిణి, వై నీవు వనాటుఁ బెండ్లియాడి మను మిఁకన్. 23

క. పతిభక్తి నిత్యయౌవన, మతిశయశీలంబు నిగ్రహానుగ్రహసం
గతిసామర్థ్యము నీ కగు, నతివ యని హిమాద్రి కాతఁ డరుదేరంగన్. 24

కుంజరుఁడనువానరుఁడు పుత్త్రార్థియై తపస్సు చేయుట.

క. ఆకాలంబున వానరనాకాగ్రణి కుంజరుండు నా నొకఁడు కుమారా
కాంక్ష నచట వృషభపతాకాంకునిఁ గూర్చి ఘోరతప మొనరింపన్. 25

సీ. చలిగట్టుదొరపట్టిచనుమిట్టలను బట్టుపునుఁ గిట్టలంబుగాఁ బూయుచుఁ జాల
జగకందుజిగిఁ జిందుతొగవిందు సిగఁబొందు సొగసొందు సెగయందు చూపుమేటి
నగవింటనునుదంట తను వంట గనుమంటఁ గనువెంట వెడలించుగాయకపండు
నునుఁజెమ్మెరల తెమ్మ దిని సొమ్ముసిలుసొమ్ముకలఁ గ్రమ్ముచెలువమ్ము గలుగుసామి
తే. తనకు సాక్షాత్కరించ సంతసము మించ, హర! మహాదేవ! శంకర! యనుచు భక్తి
వినతుఁడై కుంజరుఁడు కోర్కి విన్నవింప, హైమగిరిధన్వి పలికె నత్యాదరమున. 26

శా. ఆశాస్యంబు వచించి తైనవిను కీశాధీశ పుత్రస్పృహా
సౌశీల్యాత్మక మైనపుణ్యము పురాజన్మంబునన్ జేయ వీ
క్లేశం బేల కుమారుమా రొడవు నాలేఖ్యాంగి ప్రఖ్యాపమా
నీశానాత్మజ నీకుమారి యయి దా నింటం బ్రవర్తిల్లెడున్. 27

మ. సంశయమొందకుండు మలచక్రనికన్యకుఁ బుట్టు నస్మదీ
యాంశమునన్ గుమారవరుఁ డాంతరబాహ్యవిరోధియూథవి
భ్రంశరవిప్రభావుఁ డనపాయగుణాకరుఁ డాతఁడే భవ
ద్వంశము నుద్ధరించు దుహితం గను మంచు గిరీశుఁ డేగినన్. 28

గౌతముఁడు కుంజరునకు నంజనను కూఁతుగా నిచ్చుట.

ఉ. ఎన్నఁడు వచ్చు గౌతమమునీశ్వరుఁ డెన్నఁడు తత్కుమారి నా
కన్నకుమారిగాఁ బెనుపఁ గల్గెడునం చతఁ డిచ్చగింపఁగాఁ
గ్రన్నన నంజనం గొనుచు గౌతముఁ డచ్చటి కేఁగుదెంచినన్
గన్నుల హర్షబాష్పములు గ్రమ్మ నెదుర్కొని వానరేంద్రుఁడున్. 29

చ. అతిథిసపర్య చేసి వినయంబున నేఁడుగదా! మదీయకాం
క్షిత మొనఁగూడె మీరె యిటఁ జేరుట నంచు నుతించి పార్వతీ
పతినిగుఱించి చేసినతపంబును దద్వర ముగ్గడింప న
య్యతి మతి గందళింపఁ బ్రమదాశ్రుపరీతదృగబ్జుఁడై యనున్. 30

ఉ. నాసెగు తెల్లఁ దీఱెఁ గపినాయక! కన్నెను నిన్నుఁ బెంచు మం
చానిటలాక్షుఁడే కరుణ నానతి యిచ్చుట నీవు చెల్వఁగా
నే నిఁక నెవ్వఁడన్? సుత గ్రహింపుము పెంపుము కన్నతండ్రి వీ
వీనలినాక్షి నీతనయ యేటికి నా కిఁక నున్న కార్యముల్? 31

ఆ. ఇంతిఁ జూచి చూచి యేనై వనాటున, కెట్టు లిత్తు ననఁగ నీశ్వరుండె
నీవిధాన వచ్చి నావిచారము మాన్చె, నని కుమారి నిచ్చి యతఁడు సనిన. 32

ఉ. పెన్నిధిఁ గన్న పేదలవలెఁ బెంపుగ సొంపు రహింపఁ గుంజరం
దన్నుగ మోముకన్నెఁ గని యమ్మరొ! శోకమహానికన్న నే
నిన్నఱ లేక ప్రోవఁగల నెమ్మది వింతగఁ జూడఁబోకుమీ
యెన్నఁ దలంచు ముద్దుగొని యింటికిఁ దోకొని వచ్చి మచ్చికన్. 33

ఉ. కామిని! యేమి నోచితిమొ కాని పురాతనజన్మకోటులన్
శ్రీమహితాలలామవలెఁ జెన్నగుచిన్నగు మోముకన్నె నేఁ
డామకరాంకవైరికరుణామృతవృష్టి ఘటిల్లఁ జేకుఱెన్
బ్రేమము పెంపునం దనయఁ దెంపుము త్రెంపుము చింతలన్నియున్. 34

ఉ. నా విని యౌ నటంచు చెలనవ్వు ముఖాబ్జ మలంకరింప వి
ఖ్యావళి ముద్దుపట్టిఁ దనయక్కున గ్రక్కున నుంచి చొక్కపుం
దావి మెఱుంగుఁ జెక్కిలి ముఖంబున ముద్దిడుకొన్నఁ జన్నుఁబా
లావహిలెన్ బయంటఁ జెరఁగానఁగ నివ్వెఱ భర్త పూనఁగన్. 35

గీ. తనకు మాఱేకలే రని జనులు పొగడఁ, దనకుమారికగాఁ గొని తళుకువాలు
గన్నుల నలంచునిడువాలుఁగన్నులందు, నన్నలినగంధి పోషించు ననుదినంబు. 36

క. మును దన్నుఁ గన్నజనని,జనకులఁ గలవోలె మఱచి జననీజనక
త్వనిరూఢిసెలవు కొలిపెన్, వనచరమిథునమున దైవవశమునఁ జెలియున్. 37

సీ. అతివకు శైశవం బనునవిద్య దొలంగె నిండుపాయపుఁజెల్వి నివ్వటిల్లె
నడలజపామంత్ర నామవైఖరి గాంచెఁ గనుఁదమ్ము లనిమిషఖ్యాతి పెంచె
లేనవ్వు శృంగాటకానుభూతి వహించె శాకిర మాంతరస్వరము నించెఁ
గౌను సమ్యక్చిదాకాశలీల భరించె రదము లష్టాంగయోగదశ నించెఁ
తే. పదనఖంబులు తారకాభ్యుదయమొందె, నాస్యమమృతకరోద్యత్కళాప్తిఁ జెందెఁ
జిగురుమోవి జపానురాగగతి మించె, లతిశృంగార మానందలక్ష్మి మొఱసె. 38

సీ. మాయచీఁకటి పెంపుఁ బాయుతుమ్మెదగుంపుఁ గఱికివేనలిపోల్కిఁ బలుకరాదు
దగుతమ్మివిరిరేపు తొగమాపు నునుఁజూపు చెలికన్నుఁగవయీడు సేయరాదు
నునుఁగెంపువిడివాలు నన కెంజిగురుడాలుఁ బొలఁతిమోవికి సాటిపోల్పరాదు
తెరలుఁజక్కవజోడు విరులబంతులువాడు వనితచన్నులవంటి వనఁగరాదు
తే. సిలముల మేలు పలరాజుమేలిడాలు
దొండపండ్లు కడానిపసిండిగిండ్లు
పూరి గఱవక వెలవెలఁబోక పొదలఁ
జొరక బలుకాఁకఁబడ కున్న జోడు వచ్చుఁ. 39

చ. మనసిజు నిచ్చపంటవు సమగ్రమహోజ్జ్వలజన్మభూమి మో
హనదరహాసలక్ష్మినిలయంబు మనోహితకృద్విలాసఖే
లనములప్రాపు లజ్జసఫలత్వము తావిబిడారు నిండుజ
వ్వనము రహింపఁ దండ్రియు వివాహము సేయఁగడంగుచున్నెడన్. 40

ఉ. కూరిమిఁ దోడిచేడియలఁ గూడుక వేడుకనొక్కనాఁడు బం
గారపువన్నెకన్నె తొలుకారుమెఱుంగు తెఱంగు రంగుసిం
గార మెసంగ సంగతిగఁ గ్రమ్మని క్రొవ్విరితేనెసోనలం
జీరుకవాఱుకేళి వనసీమ విహారము సేయుచున్నచోన్. 41

ఉ. అంతకుమున్న కేసరియు నంజనచక్కఁదనంబు దేవతా
కాంతలపాటలన్ వినుటఁ గన్గొనుముచ్చటఁ బోటి తోఁటలోఁ
గంతువియింతిసోయగము గైకొని గానము సేయఁ జూచి య
య్యింతి లతాంతకుంతమున సొంతగను గ్రుచ్చి మనోజుఁ డెచ్చఁగన్. 42

క. బలువింత నూఁది చెలువుని, చెలు వంతయుఁ జూచి చెలువ చిత్తము గరఁగన్
వలవంత యూన నతఁడును, జెలి నంతటఁ జూచి మరులు వేఁ దనలోనన్. 43

చ. అరుదగుకావిమోవి చిగురా కనురా మగరాల నేలుఁబ
ల్వరుస బళీ! మిటారికురులా యిరులా తఱులా తరంగముల్
హరువగుచూపులోని బెళుకా తళుకా తొలుకారుమించు లే
యరయఁగ దీనిఁబోలఁ గలరా యలరాయలరాణివాసముల్. 44

ఉ. ఈమధురాధరంబుజగి యీబిగితోరపుఁజన్నుదోయి తీ
రీమురిపంపులేనగవు లీమిహిబంగరువం బొసంగు మే
లీమదహస్తియానవిఖ మీతెలివాలుమెఱుంగుఁజూపు సి
టీమదిరాయతాక్షికె రహించె వహించె మహోజ్జ్వలోన్నతుల్. 45

క. మును విన్నది యిపు డిచ్చటఁ, గనుఁగొన్నది యొక్కతెఱఁగుగా నున్నది సొం
పున నన్నిది వరియించిన, ఘన మున్నది యేటి కనుచుఁ దమి పలఁచు నెడన్.

సీ. కపురంపుటనఁటులఁ గనుసైపంబున మోముఁదమ్మి గ్రమ్మినచూపుఁ గ్రమ్మఱించి
వెలఁదికోయిలపాట వినువ్యాజమున వల్లకీగానరతిసొక్కు క్రిందుపఱిచి
విరులనెత్తావిఁ బర్విన కైతవంబునఁ బైకొన్న నివ్వెఱపాటు మాఁటి
వనవిహారశ్రాంతి నెనయుడంభంబునఁ బొడము క్రొంబులకల కెడ యొనర్చి
తే. చెలుల కెదలోనితమకంబు దెలియనీక
తొలుతటివితాన వారితోఁ గలసిమెలసి

యెట్టకేలకు వచ్చి బాసి యుంటి నేని
యనుచిత గ్రహమ్ము వేఁగుచునుండె నచట. 47

ఉ. అద్దమరేయి రాఁక నలయం బనచక్కఁదనంబుఁ జూపకన్
నిద్దుర రాక యక్కపిమహేషి మనోజుని పాన్పుఁ దేజమాల్
పెద్దలు రంగి తాంత్రికుల బెగ్గిలి యగ్గల మెట్టకేలకున్
ప్రొద్దువయించుఁ గాల్యవిధి బోరన దీర్చి వివాహకాంక్షి యై. 48

ఉ. అప్పులతోడ నంజన హృదయంబు రంగ నయాట చెప్ప త
త్ప్రాప్తికి సహాయ మేమి యని పల్కనఁ గుంజరుఁ డెంచ బంధుతా
వాప్తికి యోగ్యుఁ డాతని ప్రియంబున వేఁడుమ యియ్యఁ డేని సం
దీప్తభుజాప్రతాపమున జేపర వేకలవియ్యకొల్పఁగన్. 49

క. చెలువంబు గలకొమారిత, గలిగినయందులకు ఫలముగాదే విభవో
జ్జ్వలమతి బలధృతిలీలా, కలితుండౌ వరునిచు నొసఁగఁ గాంచుట లనఁగన్. 50

ఉ. చారులచేత నవ్విధము సర్వ మెఱింగి మహీయభాగ్యమా
కార! బలాఢ్యుఁ గేసరిని యల్లునిఁ జేసె నటంచుఁ గుంజరుం
డారటఁ జెందియున్న కపియూథపుఁ బంపిన పెండ్లిపెద్దలుం
జేరి సపర్య లొందెఁ బ్రభువిత్తము జెప్పిన వారితో ననున్. 51

చ. పరమతపఃప్రరోహి మతిబంధురమంగళభూమిభృద్ధురం
ధరత మహింపఁ గన్గిన ప్రశస్తుతి నీలజాతపాణినా
హా! వరియించు కర్త మెకదా యని బాంధవమంత్రియుక్తిఁ గే
సరిఁ దోడి తెచ్చె బ్రాహ్మణులు సల్పె వనాటకులెంప్రుఁ డింపునన్. 52

సీ. మహనీయనవరత్నమయరంగవల్లికల్ ధాత్రికిఁ జిత్రవస్త్రములు గాఁగ
గోపురాగ్రసువర్ణకుంభంబు లభ్రనిర్ఝరిణికిఁ బద్మకోశములు గాఁగ
జాతివాపితి మేలి చేలుకట్టు దిగంతదంతిరాజికి సుగంధములు గాఁగ
భవనకేతువులు దివ్యవిమానగతవధూవటులకుఁ జెంపపావడలు గాఁగ
తే. రిఁ గపు లలంకరింప నిర్జరులందు, నికటమున నొక్కలగ్నంబు నిర్ణయింపఁ
కేసరికి నంతఁ గార్మికాంతు, దారవోసెఁ గులోచితోదారసరణి. 53

సీ. హైమఘోషామకీహలాము లిచ్చి వియచ్చరాధినాయకులసౌహార్దములను
ఘుత్తీయాంపుటారతు లెత్తు తెఱఁగంటిజోటులపాటలసోయగముల
నాశీర్వదించు బ్రహ్మర్షివర్యుల వేదసమ్మోళితాశీర్వోచ్చైస్స్వరములఁ
కనకవేత్రములు చేకొని బరాబరులు గావించుచారణులయుద్వేగములను

తే. దివి మొరయుమర్దళాదిధింధిమిరవముల
నెడతెగనిధార వర్షించుసీవి మాని
తావిపూవులసోనలకీవిఁ బూని
యంజనాకేసరులవివాహము చెలంగె. 54

క. మిహిబంగరుభూషణములు, మహితాంబరనివహములుఁ గుమారిక కిచ్చెన్
బహుదుర్గంబులపశుల, క్షుహరీంద్రులఁ గుంజరుం డొసఁగె నల్లునకున్. 55

క. పరిణయవిభవముఁ గనుఁగొనఁ, బఱతెంచినదివిజులకు సపర్య లొసఁగి కే
సరి పరమాద్భుతగతిఁ గుం, జరహితుఁడై యంజనానుషంగనిరూఢిన్. 56

సీ. కలికిచిల్కల కల్కుగులుకుపల్కులఁ జొక్కి పలుతేనియలు గ్రోలుబాళి మఱచె
నెలనాఁగగబ్బిగుబ్బలఁ బ్రబ్బికొని యుబ్బి బహుదుర్గరక్షణప్రౌఢి మఱచె
బాలికాధరబింబఫలచుంబనాడంబరంబున ఫలరసభ్రాంతి మఱచె
నారితీరైనబంగారుమైసవు రెంచి తా మున్నునివసించుతావు మఱచెఁ

తే. జానలేఁగాను కైవసం బైనదానఁ
దాను బూనినపేరుసైతంబు మఱచె
నేమి చెప్పుదు శాఖామృగేశ్వరుండు
తరుణిఁ బెనఁగొని తనువిభేదంబు మఱచె. 57

చ. హృదయ మొకింతయుం బెదర కీవును నేనను భేద మేమియుం
బొదలక లోఁ గరంగి సుఖపూర్తిఁ దదన్య మెఱుంగ కొక్కటై
సదమలయోగివైఖరిఁ బొసంగురహస్యపుబంధభేదముల్
గదిసి రతిం జెలంగి రరగంటసె సౌఖ్యము నవ్వధూవరుల్. 58

శా. ఈరీతిన్ గృహమేధి యై కపివిభుం డిచ్ఛావిహారక్రియా
పారీణస్థితిఁ బార్వతీశ్వరులదాంపత్యంబు స్వాశ్లేషలీ
లారూఢిం గనిపింపఁ బెక్కుదినముల్ కందర్పరాజ్యప్రభా
ధౌరంధర్యము దాల్చి యంతటను సంతానంబు లేకుండినన్. 59

సీ. ఫలదానము లొనర్తు రెలమిఁగోర్కి ఫలించునని యెంచి తపసిముత్తైదువులకు
వృద్ధోపసేవ గావింతు "రిష్టావాప్తిర" స్తని దీవింప నభిలషించి
ద్విజదంపతులఁ బార్వతీమహేశ్వరులంచు సత్కృతంబుఁ గొల్తు రీప్సితము గలుగఁ
బరితాప మడఁగింపఁ బాంథులజఠరాగ్ని హరియింతు రన్నపానాదికముల

తే. ధనకనకవస్తువాహనధాన్యకన్య, కాదిబహుదానములు సేయు చభిమతార్థ
సిద్ధికై సేయఁగావలసినవి యెల్ల, జేసి గన్కనిసంపతుల్ సీత! వినుము. ... 60

సీ. జలధి కట్ట వినాయకుల సూర్యచంద్రుల వరలక్ష్మి నలమార్గశిరములక్ష్మి
గంగగౌరి నుత్తరాగౌరి సాంవత్సరగౌరిని బదియారుగౌరిఁ బసుపు
పట్టమహాగౌరి నిట్టుప్పుగౌరిఁ దంగేటిగౌరిని జల్లకూటిగౌరి
సావిత్రిగౌరిని జల్దిగౌరిఁ గరళ్లగౌరి నయ్యాదిత్యగౌరిఁ గూర్చి
తే. నోఁచె నివి మున్నుగాఁగ మున్నూటిమీఁదఁ
నఱువదివ్రతంబు లాత్మహితాభిలాష
నంజనాదేవి యెవ్వ రేమాచరింపు
మనిరో యని యెల్లఁ దోఁచినది నాచరించె. 61

క. ఆకైవడి నెల్లఁ బత్తిరి, యేకట రాయైన నెల్ల నీశ్వరుఁ డనుచున్
జేకొని భక్తి భజింపుము, రాకాసంపతులనియమ మరుదు సలింపన్. 62

సీ. తార్కాణ యనుచుఁ బెద్దలచేత శకునముల్ గొనకొని చూపించి కొన్నినాళ్లు
ప్రతివారముల నుపశ్రుతి ప్రాజ యుండి దానిఁ గోరి యాకర్ణించి కొన్నినాళ్లు
తెలియఁ బ్రాణాచారములఁ బ్రాప్తమని దైవసన్నిధి శయనించి కొన్నినాళ్లు
ఋషులదీవన లెంచి యెదురు చూచి దినంబు లెన్ని యూఱటఁ జెంది కొన్నినాళ్లు
తే. కడఁగి యూరక చనుచున్న కాలగతికి, ఖిన్నమతితోడ విన్ననై యున్నవేళ
ధర్మదేవత యామెపైఁ గూర్మి గదిసి, యాత్మజోదయ మెఱుకసేయంగఁ దలఁచి.

అంజనకు ధర్మదేవత యెఱుకతయై వచ్చి యెఱుకచెప్పుట.

సీ. విరజాజిసరులఁ బర్వినగొప్పనునుఁగొప్పు వలపుగుల్కెడుచందువంకబొట్టు
దంతంపుఁగమ్మలఁ దనరుకూనుచెక్కిలి చనుపమ్మిమొగ్గల జాలుపైటఁ
కళుకుఁగడానిబంగరుసందిదండలు చెలిచాయసంకుఁబూసలసరములు
మేనఁ జందా కెంపుమించుబొడ్డాణంబు మొలనూలి చిఱుగంటఁ గులుకురవళి
తే. జిలుఁగుసుందరకానిదువ్వలువ నెఱిక, మించుమించినయొడలు రాయంచనడలు
పచ్చరాబుట్టి మూఁపున హెచ్చుపట్టి, మీఱ ధర్మవు కొరవంజితీరు దాల్చి. 64
చ. ఎఱుకలసానిలీలఁ దనయింటికి నీగతి వచ్చి మానవే
తెఱవ! విచార మేల? మదిఁ దెల్పెద నవ్వ! నిజంబు నమ్మవే
తఱకట గాదు నాయెఱుక తక్కక నిక్కము కోరి వేఁడవే
యెఱుక కటన్నమాట విని యెంతయు నింతియు సంతసంబునన్. 65
ఉ. చెక్కిటఁ జెయ్యి చేర్చి మనుచింతిలుచున్నది పువ్వుఁబాన్పుపై
గ్రక్కున లేచి పాదకటకధ్వనితోఁ మొలనూలినాదుతోఁ

జిక్కినకొనుతో బటువుసిబ్బెపుగుబ్బలజాఱుపైఁటతోఁ
జక్కెరబొమ్మ తత్తఱ మెసంగ వెసం దనుఁ జేర వచ్చినన్. 66

క. అమ్మరొ! రావె బంగరు, క్రొమ్మెఱుఁగొను ముత్తియములు గొనితేవె సి
నెమ్మదికోరిక దెలిపెదఁ, గ్రమ్మినకొల్లాపురమ్మకరుణను దుండీ. 67

ఉ. బంగరుగుంటవింటిదొరపాటి యనం దగుమేటిసాటిమీ
రం గలగొంటురక్కసులరాయిడిగెంటెడుపోటుబంటు సీ
యంగదవాపఁ బాపఁ డుదయంబగునా? తెలిగన్నులాన మా
సింగనిపాదమాన నుడి చెప్పినఁ దప్పుటలే దొకప్పుడున్. 68

క. అవ్వా! పతియనుమతి మతి, నివ్వటిలం దపము సేయు నీవెతలెల్లం
దవ్వగు నవ్రతమున నని, యవ్వనజాస్యయు నదృశ్యయై పోవుటయున్. 69

క. ఆశ్చర్యహర్షరసములు, నిశ్చలభావంబు దెలుపునెలఁతుకపలుకుల్
నిశ్చయముగఁ దనపతికి వి,పశ్చిచ్చూడామణికిం ద్రపావతి చెప్పెన్. 70

క. బహుకాలమునకు వంశో,ద్వహుఁ డైనసుతుండు లేమిఁ దద్దయుఁ జింతా
వహమానసుఁ డగుకేసరి, గృహిణిపలుకు లాదరించి యిటు లని పలికెన్. 71

క. ఎఱుకలసాని వచించిన, తెఱవునఁ గనఁ గలుగుసుతుఁడు దేవస్తుతుఁ డీ
వెరవున కనుకూలం బగు, తెఱఁ గొక్కటికలదు వినుము తెలిపెద నబలా! 72

తే. పదమటిపయోధిచెంతఁ బ్రభాస మనెడు, తీర్థ మొక్కటి వెలయుఁ దత్తీరభూమి
మును భరద్వాజుఁడాదిగామునులుగొంద, ఱుందపోనిష్ఠలువహించి యుందురెపుడు. 73

క. వలసినకుసుమసమిత్కుశ, ఫలములుగొనితెచ్చి యిచ్చి బహుమతి వారిం
గొలిచి నిరంతరనిష్ఠా, కలితుఁడవై నీవు దపము గావించునెదన్. 74

సీ. తమతండ్రి శంబసాదనునిఁ జంపినయార్ష్య నవరించి తత్పూతి శంఖశబరుఁ
డనువాఁడు మత్తేభమై కాలుమీఱి మా యాశ్రమస్థులకుపహతి ఘటింపఁ
గర మూఁకఁగొని చివుక్కునఁ బైకి లంఘించి కుంభముల్ పిడికిటికొద్ది పొడిచి
గెడపిననవునోయి! కేసరి వగుదు వీ వని భరద్వాజుండు నను నుతించి

తే. సర్వలోకోపకారి శాశ్వతబలుండు, నిర్మలుఁడు పుత్రుఁ డొకఁడు జన్మించు నీకుఁ
దప్ప దిమాట వేవేగఁ దగినకన్యకఁ, బరిణయము చెందు మనుపలుకుఁ బల్కె నబల!

తే. ఆతపోనిధిమాట వేదార్థమాట, నాఁటనుండియు మది వేడ్క నాతి యుండు
నైన సకలార్థములు దపం బాచరింపఁ, గలుగఁ దెలుపు బుధశ్రేణి కమలపాణి. 76

అంజన పెనిమిటియాజ్ఞచే వాయువునుగూర్చి తపంబుచేయుట.

ఉ. మానవతీలలామ! నియమంబు తపంబునకుం బ్రధానమౌ
నానియమంబు నిశ్చలహృదంబురుహంబునఁ గాని నిల్వదా
మానస మున్నచోఁ గొనఁగు మారుతదేవత తత్ప్రసక్తిచే
మానికిఁ గల్గుఁ గోరినసమస్తఫలంబులు నట్లుగావునన్. 77

క. ఓ కోకసారము చెప్పెద, లోకములకుఁ బ్రాణమైన లోకేశ్వరుఁడౌ
లోకింప వాయుదేవుఁడె, గాక తదన్యుండులేఁ డొకండు సేవింపన్. 78

సీ. చైతన్యసాక్షి నిశ్చలుఁడన చిద్దేహేంద్రియముల చేష్టకు మూల మైనవాఁడు
కనిపింపరాకుండియును జల్వ వెదఁజల్లి ప్రజలతాపము లెల్లఁ బాపువాఁడు
వెలి గాక లోఁ గాక వివిధజంతువుల కాయుష్యంబు సాగింప నోపువాఁడు

... ...

తే. సృష్టిసంతుష్టియు నసృష్టి సేయువాఁడు, నఖిలజీవుల కాధార మైనవాఁడు
నన్నిచోటులఁ బరిపూర్ణుఁ డైనవాఁడు, వాయువే గాక మఱియు దైవంబు కలదె?

క. విశ్వవ్యాపకుఁ డగుటను, శాశ్వతబలుఁ డౌట నఖిలజంతుక్రీడా
ధీశ్వరుఁ డగుటను నీ కిఁక, విశ్వాసము పవనునందె వెలయింపఁదగున్. 80

చ. తరుణిరో! యూసదాగతి సదా గతిగా మది నుంచి ధ్యానత
త్పరత భజింపఁ దక్కరుణ ధర్మ దయా బల కీర్తి సత్య స
త్త్వర మతి కాంతి శాంతి గుణ ధైర్య పరాక్రమ వేద శాస్త్ర వి
స్ఫురదణిమాదివైభవ విభుత్వహితంబగు సుతుండు గల్గెడున్. 81

సీ. జలజాస్య! పవను సైరించెదోకదే! బలువాన కాలంబు బట్టబయటఁ
లతకూన! వేసవి వెత నోర్చెదోకదే! మండు వేసవి నగ్నిమధ్యమమున
బాలాక్షి! పెటుల నాలోకించెదోకదే! యనుపమాస్త్రములదాఁక నుగ్రకరునిఁ
బ్రమద! నీ నిశ్చలభక్తి ప్రకటించెదోకదే! ఫలదాన యగువేల్పు పాదయుగళి

తే. సబల వేరెత్త నిర్భీతి నధివసింపఁ
గలవోకదె! గండభేరుండ ఖడ్గ గండ
క ప్రకాండ ప్రచండమౌ కానలోనఁ
జెలువ! దైవాజ్ఞ యెట్టిదో! తెలియరాదు. 82

చ. చెలీ! ఇదె పుణ్యకస్థల మశేషతపఃఫలదాయి యచ్చటన్
నెలకొని గంధవాహు నతినిష్ఠ భజింపుము నేను నీకుఁ గా

వలసినకృత్యముల్ నడపువాఁడ మదాజ్ఞ సమీరదైవమున్
గొలిచిన నీగుణంబునకుఁ గొంచెముగా దని భర్త తెల్పినన్. 83

ఉత్సాహ. అంజనామృగాయతాక్షి ప్రాణనాథు వెంబడిన్
గంజకస్థలంబు చేరి బోధరంజనున్ ద్విష
ద్భంజనున్ నిరంజనున్ బ్రభంజనుంగుఱించి ని
ష్ఠం జెలంగుచుం దపంబు సల్పఁగాఁ దొడంగినన్. 84

గ్రీష్మఋతువర్ణనము.

తే. మెఱపు లోకవంక నివసించె మేఘపటల
మట్టె జడగట్టికొనె గాడ్పు కట్టువడియెఁ
జందురవి కున్ముఖతఁ జెందె జాళువాప
సిండి తపియించె నెలరాలు చెమ్మరించె. 85

స్రగ్ధర. కర మొప్పెన్ గ్రీష్మ మంతన్ ఘనమృగమృగయాకల్పనానల్పతేజో
ఖరఖిల్లీ భిల్లభల్లప్రతిహతవిహరద్భద్రకుంభీంద్రకుంభో
త్కరదావచ్ఛిన్న వేణూద్గతమణిసుషమాతారతమ్యప్రతీక్షా
పరకైకాయత్తవిద్యాధరమిథునవివాహక్షమాభృత్తటం బై. 86

శా. మాయాసంసృతి సత్యసంసృతి జనింపం జేసి పేరాసలం
గాయక్లేశము నొంది లోకులు ఫలంకన్ మించుకాంతేషణా
చ్ఛాయం బోలినజాల నాఁగ మృగతృష్ణం జూచి సారంగముల్
తోయభ్రాంతిఁ జపించె సంగఫల మొందం దప్ప దెవ్వారికిన్. 87

మ. ఇనమేల్ స్నేహపనియంధకారపటలింపన్నెంచకాంత్యయగ
ప్భనివాసంబున పూటు చేసిన ద్విషద్భావంబు భావించి పై
రినిరాసార్థము పంచభానుఁడు ధరిత్రీదేవి ఖేదించెనో
యనఁ బాతాళము గానుపింప నెఱియల్ ప్రాపించెఁ జేలండలన్. 88

ఉ. శేదొరసాంపాసంగి సవరించినకల్వలజీవనోన్నతిం
బ్రోది యొనర్చె నంచలుక పుట్టి కొలంకుల నింకఁ జేసెఁగాం
కాదెసఁ బద్మినుల్ గనులయందు గనం దనుఁ జెట్టిబంధువుల్
ఖేదిలినన్ విరోధుల వధింపక మానరుగా మహాప్రభుల్. 89

క. వాడెం బయిరులు కాఁకలఁ, గూడెం గొలఁకులు దవాగ్నిఁ గుడిచియంబుల్
మాడెం బ్రాణులపై నడ, యాడెం బలుసెకల గాడు పక్కాలమునన్. 90

ఆ. దుమ్ము కుమ్ము చటుల ధూర్జటినిటలవ
హ్నికీలి గాలి విలయకాలమృత్యు
దంష్ట్రికోగ్రరుచులఁ బొంద నొంద యఖాండ
దహనకేళి హేళి దేఁచువరమె? 91

క. అట్టిదినంబులఁ గుంభరు, పట్టి మదిం గాఁపు పెట్టి పట్టిన ప్రక్రమున్
గట్టిగఁ గొని పంచాగ్నుల, నట్టనడుమ నిలిచి తప మొనర్చుచు నుండెన్. 92

వర్షఋతువర్ణనము.

సీ. కేతకీతరువాటి కేళికాగృహకోటి భోగిసంఘాతంబు పొందు చేసె
శరశీకరాసక్తి సరసీరుహావియుక్తి సారంగసంఘంబు సంభ్రమించె
గగనాంతరాళంబు గహనాగజాలంబు శిఖిశిఖామేళనస్థితి వహించె
మానసాంబుక్రీడ మాలతీతతి తోడ కాదంబవిభవంబు గ్రమ్ముకొనియె
తే. వితతపరివేషసంవిత్తవిగతజైత్ర, గమనలీలాప్తి నినమండలము పొసంగెఁ
జక్కఁ బక్షిణముగను బర్జన్యుఁ డసిత, తోయదహయాళి పయ్యాళిఁ దోలువేళ. 93

తే. స్తనితఘోషలు భువనప్రశస్తధార
లచిరరుచికైతవప్రకాశాభిహతులుఁ గలిగి
మలయమబ్బుకరాళి సామ్రాజి యుప్ప
రా లలుకసాగెఁ గడఁగి పర్జన్యశిక్ష. 94

మ. తనయభ్యున్నతియందె కాని యితరోద్యద్వేళలం బెంపుసొం
పును బ్రాపింపని చాతకవ్రజచయంబున్ గర్జితస్ఫూర్తిఁ బి
ల్చి నిజస్వర్ణము లిచ్చి తృప్తి మొనయించెన్ భూరిధారాగతిన్;
ఘను లార్తాళికి జీవనం బొసఁగరే కాంక్షించియున్నన్ ఘనుల్! 95

మ. తొలుతం దాను బ్రదాన మియ్య జలసస్తోమంబు బ్రాపించి భూ
స్థలి వర్షించిన జీవనీయము సరిత్పాళిక్ ప్రవాహంబులై
కలయం బొంగు వహింపఁడయ్యెఁ దటినీకాంతుండు గాంభీర్యవం
తులు పొరిచ్చినయీవి తమ్ము దొరయన్ లో నుబ్బఁగా నేర్తురే? 96

క. కంపాతత కరకాయము, క్షంపాతనవాంబుధార ఖద్యోతవిభా
సంపద గనిపెంపద నిశఁ, దంపఁగఖద్యోతకాంతి దెరయంట చక్కన్. 97

తే. నవ్యపుష్కరపూర్ణనానాసరముల, రాజహంసలయాత్రల రహిఁ వహించు
వాహినులకల్మి వనచరోత్సాహగతుల, శారదస్ఫూర్తి జలదావసరముఁ బోలె. 98

ఉ. తాదృశదుర్దినంబుల నుదగ్రశిలాస్థలి బట్టబైట నే
పాదుగ నిల్చి పై నశనిపాతము లొందునొ! వర్షధారలన్
ఖేదము నొందునో! యన కకృత్రిమభక్తి మదిన్ సమీరు శ్రీ
పాదము లుంచి యాఘనతపస్విని నిశ్చలనిష్ఠ నున్నెడన్. 99

శిశిరఋతువర్ణనము.

చ. వెలఁదులమందహాసములవేడుక లొందుట చంద్రికాస్థితిన్
దలఁపరు ముద్దుగుమ్మలసుధామధురాధరతృప్తిఁ బొనకం
బులు నవి గొందు రంగనలచొక్కపుఁజన్నులనుక్కఁగేళికా
చలవిపులోపరిస్థలిఁ బొసంగరు కాంతులు శీతవేళలన్. 100

ఉ. చొక్కపుగింటెపుంగవముసుంగులు సొంపు లొసంగ మేను మే
నొక్కటియైనలీల బిగివొందఁ గవుంగిట నుంచి ముద్దిడన్
జిక్కిటిపీడియం బొసఁగి మోహపుటింతులఁ గబ్బసందులం
దెక్కడ సీతు లేమి సుఖియించిరి పుణ్యులు గొప్పరాత్రులన్. 101

ఉ. ఎప్పుడు గాలికిం గడగి నింతయు నోర్వనిప్రాణికోటులన్
జెప్పక యూలయూలల వసించుట సైఁపము వేఁడివేల్పు నా
నొప్పెడుకప్పుఁద్రోవదొరయుండి వలి స్రుక్కి హసంతికాచ్ఛలం
బుప్పతిలం గురాళ్లముల నొందెడుపాన్పులక్రింద నత్తిలున్. 102

తే. ఆదినంబులఁ గంతదపుష్పాంబువులను, నిలిచి నడఁ కింతయును లేనినిష్ఠ పూని
తపము గావించుఁబవతికడ్డావద కెదుట, దిన మొకఫలంబుపక నుండు తెచ్చివైచె. 103

క. పూరకయుండిన దైవం, బేరీతి నొసంగు నంచు రెఱుఁగని పురాన శ్
భారముపై వైచినసం, సారికి దైవంబు ఫల మొసంగక యున్నే? 104

క. ఈలీల బాల తప మతి, వేలఫ్రుతిన్ సలుప సేడువే లేం డ్లరుగన్
మేలని పుత్రార్థిని యగు, సీలాలక మెచ్చి యయ్యనిలదేవతయున్. 105

వాయుదేవునియనుగ్రహమున నంజన గర్భముధరించుట.

ఉ. ఇందుకళాధరుండు ధరియింపఁగ మున్నిడినట్టితేజ మ
య్యిందునిభాస్యతోర్కి ఫలియింప ఫలాకృతిఁ జెంత నుంచి పో
వం దరుణీలలామ ప్రతివాసరలబ్ధఫలంబె యంచు నా
త్మం దలపోసి లోఁ గొనినఁ దచ్చివతేజ మమోఘ మాటచేన్. 106

సీ. స్తనచూచుకములు కృష్ణవిలాసరతిఁ జెందెఁ దేటచెక్కులు కౌముదిని ధరించె
వెలసె వృద్ధప్రశస్య వేకస్ఫురణఁ గౌను కామాగమోద్వృత్తిఁ గనియె మనము
పసు వలంకారసంకల్పవర్ధన మొందె గమనంబు శాంతసక్రమముఁ జెందె
భరతవిస్ఫూర్తిఁ దెప్పడియె గర్భవిభూతి చండమారుతలీల నిండెనూర్పు
తే. లఖిలవిద్యానవద్యహృద్యావతారుఁ, డగుకుమారుకళాలీల లధివసింపఁ
బట్టు చాలక సిదారి బయలఁ దేజె, ననఁగ నంజన గర్భచిహ్నములు దాల్చె. 107
క. ఈరీతి గర్భ మొదవిన, నారీతిలకంబు గని మనంబున నిదియే
కారణమునవో యని నియమాంభము మాని విస్మయాన్వితమతి యై. 108
తే. పుట్టినింటికిఁ దొచ్చినయట్టియింటి, కకట! విరటయశస్ఫూర్తి నికట మొంప
నెటుల ఘటియిల్లె నిటువంటికిటుకు నటులు, కటికివేఁకటి నైకతకటికిఁ గలదె? 109
ఉ. పట్టి జనించు నంచు బ్రభంజనుఁ డెంచుట లేదు డెందమున్
బట్టినయట్టి గట్టినియమస్థితి యిట్టటు నెట్టుకొట్టఁగా
నిట్టియెడన్ నిజేశు రమియింపఁగ దొట్టడియిట్టిపోఁడుముల్
నట్టడవిన్ ఘటిల్ల నగునా? తగునా? ననుబోఁటిబోటికిన్. 110
ఉ. ఎమ్మెయి జవ్వనంబు గలయింతి పతిం బెడబాసి యొంటిగాఁ
దిమ్మరుచోటఁ గర్భము ధరించినదన్నను గన్న విన్నవా రె
మ్మెయిఁ గల్ల లేమి గణియింతురొ యెంతురొ బంధుకోటిలో
నమ్మకచెల్ల! నానియమ మాగద మాయె నిఁకేమి సేయుదున్? 111
తే. కటకటా! మన సెఱుఁగనికల్ల యొదలు, మఱి వినసివంబు లేదం డ్రు మహీతలమునఁ
గలిగె నావల్ల నేవల్లఁ బలుకుదాన,భర్తతోనని పరితాపభరిత యైన. 112
క. సారపుఁబలుకులు నవక,ర్పూరపుఁబలుకులతలంపుఁ బుట్టింప సుధా
పూరపుఁజెక్కుప నక్కుచ,భారతిమిరవతికి గగనభారతి పలికెన్. 113
సీ. "ఓబాల! నీ వేల యూరక చింతిల్ల మున్ను వానరరూపమున శివుండు
వనలీల మొనయుకామిని గూడి నిజతేజ మామెకు మోయ శక్యంబుగామి
భరియింపు మని మహాబలునియం దుంచిన ననిలుండు బహుకాల మది ధరించి
యట దోల్లి నీహృదయాబ్జసంగతుఁ డౌటఁ బ్రతిదినంబు నొసంగు ఫలము లీల
తే. ముందరను వైవ లోఁగొంటి వందువలన,నమ్మ! నీగర్భయుక్తిఁ బ్రత్యక్షశివుఁడు
పెరుఁగుచున్నాఁడు గాడ్పు గర్భీకరించెఁ,గాన వాయుజుఁడను పేరుగాంచు నితఁడు.
ఉ. ఈవరగర్భశుక్తి జనియించు కుమారకరత్న మార్యసం
భావితదివ్యకీర్తి సురపాలకపాలకిరీటఘట్టితో

భావహామూర్తి సర్వజగదంచితభవ్యగుణానువర్తి నా
నావిధరామకార్యఘటనాహృతప్రజనార్తి" యం చనన్. 115

ఉ. అంత సమీరదేవత నిజాకృతిఁ జూపి నభస్సరస్వతీ
కాంత నిజంబె పల్కెఁ గలఁకం బడ నేటికి? బోటి! యీవిధం
బంతయుఁ జెల్వ సవిభున కం చతఁ డేఁగిన నయ్యుదంత మా
ద్యంతము కాంతు చెంతఁ దెలియన్ వినిపించి సుఖించుచున్నెడన్. 116

ఆంజనేయజననాదివృత్తాంతము.

క. ద్వాదశమాసము లేఁగిన, నాదట సూర్యాదికగ్రహశ్రేణి శుభ
ప్రాదుర్భావస్థలములఁ, బాదుకొనిన యొకత్రిలోకపావనవేళన్. 117

సీ. నిడుదవాలమువాని నెలఁబొల్పుతలనిల్పుబలువేల్పుతులవేల్పుబల్మివానిఁ
బచ్చచూపులవానిఁ బగడంపుఁజిగిసొంపు బెగడింపుమైచాయ జెడఁగువాని
గొంటెజంపెమువాని నోఱపుంచు నెఱమించు మఱపించుబంగారుమౌంజివానిఁ
గుండలద్యుతివాని గురుహారహారహీరశరశాంకదాకీర్తి గరిమవాని
తే. మంచిమదివానిఁ గ్రొంబట్టుపంచెవాని, మంచుమలఁ గొంచుదిట వావరించువాని
వడుగుఁబాపనిచిన్నారిబుడుత నొకనిఁ, గాంచె నావేళ నంజనాకాంచనాంగి. 118

తోటకము:—

మొరసెన్ సురగోముఖవాద్యతతుల్
నెఱసెన్ మలయానిలలోలగతుల్
విరిసెన్ బలుకావిరి నద్దెసలన్
గురిసెన్ విరు లగ్గురులగ్నమునన్. 119

శా. తత్కాలంబునఁ దండ్రి గన్గొనియె నార్తత్రాణసంచారి సంప
త్కౌతూహలకారి సూరిజనసంభావ్యవ్రతాచారి ధీ
ల్లత్కారుణ్య హృదబ్జచారి నలబాలబ్రహ్మచారిన్ మరు
త్కృత్కీర్తిలస్థిరతానుసారిసుమతిక్ష్మాంతరారిన్ హరిన్. 120

భుజంగప్రయాతము:—

విలోకించి లోనన్ వివేకంబుతోడన్
బళా! నేఁడుగా! మాతపఃపుణ్యలీలల్
ఫలించెం జెలించెన్ విపత్కోటు లంచున్
దలంచెన్ బుధారాధనం బాచరించెన్. 121

మత్తకోకిల:—

కన్నతల్లి కుమారశేఖరుఁ గౌఁగిలించుచు రార నన్
గన్నతండ్రి తపఃఫలాకృతి గౌరినోములపంట నా
చిన్నిముద్దులకూన! యంచుక సేపు పో రిడకుండు మా
యన్న యాఁకలి దీఱఁ బండ్లు వనాంతరంబునఁ దెచ్చెదన్. 122

పంచచామరము.

కృశాంగి పట్టి నిట్టులాదరించి కోమలప్రవా
ళశయ్యఁ బర్ణశాలలోపలన్ ఘటించి యందుపై
శిశూత్తమున్ వసింపఁజేసి శీఘ్రు మేఁగుదెంచెదన్
సశాంతలీల నొందు మంచుఁ జాన కాన కేఁగినన్. 123

క. ఆచిన్నిపాపఁ డాఁకట, వాపోవుచు జనని వెనుక వాయుసమగ్ర
వ్యాపారసత్వరోద్ధతి, దీపింపఁగ జనుచుఁ దూర్పుదెసఁ గనుఁగొన్నన్. 124

సీ. హైరణ్యకూటప్రభాఖర్వపూర్వక్ష్మాభృచ్ఛిరోరత్నమకుటమనఁగ
దివిరప్రపంచాపహామహోగ్రసమయేశసంఫుల్లఫాలలోచన మనంగ
నమితలోకాయుష్యసుమనార్థవిధిక్లప్తపరత్నసంఘట్టఘరట్ట మనఁగ
క్ష్మాసురోపాస్తిప్రసన్నతాసన్నగాయత్రిసువర్ణసింహాసన మనఁ

తే. బొడుపుమలచక్కిఁ గరకర పొడిచి యట్టె యుట్టిపడ్డట్టు లరుదెంచుచున్నభాను
బింబ మరుణారుణప్రభబింబలీల, నాశపుట్టింప గేవలశైశవమున. 125

క. తొట్టినయాఁకటిబెట్టను, నట్టిట్టు గణింప నెఱుఁగ కది ఫలమనుచున్
బుట్టినదిట్టతనంబున నట్టె యెగసె గాడ్పుపట్టి యాకసమునకున్. 126

మ. శరధుల్ ఘూర్ణిల దిక్కరీంద్రములు మూర్ఛం జెందఁ గ్రందొంప నం
బర మంభోరుహగర్భచిత్తము భయోత్పాతాప్తి క్షోభింపఁగా
శరభంబుంబలె గర్జ నేయుచు జగత్సంహారవేళాభయం
కరకూలాయుధుఁ డొక్కఁ! నాఁగ నతఁ డాకాశంబునం బోవుచున్. 127

స్రగ్ధర. వాలం బల్లార్చినంతన్ వడి నెడి జడదవ్రాతముల్ తూల లీలం
దూలెన్ నిర్ఘాతకోటుల్ తొరఁగె నురిఁగె నల్ త్రోవలన్ దేవపఙ్క్తుల్
రాలెన్ దారల్ విమానవ్రజరుచిరరుచిప్రస్ఫురద్రత్నఘంటా
జాలానోన్యైకసంఘర్షణ ఘణ ఘణ నిస్స్వానముల్ సాలఁ గ్రాలెన్. 128

క. ఆవేళ నతఁడు శౌర్యర, యావేలమహోద్ధతులు భయాద్భుతలీలల్
గావింప యక్ష రాక్షస, దైవత ఫణి సిద్ధ సాధ్యతతి దమలోనన్. 129

సీ. అఖిలలోకశ్రేణి నాహుతి గొనఁబూని ప్రళయాగ్ని యీలీలఁ బ్రబలెనొక్కొ?
నిఖిలాంత్యకాలాభ్రనిర్భేదఝుంఝూసమీర మీరూపున మీఱెనొక్కొ?
యప్రతీపప్రతాపాటోపగతిఁ జూప విలయార్కుఁ డీలాగు వెలసెనొక్కొ?
కాండంబు నిండకే యండంబుఁ జెండాడ నాభైరవుం డిట్టు లయ్యె నొక్కొ?
తే. కానిచో నిట్టిదుర్నిరీక్ష్యప్రభాజ,వప్రతాపోగ్రగతు లెట్టివారియందుఁ
గంటిమే వింటిమే తొంటికలలనైన, నిదిమహాద్భుత మీవీరుఁ డెవ్వఁడొక్కొ? 130

ఉ. ఇక్కడ నక్కడం గన కొకించుకఁ గొంచ కనర్గళత్వరన్
దిక్కులు వ్రయ్యఁ దోఁక వడిఁ ద్రిప్పుచుఁ బోవఁగ మేనిగాడ్పుచే
నక్కట! నుగ్గులయ్యె జలదాళి విమానము లింక వీనిచే
నెక్కడి పద్మజాండ మని యేఁగిరి దిక్కుమొగంబులై సురల్. 131

మ. విచలద్వాలముతోఁ దరంగితవళీవిస్పష్టఫాలంబుతో
రుచిమద్ఘూర్ణకణాన్వితాననముతో రోదోంతరోద్భేదకా
ర్యచణావార్యరవంబుతోఁ బవనతార్క్ష్యాశ్చర్యకృత్సత్వర
ప్రచురాహంకృతితో నతండు రవిబింబప్రాంతముం జేరఁగన్. 132

క. తెఱగంటియేటితరఁగలఁ, బరలనిరాయంచపెక్కు దరియ దొరఁగఁ దా
మరతేనెచలువతావుల, నెరసి విసరె గాడు పెంపసెనరా నిసువుపై. 133

చ. తనవెనువెంటఁ గ్రొంజలువతావులఁ జల్లుచుఁ దండ్రి తోడు తా
వెనుకను ముందుఁ గన్గొనక వేఁడిమిగా యనఁబోక లక్షయో
జనము లతిక్రమించి చని చయ్యన నయ్యినమండలంబుఁ దూ
ఱినఁ గని యెప్పు డయ్యెడఁ జరించుదివాకరపారిపార్శ్వకుల్. 134

శా. మాంపాహీతివచస్కులై భయమునన్ మాటాడలే కంగముల్
గంపింపన్ జపమాలికల్ విడిచి సాక్షాత్కాలరుద్రక్రియా
సంపన్నుం డిదె వచ్చె లోకము గ్రసింపం బూని యిమ్మేటికిన్
సంపశ్యామి వచింపవే శుభకటాక్షం బుంచవే మాయెడన్. 135

ఉ. నిస్తులదేహదీప్తులను నేత్రము లంధము లయ్యెఁ గాల మే
ఘస్తనితాధికార్భటులఁ గర్ణములుం జెవుడొందె శత్రుసం
త్రస్తమనస్కులన్ మము ననన్యశరణ్యులఁ జూచి యీయెడన్
స్వస్తి యొనర్పవే యనెడువారికి వారిజమిత్రుఁ డిట్లనున్. 136

ఉ. ఈతఁడు సర్వలోకహితుఁ డీశ్వరవీర్యజుఁ డాంజనేయుఁ డ
త్యాతతబాహుశౌర్యనిధి యయ్యును గేవలశైశవంబుచే

నీకటి నన్నుఁగన్గొని ఫలేచ్ఛ గ్రహింపఁగ వచ్చె నిందునన్
భీతిల నేల? యంచు వినిపింపఁగ నజ్జగజెట్టి యట్టిచోన్. 137
క. పం డుండఁ జేరి కన్నుల, పండుగగా నేఁడుచూడ బడసితి ననియు
ద్దండతఁ గవిసిన రవి వే, ఱొండొకమతి వేఁడి చూపకుండె నెవరునన్. 138
క. అంత నతఁ డరుణకమలము, దంతికిఁ దప్ప దవియున్నట్లు దారునఁ గేలం
గొంట వెకలించి నలిపి, కంఠం గబళించి పట్టి రట్టడి యగుచున్. 139
క. ఇట్టు లటుమూచి ముఖమున, నట్టె యొకటనుంచి వేఁడి యైనను వెడలం
బట్టికొని కేలఁగొట్టియుఁ, దిట్టియు వెసఁబోయి మఱియుఁ జెమలించు నెడన్. 140
శా. ఆస్వర్భానుఁడు నాఁడు పర్వదినమా హాభీలనిర్ఘాతని
ర్ఘుస్వానోచ్చలితాజిలాంశుఁడయి హుంకారంబు ఘోరంబుగా
భాస్వంతున్ వివృతాస్యయుక్తిఁ గబళింపం బూని దుర్వారగ
ర్వస్వాతంత్ర్యనిరూఢి మీఱి పఱతేరం జూచి సామీరియున్ 141
శా. కల్పాంతాగ్రహసద్గభర్గకరజాగ్రద్వ్యగ్రఘకార్భటీ
కల్పానల్పభయంకరారవమునం గర్జించి ధైర్యచ్యుతిం
గల్పింపం దిగు లొంది కుంది యట చక్రం జూడ శంకించి సం
కల్పక్షోభముఁ జెంది రాహు వుఱుకం గాసాగె వేగంబునన్. 142
క. వెఱపింపఁ బోయి వెఱచిన, తెఱగున నెఱి దఱిఁగి తిరిగి తిరిగి కనుచు సి
త్వేర నిర్వ్యథ మింద్రున కిక, నఱుగున నెఱిఁగింతు ననుచుఁ జని స్వర్గపురిన్. 143
సీ. జంభాదిదైతేయజయకథల్ వాగడువిద్యాధరస్తుతివిన్కి నదరుసొంపు
తుంబురునారదాదులవీణలఁదొరంగుగానామృతంబునఁ గాంచుసౌఖ్య
బిరుదు లొందినవేల్పువిరిబోఁడిరతనాలవింతకోపులచూడ్కి వెలయు మెప్పు
నలికకీలితహస్తులై కొల్చుతెఱగంటిదుసెదార్లఁ గడకంటఁ గనెడు పెంపుఁ
తే. దగసుధర్మాసభాస్థలాంతరనితాంత, పృథులచింతామణీభద్రపీఠియందు
నిండుకొలువుండు దేవతామండలేశ్వరునిఁ గనుంగొని రాహు వి ట్లని వచించె. 144
ఉ. మేటిగుణంబు నీయెడనె మించె మఱే మనవచ్చు నిచ్చలుం
బాటలగంధు లింపెసఁగుపాటల నాటలఁ జేటమాటలం
బాటిలునీటులం జెలివి మాటినజాణకు నీకు నున్న జం
జాటము లేల యన్న విని శక్రుఁ డదే మన రాహు విట్లనున్. 145
ఉ. ఈలువుమాలి తెల్పెద సురేశ్వర! పర్వము గాన నేఁడుషః
కాలమునన్ రవిం బొదువఁగాఁ జన నంతకు మున్న వచ్చినా

పాలికి దాయ యై రవిని బట్టినవాఁ డొకవింతరాహు వే
నేల యిఁకన్? రవీందుల గ్రహింపఁగ వేఱొకరాహు వున్నెడన్. 146

క. ఈక్షింప నుఱిమి తఱిమిన, భక్షణముం గాక మరలి బ్రతికితిని సహ
స్రాక్ష! జనుల్ రాక్షసికిని, బ్రోక్షసి యనుమాట సత్యముగ నేఁ డటవెన్. 147

క. సత్యపతి నీవు నను మును, ప్రత్యబ్దము భాను శీతభానుగ్రసన
స్థిత్యాఖ్యఁ జేసి యొండొక, యత్యున్నతుఁ బన్న నాయ మాసె యనినన్. 148

క. నిట్టపడి మఘవుఁ డేమీ?, యిట్టితెరంగెఱుఁగ మెన్నఁ డిపు డొకఁ డినునిం
బట్టెనె? నను నెట్టెనె విధి, కట్టడ దప్పించు టెంత కైవస మయ్యెన్? 149

శా. ఓహో! రేల విచార మీ వెఱుఁగవే యుష్మత్త్వత్రాదిపై
త్యాహంకృత్యపహృత్యుదగ్ర మగునాహస్తాసి! రమ్మంచు నా
రాహుం బల్కి సితేభ మెక్కి కయి వజ్రం బించ సాధ్యాగ్రణి
సాహోనాదము మించ వేగము రహించన్ జిష్ణుఁ డేతేరఁగన్. 150

ఉ. నిర్జరరాట్సహాయమున నెక్కుడు పెక్కువ నిర్జితాంబుభృ
ద్గర్జితతర్జనార్భటి సదాగతిసూతి సెదిర్చినంత న
య్యూర్జితశౌర్యుఁ డాగ్రహమహోగ్రత నాగ్రహవక్త్రి మెట్ట నై
గర్జిల మంచిపం డని యెగాదిగఁ జూచి గ్రహించువేడుకన్. 151

క. వివృతాననుఁడై కహకహ, రవమఖిలదిగంతముల నొరయ నుగ్రనృసిం
హవిధమున మరుద్గారుడ, జవగతి పై నుఱుక నిలువఁజాలక భీతిన్. 152

క. స్వర్భానుఁడు దిగ్భ్రమఁ గొని, స్వర్భువనాధీశుఁ జేరి చంపఁగడఁగె నీ
యర్భకుఁడిదె నను గైకొని, నిర్భీకునిఁ జేయవే యనిన సురపతియున్. 153

క. ఇంతభయంపడ నేల? వి, ధుంతుద నాచేతికత్తిఁ దుత్తుమురుగఁ గా
వింతున్ నీకు ముదంబు గ, డింతుం గను మనుచు దంతి డీకొల్పుటయున్. 154

క. అభ్రంకషఘీంకరణా, దభ్రరవభ్రమితవలయధరణీధర మై
యభ్రముపతి సంభృతమద, విభ్రమగతిఁ గాలు మీఱి వెసఁ బై నడిచెన్. 155

క. ఈపండు ధవళదీప్తుల, దీపించుట దీనిఁ దినఁగ దీపించుక్షుధం
డిపించు నంచుఁ దా నిలఁ, బ్రాపించి క్రసించ నెంచి పాయనివాంఛన్. 156

తే. బాహుబలభూతి శ్రీగంధవాహసూతి, ప్రళయఝంఝాసమీరంబుఁ భాతిఁ గదియ
నభ్రమాతంగమును శారదాభ్రరీతి, భీతిఁ బెరలిన జంభాభియాతి కనలి. 157

క. శతకోటికల్పితాశని, శతకోటికఠోరధాటి జళిపించి మరు
త్సుతు వైవ హనువు పగిలిన, నతఁ డుదయాద్రి పయి వివశుఁ డైనటు లున్నన్.

క. అంత సమీరుఁడు చింతా, క్రాంతస్వాంతాబ్జుఁ డై జగజ్జనబాహ్యా
భ్యంతరసంచారము లే, కెంతయుఁ గ్రోధించియున్న యెడ నిచ్చోటన్. 159

అంజనాదేవి యాంజనేయుని గానక చింతిల్లుట.

క. మే లెంతయుఁ దా నై తగు, బా లెంతయు మరలివచ్చి పానుపుమీఁదన్
బాలునిఁ గానక ధృతి చెడి, నేలం బడి కొంతవడికి నిట్టూర్పడరన్. 160

మానిని.
హాకపులభూషణ! హా గళితేషణ! హా కలభాషణ! హాకొమరా!
యాకడ నిన్నిడి యావనికిం జన నెక్కడఁ బోయితి వింతటిలో
నాఁకటిపెల్లున నారటు మందఁగ నక్కట! వన్యమృగావళి ని
న్నే కడకుం గొనిపోయెనొ యే మని యేమని దూఱుదు నింక విధిన్. 161

క. తల్లి యిఁక ఫలము లిడుదనని, యుల్లంబున నెంత నమ్మియుండితివో నేఁ
జెల్ల కుమారక! రారా, యెల్లరుచుల్ గలుగుఫలము లిచ్చెద నీకున్. 162

క. ఆటలకు డాఁగినావో మ,హాటవి నొంటిఁ విడిచనుట కలిగి తొలఁగితో
పాటించి యిపుడు నాతో, మాటాడవ దేమిరా కుమారక! చెప్పుమా. 163

తే. నేను నోఁచిననోములు నేనొనర్చి, నట్టితపమును నేఁడు నీపుట్టినందు
వలన ఫలియించెననియుత్సవంబు చెంది, యుంటి నింతటిలో దైవ మోర్వదయ్యె. 164

వ. అని బహుప్రకారంబులఁ బలవించుపికాలాపినిం గని త్రికాలజ్ఞానఖని యగు కేసరి
యిట్లనియె. 155

కేసరి యంజన నూఱడించుట.

తే. జాలిఁబడ నేల బాల! నీ బాలకుండు, బాలభానుని ఫలమని పట్టుకొనిన
రాహువెఱఁగింపనింద్రుఁడాగ్రహముమించ, హనువుభేదింపనుఁదయాద్రినవశుఁడయ్యె.

క. ఆపనికి దేవవిభుపైఁ, గోపముఁ బ్రాపించి గాడ్పు కొడుకునకు శుభం
బాపాదింపఁగ సుభగ, వ్యాపారము మానియున్నవాఁడు లతాంగీ! 167

తే. సకలమహిమలు నీదుపట్టికిని జేకు, అంగలా వంగలార్వఁ గురంగనయన!
వలదనిన ఖేదమోదభావంబు లైక్య,మొంద నవ్వేళ కొంకయింత యూఱడిల్లె. 168

వ. అంత. 169

దేవతలప్రార్థనవలన బ్రహ్మ హనుమంతుని మనుచుట.

శా. సర్వప్రాణులప్రాణముల్ పవనుఁ డాచ్ఛాదింప నిస్త్రాణులై
గీర్వాణుల్ వెఱ నుక్కి బ్రహ్మఁ గని భక్తిన్ మ్రొక్కి బాహ్యాంతరా

ఖర్వక్రౌర్యము గాంచెనేమొ తగవింకన్ గాడ్పు నీవింకఁ ద
ద్దుర్వారార్తి హరింపవేయన సురస్తోమంబుతో ధాతయున్. 170

తే. గట్టుపగదాయ తనపట్టిబిట్టుగొట్ట, నిట్టిచలమూనెఁ బవమానుఁడింక నతని
గట్టిగా నేను వేఁడినఁగాక కాఁక మానఁడని బ్రహ్మ తద్వంద్యమానుఁ డగుచు. 171

ఉ. రిక్కలకెక్కు ద్రొక్కు తెలిఱెక్కలపక్కిహుమాయి నెక్కి పెన్
మక్కువ నక్కరంబుచెలిమాటలపెక్కువ నిక్కవేల్పు లిం
పెక్క భజింప గాడ్పుకడకేఁగి కడాని మెఱుంగుబోఁడిరాపా
క్కిటిపాప పంచనపుబొజ్జయగారు వచించె నేర్పునన్. 172

క. సకలజగత్ప్రాణుఁడవై, సకలజగజ్జనవిహారసంధాతవు నై
సకలాత్మలఁ గలనీకును, సకలాత్మక ! యింతకినుక సనునే యనినన్. 173

మ. పరితాపంబుదొఱంగి తెమ్మెరయు జంభద్వేషిదంభోళిదు
ర్భరధారాహతిమూర్ఛపాల్పడినలేఁబట్టిన్ మరల్ పుట్టఁ దాఁ
గరయుగ్మంబునఁబట్టిచెచ్చెర వచఃకాంతామనఃకాంతు శ్రీ
చరణాంభోజయుగంబుపైనిడి నమస్కారంబు గావించినన్. 174

ఉ. స్వస్తియొనర్చి వాయుజునిచక్కఁ గనుంగొని యాతఁ డార్యవ
ర్యస్తవనీయశౌర్యుఁడని యాతని మేను సరస్వతీలతాం
గీస్తనపద్మకోరకమృగీమదపత్రవిచిత్రలేఖన
ప్రస్తుతహస్తపద్మమునఁ స్పర్శ యొనర్చినయంతలోపలన్. 175

తే. పూర్ణిమాచంద్రకరసుధాస్ఫూర్తి వాడి, పడినసస్యంబు క్రమ్మర నడరుకరణి
నాంజనేయుండు దేహదాహంబుమాని, చెంతఁజేరలాడఁజూచి రాజీవభవుఁడు.176

మ. ఫలకాంక్షాహృతబాలసూర్య ! గిరిశుంభద్ధైర్య రావోయి యం
చెలమిన్ దగ్గఱఁజేరి యెత్తికొని మో మీక్షించి ముద్దాడఁగా
బలుసంతోషముగాంచి గాడ్పుమరలన్ భాషావధూభర్తయుం
ఘ్రులకున్ మ్రొక్కి పదాబ్జ నెప్పటితెఱంగుంగాంచె లోకంబులన్. 177

ఉ. ఈగతి గాడ్పులోకముల నెప్పటిలాగున నిర్నిరోధలీ
లాగతి సంచరింపఁ గమలప్రభవుండు మరుద్ధితార్థియై
శ్రీగిరిజాధినాథ సురశేఖర వాయుసుహృత్పరేతరా
ట్సాగరరాజముఖ్యదివిజప్రభులం దిలకించి యిట్లనున్. 178

బ్రహ్మాదు లాంజనేయునికి నలభ్యము లైనవరము లెల్ల నిచ్చుట.

శా. ఓదిక్పాలకులార! ఈపవనజుం దూహింప లోకత్రయా
మోదప్రాప్యముఁ గాఁగ నిత్తము వరంబుల్ మీఱఁ బటుల్ సౌఖ్యమా
సాధింపంగలఁ డాశ్యులాత్మలను సంభావింపఁగా శంభుఁడే
ప్రాదుర్భావముఁ జెందె నిట్లనిన గీర్వాణుల్ ప్రమోదించుచున్. 179

సీ. తమకింప వేదశాస్త్రములు వచ్చునటంచుఁ దనతోడి తేజంబుఁ దరణి యిచ్చె
నిజపాశములచేత నీట నిర్భయుఁడుగా వరుణుండు కరుణతో వరములిచ్చెఁ
గాలదండము మృత్యుగతి రుజల్ సతతంబుఁ బొరయనివర మర్కపుత్రుఁ డిచ్చెఁ
దనచేతఁ దనయాయుధములచే విశ్రాంతిఁ బొందనిమహిమ మీశానుఁ డిచ్చె
తే. నని జయం బిచ్చి తనగదాహతికి వెఱచి, మనికి ధనపతి దయచేసె మును స్వనిర్మి
తంబులౌ శస్త్రములభీతి దక్క నొసఁగి, కనకకుండలములు విశ్వకర్మ యిచ్చె. 180

మ. కనదంభోళి హనుస్థలిం బెరసియుం దారింప లేకుండుటన్
హనుమంతుం డనుపేర మీరు నని జంభారాతి వజ్రాయుధం
బున నిర్భీతుఁడుగా వరం బొసఁగె నంభోజాసనుండుం జిరం
తనదీర్ఘాయువు మౌనిశాపతరసౌద్ధ్యంబు నిచ్చెం దయన్. 181

క. అనలాదిదిక్పతీంద్రులు హనుమంతున కిచ్చి రంత నంచితవరముల్
వనజాసనుండు గ్రమ్మఱ ననిలు నిరీక్షించి యప్పు డరుదుగఁ బల్కెన్. 182

ఆ. అనఘ! నీకుమారుఁ డమలకీర్తివిహారుఁ, డజితుఁ డేకవీరుఁ డద్రిధీరుఁ
డఖిలజగదుదారుఁ డాత్మతత్త్వవిచారుఁ, డాంతరారిదూరుఁ డనఁగ మీఱు 183

సీ. అణిమాదులప్రతిహతము లై తనుఁ గొల్వ నొకరికుత్పాదింప నోపు నితఁడు
కమలబాంధవు నిరర్గళమనోవేగంబుకతమి నెంచినమాత్రఁ గాంచు నితఁడు
సతతవైరాగ్యోపనతుల నిష్కాముఁడై కామరూపముఁ బూనఁగలుగు నితఁడు
దనివార్యశౌర్యధైర్యదయాదిసద్గుణస్తోమంబులకు జన్మభూమి యితఁడు
తే. కడువిచిత్రక్రియల్ సేయఁగలఁ డితండు
మహిమ నఘటనఘటనాసమర్థుఁ డితఁడు
రామకార్యార్థమై పూని రాక్షసాళి
నెల్ల హరియించి పతికిమే లిచ్చు నితఁడు. 184
ఎన్ని యని సన్నుతించెద, నన్నా! నీచిన్నవానియద్భుతలీలల్
కన్నులఁ జూచెద వీవే, యన్నియు నని సనియె విధి నిజాలయమునకున్. 185

సీ. ప్రతిలేని తనప్రతాపము దెల్పుటకు నింతపని చేసెఁగాబోలు ననెడువారు
కామలే తనకాంతిగతిఁదోఁచిన నసూయ నరుదెంచి కబళించె ననెడువారు
దనత్రిమూర్త్యాత్మకత్వమహత్త్వ మతిశయంబగుట నిక్కముచేసె ననెడువారు
నన్యగోళాధీశుఁ డగు తెలుంగనిరీతిఁ గనుమార్గ్య మొనరించె ననెడువారు
తే. కాక బాలుర కీజోక లోకములను
గలదె? యనువారునై నిర్జరులు గణించి
కొనుచుఁ దమలోకముల కేఁగఁ గొడుకుఁ గొనుచు
నంజనను జేరఁ జనుదెంచె ననిలుఁ డపుడు. 186

వాయుదేవుననుగ్రహముచేఁ దనవద్దకు వచ్చి చేరినకొడుకు నంజన లాలించుట.

తే. వచ్చి యచ్చిన్నిపాపని నిచ్చి నిచ్చ, లిచ్చ మచ్చిక హెచ్చి వియచ్చరేంద్రు
లిచ్చినవరంబు లెఱిఁగించి మచ్చెకంటి, నెచ్చరిక చేసి పవమానుఁ డేఁగుటయును.

శా. నన్నుం బాసి ఫలాశ డాసి యరుణున్ భక్షింపఁగా నిచ్చఁ జే
కొన్నన్ నిన్ను బలారి వజ్రహతిఁ జేఁ గుందించినన్ వ్రాలి నీ
వన్నా! యేమని నన్ దలంచితివొ యంచబ్జాక్షి ప్రేమంబునన్
గన్నీటం గడిగెన్ ధరాగతపరాగక్రాంతపుత్రాస్యమున్. 188

ఉ. ఎక్కడి కెక్కడయ్య దివసేంద్రమయూఖము లాడనుండి యీ
దిక్కునఁ బాఱినంతటనె దేహము దాహము నొందుచుండఁగా
స్రుక్కక చక్కఁగా నెదిరి సూర్యుని చేకొని మ్రింగె నీవఁ ద
మ్మక్క! మహోత్సుఁ డంచుఁ గొనియాడి రతిధ్వనులం దపోధనుల్. 189

క. మిహిరపరిగ్రహము తమో,గ్రహఘోరాగ్రహము దివిజగణశేఖరుని
గ్రహము శివాదిసురానుగ్రహముఁ దలఁచి కేసరియు సుఖస్థితి నొందెన్. 190

హనుమంతునిశైశవక్రీడాదికము.

సీ. అవిరతాగమారూఢినాయాయిశాఖల ననుకూలసంచార మాచరించుఁ
బటుశాస్త్రగరిమ చొప్పడినఖరప్రౌఢి యమరకృత్యాచ్ఛాదనము లడంచు
సవనవర్తనలీల సరి మీఱికుశలతావర్ధనోదారభావము వహించుఁ
గనినయజ్ఞానసంగతి ధర్మవేదిఁ బాయని నేతియుక్తి మాయను హరించుఁ
తే. గానఁబడుఁగానఁబడ కొక్కకడఁ జరించు, నతులగతులను గురులీల లతిశయించుఁ
... ... బ్రబలమతి మీఱి వానరబ్రహ్మచారి. 191

క. శిష్టగతి దక్కి మర్కట, చేష్టలు గావింప నేల? శిశులీలల చే
ముష్టింపచులఁ గలఁపని, కృష్టం బని తల్లిదండ్రు లెంచఁగించుటయున్. 192

క. అలపలుకులు మసజలములఁ, బొలుపగు నెమ్మనము నాలి ప్రోగులయట్లుం
బలె నయి క్రమ్మఱ మునుపటి, వలెఁ ద్రిమ్మర మునులు భరితపరితాపమునన్. 193

చ. భువనము లెల్లఁ బ్రోచుటకుఁ బుట్టినయీఘనుఁ డిట్టిట్టు లై
శవమునఁ జెంద నేల? యని సంతసవంబున విప్రశాపముల్
ప్రులమి లోపలం దెలిసి దంపడిఁ డెందఁగఁ దాళలేక భా
ర్గవకులు లైనకొంద ఱనఘవ్రతు లిట్లని రార్యసమ్మతిన్. 194

ఉ. ఇంతటిశౌర్యశాలి కోకయించుక యద్దము లేకయున్న నే
చింతలు సేయఁబూచునో భువిం జలరాశికి వేల గల్గఁగా
వింతియ కాక ముంచుటరుదే జగమ్మట్లగుటన్ నిజంబు నే
డింతటివాఁడ నం చెఱుఁగఁ డెప్పుడు నుండెను శిక్షణం చనన్. 195

క. అందులకు దెంపమున భయ, మందినగతిఁ బవనజుఁడు బలాహంకృతి బు
ద్ధిం దలఁపక సాత్త్వికగతిఁ, బొందినచో నదియు నొక్కభూషణ మయ్యెన్. 196

తే. అఖిలలోకోపకారార్థమై మహాత్ము, లెంత తగ్గినఁ దగ్గుగా దెంచిచూడ
దేవకార్యార్థమై పొట్టిదిట్ట యైన, హరికి నగుఁబాటు వచ్చెనే? యందువలన. 197

క. సాదుపనంబునఁ దనరెడు, గాదిలిసుతుఁ జూచి మున్నె కైకొనినమునికి
క్షేపంబు వాసి ప్రియకా, వ్యపరణాపరణఫణితి నంజన పల్కెన్. 198

హనుమంతుఁడు తల్లియాజ్ఞచే సుగ్రీవునొద్దఁ జేరుట.

సీ. వినవయ్య సుత! పూర్వమున బ్రహ్మ నిజసృష్టిచాతుర్య మంతయు సంగ్రహించి
కల్పించినయహల్య గౌతమునకు ధర్మపత్నిగా నిచ్చె నప్పుడతియందు
బలభేదిభాస్కరులు గలుగఁ జేసిరి వాలిసుగ్రీవు లనువారి కూరవరుల
వారిసమ్మతి చూసివలన నే గల్గితిఁ గాన వారలు నీకు మేనమామ
ఆ. లమ్మహాత్ముపుత్రి నై కుంజరుఁడు వేఁడు, కొనిన జనకుఁ డొసఁగఁ దనుజ నయితి
నాతఁ డాదరించి మీతండ్రి వేఁడినఁ, బెక్కువలన నన్నుఁ బెండ్లియాడె. 199

శా. ఆ క్షత్రాణపరాయణుండ వగుచు నస్మత్తపోవైభవ
స్ఫూర్తిన్ మించ జనించుటల్ విన ముదంబుం జెందినాఁ డుజ్జ్వల
త్కీర్తిశ్రీనిధి వాసవాత్మజుఁడు సుగ్రీవుండుఁ గిష్కింధకున్
గర్తల్ నీకును మాతులుల్ గనుక సఖ్యం బొందు టర్హం బగున్. 200

క. వారలలో సుగ్రీవుని, చేరువ హితమంత్రి వై వసింపుము సమలోఁ
దా రెడసిన సుగ్రీవునిఁ, గూరిచి యింద్రజునిఁ గూల్పఁదము మామ సుమీ. 201

క. అనయము వినయము పెనఁగొన, ననయస్థితి నెనయుఁ మనిన 'జనని సహాసా'దం
చని మ్రొక్కి భక్తితో నిట్లను హనుమద్బ్రహ్మచారి యంజనతోడన్. 202

శా. తల్లీ! సత్యదయాదిధర్మములు నిత్యబ్రహ్మచర్యత్వమున్
ముల్లోకంబు లెఱుంగ నా కొసఁగినన్ మున్ ధాతకే భక్తి సం
ఫుల్లన్ మ్రొక్కి భజింపఁగాఁ దగినమూర్తిం గాన నెవ్వాఁడొ నా
యుల్లంబుం దను వేలుతోఁ గలవిభుం డూహించి తెల్పంగదే. 203

ఉ. నావుడు ధాత నీయొడలినవ్యవిభూషణరాజిఁ గాంచువాఁ
డే వివరింప నీకు గతి యిష్టఫలప్రదుఁ డీశుఁడున్ జగ
జ్జీవుఁడు దైనవిష్ణుఁ డని చెప్పిన వింటి యథార్థమైనచో
మీవచనంబునుం గలుగ మేలగు నన్న లతాంగి యిట్లనున్. 204

ఉ. ఓయి సమీరపుత్ర! కమలోద్భవుఁ డాడినమాట తప్పునే?
నీయొడలం బెడం గగుమణీమయభూషణరాశి దేవ దై
తేయవియచ్చరప్రతతిదృష్టికి గోచర మౌటఁ గన్నవాఁ
డే యధికారి నీకు నిజమేఁగుము నా ముద మంద మ్రొక్కుచున్. 205

ఉ. ఆననజాక్షియాజ్ఞ తనయాదలఁ దాల్చి యతండు వాలిసు
గ్రీవులచెంత కేఁగి నతికిం దగువారలు గాన మ్రొక్కి సం
భావన సేయ నిర్వురును భానుతనూజునిమంత్రి యై సుఖం
బావహిలంగ నుండె; ఘను లంబయనుజ్ఞ క్రమింపరేకదా! 206

క. ఈరీతి మాతులప్రియ, కారణుఁడై వేదశాస్త్రకలితాభ్యసన
ప్రారంభసంభృతేచ్ఛా, పారంపరనున్న నొకప్రభాతమువేళన్. 207

మ. సరసీజాప్తి క్రమించె మిం టెనసె దిక్చక్రంబు చక్రంబు హృ
త్పరితాపంబు దొఱంగె రంగెడలె నక్షత్రారాశి తారాశిజా
లరవం బింపు గడించె డించె నెగి కల్హారంబు హారంబుత
త్కృ రహిం జల్వ దిమించె మించె నరుణాలోకంబు లోకంబులన్. 208

మ. సరసద్వాఖ్యుదయప్రసన్నుఁ డగుభాస్వన్మూర్తి మందేహదు
స్తరగర్వంబు లడంచుశూరుఁడు తమస్సంభేదనుం డాప్రభా
కరుఁ డార్యస్తుతుఁ డై జగద్ధితమతిన్ గన్పించు చక్రేశ్వరుం
డరుదేరం గని గంధవాహసుతుఁ డుద్యద్బంధురానందుఁ డై. 209

హనుమంతుఁడు సూర్యునొద్ద విద్యాభ్యాసము చేయుట.

శా. ప్రత్యూషోచితకృత్య మంతయు సమాప్తం బైనఁ బద్ధిరుఁ డా
దిత్యుం గాంచి మరుద్గరుత్మదుదితోద్వేలప్రరాహాంక్రియా
ద్ధత్యం బొప్ప వియద్గతిన్ జని రవిన్ దర్శించి "తుభ్యం నమ
స్సత్యజ్ఞానకళాత్మనే" యని నమస్కారంబు గావించినన్. 210

క. శంక యొకింతయు నిజరుచి,వంకం గనకున్న మెచ్చి "వాయుజ! భవత
స్సంకల్పసిద్ధి ర"స్తని,పంకేజహితుఁ డతని కపుడు బహుమతి నని యెన్. 211

క. ఓయంజనామనోహా,కా! యయ్యంతానేకజన్మఘటితతపఃపు
ణ్యాయుంతపరిణామోదయ!, యీయెడ కీ వరుగుదెంచు టేమని యడుగన్. 212

శా. ఆసప్తాశ్వన కాకఁడి ట్లనియె నయ్యా! వేదశాస్త్రాగమా
భ్యాసం బెప్పుడు వేఁడ నప్పుడె యొనర్పం బూనినా రాట నే
మీసాన్నిధ్యముఁ జెందినాఁడ దయకల్మిం బ్రోవరే యన్న నెం
తే సంతుష్టమనస్కుఁ డై రవి తదంతేవాసితో ని ట్లనున్. 213

మ. వటుమూర్ధన్య జగద్ధితార్థమతి నై స్వర్ణాద్రి చుట్టున్ సము
త్కటవేగంబునఁ ద్రిమ్మరన్ వలసె శాస్త్రగ్రంథముల్ మార్గలం
పటసంపర్కమునం బఠింపఁ గఠినప్రాయంబు లై తోఁచు నె
ప్పటిలీలన్ భ్రమ మొంద కిట్లు చరియింపన్ జాలుదే నావుడున్. 214

ఉ. పావని పల్కె నోభువనపావన! నావడి నేనె పేర్కొనం
బోవుట నెంతగర్వి యని బుద్ధిఁ దలంపకు పూర్వపశ్చిమ
గ్రావయుగంబునం బదయుగం బిడి వెంబడిఁ జెంది యుందునో
దేవరకంటె ముందు నగ తెంతునొ యానతి యియ్యవే యనన్. 215

ఉ. పదుగుణాలజోదు వచియించె నోహో మహిమాఢ్య! నీవు నీ
వేదుజగంబులందుఁ గలదే? యవిలంఘ్యము రెండుకొండలం
గూడఁ బదంబు లుంచి కనుఁగొన్న వియచ్చరు లిచ్చ మెచ్చఁగా
వేడుకయుం బ్రతిష్ఠ యొదవింపుము నా కని పల్కరించినన్. 216

మ. జలజాతాప్తునకుం బ్రదక్షిణనమస్కారాలు గావించి ముక్
బళి నర్థించి త్రివిక్రమస్ఫురణఁ జూపంబూనువిష్ణుండునుం
బలెఁ దారల్ మొలనూలుముత్యములరూపం బూన నానాదిశా
వలయవ్యాపకుఁ డై కపీంద్రుఁ డలరెన్ స్వైరప్రచారోద్ధతిన్. 217

మ. హనుమద్దేవునిదివ్యవిగ్రహము బ్రహ్మాండంబునన్నిండినం
తనె తద్వ్యాప్తిఁ బటీలునం బగిలి కానన్ వచ్చుఛిద్రంబొకో
యని తత్కర్పరమధ్యరేఖ గని ధాతాధీశుఁ డుద్భ్రాంతుఁ డై
మొనయం జేయఁగ నేఁగుదెంచి తిరిగెన్ మున్నున్న తీరెన్నుచున్. 218

సీ. సంధ్యాభ్రతారకాసముపయాభ్యుదయంబువలె నురంబున హారములు వెలుంగఁ
బూర్వాస్తశిఖరాగ్రముల మించుసూర్యచంద్రులభంగిఁ గుండలద్యుతి చెలంగఁ
గమలగర్భాండోర్ధ్వకర్పరచ్ఛత్రకాండములీల వాల మున్నతి వహింప
ముప్పేటముంజితో మొనయు మేఖలరేఖ ధరియించి వలయభూధరము వెలయ

తే. జననిరూఢి విరాట్ప్రౌఢి నవఘళించు
కపి విరాడ్వృత్తి సర్వదిక్కలితుఁ డైన
మునులు దివిజులు "హరయే! నమో నమోస్తు
తే"యని నుతింపనతఁ డుగ్రతేజుఁ డగుచు. 219

స్రగ్ధర. తనకాలోద్వేగలీలాతరణవిభవమున్ దర్శనీయంబు గావిం
చెనొ నా వాణీశసంయోజితసకలజనశ్రేణికర్మాశ్రయాయు
ర్ఘనసార్థార్కప్రయాణోద్యమపటుచితపూర్వాస్తశైలంబులందున్
హనుమంతుం డుంచె భక్తాయతహృదయసరోజాస్పదంబుల్ పదంబుల్. 220

వ. తత్సమయంబున. 221

శా. ధాతుం డద్భుతచిత్తుఁ డై పలికె నో ప్రత్యక్షరుద్రావతా
రా! నన్నుం జను లాదరించుటకుఁ బేర్మిన్వచ్చినా వింతె కా
కే నా నీ కుపదేష్ట నిన్ను మును నే నేమంటివో బుద్ధిలో
నా నేరంబు క్షమింపు మన్న వినతుం డై వాయుజుం డిట్లనున్. 222

ఉ. ఇట్టుల నానతియ్యఁ దగవే జగదీశ్వర! వేదరాశికిం
బట్టగు పెన్నిధానమవు పట్టి నుతింపఁగ నేల! నన్నుఁ జే
పట్టి త్రయీప్రపంచముఁ గృపన్ వివరింపు మటంచు దిట్ట యై
యట్టె నిజాకృతిం బొలిచె నాతని తేరికి సమ్ముఖంబుగన్. 2 3

క. పదరక యొకగడియకుఁ దొమ్మిదిలక్షలయోజనములమీఁదన్ మఱియె
బ్బదివేలుం దిరుగురవిక, ట్టెదుర నతనికంటె వడిఁ గపీంద్రుఁ డరుగుచున్. 224

సీ. పాడిపదక్రమప్రౌఢి నేర్చియుఁ దొల్తఁ బాడిపదక్రమప్రౌఢి నేర్చెఁ
బ్రాభాకరోన్ముఖభావస్థుఁ డయ్యును బ్రాభాకరోన్ముఖభావ మొందె
నియతిఁ బ్రత్యాహారనిపుణుఁ డయ్యును శబ్దనియతిఁ బ్రత్యాహారనిపుణుఁ డయ్యె

స్మృతిపురాణార్థసంగతు లెఱింగియు బాహ్యస్మృతిపురాణార్థసంగతు లెఱింగ
తే. నిరతసంగీతరతగంధోద్ధురతఁ గనియు, నిరతసంగీతరతగంధోద్ధురతఁ గనియె
విమలవిద్యాధికుం డయ్యె విశ్వ మెల్లఁ, జదివె సామీరి లోకైకసంగ్రహేచ్ఛ. 225

ఉ. చంపకరోక్తశాస్త్రవిలసచ్ఛ్రవణత్నమ భావిపద్మగ
ర్భాంచితవిభూత్తమాంగచలనాన్వితకర్ణసువర్ణవర్ణమ
త్కుండలకాంతిపఙ్క్తికలు కొల్లలుగా దిశ లెల్ల నిండ బ్ర
హ్మాండకరండ మంతయును హాటకదీప్తి వహించె నంతయున్. 226

తే. ఇవ్విధంబున రవిచెంత నింత నంత, ముందుగా నేఁగుచుఁ దధాభిముఖ్యమునను
సర్వశాస్త్రము లెఱిఁగి ప్రాంజలి లలాటసీమఁ గదియించి వానరశ్రేష్ఠుఁ డనియె.

శా. "విద్యోత్తత్కరుణారసేన భవతో విజ్ఞాతమర్త్యాః కలా
స్సద్యోఽవేహి న దాతు మీశ మితి మాం స్వామిన్! గురోర్దక్షిణాం
హృద్యాం స్వీకురు పాదపద్మనతిం ప్రేమ్ణా కృతాం తే", యటం
చాద్యోరత్నము నంత వీడ్కొని జగత్ప్రాణాత్మజుం డింపునన్. 228

ఉ. గ్రంథము లెల్లఱింగి బుధగణ్యుఁడు మాతులదర్శనేచ్ఛఁ గి
ష్కింధకు వచ్చి యచ్చటివిశేషము లన్నియు నింద్రపద్మినీ
బంధుజసన్నిధిం దెలిపి భాస్కరసూతి జగత్త్రయైకపా
ణింధమమూర్తియైనతను నెయ్యమొనర్పఁగఁ నుండె నయ్యెడన్. 229

క. శ్వనసప్రియసూతి రవిగ్రసనవ్యసనాభ్యాఁ డౌట ఘనతరవిద్యా
భ్యసనార్థి యగుట నొకపరి, రసనాగ్రముఁ జేర్చె నిహపరంబులు గలుగన్. 230

క. అని రాముఁడు వినిపించిన, విని జనకజ యవల నెట్టివిధమున మెలఁగెన్
హనుమ వివరింపఁ గదవే, యని యడిగిన నుడువఁ దొడఁగె నని తెలుపుటయున్.

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ. బద్ధనదీశ! దీనజనపక్షవిలోకన! లోకసార్థితా
త్మోద్భవసంగ! సంగరభరోర్జితదేవన! దేవనవ్యకా
రోద్ధృతిభూమ! భూమహితయోనిజపావన! పావనత్వసం
సిద్ధవిచార! చారణరుచిత్రితసీరజ! సీరజస్పృహా! 232

క. దశనాదాభ్యసనాదృతి! దశనానామ్నాయకేళి! ధరసీరదలస
ద్దశనాతిశుభద్యుతి! మరు, దశనాధిపశేముషీ! రమాతతవిహృతీ! 233

భుజంగప్రయాతము.—

బుధాంతస్సమాధిప్రపూర్ణైకకేళీ!, విధానందినాకాశవిఖ్యాతహేళీ!

విధూత్తంసహృత్పద్మవిభ్రాజితాళీ!, యధిష్ఠానచైతన్యహారిత్వశాలీ! 234

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్వసంప్రాప్తకవిత్వ విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనాభిధానమానసబిసపుష్ప పుష్పగిర్యప్పనార్యకుమార సమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయ తిమ్మననామధేయప్రణీతంబైన సమీరకుమారవిజయంబను మహాప్రబంధంబునందు అంజనాపూర్వజన్మవృత్తాంతంబును, కుంజరతపశ్చరణంబును, అంజనాప్రాప్తియు, తద్వివాహంబును, అంజనావ్రతచర్యయు, వాయుమాహాత్మ్యంబును, ఋతువర్ణనంబును, ఆంజనేయావతారంబును, సూర్యగ్రహణంబును, దేవతావరప్రాప్తియు, కిష్కింధాగమనంబును, సూర్యునివలన వేదశాస్త్రంబు లభ్యసించుచుండుటయునన్నది ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీకాంతోజ్జ్వలకస్తూ
రీకాశ్మీరాదిసరసరేఖావృతభ్రూం
గాకారస్ఫురదలకధ
రాకన్యాఫాలఫలక! రఘుకులతిలకా! 1

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠఁ
వసువసిష్ఠునిఁ గని గౌతమాత్మజాతుఁ
డవలికథ యేమి వివరింపుఁ డనిన స్వామి
తెలిసినక్రమంబు వినుమని తెలుపఁదొడఁగె. 2

రామసుగ్రీవమైత్ర్యాచరణాదివృత్తాంతము.

ఉ. వాలి ప్రతాపకేళిఁ గడు వాలి కరాళితసాన నానలో
మాలి విరాళి హేళిసుకుమారుని మోహపుటాలి సైంద్రసే
లాలి మదాలివేణి జవరాలి గ్రహింప నశక్తుపోలికం
దాళె మరుత్సుతుం డతని దండన సేయక తల్లియాజ్ఞచేన్. 3

సీ. అగ్రజాగ్రహసముగ్రావమానపయోధి మరుదాత్మభవధైర్యతరిఁ దరించి
కాంతావియోగసంక్రాంతచింతావహ్ని హరివటూక్తిసుధాలహరి హరించి
ఘనరాజ్యరాహిత్యగతదుఃఖతిమిరంబు తరణిశిష్యునిమిత్రతను గలంచి
నిజపరాజయమనోంబుజరుజాగజరాజిఁ గేసరిశిశుసంగకేళి నోడిచి
తే. తనకెఁ గాక హనూమత్ప్రధానుఁ డఖిల, కార్యధౌరేయుఁడై మీఱఁగా రవిజుఁడు
లేనిచోఁ జానమాని బల్కాన నాని, ప్రాణమూని మనోగ్లాని బ్రతుకఁగలఁడె? 4

శా. కార్యాకార్యవిధిం బ్రధానుఁ డయి శోకధ్వంసనాయుక్తి సా
చార్యుండై బహుచింతితార్థఘటనాసంపత్తిచే దేవుఁడై
స్థైర్యోత్పాదనశక్తిదాత యయి నిత్యంబున్ మరుత్సూతి త
త్సూర్యప్రోద్భవుఁ బ్రోచె; దీనజనసంతోషప్రదుల్ గాఁ బుధుల్. 5

తే. తనకు గురుఁడైనద్వాదశాత్మకుకుమారుఁ, డనుచు మైత్రిని బహుమైత్రినలరఁజేసె
నాంజనేయుండు ధర్మాత్ములైనవారి, కాత్మగురుబంధురక్ష న్యాయంబ కాదె! 6

ఉ. ఉగ్రమతంగశాపకలితోక్తుల వాలికి ఋశ్యమూకశై
లాగ్రముఁ జేరరామిఁ గుహనాకృతిధారుల నుగ్రభానుభూ
నిగ్రహబుద్ధిఁ బంపఁ దన నెమ్మది సర్వమెఱింగి వీరలో
కాగ్రణి వాయుసూతి తెగటార్చె ననేకుల దుర్వివేకులన్. 7

ఉ. ప్రాజ్ఞుఁడు శుద్ధుఁ డుత్తముఁడు పావనమూర్తి మరుత్సుతుండు స
ర్వజ్ఞుఁడు గానిచోఁ దపసివాలకముల్ విలునమ్ములున్నవం
చజ్ఞత నమ్మకున్నపవనాత్మజు నమ్మఁగఁ బల్కు మున్ను మా
ప్రజ్ఞ లెఱింగి సత్యమృదుభాషల సంధి ఘటింప నేర్చునే. 8

సీ. విద్వజ్జనంబులో విద్వచ్ఛిరోమణి కవులలో నుత్తమకవివరుండు
గాయక శ్రేణిలో గాయకశ్రేష్ఠుండు బలియురలో మహాబలసమగ్రుఁ
డలతపోనిధులలో నతులతపశ్శాలి బహుయోగిపటలిలోఁ బరమయోగి
ధీమద్గణంబులో ధీమత్కులస్వామి గుణులలో లోకైకగుణధురీణుఁ
తే. డఖిలవైరాగ్యపరులలో నతివిరక్తుఁ, డధికవీరులలోన వీరాధివీరుఁ
డప్రమేయుఁడజేయుఁడీయాంజనేయుఁ, డితనినుతియింపఁగలఁడె? భోగీంద్రుఁడైన. 9

సీ. ఘనవిరక్తుండైన గానవిద్యారాశి విజితేంద్రియుండైన వీరవరుఁడు
పటుశాంతుఁడగురిపుప్రళయకాలహరుండు విద్యాధికుండైన వినయపరుఁడు
నతమనస్స్థాయి యైన మరుస్మనోవేగి బహుకార్యవిదుఁడైన బ్రహ్మచారి
సౌశీల్యనిధియైన శాఖామృగస్వామి యతిబలైశ్వర్యాఢ్యుఁడగు నిగర్వి
తే. యఖిలలోకజ్ఞుఁ డాత్మశక్త్యభిజ్ఞుఁ డమిత, కామరూపధరుండైనఁ గామదూరుఁ
డనఁగ మీఱుననంతకల్యాణగుణవి, హారగుణసంగతులు త్రిలోకాద్భుతములు. 10

క. లోకంబుల గలవేలుపు, లేకైకగుణప్రసక్తి నెంతయు ఘనతల్
చేకొనిరంట తత్సకలగుణాకరుఁ డనిలజుఁడు కీర్తులందుట యరుదే? 11

తే. సకలదైవప్రభావముల్ సద్గుణములు, పరమసుజ్ఞానవైరాగ్యభక్తికరుణ
లతులకాంతిప్రతాపంబు లైక్య మొంది, పవననందనరూపమై పరిణమించె. 12

సీ. సత్కర్మగతిఁజూపె సద్బ్రహ్మచారియై పూర్వాశ్రమాచారభూతిఁ జెంది
భక్తి గన్పించె మద్భక్తాగ్రగణ్యుఁడై స్వాతంత్ర్యలీలావశత్వ మొంది
జ్ఞానంబుఁ బ్రకటించె జ్ఞానప్రభాసియై ప్రారబ్ధమాత్రానుభవత కొఱకు
విరతిభావముఁ దెల్పె విరతిసంపన్నుఁడై జన్మప్రభృతి నన్యసంగ ముడిగి

తే. స్వామిభృత్యనయోద్యోగసౌమ్యవినయ, ధర్మదాక్షిణ్యకార్యసంధానధైర్య
శౌర్యచాతుర్యముల నాత్మసరణిఁ దెలిపె, నఖిలలోకోపకారి యక్షాసురారి. 13

క. కాంతారహితుని నిజకుల,కాంతారహితుని నితాంతకాంతస్నేహా
భ్యంతరులఁ జేసె శ్రీహను,మంతుని జింతింప శక్యమా యని పలుకన్. 14

క. భామిని శ్రీరఘునాథ,స్వామినిఁ దిలకించి మైత్రిసమ్మతి మిమ్ముం
సామీరి మైత్రిసలుపుట, యామీఁదటికథలుఁ దెలుపుఁడని వేఁడుటయున్. 15

శా. జంభారాతి శుభప్రదానకలనా సంభూతసంభావనా
హంభావక్రమణాత్రివిక్రమపదాబ్జాంగుష్ఠవేగావధూ
తాంభోజాతభవాండభాండ బహిరుద్వృత్తీరరాశిస్రవ
ద్గంభీరాంబు ఘుళం ఘుళార్భటి లెసంగన్ రాఘవుం డిట్లనున్. 16

క. చెవులకుఁ జవులగు హనుమ,త్కవిచంద్రునిపుణ్యకథలు కడువేడుకతో
సవిశేషములుగ నీ కిఁక, వివరించెద నెఱిఁగినంత విను మవి యెల్లన్. 17

చ. రమణిరో! పూర్వచంద్రకళ రాహువు మ్రింగినచో జగంబునం
దమము సమగ్రమౌనటులు దైత్యుఁడు నిన్ గొనిపోవ నామనం
బమితవియోగబంధురమహాంధతమిస్రనిమగ్న మైనచో
నిమిషము నొక్కచో నిలువనిల్కడ గానక కానలోపలన్. 18

సీ. నిండుపున్నమరేలఁ బండువెన్నెలవేఁడికార్చిచ్చువెచ్చలఁ గ్రాఁగి క్రాఁగి
చిలుకతేజీరౌతుచెఱకుసింగిణివింటినారిమ్రోఁతలఁ దాల్మి తాఱితాఱి
యలరుపుప్పొడికుమ్ము కెలనఁ జల్లుచుఁ గ్రమ్ముచలువతెమ్మెరదొమ్మి సొలసి సొలసి
చెవులకు ములుకులౌ చిగురుమేపరిపుల్గు జిల్గుపాటలసూటి చెదరి చెదరి

తే. నెగడునిట్టూర్పుసెగలచే వొగిలి నొగిలి, యిరవు దొరయనివిరహాబ్ధి నీఁది యీఁది
కడప దరి గన్నగతిఁ గనిపింపఁ బంప,దరిగని వసించి యున్నఁ డత్సమయమునను.

సీ. రాకేందుకరనిభబ్రహ్మసూత్రంబుతో మెలిగొన్నమౌక్తికావళులవాఁడు
పసిఁడికెంజిగిపట్టుపంచెపై సరిగంచు మొనయుముప్పేటక్రొమ్ముంజివాఁడు
నవరత్నఖచితకుండలశుభప్రభలతోఁ దళుకెక్కుచెక్కుటద్దములవాఁడు
బాలార్కశోణాస్యలీలతో సరిపోల్పఁదగు కేలిమేలికెందమ్మివాఁడు

తే. పసిమిగోఁచియు ముంగేల మిసిమికంకణంబు ధరియించి నిజదేహనవ్యకాంతి
బయలు బంగారు గావించు బ్రహ్మచారి, యొకఁడు మాచెంత! కరుదెంచుచున్నఁ జూచి.

ఉ. సోదరు నంటి యంటి సుగుణోత్తమ! కంటివె యల్ల కొండపైఁ
ఠావము లూఁది డిగ్గి మదబంధురసింధురలీల నొయ్యనే

యీదెస సుప్రసన్నశుభదృష్టిని జూచుచు వచ్చుచున్నవాఁ
డాదరణీయుఁ డీవటుకులాగ్రణిఁ జూడఁగ వేడు కయ్యెడున్. 21

ఉ. బంగరుపట్టుగోఁచి మనుపచ్చనిముంజియుఁ నొంటిజందెమున్
ముంగయికంకణంబు జిగిమోహనహారము కుండలప్రభా
భంగకపోలముల్ తరుణభానుసమానముఖాంబుజంబు మీ
జంగ వటుక్రియన్ శివుఁడు రాఁడుగదా మనచింత దీర్పఁగన్. 22

తే. శివుఁడె కావలెఁ గాకున్నఁ జిన్నిపటుక, పాపనివితాన మనలోనితాప మార్ప
మను మని యకృత్యము సహింప మనవి దెల్ప, వచ్చువాణీశ్వరుండుగావలయునితఁడు.

ఉ. ఉత్తివధూసతీశ్వరుల నొక్కఁడు గా కితఁ డున్న నీశుభ
వ్యక్తియు నీవిరక్తి విభవాద్యనురక్తియు నీమహత్కళా
వ్యక్తముఖాబ్జయుక్తి కలదా? యితనిం గని మాటలాడఁగాఁ
బ్రాక్తనజన్మపుణ్యపరిపాకవశంబునఁ గాక కల్గునే? 24

ఉ. మచ్చిక కెక్కునిక్కపుకుమారునిచారుశరీరకాంతిచే
నిచ్చటిచెట్టు లన్నియును హేమపువన్నియఁ జెన్నుమీఱెనే
నెచ్చటఁ గాన నిట్టిఘను నీతనిఁ జూచినయంత నిచ్చలో
హెచ్చె ముదంబు విచ్చె వెత లేమి విశేషము గల్గనున్నదో! 25

వ. అని పల్కుసమయంబున. 26

ఉ. ఇంగిత మాత్మలో నెఱిఁగి యే ననువాక్యము లాలకించి మ
మ్ముం గడియంగ వచ్చి కయిమోడ్పు లలాటమునం దమర్చి సా
ష్టాంగ మొనర్చి మచ్చరిత మంతయు లక్ష్మణుచే నెఱింగి మా
యంగద వాయు రంగదమృతాక్షరసంగ మెసంగ నిట్లనున్. 27

క. రావించెద సుగ్రీవునిఁ, గావించెద మీకు బంటుగా ననిశంబున్
సేవించెద మీపదములె, భావించెద మిమ్ము స్వామిభావమున నృపా. 28

ఉ. కేసరి కంజనారమణికిం బవమానవరప్రసన్నతం
జేసి జనించినాఁడ నృపశేఖర! నన్ హనుమంతుఁ డండ్రు, ప
ద్మాసనుఁ జేరి నాకు గతి యాపతిఁ దెల్పు మటన్న నిష్మేయిన్
భాసిలుభూషలం గనినభవ్యుఁడె పొమ్మనియెన్ ధ్రువంబుగన్. 29

ఉ. ఆచతురాస్యుఁ డాడినటు లాత్మవిభూషణపాళి నాకు దృ
గ్గోచరమయ్యెఁ హా! మతిలఘుస్థితిఁ బల్కితి సర్వలోకలో

కాచరితక్రియల్ తెలియునంతటిమీ కొకక్రొత్తి ముంజేయిచే
గోచియుఁ గంకణంబు గనుఁగొంట విచిత్రమె లోకనాయకా! 30

ఉ. వ్యష్టిసమష్టిభావములయందు శరీరకసాక్షివై సదా
సృష్టివివర్ధనప్రళయశీతలమాయ విజృంభణక్రియం
జేష్ట లొనర్పఁ గర్తవని చెప్పిన యమూర్తివి వీవ నేఁడు నా
దృష్టికి గోచరించుట లదృష్టము గాదె! విశిష్టవైభవా! 31

సీ. హృదయాంధకారంబు లెడలె మీముఖచంద్రు దర్శించుమాత్ర సీతాకళత్ర!
బహుపాతకశ్రేణి వాసె నీనామంబు వాకునఁ బలుక నిక్ష్వాకుతిలక!
పరమపావన మయ్యె భవదంఘ్రియుగళంబు కెలన మే నొలయ సాకేతనిలయ!
కామితార్థము లెల్ల ఘటియిల్లె మిముఁ జూచ్చి కమనీయగతి డాయఁ గౌసలేయ!
తే. మొగిచె భవపంకజాలము మోడ్పుఁగేలు, మీ కొసంగినయంత లోకైకకాంత!
జరిగె నిత్యోత్సవశ్రీలు వినుచుఁ గొల్చి, వందవాయని ప్రేమఁ గోదండరామ! 32

ఆ. అనుచు నమ్ముఁ గనుచు నగుచు మనంబున, మురుచు మనుచు వేఁడుకొనుచు నున్న
యతనిభక్తియుక్తి కద్భుతరక్తికి, నాత్మ కంపమొంద ననుజుఁ జూచి. 33

ఉ. ఈకపికుంజరుండు వచియించినమాటలు వింటివే? నవ
వ్యాకరణార్థదీపకము లంచితశబ్దనిగుంభనక్రియా
స్తోకము లన్యథా శ్రుతవిశుద్ధపదాన్వయము ల్మనశ్శ్రవ
శ్శ్లోకహారంబు లిట్టిగుణసుందరు లెందుల నైనఁ గంటిమే? 34

సీ. అమృతంబురుచి మోవి యర్థగంభీరసంపద నాభిసరసి కోమలత మేను
విన్నదనంబుపొందిక మందగమనంబు చాతుర్యములు విలాసక్రమంబు
నుతిసంగతిత్రపాగతి నవోఢారూఢి యరుదైనయపరబ్ద మనసుఁ గొను
కనిపించుతేట చక్కనిముద్దులేనవ్వు కనదనర్ఘశ్రీతశృంగారస్ఫురము
తే. రక్తపదపల్లవచ్ఛాయ రమ్యరీతి, సరసభావంబు నవలీలజవ్వనంబు
గాఁ దెలంగుమానామన్మథప్రసక్త, వాణి వలపింపదే యెంతవారి నైన? 35

చ. అని కొనియాడుచున్నసమయంబున వాయుజుఁ డేఁగి భానుజుం
గని ఘనశోకవార్ధి కడగాననిసీకుఁ గపీంద్ర! రాఘవుం
డనుపరిదాప్తుఁ గల్గె నిఁక నాపదలన్నియుఁ దీఱె వేగ ర
మ్మని యిట వచ్చి మీభటున కర్కిఁకి దర్శన మియ్యరే యనన్. 36

క. ప్రేమలు నరవానరులకు, నేమించి సఖిత్వ మొసఁగునేర్పున నారా!
యీమహి నఘటనఘటనా, సామర్థ్యము నీకె కలదు సామీరి హరీ! 37

శా. ఈనిర్వ్యాజపరోపకారవిభవం బీనిత్యసత్యవ్రతం
బేనైపుణ్య మనన్యదృష్ట మని నే నెంచంగ లజ్జించుచున్
దా నెంతేఁ దగుభక్తిఁ దోడుకొని చెంతన్ ఋశ్యమూకాద్రిపై
భానుప్రోద్భవుఁ గానిపించె నితఁ డాపద్భవి సామాన్యుఁడే? 38

శా. బంధుస్నేహధురీణుఁ డైనరవిజుం బాటించి వాలిన్ సురా
బంధుశ్రేష్ఠమదాపహారబలసంపచ్ఛాలిఁ దూలించి కి
ష్కింధాపట్టణపట్టబంధురునిఁగాఁ జేయింప నేఁ గంటిఁ బ
త్సంధానోచితవాగ్విధాననిధియా సామీరి చేకూడుటన్. 39

చ. వినుఁడు సుషేణముఖ్యకపివీరుల నిన్ వెదకన్ దినేంద్రనం
దనుఁ డౌకొలంపఱం బనిచి దక్షిణభూమికి నంగదాదులన్
బనుపఁగ వారిలోఁ గలసి పావనియున్ జతగూడి పోవఁగా
ననిలజ! యిందు ర మ్మని ప్రియంబున దగ్గఱఁ బిల్చి పల్కెనన్. 40

ఉ. నావిధ మంతయున్ జనకనందనతోఁ వివరించి తొల్తఁ బ్ర
జ్ఞవన ముద్ధరించి మఱి సీతశుభస్థితి నాకుఁ జెప్పి మ
జ్జీవవిధాయి వై మరలఁ జేయుము తండ్రి! వివాహకార్యలీ
లావిధ సీదయన్ రఘుకులంబు పునర్జననంబుఁ జెందఁగన్. 41

ఉ. అని మణిముద్రికామణి ప్రియత్వ మెసంగ నొసంగ భక్తిఁ గై
కొని శిరసావహించి కనుఁగోనల నుంచి ప్రసాదమయ్య! నేఁ
జని త్రిజగంబులన్ వెదకి జానకిఁ గన్గొని కాని యూరకే
నినుఁ బొడఁగానరా నిదియె నిక్కము స్వామి! యటంచు మ్రొక్కుచున్. 42

చ. బహుమతి మమ్ము వీడుకొని భానుజలక్ష్మణనంద్యమానుఁడై
సహచరవానరప్రవరసంఘముతోఁ జని పర్వతంబులన్
గహనములన్ మహానదుల గ్రామములన్ ఘనపట్టణంబులన్
బహునగరంబులన్ వెదకి భామిని నిన్ గనలేకపోవఁగన్. 43

స్రగ్ధర. రాజించెన్ వ్యాళరాజప్రజరుచిరఫణారంగరంగన్మణిశ్రీ
శోణాభాయుక్తరంగప్రకరకలనాసూచితానేకనాక
స్త్రైణస్తోకస్తనాగ్రస్థలఘుసృణఘృణీసంగగాంగప్రవాహ
శ్రేణీసంశ్లేషలీలాంచితతతగరిమన్ సింధురా జంతఁ జెంతన్. 44

క. ఆకడలినీటి దాఁటఁగ, లే కడలి కపీంద్రు లలవు లెక్కించుకొనన్
జో కడలి జాంబవంతుం, డాకడ లివఁ జూపకున్న యనిలజుఁ బల్కెన్. 45

సీ. ఘనసత్త్వసత్త్వరక్రమసిరూఢిఁ జెలంగి కపిసక్తజీవనఖ్యాతిఁ బొంగి
యవనిభృద్వరకుమారాశ్రయత్వముఁ గాంచి లలితప్రవాళలీలలు ధరించి
బహువాహినీసంతతిప్రాభవస్థితి మించి పరమగంభీరసంపద వహించి
బాడబస్ఫురణ రూపమునందు వెలయించి పుణ్యజనప్రాప్తిపొలుపు తెంచి
తే. యనిలతనయా! సముద్రుండ నైనఁ గాక
దుస్తరుండ నంచునో మ్రోయఁదొణఁగినాఁడు
ప్రతిఘటించుసముద్రుండు భంగమొంద
నిస్తరించి భవత్కీర్తి విస్తరింపు. 46

మ. అన సుప్రాంగి మరుత్సుతుండు కపులారా! దుస్తరంబైన తో
యనిధిం దాఁటెద లంక మీటెదఁ దృణప్రాయంబుగా జానకిం
గని వే వచ్చెదఁ గానకున్న జలధుల్ గాలింతు భూలోక మె
ల్లను దూలింతు నుడుప్రకాండ మిల వ్రాలన్ పంతు నాకాశమున్. 47

వ. అని పలికి. 48

శా. బాహాస్ఫాలన మాచరించి నిజరూపం బుద్ధతిం బెంచి కా
లాహీశానవిశాలవాలలత మస్తాగ్రంబు హత్తించి తే
జోహంకారత మించి వార్ధిపయిఁ జూపొసంచి రాఘ్వానిలో
త్సాహశ్రీల రమించి రాము మదిలో ధ్యానించి హృష్టాత్ముఁడై. 49

లయగ్రాహి.—
అక్కడిసమీపగిరి యెక్కి శిఖరాగ్రధరఁ
ద్రొక్కి తదుదగ్రశిలచక్కి కరముల్ రెం
డక్కరణి నూఁదికొని చక్కఁగ సురారిపురి
దిక్కు స్థిరదృష్టిఁ గని మిక్కుటపువేడ్కన్
డెక్కి మనభీతి యిఁకఁ జిక్కె దశకంధరుఁడు
స్రుక్కె దనుజాన్వయము నిక్కమని వేల్పుల్
దిక్కులఁ బ్రసూనముల ప్రక్కులాలయింప వడి
నెక్కొనఁగఁ బావని చివుక్కున దాఁటెన్

మ. లవణద్వీపవతీశ్వరోత్తరణవేళాలోలవాలోల్లల
త్పవనప్రోద్ధతి భూపరాగము జగత్ప్రాణాత్మజుం గూడి పో
వ విలోకింపఁగ నొప్పెఁ గూఁతుఁ గనఁగా వాంఛించి భూదేవి వా
యుపుత్రుం డటు పోవ వెంటఁ జన నుద్యోగించెనో! నా దివిన్. 51

మ. హృతబాలార్కుఁడు మెట్టగ్రుంగి యెగయన్ హీనస్థితిం జేలి ప
ర్వతముల్ దూలముకన్నఁ జుల్కఁదనమున్ బ్రాపించి భగ్నంబులై
క్షితిపై వ్రాలె ధృతిం ధరించి సెలవుం గేడించి పైనొందుని
ర్గతు లెందుం బడిపోవ కాత్మగతధైర్యం బూనఁగా నేర్తురే? 52

ఉ. మాయవనిజఁ జూడఁ జనుమారుతికిన్ ఫలకోటిఁ దృప్తిగాఁ
జేయుద మీప్రయాణమున జేరువనే చని యంచు వెంబడిన్
బోయి దశాస్యునిం దలఁచి పోవ భయంపడి జాఱెనో యనన్
వాయుజుమైవెసన్ బెకలి వామగతిన్ జని కూలె సాలముల్. 53

మ. హనుమచ్ఛ్వైరుచిసింహగర్జనలచే నచ్చోటికొండల్ ప్రతి
ధ్వను లిచ్చెన్ సురలార! మీకు భయముల్ వల్దింక నిశ్శంక భూ
తనయం జూడ దశాస్యగర్వ మడఁపన్ దానేఁగుచున్నాఁడు పా
వని యం చున్నతిఁ జాటుచున్నవో! యనన్ వాగప్రమేయోద్ధతిన్. 54

ఉ. ఆలవణాబ్ధినీరు పవనాత్మజుమైవడిఁ బాయ సత్తపా
తాళములౌ గనంబడియెఁ దద్దశకంఠుఁడు నాగబాలికా
జాలముతో స్వరత్నములు సర్వము గొంట రవస్థలంబునన్
బోలఁగఁ జెప్ప లోఁ గలుగుపోడిమి వారిధి చూపెనో యనన్. 55

మ. అఖిలాశ్చర్యకరప్రభావుఁ డతఁ డత్యాసక్తి లంకాపురో
న్ముఖుఁడై పోవ జగద్ధితార్థ మితఁ డెంతో దూర మిట్లేఁగెడున్
సుఖయానంబు వహింపఁ జేయఁదగునంచున్ వార్ధి మైనాకుఁ డన్
శిఖరిం బంచిన నాతఁ డడ్డముగ రాఁ జింతించి చిత్తంబునన్. 56

శా. అక్షీణోద్ధతి రామకార్యఘటనాహంకారియై పోవఁగా
రక్షోమాయఁ బ్రయాణవిఘ్నమునకై రాఁబోలు నీనిన్ ధృతిన్
శిక్షింపం దగు నంచుఁ గాంచనగిరిశ్రీ మించుమైమించుతో
నాక్షేపించి మరుత్కుమారుఁడు శిఖర్యభ్యత్థు దాఁకెన్ వెసన్. 57

ఉ. మించులమించుపైటవడు మేటిగుణాలవజీరుచేతి నూ
అంచులకత్తిపెట్టెఱుఁగనట్టి మహాగిరిపట్టి యంతకున్
మించిన గాడ్పుచూలి బలుమే నొరయన్ ధృతి దూలి యంతలో
నించుక దేఱి క్రమ్మఱఁ గపీంద్రునిఁ జూచి మనుష్యుఁడై యనున్. 58

మ. కపిలోకేశ్వర! సర్వలోకహితసత్కార్యార్థివై పోవునీ
కపకారం బొనరింప రా నుదధి నీయాత్రాశ్రమం బార్ప న

న్నిపు డంపెన్ బహుకంటకమూలములచేఁ బ్రస్తుండవై మార్గసం
గతిక్రాంతి దొఱంగి హస్తముచుఁ బల్కెన్ వాయుజుం డిట్లనున్. 59

క. ఆకట గని వచ్చెదనే, నాకుం దగ నేల? విడియ నడిసంద్రములో
నాకుం దగవే యని మై,నాకుం దగ నిల్పి పవననందనుఁ డవలన్. 60

మ. స్వరథేశుల్ స్వపరాక్రమక్రమపరీక్షాబుద్ధిమైఁ బంప నం
బరవీథిం జనకంబె శీఘ్ర మహితాపం బూనఁగాఁ బూనఁగా
సురసాగర్భము హాస్యరూపమున వచ్చోఁ జొచ్చి వెవ్వచ్చితే
పరిపుష్ట్రుండపుకరంబు నెల్కకిటెన్ సంపద్బాలభానుప్రభన్. 61

క. ఆగ్రహమున గ్రహ,నిగ్రహ మొనరించి తోయనిధి దాఁటె సువే
లగ్రావాగ్ర్యాగ్రము,సగ్రహవారాశి చెక్కు యనిలజుఁ డలరన్. 62

శా. ప్రత్యూహప్రచయం బడంచి ప్రకృతిప్రౌఢత్వ మోడించి సం
సృత్యంభోధిఁ దరించి గట్టు గని వాసిం జెందుయోగీంద్రునా
న్నత్యం బొంది శుభంకరంబయిన ధరానాకంబో! నా మీఱునా
దిత్యద్వేషిపురంబుఁ డంబు హనుమద్దేవుండు వీక్షింపఁగన్. 63

సూర్యాస్తమయవర్ణనము.

చ. రిపుపరిభేదనంబు సహరించి ప్రతాపము మించఁగా నసం
శపమునందుఁ ద్రిమ్మరి పదంపడి దుర్తి బయల్పడంగ మో
హపునసఁ గేరుకాంతుని క్రియన్ మనుఁ గెంపు నహంపుఁ గెంపుతో
నపరదిశాంగనం గదిసె నర్కుఁడు తీవ్రత మాని యయ్యెడన్. 64

మ. చరమక్ష్మాధరగైరికప్రభల నాచ్ఛాదించి తైయచ్చరాం
బురుహాక్షీమణిహైమకంకణస్ఫురత్స్ఫూర్తిన్ విడంబించి సా
గరరాట్తుంగతరంగవిద్రుమలతాకాంతిం బ్రదీపించె న
జ్జరతార్కద్యుతి శోణమృత్కలన నాశాకుడ్యభాగంబులన్. 65

చ. ఉదయధరాధరాగ్రమున నుండియు నస్తముఁ జెందఁ దాను ము
ప్పదిగడియల్ ప్రయాసపడుపద్ధతి నొక్కక్షణంబులోపలం
బదములు నిల్పినట్టిహనుమంతుఁడు చూడఁగ నెట్లు నిల్వఁబో
యెద ననుసిగ్గుచేబలె దినేంద్రుఁడు పశ్చిమవార్ధిఁ గ్రుంకినన్. 66

చ. తడవుగ నెంతయేని వడిఁ దవ్వుఁ జరించుటఁజేసి మిత్రుఁ ద
బ్బడలిక దీర్పఁ జేరుటను బశ్చిమదిక్పతినిల్పు వేడుకన్

విడివి ఘటించి చుట్టు నొదవించిన చొక్కపుటింద్రగోపపుం
బెడఁగుసరాతిరీతిఁ గనిపించెను దద్దిశ సాంధ్యరాగముల్. 67

సీ. సంచరద్యామినీచరవీరఘోరాంగముల మషిచ్ఛాయతో ముచ్చటాడి
సంకేతపదసమాశ్రయపాంసులాళీలచేలకాంతులతోడఁ జెలిమి చేసి
వికసితేందీవరప్రకరచంచద్దళప్రత్యగ్రరుచులపై బారు దీఱి
గిరిగుహానిర్గచ్ఛదురుమత్తకరిఘటాచటులదేహశ్రీల సంస్పృశించి

తే. నయనయుగళసముస్మీలనంబువలన, బ్రాణితతి కప్రయోజనభావమునను
సూదిమొనకైన భేదింపఁ జొరగరాని, గాఢతిమిరంబు దిక్కుడుంగముల నిండె.

తే. అభ్రఫలకంబు సకలశబ్దాదిదేవ, తావహం బవుటన్ సమయాఖ్యచిత్ర
దర్శనావేశఁ దిలకింప నమరుచంద, నంపుఁబొదురుపలన నుడుల్ సొంపు మీఱె. 69

చ. అలవిధి పేరిమొజ్జలు వియత్ఫలకంబునఁ గాలబాలుకే
లలవడఁ జేయఁబూని వలయంబుగఁ జుట్టిన వానిలోపలం
బలుమఱు దిద్దఁగా మొదటిబాగఱి యంతయు నిండికొన్నసు
న్నలో యివి నాఁగఁ దారలు గనంబడియెన్ బలుబంతు లేర్పడన్. 70

చ. తనరుచి దిక్కుడుంగములఁ దార్కొనుచీఁకటిఁ ద్రోయఁబోక చం
కనదురురత్నకుండలయుగప్రభ లంబర మొందనీక య
ప్పెనుతిమిరంబుపెం పడర భీషణవేషము దాఁచి కొంచెమై
హనుమ యవిద్యవాక నసద్దైనములుందెడునాత్మ నాఁ దగెన్. 71

క. సెలవునఁ బెన్నిధి దొరయం, బలఁచినజనుఁ డితరజనులపంపడి జడియన్
బలసినగతి నినుఁ గనుఁగొన, నలపురిసంపడి యడంగ ననిలజుఁ డెంచెన్. 72

క. తఱి యెంచి పొంచి లంకా, పురియంతయుఁ గాంచి నిన్నుఁ బోడఁ గని సిదపన్
మెఱసినయనిలజుబల మీ, వెఱిఁగినదే యనుచు రాముఁ డింతికిఁ దెలిపెన్. 73

ఆంజనేయుని సీతాసందర్శనాదివృత్తాంతము.

క. అనిన నరుంధతి పెనిమిటిఁ, గని గౌతమసూతి పరమకరుణాకరపా
వని లంక వెదకి జానకిఁ, గనిచేసినబలిమిఁ దెలుపఁగాఁ దగు నన్నన్. 74

తే. ఆవసిష్ఠుండు పలికె న ట్లాంజనేయుఁ, డసురపురి డాసి యసమసాహసవిలాస
భాసమానస్వభావుఁడై ప్రతిభటాళి, కలకలము వాయునందాఁకఁ గాచి యున్న.

సీ. కోలాహలధ్వనుల్ కొంచెమై యటమీఁదఁ గోటవాకిటివారిగుఱుక లెచ్చెఁ
గటువార్త లెడలి యంతట దైత్యకాంతల కలుపరింతలు వింత వెల్లువరించె

సరసోక్తు లుడిగి విశ్రాంతిమై నట కూడ కొలయుదంపతులయూర్పులు నెలంగ
సకలేంద్రియోవృత్తి సడలి పిమ్మటఁ బౌరజనులరూపుల వివశత్వ మొందె

తే. నట్టిసమయాన గజగమయాన నరయఁ, దక్షిణంబున నుత్తరద్వారమునను
జొచ్చి చనుచోట నెడ సొచ్చి వచ్చులంక, బింకమడఁగించి సామీరి పెంపుమీఱ.

క. సాలముల సాలసాలక, సాలముల నిరుద్ధసురఖచరబాలనిశా
పాలికలకేళికాగృహ, పాళికల లతాంగి వెదకి పావని యవల౯. 77

ఉ. పరుల కదృశ్యుఁడై యసురభర్తవిలాసగృహంబు చూచి త
త్పరిసరభూమి రమ్యమణిభర్మవినిర్మితసర్మహర్మ్యముం
బొరసి రమార్థ్యమం బరసి తోయజహాననఁ గాన లేక వా
నరపతి కొంత చింతిలి మనంబున నిట్లని యెంచె వెండియు౯. 78

ఉ. ఏలిక దొడ్డవాఁడ వని యెల్లకపుల్ విన సన్నుతించిన౯
వాలికతోఁక పెంచుకొని వచ్చితి నిక్కము చూచి వచ్చెద౯
బాలిక నంచు నాప్రతిన భంగము గా నతిఁ గాన నన్విష
జ్వాలికవంటివార్త యిఁక స్వామికి నే మని విన్నవింపుదు౯. 79

సీ. క్రిందుమీఁదై యొడ్డగెలఁ జుల్కఁగాఁ గేలఁ గబళింతునో! యజాండకర్పరముల
ఫణి ఫణాశ్రేణి ముదికచ్ఛపముపీఁపుఁ బ్రాపింప నడఁగఁద్రొక్కుదునో! హేమాచలంబుఁ
బాలపోరిక వాలలీల జల్లన నేల రాలఁజేయుదునో! తారావ్రజంబుఁ
దొండముల్ దునిఁగి వేదండముల్ గీఁపెట్ట నొక్కచో వైతునో! దిక్కు లెల్ల.

తే. నింత చేసిన బ్రహ్మరుద్రేంద్రవహ్ని
ముఖ్యదివిజాధినాయకుల్ ముదిత యున్న
జెలవు చూపెద రని యెంచి యలుకఁ బెంచి
హర్మ్యశిఖరాగ్ర మెక్కి యయ్యగ్రభూమి. 80

ఉ. అక్షయపుణ్యశాలి మరుదాత్మజుఁ డయ్యెడఁ గాంచె శింశుపా
వృక్షము స్వప్రసూనపరివేష్టితకాంత్యరుణీకృతక్షపా
ధ్యక్షము ప్రత్యహస్ఫురదమగ్రలతాగ్రనిరుద్ధభానుచ
క్రాక్షము నంధకారకృజనార్హదశాకలితాంతరిక్షమున్. 81

ఉ. ఆయవనీజ మిట్లు గని యచ్చట సీతఁ గనం దలంచి హ
ర్మ్యాయతనంబు డిగ్గి మరుదాహతదత్తకేతుఘంటికల్
మ్రోయుటలొప్పె సీత యిదె ముందరిసాలము క్రిందఁ జూడు పో
వోయి కుమార! యంచు నెన రూని సమీరుఁడు తెల్పెనో యనన్. 82

పంచచామరము. అపారదోఃప్రతాపశాలి యక్కపీశ్వరుండు శిం
శుపారసారుహాగ్ర మెక్కి సూక్ష్మకాయుఁడై తదీ
యపాదభూమి హైమవేదికాంతరస్థలంబునన్
క్షపాచరాంగనాగణంబుఁ గాంచి వారిలోపలన్. 83

ఉ. ధారుణి మైపరాగమువిధంబున లోచనబాష్పవైఖరిన్
సేదము విప్రయోగశిఖినీటునఁ జేలము వేఁడియూరుపై
మారుతముల్ మనోరథసమగ్రత వ్యోమము గొల్వఁగా నగ
త్కారణలీలఁ జెల్వడునొకానొకమానిని గానిపించినన్. 84

ఉ. ఆమహనీయధామ "దురితాపహనామ! సమగ్రభోగసు
త్రామ! ద్విషద్విరామ! రఘురామ! పరామరిసింప వేమియున్
నామొఱ యేలొకో? విన వనాథశరణ్య! నృపాగ్రగణ్య; నా
స్వామి;" యటంచుఁ జేర్కొనఁగ జానకి యానని నిశ్చితాత్ముఁడై. 85

ఉ. పట్టణ మంతయున్ వెదకి భాగ్యవశంబునఁ జూడఁగంటి నే
నిట్టియెడన్ లతాంగి నని యిచ్చఁ గపీశ్వరుఁ డుబ్బి యంతలో
బిట్టడలూని కాంత దురపిల్లఁగ "హా! రఘురామమోహపుం
బట్టపుదేవి కిట్టివెత పాటిలెనే!" యని సాశ్రునేత్రుఁడై. 86

శా. భర్తన్నమ్మఁగఁ బల్కినట్లు సతి చూపట్టన్ ముదం బెచ్చఁ గాం
తార్తత్వంబున వెచ్చ నెమ్మది "సుఖస్యానంతరం దుఃఖ" మన్
వార్తార్థంబు మదర్థ మయ్యె మిథిలానాథాత్మజాతార్థమై
స్ఫూర్తిం జెందదొకో తదన్యవచసంబోధంబు శోధింపఁగన్. 87

శా. శార్దూలీగణవేష్ట్యమానహరిణిం జంచత్కరిణ్యాపస
మ్మర్దాంభోజినిఁబోలె రాక్షసవధూమధ్యంబునం గుందుచున్
దుర్దాంతవ్యథఁ జెందుచున్నసతి నేత్రోవన్ విచారింతు మ
న్నిర్దోషప్రియభాష లెప్పుడిఁక విన్కిం జేతు నంచున్నెడన్. 88

శా. దోషాటాన్వయచక్రవర్తి మదనార్తుండై ధరాపుత్రి దు
ర్భాషామార్గణపఙ్క్తి నొంప నతనిన్ భంజింప నుంకించి త
ద్రోషజ్వాలిక శేముషీజలముచేఁ దూలించి లేఖర్షభ
ద్వేషస్త్రీ త్రిజటాఖ్య చెప్పినకలన్ విభ్రాంతి నిద్రింపఁగన్. 89

క. సమయము గని కారుణ్యార్ద్రసమయహృదయుఁ డగుట శాఖిశాఖలు డిగి భూ
రమణీజాతకు సీతకుఁ, బ్రమదమున నమస్కరించి పావని పల్కెన్ 90

ఉ. రాముని బంటు మారుతవరంబున నంజనగర్భశుక్తికన్
మామకజన్మ మంబ హనుమంతుఁ డనం దగువాఁడ స్వామి మీ
సేమ మెఱింగి రమ్మనియెఁ జిత్తములోఁ నను నమ్మరేని యా
రాముని ముద్రికామణిఁ దిరంబుగఁ గన్గొనుఁ డంచు నిచ్చినన్. 91

సీ. అంగుళీయక మంది కెంగేలఁ గైకొనినంత రమణిమైఁ బులకాంకురంబు లెనసె
రత్నముద్రిక సాదరమునఁ గన్గొనినంతఁ గలికి కానందాశ్రుకణము లురిలె
నూర్మికామణి చెక్కు లొరయించుకొనినంతఁ గాంత దేహం బంత కంపమొందె
నుంగరం బొకయింత యురముఁ జేర్చినయంత నింతి బాహ్యాభ్యంతరేచ్ఛ మఱచెఁ
తే. జెలువుఁ డంటినఁ గనుఁగొన్నఁ జెక్కులమిన, నక్కుఁ జేర్చిన నేసుఖం బావహిల్లు
నాసుఖము ముద్రికాయుక్తి నైన వాయు,జనకుఁ బ్రత్యుపకృతి చేయసుదతి మఱచె.

చ. జనకజ యీగతిన్ విభుని సన్నిధిఁ జెందినభంగి నుంగరం
బున ముదమంది తన్ దెలిసి మున్పర బ్రాంజలి యైనయంజనా
తనయునిఁ గాంచి నీదయఁ గదా! జగదాదరణీయరామభూ
జనవరభద్రముద్రిక ప్రసన్నతఁ జేసెఱు నాకుఁ బావనీ! 9.

చ. రమణుఁ డొసంగె నుంగరము రామ! కనుంగొను మన్నమాత్రమే
ను మఱచి సొక్కి యొక్కటఁ గనుంగొనుచుండితిఁ గాని తత్ప్రమో
దమునకు నాదికారణ మితం డని నిన్గననైతి నెచ్చటన్
బ్రమద లెఱుంగ నేర్తురె? కృపాపరు లొనర్చినమేలు మారుతీ! 94

శా. లోకుల్ ప్రాణమె ముఖ్యవస్తువని యాలోకింతు రా ప్రాణమే
నాకు న్నిల్పితి నీకు జీవన వినా నాచేతఁ గా దొందు స
త్యాకల్పంబుగ వృద్ధిఁ బొందు మిఁక నీ వాకల్పపర్యంతమున్
గాకుత్స్థాన్వయరక్షణ(?)ఘృణాగణ్యప్రభావోదయా! 95

క. నా విని పావని త్రిభువన,పావనిఁ గని బంటు నేల ప్రశంసింపంగాఁ?
బోవలయు మీశిరోమణి, దేవీ! దయసేయుఁ డన క్షితిజ యిట్లనియెన్. 96

శా. ఆకారం బెఱిఁగించు ప్రజ్ఞ జనులం దట్లౌట నీ ప్రజ్ఞకే
కాకారం బయి యుండ దీయొడలు సత్యంబైన నీరూపమున్
నాకుం జూపక రత్న మే నొసఁగ నన్న న్నట్ల కానిమ్మటం
చాకారుణ్యపయోధి దివ్యతనులీలాశాపథారోధి యై. 97

సీ. తెలిచాయ బలుసామి తలప్రావు చెలిగుంపు చిఱుగజ్జె లడుగుఁదామరల వఱలఁ
బుడమిమోపరి పాఁపపడగగుంపుల సొంపు విడిసింపు మైపెంపు వెఱపు సెఱప

వినుమానికముచాలు గోనంజాలుతనడాలు నలుదెస మిసమిసల్ గలయ వెలయఁ
దెఱఁగంటిదొరవింటినెఱవింటితెఱఁగంటి సరి గెంటినిడుతోఁక చపలఁ బొసల.

తే. మేలిజందెమ్ము కెమ్మోము కేలిమోడ్పుఁ, బసిఁడిముంటియుఁ గ్రొంబట్టుమిసిమి చేర
హనుమ మున్నిటిమొలనూలియన్నుచూలి, కన్నుఁగవ కచ్చెరువు గాఁగఁ గానిపించె.

క. ఇప్పగిది గాడ్పుఁగొమరుని, గొప్పశరీరంబు చూచి కోమలి మదిలో
నప్పుడెరు దింపు వెఱపును, ముప్పిరిగొనఁ గన్నుదోయి మోడ్చునఁ బలికెన్. 99

మ. విపులాకారుఁడ వై జగత్త్రితయ మావేశించుసర్వాత్ము నిన్
గపిసామాన్యునిఁ గాఁ దలంచితిని ఐక్యం జూడఁగా శక్యమే?
చపలాలోకల మైనమాదృశలకున్ జాలున్ భయం బయ్యెడున్
గృప నీయెప్పటిసూక్ష్మరూపమునఁ సంప్రీ! నిల్వవే వేఁడెదన్. 100

క. ఆపాథోనిధిఁ గడచిన, నీపున నాదుఃఖవార్ధి కడగాంచుటకై
నాపాలిభాగ్యమే నీ,రూపంబు వహించె నో మరుత్ప్రియతనయా! 101

క. అని యనిశరహితఫణితిన్, వినుతింపఁగ నేఘమానవిఘ మదంది మునుం
గనిపించినటుల నిలిచిన, యనిలజునకు మఱి యొసంగి యవనిజ పలికెన్. 102

క. వసుధేశుఁ బాసి పదినెల, లసువులఁ బట్టితి ధరింప నతిభర మింకన్
మసలిన నసురేంద్రుఁడు నా,కసుర(?)నని హనుమ! యనుమా విభుతోన్. 103

సీ. ననుఁ బ్రధానంబుగాఁగొనుట చేఁ దన కీశ్వరత హెచ్చె ననెడు గారవపుమాట
నేను గల్గకయున్నఁ దా నేవిలాసంబుఁ బొరయఁబో ననెడి యచ్చెరపుమాట
క్షణము నన్ బాసిన జగ మంత శూన్యమే యొందు గన్పడ దన్ననిందుమాట
సిగుణావళిఁ గూడునే యిట్టి దని నాఁడు సన్నుతింపఁగ నన్న చనవుమాట

తే. ప్రేమ మున్నాడి మున్నాడి పెంపు సేయు, తెఱఁగఁడే సర్వసాక్షి బొనిపుడు పేక్ష
యేల గావించెనని మాఱి దపను దూఱి, పలికినా నని వివరింపు భర్తకనిన. 104

ఉ. తెమ్మెరమాలి మ్రొక్కి జగతీపతికిన్ భవదుక్త లెల్ల ని
క్కమ్ముగ విన్నవించెద నికన్ వెత చెందకు నీముదుశ్రవ
ర్షమ్ము న కాదిగర్జయగు రామధనుర్గుణఘోషణంబు మా
యమ్మ! నిజమ్ము నమ్ము మని యాయమ వీడ్కొని వేడ్క మీఱఁగన్. 105

మ. సుమనోగంధవివర్ధనస్థితి ద్విజస్తోమధ్వనిప్రాప్తి ది
వ్య మధుప్రస్ఫుటతం బ్రశాంతకలనాభంగిం బలాశిత్వముం
దమయందుం గనిపించె వీనిఁ దొలుతన్ దండింతు నన్నట్టు ల
త్యమితోద్వృత్తిఁ బెకల్చె వాయుజుఁ డశోకానోకహానీకమున్. 106

వ. మఱియును. 107

స్రగ్ధర.—
కూల్చెన్ శాఖోపశాఖల్ కుసుమవిసరముల్ కుట్మలంబుల్ దళంబుల్
ప్రాల్చెన్ రాల్చెన్ ఫలంబుల్ వనచరఖచరస్వామి తద్రక్షకాళిన్
నొల్చెన్ ముంచెన్ జగిల్చెన్ గిలకిలనగుచున్ గింకరశ్రేణిమేనుల్
పేల్చెన్ రక్తాంబుధారోద్ధురత మకరికాతోరణారూఢుఁ డోల్చెన్. 108

తే. సకలబలహేతుభూతపంచకముకతన, జాల్చి సప్తప్రధానాత్మజవ్యసనము
లడఁచి విజితాత్ముఁడై సుస్థిరాత్ముఁడో ,మతిశయిల సంతసిల్లె నయ్యనిలభవుఁడు.

మ. తృకోణాసనయగ్ని రాజిత జగద్విమన్వయంభూకరం
బతిగర్వంబున నైనఁ దప్పకముఁ బ్రోయం జాలియున్ ధాతృదే
వర నిత్యించినయం రాజస్థితి గనన్ వాంఛించియున్ ధీరుఁడై
హంతభుక్త్రద్రుకుంటు పట్టువడిన గ్లుంరెన్ విలాసంబునన్. 110

మ. అసమబ్రహ్మశరోగ్రతాగ్రసనలీలాగాత్రుఁ డక్షంఘవా
హసుతుం డిగ్గతి యున్న ఘోరభవపాశావమానవిధ్వంసన
వ్యసనుం డిష్విరిత్రాక్షి నిల్వఁ గనియో తన్మేఘనాదుండు పా
వనమావేశితుఁ జేసెఁ దామసమతుల్ సత్త్వంబుఁ జింతింతురే. 111

మ. దివిషద్ద్రోహి మహోగ్రపాశములు సంధింపంగ బంధింపఁగా
వివశుండుంబలె మారకుండె గుహనావిక్రాంతలీలన్ గపి
ప్రవరుం డయ్యెడఁ గొంచుఁబోయి జనకాభ్యాశంబునం దుంచ దా
నవమూర్ధన్యుఁ డమర్షపంతురిపదంబధ్వానుఁడై యిట్లనున్. 112

శా. ఆక్రాములకున్ బ్రయోగ ముగలంకావాసమున్ జొచ్చి నన్
లేశంబుం గయికొక కేళివనపాళిం గూల్చి రక్షచ్ఛటా
నాశం బక్షకృతిన్ ఘటించినమదోన్మత్తుండ వెవ్వాఁడ వో
శ్రీ శాఖామృగ! యెవ్వ రంపి రిట వారిం జెప్పరా నావుడున్. 113

చ. ఉరవృగఁ జుట్టచుట్టుకొనియున్న మహాఫణి నాఁగఁ జుట్టునుం
బరివృతవాలవల్లి దగఁ బాలసముద్రములీల వక్షభాం
తరశశికాంతవేదిఁ బగి దాల్ప నెదన్ ధృతిలక్ష్మి హెచ్చఁగా
హరి పలికెన్ బ్రకర్షసమయాబ్దబృహద్రవగర్భితార్భటిన్. 114

శా. స్వామిద్రోహి! దశాస్య! యోరి! వినురా సాక్షాద్రమాధ్యక్షుఁ డా
రామక్ష్మాపతిబంటు వాయుజుఁడఁ దద్రాకేందుబింబాననా

క్షేమం బారయ వచ్చి యిచ్చట లతాంగిం జూచి యస్మద్భుజా
సామర్థ్యం బొకయింత నీకుఁ గనిపింపం జేసితిన్ బోవుచున్. 115

ఉ. నావినుతప్రతాపకలనం గలనం జలనంబు నొందక క్రిం
దేవడిబంటు నిల్చునె? వగదీపగ దీఱఁగ దీనతోషు నీ
తావిభుఁ జేరి మీఱవలదా? కలదాని యిలఁ దాస్యగర్థ మో
రావణ! నాదుబుద్ధి వినురా కినరాకనురా శుభస్థితుల్. 116

క. కైలాసశైలచలనా,ఖిలభవద్భుజవిలాసభేదనలీలా
లోలగిరీశశరాసన,భాసుర కవనిజ నొసఁగి బ్రతుకుము మన్నన్. 117

ఉ. ఆహనుమంతుమాటల దురాగ్రహుఁడై దశకంఠుఁ డుద్ధతా
జ్యాహుతివర్ధమానదహనాకృతి దగ్గఱివారిఁ జూచి తా
ద్రోహ మొనర్చియున్ వెఱక త్రుళ్లెడునివ్వడ క్రోఁతి వీనిమీ
రాహుతి సల్పుఁ డన్న విని యన్నకు మ్రొక్కి విభీషణుం డనున్. 118

చ. అలయక స్వామికార్యపరులై పఱతెంచినవార లెన్నిభం
గుల నయినన్ వెసం గుసలుసల్ పచరింపుచు రవ్విగంబు దూ
తలకు స్వభావ మిం పలుగ ధర్మముగాం బటులైనఁ జిత్తముం
బలుక శమింపజేని తగిన ట్లొకదండన కానతిం డనన్. 119

క. ఈయపవిద్రిమ్మరిం గొని,పోయి వెసం దోఁక గాల్చి పోనిం డని పై
తేయాగ్రణి సెలవిచ్చిన, నాయనఁ గని దైత్యు లత్యుదాత్తస్ఫూర్తిన్. 120

క. పట్టిరి పవనజు మోఁకులఁ, గట్టిరి తైలార్ద్రపటనికాయము తోఁకన్
జుట్టిరి బెట్టుగ మంటలు,వెట్టిరి రాక్షసులు లోకభీకరభంగిన్. 121

శా. రక్షోవంశవినాశహేతుభృతిజాగ్రద్ధూమకేతుస్థితిన్
వీక్షింపన్ శిఖిభీమలూమలతలో వీరచ్ఛటాధ్యక్షుఁడ
య్యక్షారాతి చరించుటల్ కని తనున్ బ్రార్థించుసీతాపయో
జాక్షిప్రార్థనఁ జల్లనై యపుడు స్వా[illegible]భర్త తో[illegible]టయున్. 122

సీ. సుర లుపద్రష్ట లుద్ధురసింహనాదంబు శ్రుతిసూత్రనికరంబు దితిజకులము
పశుకోటి గృహదారుపటల మింధనరాజి కోపవహ్ని మహాప్రతాపవహ్ని
లాంగూలవహ్ని గూడంగ వహ్నిత్రయప్రజ్వలజ్వాలికాపాళి లంకఁ
బూర్ణాహుతిగ రామభూమీశ్వరార్పణబుద్ధిమైఁ గావించి పోలఁతి గాంచి
తే. సౌఖ్యవారిధి నవభృథస్నాత యగుచు,నాహవకళావిశారదుఁ డపుడ మరలి
కడలి లంఘించి యవ్వలికడ వసించు, వానరుల కున్ముఖతఁ జెందివచ్చునపుడు. 123

ఉ. అంబుధరధ్వనిన్ శిఖిచయంబన మారుతిసింహగర్జన
జ్జాంబవదాదు లుబ్బి సతిజాడ గనుంగొను టెంచి హర్షబా
ష్పాంబునదీవఘూటికల నంబుధిదం బదఁగించి విక్రమా
డంబరు లక్కసూతివని డగ్గఱి దుండగముల్ ఘటింపఁగన్. 124

క. దధిముఖుచే రవిసుతుఁ డ,ద్విధ మెఱిఁగియుఁ గినుక గనక వెసఁ బిలిపింపన్
నభచరచరుల్ చని సుగుణాం,బుధి రఘుపతిఁ గాంచి రవిలపుత్త్రుం డంతన్. 125

సీ. అవికారలీలఁ గేల్గొని నిటలతటంబు నదియించి నృప! కింటిఁ గలువకంటిఁ
దనువు క్రిందవడించి స్థిరదృష్టి వహియించి యుపవాసములఁ జిక్కి యొఱపు దక్కి
నెఱికురుల్ జడగట్టి తెరలుచూరుపు వట్టి భావంబు నీయెడఁ జేర్చి బాధ దీర్చి
నీనామమె జపంబుగా నుగ్రపుఁదపంబు గావించుచటు లున్నగరితఁ గన్నఁ

తే. గంటి నన్నె? మనం బశోకవనరాశి, దాసియును శోకవనరాశి గాసిఁ జెందు
చున్నయన్నాతి కీవు ప్రసన్నుఁడవికఁ, గాక మదిగాఁక యేజోకఁ గడపఁగలదు?

క. అని తెలిపి తానుపధిదాఁ,టినగతి మొఱలుకొని యట ఘటించినపని సూ
చన చేసి జీవమణి యి,చ్చినగతి సతిరత్న మొసఁగ శ్రీరఘుపతియున్. 127

మ. అది గన్నన్ మదినున్నతాప మెడఁబాయన్ జేయఁ గన్నట్టు లిం
పొదవం బాసనిఁజూచి యీఁయనిరరోద్యోగప్రతాపక్రియా
సముపాయస్థితు లెందుఁ గలవె? యస్మద్వంశసంరక్షణం
బు దయం జేయనె నీశుభోదయము గాఁబోలుం గపిగ్రామణీ! 128

మ. శ్వసనోదగ్రజవోగ్రధాటిఁ బటిసి చక్రేశ్వరుం దాఁటిపో
వస మే? దాఁటినచో సుపర్వభయదస్వైరప్రచారాఢ్యుఁ డా
యసురగ్రామణివీడు చూడఁ దరమే? యట్లైన సిరితిశౌ
ర్యసముద్రేకతఁ జొచ్చి శత్రుహృతి సేయం గూడునే? పావనీ! 129

మ. పవనుండున్ గరుడుండు మత్సరగతిన్ బారావరోల్లంఘన
ప్రవణప్రక్రము లింతె గానిపని దీర్పన్ లేరు వారుండనీ
యవలంబోయి సరుద్రుఁ డైన మరలన్ బ్రాణాన రానోపునే?
జవముం దేజము మించ నీకిటు ఘటించం జెల్లెఁగా కెల్లెడన్. 130

మ. కృతకృత్యుండవు నీప్రతాపజవకీర్తిస్ఫూర్తిఁ గీర్తింపఁగాఁ
జతురాస్యుండును నోపఁ డన్యజనతాసాధ్యక్రియల్ నీవు
చేసితిగానన్ బ్రతి గాన నైన నిదె సంశ్లేషింతుఁ బాటింపుమా
ప్రతికారంబుగ నంచుఁ గౌఁగిటను సంభావించె వాయ్వర్భకున్. 131

ఉ. అంతఱిలోన నిట్లు పవనాత్మజుఁ గూరిమిచేసి చూసి వా
ర్థిం దరియించి రావణు వధించి మరుత్సుతసూక్తి నుత్సవం
బొందినసీతఁ గైకొని యయోధ్యకు రాఘవుఁ డేఁగె నాశతా
నందుఁ డరుంధతీప్రభు ననంతమణిప్రభుఁ గాంచి యిట్లనున్. 132

శా. ప్రాణేశుం బెడఁబాసి ప్రాణ మెదలింపం బూనుసీతాసతిన్
ప్రాణాపేక్ష భరింపఁజేసినజగత్ప్రాణాత్మజున్ సర్వగీ
ర్వాణప్రస్తుతశౌర్యు వెండియును వినన్ వాంఛించుచున్నాఁడఁ ద
ద్వాణీదేవతఁ దత్కథానుగతిఁ జెంపం జేయవే నావుడున్. 133

పంచచామరము. భగీరథోర్వరాధిరాట్తపఃప్రసన్నపన్నగ
ప్రగూర్ధ్వమార్గనిర్గళత్తరంగిణీతరంగసం
ఘగర్భితార్భటిన్ వచఃప్రగల్భతావిభూతివా
సిగా దయాగరిష్ఠుఁ డవ్వసిష్ఠుఁ డప్పు డిట్లనున్. 134

మ. అనఘాగ్రేసర! బ్రహ్మకైన నుతిసేయన్ రానిసంజీవరా
యనిచారిత్రము లే నుతింపఁగలనా? యైనన్ విదేహాత్మజా
వనమే కాకతఁడాత్మ రామహితభావం బూని పెక్కండ్రఁ బ్రో
చినయాశ్చర్యకరప్రభావములు సంక్షేపంబుగాఁ జెప్పెదన్. 135

సీ. సౌహృదస్థితి విభీషణునియం దెఱిఁగించి పతిఁజేర్చి స్థిరరాజ్యపదవిఁ గూర్చెఁ
బెద్దనిద్దురవోవుపెనుమూఁకల విశల్యకరణిఁ జెచ్చెర మేలుకన నొనర్చెఁ
గలనఁ గూలినరాముగారాబుతమ్ముని ప్రాణముల్ క్రమ్మఱఁ బడయనేర్చెఁ
దనవాగమృతధార మొనయించి భరతేంద్రు గాఢశోకజ్వాల కడకుఁ జార్చెఁ

తే. గడనమునఁబెక్కుదనుజులమదములార్చె, మఱియుఁదఱచైనమహిమముల్ దొరసి పేర్చె
బవనతనయుండు శ్రీరామభద్రభద్ర, దయకునిజరూపమునకు భేదంబు లేమి. 136

క. హాయనకోటులు సను రా, మాయణకథ యనెడుహేమమాలికకు మహా
నాయకరత్నం బగురఘు, నాయకభటుమహిమవర్ణనల్ గావింపన్. 137

సీ. వినుము శతానంద! మును రాముఁ డంజనాసుతునిచే జానకీస్థితి యెఱింగి
దశకంధరజిగీష దక్షిణాంబుధియోర వీరవానరులతో విడిసియున్న
నది విని దుర్జయుం డగునిర్జరారాతి దుర్జాతిమంత్రులఁ గర్జ నుడుగ
దుర్మంత్ర మెఱిఁగింపఁ దొడఁగిన ధర్మార్థకామమోక్షములకుఁ గానితెరువు

తే. పరవధూసంగమాపేక్ష పరవధూటి, మాత్ర మాసీత లోకైకమాత యామె
కెగ్గు గావించి చెడ నేల? యిమ్ము రామ, చంద్రునకు సీత నని విభీషణుండు దెల్పు.

చ. అవిరళకావ్యగౌరవసమర్థతఁ జెందుకవీంద్రమాట లొం
డువిధిఁ దలంచుచుం దనకఠోరపదాహతిఁ జూపఁ బూనుదు
ష్కవివలెఁ దామసీచరశిఖామణి తమ్ముని బుద్ధిమాట లొం
డువిధిఁ దలంచుచుం దనకఠోరపదాహతిఁ జూపె నేపునన్. 139

మ. ఘనకర్మానుగ మైనకాయమున కున్ గాలంబు పర్యాప్తిఁ జెం
దిన నంతఃకరణంబుతోఁ దగుగతిన్ దీపింపఁగాఁ బోవుజీ
వునితేవన్ సహితుం డతండు జముతావున్ జెందఁ గాలంబు డా
సినపౌలస్త్యునివీడు వీడి పఱతెంచెన్ రామసేవార్థియై. 140

ఉ. కాకులమూఁకలోఁ జెరఁగి కమ్మనిక్రొవ్విరివేళ యైనచోఁ
గాకిమహాకృతుల్ విని వగన్ జెగడించిన గుంపువాయుపుం
స్కోకిలముం బలెం దశముఖుం బెడఁబాసి విభీషణాసురుం
డీకడ రాఁ గనుంగొని దివేంద్రకుమారుఁడు సేనతో ననున్. 141

క. కంటిరె! కపు లదె మింటన్, వెంటన్ హితు లంట వచ్చువీనిన్ దివిష
త్కంటకుని గెంటుఁ దంటకుఁ, గంటకతరు లూనువారిఁ గని యతఁ డనియెన్.

పంచచామరము.—

వలీముఖేంద్రులార! మీకు బంధుఁడన్ మరుద్విష
త్కులీనుఁడన్ మలీమసాత్మకున్ దశాస్యుఁ బాసి ని
శ్చలప్రపత్తియుక్తి రామచంద్రుఁ జేరితిన్ మదా
విలత్వ మీరు సామిఁ జేరి విన్నవింపరే యనన్. 143

క. అక్కపు లక్కజ మెక్కడు, రక్కసునుడివడువు నొడువ రవిసుతుఁ డదిరా!
యెక్కడిపని? యని రాముని, చక్కికిఁ జని మ్రొక్కి పటువచనరచన ననున్. 144

క. రావణునితమ్ముఁడఁట! బలు, కావరమున నున్నయన్నఁ గాదని మిమ్మున్
సేవింప వచ్చినాఁడఁట!, యీవింతలు వింటిరే నరేశ్వరతిలకా! 145

శా. భావం గూర్పరు బుద్ధి బుద్ధిపటిమం బాటింప రుగ్రక్రియల్
దోషం బన్న నొకింతయుం దలఁప రెందుం దూషితస్వాంతు లీ
దోషాటుల్ బహువేషధారులు మదాంధుల్ వీరిఁ జిత్తంబులో
నీషన్మాత్రము నమ్మి చేకొనఁగరా దిక్ష్వాకువంశోత్తమా! 146

క. మాత్రుఁ డని విన్నవించితి, వార్తల కెడ యేమి స్వామివారికి బుద్ధిన్
వర్తించినటు లొనర్చుటె, కర్తవ్యం బనిన జనకకన్యాధిపుఁడున్. 147

ఉ. చెంగటిమంత్రులం గని వచించెఁ గపీశ్వరులార! యన్నతో
డం గలహించి వచ్చెనొ దిటంబుగ సంధి ఘటింప వచ్చెనో
యింగిత మేమియో తెలియకే మన కీతని వీడనాడుటల్
సంగతిగా దెఱుంగ నగుజాడ లెఱిం గెఱిఁగింపుఁ డీ రనన్. 148

క. సుగ్రీవుఁ డనియె నీతిస,మగ్రత మన్నింప మమ్ము నడుగుటగా కా
ర్యాగ్రణి! మీ రెఱుఁగని కా,ర్యగ్రహణము లేమి యున్నవని పలికినచోన్.

సీ. శత్రుం డతనిఁ గూర్చి మైత్రి చింతఘటింపరా దని పల్కెఁ దారాసుతుండు
ప్రతిగా నితఁడె వచ్చు టరయంగ సంశయావస్థార్హుఁ డని జాంబవంతుఁ డనియెఁ
దగువానిఁ బంపి చిత్త మెఱుంగకయె తోడిఁ బడఁగూడ గడుసని నొడివె శరభుఁ
డదియె నిక్కము వీనిహృదయమర్మ మెఱుంగ దొరయు మేలనుచు మైందుఁడు వచించె

తే. నిర్విషంబునఁ దమతమయిచ్చ నెనసి, వచ్చు హెచ్చున వాక్రుచ్చువార్తలు విని
యార్తరక్షాపరాయణుం డాంజనేయుఁ, డన్నరేంద్రున కిటు లని విన్నవించె. 150

తే. అవధరింపుము శరణాగతార్తిహరణ!, మీ ప్రధానులపలుకు లేమియు శుభంబు
లనుసరింపమిఁ గార్యబాహ్యములు దోష,హేతువులు గాఁ దలంచెద నెట్టు లనిన.

మ. పరమర్మంబు లెఱుంగఁ గోరుకుమతుల్ ప్రాగ్రూపమే పూని వ
త్తురె? వేషాంతర మొందినం బలుకులం దుర్భావసద్భావముల్
పరిశీలింపఁగరాదె? లోఁ బ్రబలమౌ భావంబు నాకారవై
ఖరి మాటంగలఁడే? విధాతయు బలాత్కారంబునన్ రాఘవా! 152

ఉ. రావణుతోడ నన్నపుడె రాక్షసుఁ జంపుట సొంపటంచు సు
గ్రీవుఁడు తెల్పె రావణునికిల్బిష మీతనిఁ జెంది యున్నదే?
రావణుతమ్ముఁ గైకొనియె రాముఁడు దీనశరణ్యుఁ డన్నచో
దేవర కింతకంటెను బ్రతిష్ఠ మఱిం గలదే? జగంబునన్. 153

ఉ. ఆదశకంఠుసోదరుఁడ నౌదు భయార్తుఁడఁ గల్ల నాయెడన్
లేదు దురుక్తి కాదు మరలింపక సామికి విన్నవింపరే
యాదృతి నింపరే యనఁగ నంగదుఁ డీతని శత్రుఁ డంచు నా
హా! దయ లేక పల్కె శరణాగతభావము శత్రుభావమే? 154

సీ. వార్ధి దాఁటినమీఁద వచ్చెనేనియు శత్రుదేశంబు గాన సందియముఁ జెంది
యభయ మియ్యరటంచు నటు గాక మున్దర నరుగుదెంచుట సదేశాగతుండు
దమయన్నక్రోధంబు దైత్యవంశవినాశ మెదుటిజయంబు నూహించి సమర
మొదవకమును వచ్చు టుచితకాలజ్ఞుండుగావున దేశంబు గాల మరయ

తే. కీశుఁ డేతెంచె ననునీతి నీతి గాదు, కుహకము చేయ వచ్చినకుచ్ఛితుండు
దూత నంపిన హృదయరీతుల నొడువునె?, శరభ మైందులనుడి కార్యసరణి గాదు.

ఉ. సా దుపకారి గోల గుణశాలి యితం డితఁ డాడుమాటలన్
భేద మొకింతయేని కనిపింపద యన్న కుబుద్ధి చెప్పినన్
గా వని తన్నుఁ బంపఁ జెలఁగన్ వివరించఁగ సంశయించఁగా
రా దది గాక యీవచనరత్నము చిత్తము నే నెఱుంగుదున్. 156

చ. చలమున రాక్షసక్షయము సల్పనయీాసున నన్వధింపఁగాఁ
వలఁచినపక్షికంఠునకు ధర్మము సామదికిన్ హితంబుగాఁ
బలికినపుణ్యుఁ డీతనిస్వభావము ధర్మమయం బటంచు నేఁ
దెలిసితి నాఁటనుండి జగతీవర! సందియ మొంద నేటికిన్? 157

మ. కినుకన్ వాలి వధించి భానుజునిఁ గిష్కింధాపురిం బట్టభ
ద్రునిఁ గావించినరీతిఁ బక్త్రముఖునిం దూలించి లంకాపురం
బనపాయస్థితి నిత్తు రంచు నభయం బర్థించి రాఁబోలుఁ దే
మనలోఁ నీఘనుఁ డున్న దానవులమర్మంబుల్ ప్రకాశం బగున్. 158

క. ఇరవుకొను తెరువు దోఁచిన, వెరవునఁ దేవరకు విన్నవించితి ననినన్
దిరువడినుడిహరువిడి మదిఁ, బరువడి రఘువీరుఁ డనియె భానుజుతోడన్. 159

క. మ్రొక్కిన చేతులు గోయుట, రక్కసునే మమ్మువంటిరాజుల యిందున్
దక్కక యభయం బిచ్చితి, గ్రక్కునఁ దోడితెమ్ము పొమ్ము రాక్షసరాజున్. 160

తే. అనిన సౌమిత్రి మైత్రి వాగాత్మమైత్రి
నెంత దెలిపిన వినఁడయ్యె నీశ్వరుండు
కార్యభాగంబు హృదయ సంగతి యెఱింగి
విన్నవించిన వటుసూక్తి వినుటఁ జేసి. 161

క. ఇనతనుజాంగదజాంబవ, దనుజోక్తులు వినక ప్రియములాడె నితఁడు ముక్
దన కనినమాట వినియెన్, హనుమపయిని స్వామిప్రేమ మతిశయముగదా! 162

క. రాముని సేమ మెఱుఁగును, సామీరి సమీరసుతునిస్వాంత మెఱుంగున్
రాముం డితరేతరప్రియు, లామహితాత్మకులఁ బరుల కలవియె తెలియన్? 163

మ. కుటిలవిఘాతి యైనతనుఁ గూర్చి హితం బతఁ డాడకుండెఁబో
కటువగునోటు తద్గుణము గ్రాహ్యము సేయుటగాక చేసె నా
కట నుపకార మంచు సమయంబునఁ జెల్పి తదీయకార్యసం
ఘటన మొనర్చె వాయుజుఁ డకారణబాంధవుఁ డెంచి చూడఁగన్. 164

ఉ. ఇంచుక మాటమే లెఱిఁగి యెవ్వరు పల్కినపల్కులన్ నివా
రించి మహోపకార మొనరించె విభీషణుఁ గూర్చి పెద్దకై
యుంచినమంచిమాట పరమోద్భవసంపద నింపకుండునే?
మంచిధరిత్రి విత్తినసమంచితబీజము రిత్తవోవునే? 165

తే. ఈవిధంబునఁ బలిపల్కి నినకుమారుఁ
డచ్చెరువు గాంచి నుతియించి యపుడె పోయి
యావిభీషణుఁ డోర్తెర నధికభక్తి
నతఁడు సాష్టాంగ మెరఁగి యిట్లని నుతించె. 166

క. కాకుత్స్థతిలక! హతసత, శోకా! వీరాధివీర! శుభదాకారా!
రాకేందువదన! కరుణా, లోకశ్రీరామ! సుకృతలోకవిహారా! 167

క. నీవే దిక్కని వచ్చితి, దేవా! నీకంటె నన్యదేవత నెఱుఁగన్
సేవకుఁడఁ బ్రోవుమని నుతి, గావించిన రాముఁ డతనిఁ గౌఁగిట నుంచెన్. 168

మ. ఇనపుత్రాదు లవగ్రహప్రకృతిఁ గీడెంచంగ నాత్మీయమం
త్రసిరూఢిం దెరలించి రామనరరాట్కృపాంచద్విలో
కనవృష్టిం బరితుష్టుఁ జేసి మఱి లంకారాజ్యపట్టాభిషే
చనసౌఖ్యం బొసఁగెన్ విభీషణునకున్ సామీరి సామాన్యుఁడే. 169

సీ. శక్తిత్రయాంగపంచకషడ్గుణోదూహఘటితమంత్రము దెల్పునట్టి మంత్రి
పనిచిన నెటువంటిపనియైన వంచింప కెలమిఁ గావించుతావులను భృత్యుఁ
డేల చింతిల నంచు జాలి గ్రమ్మినకూర్మిఁ బ్రకటించువేళల బాంధవుండు
మాటపొంది కెఱింగి మనసులోనె మెలంగి యింపొంపుకయుదుల నిష్టసఖుఁడు

తే. ప్రస్తుతు లొనర్చుచోటుల బట్టుసుకవి
తోడువినయంబు గనునెడఁ దోడునుతుఁడు
తానయై రామవిభునిచిత్తంబు వడసె
గాడ్పుకొమరుండు వతి కేడుగడయుఁ గాఁడె! 170

చ. బలమున నీతి బుద్ధి మృదుభావమునన్ సరసోక్తి నెల్లవి
ద్యల బహుకార్యనిర్వహణతాగతి సత్య వివేక కీర్తులన్
బలియుఁడు గాన మెప్పొసఁగె భర్తకు మారుతి యిట్టు లన్నిటన్
మెలకువ లేకయున్నఁ దరమే? నరనాథులకొల్వు సేయఁగన్. 171

తే. విను శతానంద! రామభూవిభునికరుణ, యాంజనేయునితోడు లే కనువుపడని
జాడ నొడివిరి వల్మీకసంభవాదు, లగుటఁ బరిపాటిఁ బక్కిఫలాలకింపు. 172

తే. అని వసిష్ఠుండు మఱియు నిట్లనియె నట్లు
దానవునిఁ గూర్చికొని రఘూద్వహుఁ డతండు
దెలుప మూనాళ్లు వార్థిఁ బ్రార్థించి పిదప
నలవు గుందించి మ్రొక్కిన నభయ మొసఁగె. 173

క. వారిధి సేతువు గట్టఁగ, నేరుచు నలుఁ డనిన ధారుణీపతి నలునిన్
గూరిచి పంపినవానర, వీరులు తరుగిరు లొసంగ వెసఁగట్టునెడన్. 174

మ. మలయ ద్రోణ హిమాద్రి దుర్ధరకుభృ త్స్యంధాన వింధ్యాభిధా
చల నీలాచల హేమకూట నిషధ స్వర్ణాద్రి తారాదికా
చల శృంగంబు లసంఖ్యముల్ గొని వెసన్ సామీరి యేతెంచుఁ జే
తులఁ బార్శ్వంబుల వాలమం దురమునందున్ సందు లేకుండఁగన్. 175

మ. బహుభూజవ్రజరాజితక్షితిధరభ్రాజిష్ణుసర్వాంగుఁడై
బహురాజీవఖగాండభాండకలనాభాస్వద్విరాడ్వైఖరిన్
బహుశాఖామృగకోటిలో హనుమ చూపట్టెం గవుల్ భారముల్
బహువారంబులు దెచ్చు నొక్కొకపరి లీలన్ దెచ్చుటల్ సాటిగన్. 176

మ. ప్రతిరోమంబున భూధరవ్రతతులన్ బంధించి ఝంఝానమీ
రతిరస్కారమహాత్వరన్ నలునిఁ జేరన్ వచ్చునే హెచ్చుప
ర్వతపుందొంతులు పువ్వుబంతులొకొ మార్వం గొప్పగా నంచు దే
వత లీక్షింతురు వాయుజుండు గిరులన్ వారాశిఁ గట్టింపఁగన్. 177

వ. వెండియు నఖండగండోపలప్రకాండంబు లొంటి నంటి గెంటి నప్పుడుపొడము చప్పుడు గొప్పయుఱుములచొప్పున గుప్పుగుప్పునం బడుపిడుగులవడిం బెడగడరు రవళిం దవులనవులనవులగుహాకుమారశయాళుబిలేశయచయంబులు భయంపడి వెడలి తడంబడుసెదలఁ గడలుకొను మినుకుమినుకుమనుగనగననిమణులఘృణులపెంపుసొంప లసొంపలరింప లలితఝురీపరంపర జలసంపాతసంపద నింప నిలింపపతివారువంబుల తీరుల మెండుకొనుబలుకొండలఖండంబులు తండోపతండంబులుగాఁ దెచ్చుచు నలున కిచ్చుచు నిదె తెచ్చెద నని వాక్రుచ్చుచుఁ దరువులబరువునఁ బొరలక పరువునఁ బఱతెంచుకపులమెచ్చుచు నెదురు వచ్చుచుఁ గౌఁగిటఁ గ్రుచ్చుచు బిట్టతనంబునం బట్టి బలుగట్టు లట్టిట్టు పట్టి బిట్టెడలించుపట్టున బెట్టులికి చిత్తంబున నెత్తినతత్తఱంబున నెత్తంబులపట్టున నెట్టినతమిం దమతమపతులతో నెత్తంబులాడువేడుకలు వీడి కోడెవయసువేల్పుసిబ్బెంపుగబ్బిగుబ్బెత లుబ్బునెడి యబ్బురపడి నిబ్బరపుపెఱనొగిలినవగల దిగులునం దగులు నూరుపుసెగలు బెళుకు గులు

ఉకందోగలు చిఱుచెమ్మటలు గ్రమ్మిన నెమ్మోములు చెదరినమరువెలిసామలుగుబులు కొనమైతావులు ఉలు కెడలిన మోవులు గడగడవడఁకుతొడలు తడుదడఁబడియెడు నడలు చెక్కులం బడుసరులు జాఱినపయ్యెదలు దాఱినపేరెదలు కొలఁదిగడచిన సద్దులు కొదదీఱనిసుద్దులును గలిగి యయ్యెడ నడుగు లిడఁగూడక భయగాఢవ్రీడలై ప్రౌఢాంగనలు క్రీడల గాఢాలింగనంబునం బొరసినసరససుఖరసలహరిరహిం గని యహిసురఖచరవరు లహితహాలాహలకోలాహలుం డగుతనుఁ గని కొనియాడినం గనికరంబునం బయలుపడ కుండుదుర పొండని కొండదిగునంతవడి యూరక వసియించుచు వియచ్చరు లిచ్చమచ్చికదీవన లాలించుచు వారి నుపలాలించుచు గొప్పకొండ లుప్పరం బొరయ మీటుచు మీటి మీఁదికిం దాఁటుచు దాఁటి వాటినికరంబులోఁ మాటుచు వింటి నంటినతెఱగంటిదొరలకుం జాటుచు నుదగ్రభుజార్గళనిరర్గళబలోదగ్రపలాశనప్రాణానిలగ్రసనవ్యసన శ్వాసనోల్లసనజాగ్రల్లామాగ్రలోమగ్రంథిత వసుంధరాధరవారంబులు బహువారంబులకు భారంబులుగా దూరంబు లరుగ నెఱుఁగనికపులయెదుర నిడి సనుచుఁ దరులు గిరులు గలదెసలు గనుచు నెట్టిగట్టు సైన సునాయాసంబునఁ గొనుచు బలుత్రిప్పట నెప్పటిచొప్పు దప్పి దప్పి గ్రమ్మి పడినయడవిద్రిమ్మరుల రమ్మని నిజభుజ శిరః కర కక్ష వక్షస్కంధాద్యవయవసంధుల సంధించిన ధరాధరవితానంబులఁ గల కొనలకానలఫలంబులుఁ జల్లనిదొనలజలంబులు నిరూపించి యక్కడి కెక్కించుకొన నక్కపికోటు లక్కడక్కడఁ గ్రిక్కిఱిసినతరువుల కెక్కి మిక్కిలియగు తేనియలఁ జొక్కి ఫలంబులు మెక్కి బడలికలుదక్కి పెక్కుభంగులం దనమక్కువఁ జేరొక్కని కడలిచక్కి నొక్కండునుంజిక్కక కొండలు డిగ్గనుఱికి యూరకచనక చన శంకించిన వలసినగిరుల లంకించికొనుండని తాఁ దెచ్చినవి యొసంగుచు నాకసం బగలించుధాక నెసంగుచు బహుమహీభృన్నివహంబులు మస్తంబున దొంతులిడి హస్తంబునం బట్టకయే విద్దెంబు చూపుకోపున భూపతుల మెప్పించుచు మునిదేవవిహారయోగ్యవనపర్వతాదులఁ దప్పించుచుఁ దక్కినవి భారవహుల కొప్పించుచుఁ బుడమినలుగడలు చలింప దెప్పరంబుగఁ గుప్పించుచుఁ గప్పుజిగి యొప్పు గప్పి కొనుమలలశృంగంబులు హాటకకుధరకూటంబులు శ్వేతగిరిశిఖరంబులు దెచ్చుతఱి నవ్వేలుంగులు మువ్వేలుంగుల కనుంగగు టెఱింగించుతెఱం గవధరించుచు వివిధ వినోదంబులఁ జరించుచు బహుగోత్రోద్ధరణనిపుణుండై మహారాజుతేజంబున భ్రాజితాగమశాఖాకరుండై ద్విజేంద్రుచందంబున రామాలింగితాంగుండై భుజంగురంగున నమందసంచరణాంచితుండై కుక్షింభరితెఱంగున దీర్ఘతరశృంగసంగతుండై

భాగ్యవంతుఁ డంతన హరిబలసమన్వితుండై యాఖండలుమెండున నదీనపథావలోకి
తై యభిమానిప్రానిక సమవిషమవృత్తప్రస్తరోద్ధరణచణుండై సుకవిహావణిక
గామప్రచారానుసారియై సోముసోమున నక్కపిచక్రవర్తి యెక్కుడఁ జూచినం
దానయై కపిబలంబునకు బలంబుం బ్రాపునుం జూపుచు సకలసుకృతహేతు వగు
సేతువు నలుని చేతంగట్టించె నట్టియెడ. 178

శా. అక్షద్వేషణుఁ డీనిధంబునఁ ద్రిలోకాశ్చర్యధుర్యక్రియా
పక్షుం డయ్యు హరిత్వముం దనకు సార్థంబయ్యె నా రామచం
ద్రక్షోణీంద్రు నిమేషఁ బాని సురగోత్రస్వామిపై వాసరా
ధ్యక్షుండుండుట గాను గొపఁ జనియెన్ దైత్యేంద్రు బల్ వీటిపై. 179

శా. ఆమీఁదన్ నిజవంశజుల్ ధృతి ఘన ప్రాప్తేచ్ఛ నీక్షింప సం
గ్రామక్ష్మాతలమగ్న శుగ్రతరగజ్జం గోయుధూమ్రాక్షర
క్షోమేషంబునడంచి తద్రుధిర మచ్చోఁ గాల్వలై పాఱఁగా
రామోర్వీవరశేవధిం గనియె శౌర్యశ్రీ నతం డుబ్బుచున్. 180

ఉ. శోణితపంకిలక్షితి కుసుంభరసార్ద్రవితర్దిగా నిజా
క్షీణమహోగ్నిసాక్షి బుధశేఖరు లుత్సవ మొంద నభ్రకం
ఖాణముఖప్రకంపను నకంపను నాకఁడు మిత్తితోడఁ గ
ల్యాణ మొనర్చె వానిబలప్రాణములుం హవులై ప్రవర్తిలన్. 181

చ. శివశరఘాతహాస్త్రముల ఛేదిలినిల్చుటకప్పరేతరా
ట్సినమము విస్మృతిం జెదయఁ జయ్యనఁ బొమ్మని వత్త్రికంపు బి
ట్టదలిచి గొమ్ము ముష్టిహతి నట్టెపగిల్చిన వజ్రదంతికో
మ్మదటున నూడి నేలఁబడె నాసరణిన్ ధృతిలక్ష్మి వెల్వడన్. 182

మ. రణరంగావశు రాముతమ్ము రజతగ్రావప్రకంపక్రియో
ల్బణదోశ్శక్తిఁ జెమల్పఁ జాలమిఁ బ్రతాపశ్రీరహిన్ దానవా
గ్రణివక్త్రమ్ముల రక్తధార వెడలంగాఁ గ్రుస్సి కొంపోయె నా
ఫణిరాజాంశజుస్వామి చెంతకు మరుద్బాలత్వమున్ జెందియున్. 183

మ. దనుజాధీశ్వరువీక్షణాశలకుఁ జెందన్ దుశ్శకంబైన కాం
చనసూనచ్ఛవి మించుచంచలత గాంచంబోని క్రోమ్మించుపైఁ
గనికించెన్ ఘనమంచు చెంచఁగను సంగ్రామంబునన్ రామచం
ద్రునిఁ దాల్చెన్ విమతార్తిఁ జెల్వుప్రతిభానుశ్రీ నతం డొప్పఁగన్. 184

మ. వివిధప్రాణినికాయకంఠకుహరావిర్భూతరక్తారుణ
చ్ఛవిలీలం బెనుమంట లద్రిచరహృత్సంప్రాప్తధైర్యాటవిన్
దవులన్ దైత్యవరానుజాతకరముక్తంబై రమాకాంతుపైఁ
గవియన్ శూలము మట్టువెట్టె నగదంకారత్వమం జేర్పడన్. 185

మ. నలనీలాదిబలీముఖాస్యబిససూనంబుల్ శరోదారధా
రల దాఱన్ ఘనలీలగాఢతమ మూరం జేయ గ్రీష్మార్కని
స్తులతేజస్స్థితి మించి కాలుకడ కచ్చోఁబంపె దేవాంతకున్
విలసద్దేవముదశ్రువర్షములప్రావృడ్వేళ రాఁ గ్రమ్మఱన్. 186

మ. దశకంఠాపయశంబు గన్పడుగతిన్ దైత్యాంగనాత్మవ్య
థావశతాలోకనకజ్జలంబు లమరీవక్షోజకస్తూరికా
విశదచ్ఛాయ నెసంగ ఘట్టితరణోద్వేలార్భటుల్ బెట్టుగాఁ
ద్రిశిరుం జంపె జముండు తల్పుగడియల్ దియ్యం దదాకర్ణనన్. 187

చ. ఖచరతఁ జెందియుం దశముఖప్రియసూతి యసీతిమై పలా
శిచరుల నాశుగాశనులఁ జిక్కులఁ బెట్టి మదాత్మజార్థమై
యిచట వసించి రిట్టియడ రిందఱు కడ్డము చెందుటర్హమం
చచట వసించె నాఁ దనువులందు పరాగము గ్రమ్మ వ్రాలినన్. 188

ఉ. బంధువు లీగతిం బడినపాటుగనుంగొని ప్రేమనవ్విప
ద్బాంధవుఁ డచ్ఛభల్లపతిపంపున నప్పుడె హృజ్జనంబునన్
సింధువు లెల్లఁ దాఁటి గిరిఁజేరి ధృతిన్ సరిఁబోలవచ్చుగ
ర్వాంధత మాన్చి తెచ్చి కృపనందులమందుల లేపె నందఱన్. 189

మ. బవరం బుత్సవ మస్త్రముల్ తృణము లాపన్నాసురక్షాతిలో
లవిహారంబు స్వభావ మంబుధులు కాల్వల్ దుర్ధరోదగ్రశై
లవరోత్పాటనపాటవంబు లవలీలల్ మానసోద్యన్మరు
జ్జవసంచారమ లంతియానము గణించన్ శక్యమే మారుతిన్. 190

చ. నగచరసాలజాలము కనత్పరిఘాయుధహస్తవృత్తి ను
గ్గగ సమరాటవిం దగునికుంభమదేభము నొంచి పంచవ
క్త్రిగరిమ చూపియుం బిదప దైత్యచమూకదళీవనంబులోఁ
దగిలినవేళ యూథపవిధంబు యథార్థము చేసె నెంతయున్. 191

చ. ఘనగతి నిల్చి పోరుదశకంఠకుమారుఁడు క్రింద క్రిందఁబా
యనిభుజగాంశ మొంద నతఁ డంబర మందఁగఁ జేసె నెంతవాఁ

దని సుర లెంచ నూర్ధ్వముగ నప్పుడు దేయుశరాశి హుంకృతిన్
జన జయ మిచ్చె రామనృపచంద్రుని తమ్మునిఁ బూని పోరునన్. 192

ఉ. సూనునిపా టెఱింగి సురసూదనశేఖరుఁ డల్కశక్తి రా
మానుజు మూర్ఛ ముంచ నృపుఁడార్తిఁ గనుంగొని వానరాళికిన్
బ్రాణములిచ్చిన ట్లతిరయంబునఁ దమ్ముని ప్రాణ మిచ్చినా
ప్రాణము నిల్పవే ఘనకృపావని! పావని! యంచుఁ బల్కెనన్. 193

సీ. శివునిచేఁ దలకుఁ బాసియు మానిపోనిపద్మోద్భవుం డేక నాయు వొల్లఁడేని
యస్తమించియు నట్టె యడఁగనిరవి పునస్సంచార మెనయఁ గాంక్షించఁడేని
బడబాగ్ని చేఁ గ్రోలఁబడియు నింకనివార్ధి గాంభీర్యము వహింపఁ గడఁగఁడేని
ధనువయ్యు వంకచెందనికుందనపుగట్టు భూభారము భరింపఁ బూనఁడేని
తే. మనసుమిత్రాత్మజుఁడు మూర్ఛ మునిఁగి మరల, లేవకుండెడు నింతేల సేవకునకుఁ
గలబలోద్వృత్తి మీఱెఱుంగరె యటంచుఁ, బతికి నతి చేసి ద్రోణాద్రి కతఁడుగదలె.

క. దేహద్యుతు లెల్లెడలఁ ద, మోహృతి ఘటియింప వేల్పుమూఁకలు పరమో
త్సాహము గన విపినాచల, వాహిన్యంబుధులు గనుచు వడిఁ జనువేళన్. 195

మ. అమరుల్ దైవపనప్రసూన సురభివ్యాసంగభృంగాంగనా
వళి నెత్తావులఁ బిల్వఁ బక్వఫలదివ్యత్కాంతి బాలార్కుతోఁ
దులదూఁగన్ శుకశారికాదివిహగస్తోమధ్వనిన్ బైలు మా
ర్వలుకన్ గృత్రిమతాపసాశ్రమము శత్రుప్రాంతంబునం దోఁచినన్. 196

క. మున్నదతు నెన్నఁడున్ గన, నిన్నదు తెరువున వనం బిదెక్కడి తెరువో
యిన్నేల నటలు? లేఁడే, యిన్నేల జటీంద్రుఁ డడిగి యేఁగెద ననుచున్. 197

ఉ. అల్లన డిగ్గి యగ్గిరిచరాగ్రణి మొగ్గల నగ్గలించుబల్
మల్లెలవల్లులం బెరయుమావులతావులతావు లెల్లెడన్
జల్లుచుఁ జల్లగాడ్పొలయుచక్కి వసించి సమాధినిష్ఠమై
నుల్లము నిల్పికొన్నమునియుంబలె నున్నయొకండు గన్పడన్. 198

ఉ. నిక్కముమౌనిగా వగచి నెక్కొనుదాహము దక్క మంచినీ
రెక్కడఁ గల్గదే? యన వహించినకైతవనిష్ఠ దెచ్చుకో
ల్మక్కువఁ బెక్కువాక్కుల విలంబము చేసి పొసంగ కున్నచో
నక్కుటిలుం డొకానొకజలాశయ మక్కడిచక్కిఁ జూపినన్. 199

మకరీశాపవిమోచనము.

మ. అమరీరత్నము శాపయుక్తి మకరిత్వావాప్తిఁ జెందం బదం
గములక్కామిని పూని యొందుకడ కేఁగన్ లేక తత్పూర్వవే
షముఁ బ్రాపించఁ దలంచి వచ్చినదో! నాఁ జక్రాంగచక్రాళిసీ
కుముదాబ్జాదులఁ బొంకమై తగుకొలంకుం గాంచి తోయస్పృహన్. 200

మ. పదశోణాంబుజదీప్తిహీరమణిసోపానాళిఁ బ్రాఁగెంపుసం
పదనింపన్ నునునాఁచుఁబాసి చనఁ బైఁపైఁ ద్రోచి నాడీప్రఘే
దదశన్ లోనమృతంబు గాంచుయతిచందం బొప్ప నెత్తావిఁ జొ
క్కి దృగబ్జంబులు తత్సరోబ్జములమాడ్కిం బూన సీరానఁగన్. 201

ఉ. ఆనినదంబు మోక్షవివశాత్ముఁడు పక్షిణకర్ణదీర్ఘఘుం
టానినదంబురీతి విని నాసెగు లింక హరింపవే దయా
ధీన యటంచు జక్కవలదీనరవంబునఁ జెల్వి మ్రొక్కఁగాఁ
బూనెనొ! నాఁగ నక్రి కపిపుంగవుపాదము పట్టఁ బట్టినన్. 202

శా. ఏభాగ్యంబు ద్విజత్వ మొంది పరహింసేచ్ఛాచరత్సత్వలీ
లాభివ్యాప్తి వహించు టంచు గడద్రోయం బోలునాదంతరే
ఖాభంగం బొనరించి తద్రహితభాగం బొందవేలా? రస
జ్ఞాభిఖ్యం దగుసీకు నక్కరణి జిహ్వానాడియున్ ద్రెంచినన్. 203

చ. అడఁగఁగ మ్రింగఁబూన నసహ్యదవకీలలతాగృహంబులో
నడరెడులీలఁ బజ్జరమట్టె సొరన్ దన కెల్లఁ బక్కఁబో
యెడుకడి గాదు నా కనఁగ నెమ్ములు ప్రేవులతం దగల్చ బె
గ్గడిలి భరింపరానివెత గ్రమ్మినతోన విషంబు ద్రావినన్. 204

ఉ. తొట్టినసీటి కడ్డముగ ద్రొబ్బినప్రేవులముద్దమట్టిచేఁ
బెట్టినపొట్టివేలుపుగఁ బెన్గడుపన్ ఖురళిన్ క్షుధాఖ్యకున్
బట్టుగుజెట్టిగొట్టి మయిఁ బాటిలునెత్తురుచెమ్మమట్టితో
నట్టెకడిందిజెట్టివలె నాతఁడు వేల్పడ నక్రి యంతలోన్. 205

సీ. సరిప్రొద్దుకడ నెట్లు మెఱుఁగెక్కెఁ బరిపూర్ణచంద్రబింబముతోడ సారసములు
ఘన మెందుఁ గన మెట్లుగనుపట్టె శిఖిపింఛకలనతో మీఱుక్రొక్కారుమెఱుఁగు?
పండువెన్నెల గాయుపట్ల నెట్లు స్రవింప కందమై చందురా లతిశయించె?
నరుణకాంతివిలాస మలవొందునెలవందు నడఁగ కెట్లు రహించె నుడుగణంబు?

తే. లని మహాద్భుతగతి మించ నర్హమైన, మొగము కన్నులు కొప్పు మై నగవు చెక్కు-
లడుగులు నఖంబు లఖిలమోహనత నినుప, నమ్మకరియప్పు డొకముద్దుగుమ్మ యయ్యె.

చ. అమితదినంబు లాసరసియందె వసించుటఁ జేసి తద్విలా
సములె ఘటిల్లెనో యనఁగ జక్కవచన్నులు కల్వకన్నులున్
భ్రమరశిరోరుహంబులు తరంగవళుల్ బిసబాహు లొప్పఁగాఁ
గొమిరె చెలంగె రాహుముఖగోళము వాసినచంద్రరేఖ నాన్. 207

సీ. అరజాలుపయ్యంటచెరఁగు వెన్కకుఁ దీసి బిగియ ముంగటిమీఁద బెరయఁ జెక్కి
కరకంకణశ్రేణి కదియ ముత్తెపుఁగుట్టులవిక కైముంజేతికవల ద్రొబ్బి
యలిక మంటెడుముంగురులకెంపుబుగడలు చెవిచాయకడకొనఁ దవుల దువ్వి
మొదటిరూపముగన్నముదెవంపు చెలువంపుగరువతనంబు మార్గ్యమున మాటి
తే. యడుగులట మెట్టకెందమ్ము లదరఁ జేయ, నొయ్యనొయ్యన వచ్చి యయ్యపాద
ములు నిరీక్షోత్పలములఁబూజలు ఘటించి, కరములు మొగిడ్చివినయోక్తిఁ గలికిపలికె.

మ. జయ సంసారమహాంధకారతరణీ! సౌవర్ణభూభృద్ఘృణీ!
జయ నానాగమతత్త్వభవ్యసరణీ! సద్భక్తచింతామణీ!
జయ దుష్టాసురజీవమారుతఫణీ! చంచత్ప్రతాపారణీ!
జయ సాధూత్తమచిత్తవారణసృణీ! శాఖామృగగ్రామణీ! 200

కందగర్భితశార్దూలవిక్రీడితము.—
నీ కే మ్రొక్కెదఁ బ్రోవు మున్నతకృపానిర్మాణదివ్యత్కటా
క్షా! కాకుత్స్థకులాగ్రగణ్యకరుణాకల్పా! యనల్పవ్రతా!
పాకారిప్రముఖస్తుతప్రతిభ! దుర్భావాత్మశిక్షైకద
క్షా! శోకాప్తరుచిప్రకార! గుణనిస్తారా! సమీరాత్మజా! 210

ఉ. ఎవ్వఁడు వార్ధితోడఁ బరియించె భవాంబుధి రామముద్రతో
నెవ్వఁడు యోగముద్ర ధరియించె నిశాచరరాట్పురంబుతో
నెవ్వఁడు కొంచెపుంబురి దహించి రహించె యశోవిభూతిచే
నవ్విబుధాగ్రగణ్యు నిను నార్తశరణ్యు భజింతు పావనీ! 211

చ. జడగతిఁ గ్రొగ్గి పంకమున నగ్గి దరాతిశయస్థితిన్ బ్రియం
పడి వడిసుళ్లఁ జెల్లడరి భంగము వాయక యింతకాల మేఁ
బడినయవస్థ నీకరుణఁ బాసి నిమేషములో నిజాకృతిం
బడసితి నీవిచిత్రమహిమం బిఁక నే మని నే నుతించెదన్. 212

మ. అమృతోత్పాదికి నీరు చూపునటు లయ్యా! నీకు నే నొక్క కా
ర్యము సూచించెదఁ గాలనేమి యనునాఖ్యానస్థుఁ డై దుష్టస
త్త్వముతోఁ దానును బోనియీసరసిఁ జెంపం జేసి మి మ్మిట్టిక
ష్టమతిం గెల్చి ప్రయాణమందుఁ దన నత్యద్వేషణుం డి ట్లనున్. 213
క. కరివైరిమధ్య! నీవు ము,కరివైఖరి మొదటఁ బొలిచి క్రమ్మఱ బింబా
ధర వై గనిపించుట క,చ్చెరువయ్యెడు నోడువు మనినఁ జెలియిట్లనియెన్. 214

ధాన్యమాలి తనశాపవృత్తాంతమును హనుమంతునకుఁ జెప్పుట.

మ. కరుణాసాగర! నాయుదంత మరయుంగా వింటె రంభోర్వశీ
హరిణీముఖ్యసురాంగనల్ చెలులుగా యజ్వల్ మహాఘోరసం
గరముక్తాంగులు మేటికాముకులు గా గానాదివిద్యాసము
త్కరసంచాలిని ధాన్యమాలిని యనంగా మించుదివ్యాంగనన్. 215
క. కైలాసంబునఁ గంతే,కాలుం డొకనాఁడు ప్రమథగణములతోఁ బే
రోలగ మున్నెడ నేనా, మేళముతో నేఁగి మ్రొక్కి మృదునియనుజ్ఞన్. 216
సీ. కామసింహము గెల్వఁగల బిరుదనఁగ సింగపుతలాటపుసిలికాసె యొసఁగ
నడలభ్యసింపఁ జేరెడునంచకదుఁబోలి యిరువంక ధవళచామరము లొలయ
నలకరేఖకుఁ బోల కళుకుక్రొన్నెలలీల నెలవంకబావిలీ చలనమొంప
నంగముల్ లోకమోహనము లంచు గణించుగరిమ శబ్దకళాసికలు చెలంగ
తే. హొయలు కప్రముసిరములయొఱపుతిరుపు
లాగు మైసరి బెళుకుపల్లటియుఁ గులుక
జక్కిణి నటించి నను మెచ్చి శంభుఁ డిచ్చె
మానితవిమాన మొక్కటి వానరేంద్ర! 217
ఆ. ఆవిమాన మెక్కి కేవి మూనక మేని
తావులన్ని దిశల నావరింప
నుచితగతుల మెలఁగు చొక్కనాఁ డీజలా
శయమునందుఁ గేళి సలుపువేళ. 218
క. రెండునయనములు మొగిచి ప్ర,చండతపోనిష్ఠ నుండు శాండిల్యమునీం
ద్రుండు జలరవము దనచెవి, నిండినఁ గను దెఱచి చూచి నివ్వెఱ దవులన్. 219
సీ. చరణముల్ గన రక్తి సంధిల్లెఁ బ్రపదంబు లింతగాంచినఁ గ్రియ లెల్ల ముణిఁగె
జంఘ లన్వేషింప శరధినిమ్నత మానె మిహి తొడల్ చూడ లో మెత్తపడియెఁ

బిఱుఁదు గన్గొన్న నిబ్బరపుటుబ్బర మబ్బెఁ గౌను చూచినఁ దాల్మిలేనిదయ్యె
నాభి వీక్షింప డెందపుఁదమ్మి సుడివడె నార రసిన హరిధ్యాన ముడిఁగె

తే. వలిచనుంగవ వృష్టింప బలిసె మేలు
మొగము దర్శింపఁ గళ రేఁగె సొగసుకప్పఁ
గొప్పఁ జిలకింప బలుతమి గప్పుకొనియె
జటిలచక్రేశ్వరునకు నాశ్చర్యముగను. 220

ఉ. చూచినచూపు ద్రిప్పుకొను-చొప్పతఁ దప్పదు గానకున్నచో
నావిగురాకుబాకుతురకాయన కో యని యార్చి జాజినే
జాచెయిఁ బూచి వైచె మునిచంద్రుచిత్తము వ్రయ్య నంతలో
రాచిలుకల్ రొదల్ సలుపరాయిడితెమ్మెరదొమ్మి గ్రమ్మినన్. 221

తే. జపతపంబులు చాలించి శాంతి డించి
తమకమున లేచి యడుగులు తడఁబడంగ
వడి నిగుడ మేను పులకింప వచ్చినిలిచి
పలికెఁ బలుకుల నునుఁదొట్రుపాటు గదుర. 222

మ. అడుగుల్ కెంజిగికుంకుమంబు ధర కియ్యన్ మేను బై తెల్లఁ బు
త్తడిసేయన్ నునుచూపు లెల్లెడల నిద్రాకల్పప్రా మేలుక
ట్లడరింపన్ నడయాసుమించువలె నొయ్యారంపులేఁబ్రాయపుం
బడుచా! మించఁ జరించఁ గాంచి భరియింపంజాల మన్నింపవే! 223

ఉ. నీముఖపూర్ణచంద్రకళ నిండిన మోహతమంబు గ్రమ్మె నీ
మైమెఱుఁ గావరింప నియమంపుమయూరము చిక్కె నీవళీ
స్తోమతరంగముల్ వెలయఁ దోరపుఁ గాఁక జనించె నీదృగ
బ్జామితలీలచే ధృతిమదాళి చలించె నిజేమె? కోమలీ! 224

చ. ఎలనగ వంకురింప మొగ మెత్తి కనుంగొనరాదొ మేనఁ గ్రొం
బులక లెసంగఁ బై నొరఁగి పొంకపుఁ జన్నొన లుచ్చిపాఱఁ గౌఁ
గిలి దయసేయరాదొ విడికెంపులకెంపు నదంపుమోవితే
నెల వదె దేర్పరాదొ దమి నిల్పఁగరాదొ వధూటి! నాయెడన్. 225

క. ఇప్పు డొకమాట చెప్పవె, తప్పక యోయొప్పులాఁడి తప్పనొడువులన్
నొప్పించెదొ నీమది రతి, కొప్పించెదొ నన్ను మరున కొప్పించెదవో. 226

క. అని తనఘనవర్తనమున, కనుచిత మగుపలుకు పలుకునమ్మునిమూర్ధ
న్యుని గనుఁగొని వినయము నయ, మెనయ నిజం భావహిల్ల నే నిటులంటిన్. 227

తే. అమ్మ నేఁ జెల్ల మునినాథ మిమ్ము వంటి
పెద్దలకు నింతవలవంత పెరిమ యగునె?
యల్పసుఖ మింతె యింత లేదనక యింత
పొలుమాలినఁ దప మెల్లఁ దూలిపోదె? 228

శా. అంతర్నాదసుఖంబుకంటె ఘనమే? యయ్యో! రటత్కంకణా
క్రాంతక్వాణధురీణనూపురమణీకాంచీరవప్రస్ఫుర
త్కాంతాకంఠరణోజ్జ్వలన్మణిత మాకర్ణింప నేలయ్య? వి
భ్రాంతిం జెందెద రింతమాత్రకె మునీంద్రా! యన్న నాతం డనున్. 229

సీ. సుదతి! నీనెమ్మోము చూచినంతనె కల్గె ద్విజరాజదర్శనోద్వేలఫలము
కలికి! నీచిఱునవ్వు గనినయంత ఘటిల్లెఁ జంద్రికావిభవవీక్షాఫలంబు
వనిత! నీమోవి గాంచినయంత జేకూరె నరుణబింబాలోకనాతిఫలము
చెలువ! నీకంఠ మీక్షించినంతఁ బొసంగెఁ బరమశంఖనిరీక్షఁ బ్రబలుఫలము
తే. అతివ! నీయూరు దర్శించినంత దొరకె నీలవర్ణవిలోకనిర్నిద్రఫలము
తరుణి! మఱియింతకంటెను దపము చేసి, యేను బ్రాపింపఁగలఫలం బేమి చెపుమ? 230

క. వాతెఱ ఫలంబు చెక్కులు, నాతిరో! లవలీదళములు నాభి సర మురో
జాతములు గిరులునై తగ, నేతెఱఁగునఁ దపసి వపలు నిన్నియుఁ గనియున్. 231

ఉ. అట్టిటు మాటలాడి విరహాంబుధి ముంచక నన్ను నీదుచ
న్గట్టులఁ జేర్చుకొమ్మనుచు గ్రక్కునఁ బైఁబడి రా జటీంద్ర! హా!
ముట్టకు మే రజస్వలను మూఁడుదినంబులదాఁకఁ దాళుకొ
మ్మెట్టులనైన మీఁద ఘటియించెద నీపదసేవ నావుడున్. 232

క. మొగ మింతై వగవింతై, తగవు దలఁచి నిలిచి యెటులు దమినిలుపుదునే?
మగువా! మూఁడుదినంబులు, దగవా? ఖగవాహసుతునిఘాటికిఁ ద్రోయన్. 233

చ. అలరుకటారిమన్నెదొరయాయుధశాల సమీర మల్లసం
కులఖురళీస్థలంబు మదకోకిలషట్పదరాజకీరమం
డలి బెడిదంపుమ్రోఁతలకొటారు వనం బెటులొంటి నిల్వఁగాఁ
గలఁ డొకబ్రాహ్మణుం డనక కామిని! యేమని పాసిపోయెదే? 234

ఉ. నీరహిఁ బల్కుచిల్కలకు నీనుడిగొప్పన నొప్పుతేటికిన్
నీరుచిరాంగవాసనల నెక్కొనుగాలికిఁ గొంతయోర్చెద
న్వేఱెవరాకుగాక తరుణీ దివసత్రయి సన్నఁ దానమై
మేర దలంచి రాఁ దగుసుమీ యని యమ్ముని యొట్టకేలకున్. 235

తే. ఒప్పుకొని వల్లెయని చెప్పి యొకవిధమున, నవలి కేఁగిన నతని మోహంపుఁగోర్కి
కియ్యకొని వచ్చుదానవై యేచు గంధ, మాదనాద్రికేఁ జనియున్న మానియచట. 236
మ. మరుదుగ్రాస్త్రభయార్తిఁ గుంజము సొరన్ మత్తాళి మల్లాతిదు
స్తరహల్లోహలశబ్దమం దదర సంతాపించి చూతంబు డా
య రటత్కోకిలపఙ్క్తు లాడ వెత సేయన్ నిల్వ శంకించి వెం
బడి నిత్తై నలువంకలన్ ముని స్మరాపస్మారలోలాత్ముఁడై. 237
మ. అవలన్ షట్పదఝంకృతుల్ దొరయునో యన్ భీతి నంతర్నద
శ్రమణం బొల్లఁడు వెన్నెలల్ వెలయు నన్ శంకన్ స్వనాసాగ్రదృ
ష్టి విరాజిల్లఁడు చంద్రుపై రసఁగు నన్ చింతాస్థితిన్ రాజయో
గవిధం బూనఁడు గాఢప్రౌఢబ్దుఁడు మదాకారంబె చింతించుచున్. 238
ఉ. చందనగంధవాహాళిశుసంచలదంచితచూతపల్లవా
స్త్రిం దగుకోకిలంబు రొద విట్టదరన్ దనుఁ బిల్చెనో యటం
చందుల కేఁగి చూచి మరుఁ డుండి వెసన్ జళిపించువాలురీ
తిం దిలకించి హా గుణవతీ! యిఁక నెప్పుడు పిల్తువే యచున్. 239
ఉ. కొమ్మ ప్పౌకచేతఁ బట్టి తళుకున్ నునుఁజెక్కిలి నొక్కి తేనియల్
చిప్పిలుమోవి పంటఁ దగిలించుక సీత్కృతి నింపఁ గెంపులం
గప్పి కవుంగిలించుకొను గాఢత ముప్పుగ నీవి వీడగా
ముక్షిరిగొన్న మోహమున ముద్దియఁ గూడి సుఖించు టెన్నఁడో. 240
క. అని పలికిన దే పలుకుచుఁ, జనినయెడకె చనుచుఁ గనినచక్కియె గనుచున్
దినములు మూఁడెటుపలెఁ జను, ననువనటన్ మాని దలఁక నమ్మొదటినిశన్. 241

చంద్రోదయవర్ణనము.

సీ. నిశ చకోరద్విజనికరంబునకు నిడ్డకెంపుటుత్తలపొన్నిస్నె యనఁగ
సమయబాలుఁడు వైవ నమరు క్రొంబచ్చెనఁ గడు హెచ్చుగొడుగుబొంగర మనంగ
గగనవాణీవధూకంఠభాగంబునఁ బొలుపుమీఱిన తాలిబొట్టనంగ
హరశిరోరుహసంగ యగుగంగలో నొప్పు కమచీయనవ్యకోకనద మనఁగ
తే. జంద్రుఁ డుదయించె వెన్నెలల్ జగతిమించ, నప్పు డప్పర్వతంబుపై నలరు తావి
బుగులుకొను నొక్క పచ్చరాజగతి నుండి, తాయిగా నేను గానంబు సేయువేళ. 242
ఉ. అచ్చటి కేఁగుదెంచినవశానను డంతయు నాలకించి యే
యచ్చరమచ్చెకంటియొ గదా! యని మెచ్చి మదగ్రభూమికిన్

నచ్చి జగత్త్రయిన్ గెలిచి వచ్చిననన్ విరివిల్తుఁ డమ్ములన్
గ్రుచ్చి జయించె నింకఁ గయికొ మ్మని సెట్టనఁ జెట్ట వట్టినన్. 243

తే. గీనమానస నై పరాధీన నగుట, యుడు రజస్వల ననియు నాతనికిఁ దెలుప
వేశ్య కెక్కుడివరతంత్ర ప్రవృత్తిని యనియుఁ, గాక పుష్పిణి వగుటసౌఖ్యంబె యనుచు.

చ. బలిమి భుజామృణాళములు పట్టి పయంట దెమల్చి గబ్బిగు
బ్బ లలమి మోవి కెంజిగురు పల్లవ లంట నిజ్జనజ్జగాఁ
బలుమఱు నొక్కి పేరురముపై మృదులాంగముఁ జేర్చి మోహ వు
గ్గలమయి యున్కి నింగితము గాంచక మించి రమించి నొందినన్. 245

తే. అంతలోపల నతికాయుఁ డనునుమారుఁ
డుదయ మొందిన సుతుఁ గాంచు ముదనుఁ జెంది
యతఁడు గనియెఁ ద్రిరాత్రంబు లైన దాన
మేను గావించి మునిఁ జేర నేఁగుదేర. 246

ఉ. వాఁడిన మేను నజ్జలనవాతెఱయున్ గడువిన్నఁబాటుతోఁ
గూడిననెమ్మొగమ్ము వడవ న్నడ లంతవు మున్న తెల్వనా
జాడ యెఱింగి నెమ్మదిపొసంగక రాగము కన్నులందుఁ దో
ప్తాడ నెసంగ నజ్జటిలధూర్జటి పల్కె వదాలి గీటుచున్. 147

ఉ. ఏను వరించియున్న తమి యించుక గాంచక కొంచ కెంచ కె
వ్వానికి జవ్వనం బొసఁగి వచ్చితివే? కటుమాయలాడి! యే
హీనుఁడు నన్నుఁ గైకొనక యింత యకృత్యము చేసె నయ్యయో!
యేనియమంబు వేశ్యకన కేటికిఁ జేసితి? గాంచు నీయెదన్. 248

ఉ. చిత్తము వంచుటో హరి భజించుటో బంధము లూడ్వ ధైర్యపుం
గత్తి భరించుటో నియతి గైకొని మించుటో యాత్మఁ గాంచుటో
చిత్తజరోగముల్ వెనుచు నీ కనుమాలపుఁదోలుబొమ్మతో
హత్తుట లేమి? బొమ్మన కహమ్ములు మూఁడు వితాక్రమించితిన్. 249

తే. ఒకనితో మాటలాడి వేఱొకనిఁ గూడి
యొకనిమనసున నెంచి యొండొకని నొంచి
యెవ్వనికి మర్మ మీనిమీ కెల్ల మొలఁ
బుట్టఁగాఁ బుట్టినవిగావె యిట్టివగలు. 25

ఉ. కాయము చూత మన్న నతికష్టము నెమ్మది యన్న వక్రభా
వాయతనంబు మోహగుణ మన్నను జంచలచంచలాలతా

ప్రాయము గ్రామ్యశర్మ్యసుఖ మన్నను స్వల్ప మనేకదోషనిం
దాయుత మింతె కాక కలదా? సుఖమింతలయం దొకింతయున్. 251

శా. శీలక్ష్మాధరవజ్రధారలు శమాసింధూజ్జ్వలద్బాడబ
జ్వాలల్ లోభమృగాధిమానమదహింసాటన్మభూముల్ వృథా
కాలక్షేపవిధాదికారణలు జాగ్రత్సక్తిబాలానిల
వ్యాళస్త్రీలు వివేకపాకసుకృతవ్యాపారసారంగశా
ర్దూలల్ కొమ్మలు వీరినమ్ముదురె సాధుశ్రేష్ఠు లెప్పట్టునన్. 252

ఉ. కామిని! నిన్ను సాధనముగాఁ గొని కాముకకోటి గెల్చున
క్కాముని టెక్కెపుందెఱఁగుఁ గాంచి విచారము డించి నక్రివై
యీమెయిఁ బాసి యుండు మిల నేను వరించిన నిన్ను బల్మిమైఁ
గాపుకరాత్రిఁ గైకొనినకష్టుఁడు కామినివంక నే చెడున్. 253

ఉ. తప్పదు పొమ్మటన్నఁ బరితాపము శాపముఁ గ్రమ్మఁ గన్నులన్
జిప్పిలుశోకబాష్పములచే జడదారికిఁ బాద్య మిచ్చి యీ
తప్పు ఘటిల్లె నక్కుటిలదైత్యబలాత్కృతిసంక నింక నా
యెప్పటిరూప మెప్పుడు వహింపఁగలానొ వచింపరే యనన్. 254

ఉ. ఆమునిరాజు క్రమ్మఱ దయార్ద్రమతిన్ ననుఁ జూచి "సిద్ధసా
ధ్యామరయక్షకిన్నరముఖార్తికమోఘహృతిక్రియామహో
ద్దాముఁడు వాయునందనుఁడు దాశరథిక్రియుఁ డొందు వచ్చి నీ
బాము హరించి పోవు"నని పల్కి చనెన్ వినవే గుణాంబుధీ! 255

ఉ. ఒక్కకచోఁ గదా మకరికోజ్జ్వలతల్ వహియింప రెక్కడన్
జక్కెరబొమ్మలా గతి పొసంగక తాపసశాపసంగతిన్
గ్రక్కునఁ గోమలాంగ మఱి కర్కశదేహము గల్గె నంతలో
నెక్కడఁ బోయెనో గుణము లే నెఱుఁగన్ మకరిత్వ మొందితిన్. 256

శా. శాండిల్యుండు గణించినట్లు తెలిసెన్ స్వామీ! భవద్విక్రమా
ఖండప్రాభవ మాఁడుదానఁ బొగడంగా నేర నేఁబోయెదం
దండం బాశ్రితరక్షణప్రవణ! మీదాసిం దయాదృష్టిఁ జూ
డుండీ యంచు విమాన మెక్కుకొని వీడ్కొన్నం గపిస్వామియున్. 257

మ. తనలోఁ జేరి త్రిలోకభీకరమహాదర్పంబునం బేర్చిన
క్రిని జక్కాడినఁ దత్సరణికంబులభ్యంగనాగసంపత్తి నీ

వన గావించి ప్రఫుల్లకైరవరజోవ్యాసక్తహేవాకమో
హనమందానిలయుక్తి గంధవాహుఁడిమ్మై కల్పింప మోదించుచున్. 258

తే. కపటమునివేషమున నున్నకాలనేమి, నవుడె వైవస్వతునివీటి కతిథిఁ జేసి
కహకహార్భటినభ్రమార్గమున నెగసి, యతిజవంబున ద్రోణపర్వతముఁ జేరి. 259

మ. రతనంపుంజిగినించుకూటములు మీఱం జెండువేదండవి
శ్రుతగంధర్వసమృద్ధి వర్ధిలఁ దృణజ్యోతిర్లతాదీపికా
తతి నల్వంకలఁ దోఁప సాను లిరవొందన్ గహ్వరల్ బొప్పఁగా
క్షితిభృత్సంజ్ఞ నిజంబు సేయుశిఖరిన్ గీర్తించె సౌమ్యస్థితిన్. 260

ఉ. ఓనగచక్రవర్తి! సుగుణోర్జితకీర్తి! జగద్ధితంబు రా
మానుజుప్రాణరక్షకుఁ దవదోషధముల్ గనిపింపు మన్న స
స్థాన మెఱుంగ కగ్గిరి ప్రమత్తతఁ జెందెఁ గఠోరగహ్వరం
బూనెడుగట్టువాయులు మృదూక్తిస్వభావము పూననేర్తురే. 261

వ. ఇత్తెఱంగున మొఱవుచ్చినను సరకుగొనని కఱకుమలం జుఱుకుచుఱుకున
గనుంగొని. 162

చ. అదరి ధరాధురంధరుల సందఱఁ దాల్చునహీఫణీంద్రుఁడే
పుడమి సుమిత్రపట్టి యయి పుట్టి సురద్విషదగ్రగణ్యుచేఁ
బడి యటు లున్నవాఁ డతఁడు ప్రాణము లొందఁగ మందు లిమ్ము నం
చడిగిన మేల్ దలంచికొనవైతి కృతఘ్నుఁడ భూధరాధమా! 263

సీ. పలుధాతురాగడంభమున నెప్పుడుఁ గిన్కచేబలె మోమెఱ్ఱఁ జేసికొనుట
పలుకూటములఁ గూడి పరవంశదహనసంపత్తి నొక్కొకచోటఁ బ్రబ్బికొనుట
బహుగనుల్ గొనియు దుర్భరతచే ద్విరసనప్రాప్తి నెత్తములసొం పందుకొనుట
పాదంబు సాను లెప్పటికిఁ జెందిన శృంగిమిషమున మిన్నంది మెందుకొనుట
తే. నీకు నైజంబు లివి యెల్ల నేఁ డదెంతు, చూడు నన్నని పవమానసూనుఁ డదరి
చండదోర్దండలీల నక్కొండ నంట, చండకరుఁ జెందుచండీశుదండి నిండి. 264

స్రగ్ధర.—
పంచాస్యధ్వానశంకన్ భ్రమదకరిఘటల్ పర్వ లెత్తం దటోర్విం
జంచద్విద్యాధరస్త్రీజనముపతులు మెచ్చన్ మహాశ్లేషముల్ గ
ల్పించన్ దక్ బ్రోచువారిన్ బెదరి కుధరమే! కల్చెనో నా గుహల్ ఘో
షించన్ గర్జించి తమ్మిం జెనయుకరిగతిన్ శ్రీహనూమంతుఁ డంతన్. 265

చ. పదహతిఁ జిట్లపాదములు భగ్నము లై చన నంతరంబుచు
ట్టాదవినసర్పరాజు తెఱఁ గొప్పఁగ వాలము గట్టిచుట్టుఁ జు
ట్టి దిటవువాపుటన్ గిరి కడుందివెళం గనుబాష్పవైఖరిన్
బొదలి ఝురంబు లెల్లెడలఁ బోవఁ బెకల్చి వహించి పోవఁగన్. 266

శా. గంధర్వుల్ పదుమూఁడుకోటులు మహోగ్రక్రోధరక్తాస్యు లై
సింధూరవ్రగభీరఘోషముల నాక్షేపించి యిక్రొంద గ
ర్వాంధత్వమ్మునఁ గొంచు నెం దరిగెదం చుగ్రంభవాహాత్మజుం
గంధేభంబు నెదుర్చుదోమగమిజోకన్ వీఁకమైఁ దాఁకినన్. 267

మ. పదివేలర్క్కలరూపుఁ జూపెఁ బ్రతాపస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁ ద
న్మహంబాల మనంచు ఘోరకరచండవ్యాప్తి శస్త్రావళిగా
ఘనశోద్భూతతమిస్రముల్ విరియఁ గ్రీడన్ వాల మల్లార్చి పె
ల్లుపరం గొంతులఁ జుట్టి మింటి కెగవేయన్ వారు భీతాత్ము లై. 268

చ. తునిసిన కాలుచేతులును దోరపునెత్తురుఁ దోఁగుమేనులన్
ఘనపదతాడనంబుల పకావక లైన యురంబులూని రో
వనచరనాథ! నిన్ దొడర వచ్చిన నేరము గాదె కొంపఁ గై
కొని యను మింక దీనులము కోపము నిల్పకు మంచు మ్రొక్కినన్. 269

ఉ. ఆపదవృష్టి వారిఁ గని యక్కపిరాజు భుజాగ్రపీఠపైఁ
బామగ నిల్పి కొన్నగిరి ఘాసుపసానుతటీ నిరత్నర
త్నోపలకాంతు లంధతమిరోద్ధతి మాన్చి పథంబు నూప రా
నాపులు మాల్యవంతుఁడును దశాననుపంపున శౌర్యవంతుఁ డై. 270

క. మేటినిశాటులు పదికోట్లు గొలువంగఁ బరశుపంతతత్పురికా
రథాఃము మీటుగ నక్కపి,జూటునఁ గని ఘాటి కెదిరి శూరతఁ బలికెన్. 271

శా. ఓరి వానరా! సత్వరంబు గల వం చూహించితో యిట్లుప
ల్మారున్ మందులగట్టుఁ దెచ్చె దిక నే నెట్లు పోనిత్తు నాముందరన్
బోరా సద్వనకేళివాదులకు సంభోగాశ సిశైలముం
బాఱన్ వైచిన బోవనిచ్చెదను నిన్ బ్రాణంబుతో నావుడున్. 272

శా. ఆ రామక్షితినాథుబంటు నిశుతోఁ గల్లార్చి యేమంటివో
రి రాత్రించర! గట్టుమా జిపుడు వార్ధిం దావకీయాంగమే
పాఱన్ వైచెద బంటునై నిలువు నీపాలింటి కాలుండ నే
నే రా యంచుఁ బ్రదీప్తపావకశిఖల్ నేత్రంబులం జూపినన్. 273

ఉ. బింకపుమాటలాడి వెఱపించి పనాటుడము పొంటిజూటి సం
డింక నిశాటులారా! చనునియ్యక పట్టుడు గట్టుడంచు ని
శ్శంకత మాల్యవంతుడనె జక్రశరాసనముఖ్యసాధనా
లంకృతహస్తులై కపిలలాముని దాకె సురారు లీసునన్. 274

శా. దేహచ్ఛాయల దట్టముల్ బలియ నుద్రేకించి శస్త్రాస్త్రసం
దోహంబుల్ నిబిడంబుగా గురిసి రోధోభేదిశాకర్కశ
గ్రాహుంకారము లంకురింపగ గన లెప్పన్ దీర్ఘవాలంబుచే
నాహేతిప్రముఖాయుధచ్ఛటలు మాయం జేసి యప్పుటియున్. 275

సీ. విమతభుజాభుజంగమగర్వవిషము మాన్పుచటుల బలంగావరప్రతాప మునకు
యహితోత్తమాంగశృంగాదికముల గల్పువేళ ధృతాంతనిలీల వెలుగి
పరసైకనాశికబహుళహేతు లడంచునెడ ఘనప్రబలశ్వ మొలుకపలికి
విద్విషత్పురసముద్వేలలీలలు మాన్పుచోటు నుగ్రసముగ్రఘాటి నాటి

తే. మూక నెల్లను నిశ్శేషముగ వధించి, దండి దామనమాల్యవంతుండు గినిసి
కార్ముకమునారి సారించి ఖరశరములు, ఘనము నిర్ఘాతగతి సీనుకరణి గురియ. 276

ఉ. అన్నియు వాలహస్తచటులానిలశక్తి శరాళి యెక్కె మొం
డన్నడుమన్ సహించియు రణంబున దార్ఢ్యము పొందుతున్కి దా
డన్నెడుచెన్నునన్ దనువు డస్సిన మందులగట్టు గొన్న వి
ద్వన్నుతు గిట్టి బెట్టుగడవైవ నురస్స్థలి దాక నుగ్గుగాన్. 247

శా. చేశూలంబు వళించి వైచిన హుతాశజ్వాలికాభీలమై
రాశూరాగ్రణిశేల బట్టి దిగజాఱన్ ఖడ్గ మంకించి యా
కాశం బంటినమంట నొంటిమదిరాకాసిన్ సునాసీరము
ఖ్యాశాధీశులు మెచ్చ బార్ష్ణిహతి జయ్యంజేసె గయ్యంబునన్. 278

శా. ఆలో మూర్ఛిలి లేచి వైరిపయిరా నక్షారి తత్కంఠమున్
వాలాగ్రంబునన జుట్టి వార్ధి బడవైవం గూలి దుష్కృత్తిజం
బాలంబుంబలె బంకె ముంగ మొనయన్ భంగంబునం దూలి పా
తాళద్వారము బట్టె యట్టె సనియెన్ దర్పించువిప్పుల్ నగన్. 279

శా. జేజేరాజులు పూలవానలు ప్రవర్షింపన్ మహోత్కర్షహ
ర్షాజేయుండయి యేగుదెంచి నిజబాహాగ్రాచలాధిత్యకా
భూజాతౌషధయుక్తి లక్ష్మణునసుస్ఫూర్తుల్ గనంజేసె న
య్యాజేయుం దనుజప్రదాయి యని డాయం బిల్చి నెయ్యంబునన్. 280

మ. రవివంశం బను పైరు మత్సహజమూర్ఛాకుత్సితావగ్రహా
ప్తి వికాసం బఱివోవ నీవు ఘనరీతిన్ ధృతిం బోకార్పం బూ
ర్వవిధిన్ వృద్ధివహించె నింకఁ బ్రతికారం బేది? నాచిత్తమే
భవదాయత్త మటంచుఁ గౌఁగిటను సంభావించి దీవించినన్. 281

ఉ. అద్రిచరాధినాథులము దశ్రుజలంబులతో సుధాశిక
ల్పద్రుమపుష్పవర్షము లపారములై కురియన్ నిశాచరా
చ్ఛిద్రభుజాప్రతాపశిఖి శీతతఁ జెందఁ దదీయకీర్తిదీ
ప్త్యద్రువిహంస మేఁగె దివియుం దనుదీక్షిన్నృత్యమునం బఱన్. 282

సీ. పడియున్న సౌమిత్రి ప్రాణంబు క్రమ్మఱఁ బూన్ప మందులు దేరఁబూనుమైత్రి
పూని వార్ధిద్వీపభూము లన్నియుం దాఁటి క్షణములో గిరిఁ జేరఁ జనెడుజవము
చని మందులోనఁగూర్పు మని వేఁడినను గొండ యీకున్నఁ బెకలించి యెత్తుకడిమి
యెత్తి తద్రక్షకు లెంద ఱడ్డము సొచ్చి దురము చేసిన వారిఁ దునుము తెగువ
తే. తుసిమి తెరువున నేవిఘ్నములు బొరయక, వచ్చి బ్రతికించి యచ్చటివారిలోన
నొక్కరుం డయి గమకింప కున్నమహిమ, హనుమయెడఁ గాక యితరులయందు గలదే?

మ. సమరాక్షేలఁ దతండు శైలము యథాస్థానంబునం దుంచఁగాఁ
గమియింపం బశకంఠుఁ డంపఁ బటుసంగ్రామస్పృహన్ స్థూలజం
ఘమహాపంక్తిమహోదరాద్యసురసంఘాతంబు మారొక్కన్నచో
నమితాహంకృతి నవ్వె రాత్రిచరులారా! నిల్వుఁ డం చుద్ధతిన్. 284

చ. శిరములు ద్రెంచి కంఠములు చించి కరంబులు ద్రుంచి శస్త్రముల్
శరములు నొంచి మించి నిమిషంబున సేన నడంచి యమ్మహో
దరముఖసైనికాగ్రణుల దక్షిణదిక్పతిఁ జూడఁ బంచి త
న్నెరి వలచోటు డించి చనుదెంచి రఘూద్వహుఁ గాంచి రంజిలన్. 285

సీ. వానరావళికెల్ల వజ్రంపుఁగోటయై వలనొందె నెవ్వానివాలవల్లి
పరగు నెవ్వని పెంపు పాతాళలంకేశముక్షితరాఘవబంధమోక్ష మగుచు
నెల్లవేల్పులకీర్తు లీక్షింప నెవ్వానిసామర్థ్యమున శతాంశంబుఁబోల
దెవ్వానికనుదోయి కిసుమంత మశకమై కనిపించుఁ గఱకురక్కసికులంబు
తే. లట్టిజగజెట్టి గాడుపుపట్టి గట్ట
డెట్టితన మిట్టి దని మాటఁ బట్టుకొలఁద
నెట్టివారికి జెట్టు నే నెట్టు లనఁగ
నెట్టుకొనువేడ్క విని శ్రోత యిట్టు లనియె. 286

క. పాతాళలంకరాక్షసు, నేకం బట్టునడి కెట్టు శ్రీసతి నరయ్యన్
వాతూలసూతి యిరువుర, నాతింగనఁ జెచ్చెఁ గెలువనే యని యనుచున్. 287

మ. శరసంధారణ! ధారణాప్రియమునస్సన్న్యాస! సన్న్యాసవా
సిరమాహృద్యశ! హృద్యశర్వనుత శ్రీసాంగ! శ్రీసాగసే
శ్వరతావాహన! గాహనప్రముఖశత్రవ్రాత! ప్రత్యాగమో
త్కరబృందారక! దారకస్వకృత తోకన్యాయ ఘన్యాయనా! 288

క. సారంగహరణ మునిజన,సారంగఘనాంగ! జనకజాహృత్సారసి
సారంగ! దశముఖాసుర,సారంగవిభంగ కార్యతార్క్ష్యనృపేంద్రా! 289

కవిరాజవిరాజితము.—

ప్రణుతసనందన! బంధురనందన పాలకనందన నేత్రవిభూ
షణ! శరపన్నగ! సాధువిపన్నగశక్ర! ప్రపన్నగణప్రమనా!
గణితివికస్వర! కంధ్యధికస్వగ! కంటకకస్వరధీశమనో
వ్రణపరిహార! కగప్రవిహారకరాభిహసార! కళాచతురా!

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాత్మజ యశస్సారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్త్వసంప్రాప్తకవిత్వ విద్యావధానసగుణనిర్గుణ ధ్యానవాసనా నిధానమానసవిసపుష్ప పుష్పగిర్యస్పనార్య కుమార సమాశ్రితబుధాచారగురుజనగిధేయ తిమ్మన నామధేయ ప్రణీతంబైన సమీర కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందు గుణవర్ణనంబును రామసుగ్రీవసంధానంబును సముద్రలంఘనంబును సీతాసందర్శనంబును రావణసంభాషణంబును రఘువీర దర్శనంబును రామచంద్రునకు విభీషణుం గానుపించుటయు సేతుబంధనంబును ధూమ్రాక్షాదిరాక్షసశిక్షయును మకరశాప మోక్షణంబును లక్ష్మణప్రాణదానంబును నన్నది తృతీయాశ్వాసము.

చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీధర! రుచిరాంశధరా
రాధర! ధరణీసుతావిరాజిసుధాధా
రాధర! పరమావకథా
రాధర! ధైర్యాభిరామ! రఘుకులరామా! 1

తే. అవధరింపుము భూకదయాగరిష్ఠ!
దగువసిష్ఠుం డనియె గాఢమాత్మజునకు
వినుశతానంద! యక్కపివీరుఁ డపల
సంఘటించినకార్య మాశ్చర్యముగను. 2

ఉ. రావణుఁ డాంజనేయునిపరాక్రమముల్ రఘురామునకుం బ్రభా
వావళియుం దలంచి భయమంది నిజాన్వయనాశ మెంచి చిం
తావిలుఁడై యయుం దన నుపాయము దగ్గొని నాగలోకలం
కావిభుమాయదారిఁ జెలికానిఁ దలంచిన వాఁడు వచ్చినన్. 3

క. తత్కాలోచితవార్తల, సత్కార మొనర్చి రామజనపతి యెన కా
పత్కారి యగుట రాత్రిచ,రోత్కర మిల్లుటయు నొడివి యుడుకుచుఁ బలికెన్.

క. నాపయిని వానరబలం, బేపాంచఁ నిన్నువంటిహితశీలుఁడు మా
యోపాయజ్ఞుఁడు గలిగియుఁ, జూపెట్టుక యుండుటను నె సువ్రత యనుడున్. 5

క. లంకేశుతో రసాతల,లంకేశుఁ డహంతపని చలంబున నరులన్
గొంకక గొని చని నాపురి,కంకాళికి బలియొసఁగఁ గనుఁగొను మనుచున్. 6

ఉ. అప్పుడె వచ్చి యచ్చెడు గృహంక్రియతోఁ దనప్రాణపత్నికిన్
జెప్పిన నప్పయోజముఖి జిహ్వ దడంబడఁ బ్రాణనాథ యీ
చొప్పన కొప్పి రాదగునె? చొప్పడునే పెఱవారిమాటలం
దప్పిన నెప్పినం జని జగత్పతి రాముని మాయఁ గప్పఁగాన్. 7

శా. సాధింపం దరమే రఘూత్తముని నప్పన్మంత్త్రియై భృత్యుఁడై
మేధాశాలి జగత్త్రయైకనుతగాంభీర్యుండు ఖండేందుభృ
ద్వేధోముఖ్యబుధేంద్రదత్తవరవరిష్ఠప్రభావుండు సం
బోధాంభోధిమహాబ్జమిత్త్రుఁడు మరుత్పుత్త్రుండు వర్ధిల్లఁగన్. 8

క. ఆతఁడు వానరమాత్త్రుఁడె, యాంతరశత్త్రుకులజైత్త్రుఁ డఘటనఘటనా
స్వాతంత్త్ర్యశుభచరిత్త్రుఁడు, నీతరమా? యతనిఁదోడరి నిలువఁగఁ బోరన్. 9

సీ. కపటంపుజడదారిగతిఁ బూని యాతని చేఁ గడతేఱఁడే? సిన్న కాలనేమి
ప్రతిఘటింపఁగ నున్నబలుతోఁక వడి నొచ్చి సురుఁగఁడే మాల్యవత్సురవిరోధి
కామరూపము బూని గమకించి రణకేళి స్థూలజంఘాదులు దూలిపోరె?
చేకొండ విడుమంచుఁ జిత్త్రసేనాదికుల్ బవరంబులోఁ బడ్డపాటు వినమె?
తే. అక్షధూమ్రాక్షదేవాంతకాదిదుష్ట, దైత్యవిధ్వంసనోద్ధురాద్ధతి యెఱుఁగవె?
కనియు వినియును జిచ్చోపఁ గట్ట నేల? చుట్టములకీసు పైఁ బూని గిట్ట నేల? 10

శా. ఆధూమ్రాక్షవిరోధి బాల్యమున బాలార్కుండు జంభాసుహృ
త్సౌధాగ్రస్థమహాహైమకుంభనిభ మించన్ బింబబుద్ధిన్ నభో
వీథిం బోయి దినేంద్రుని బొదువఁగా వీక్షించి రాహుగ్రహం
బాధిం జెంది పయోజసంభవున కయ్యాశ్చర్యముం దెల్పినన్. 11

మ. విని రోషించి కపాయితాక్షుఁడయి భావిబ్రహ్మపై బ్రహ్మయున్
దనదివ్యాస్త్రముఁ బాపఁగా నదియు నుద్యత్కోటిమార్తాండలం
ఘనసంహారయుగాంతదీర్ఘతరనిర్ఘాతచ్ఛటాభీలని
స్స్వనభీష్మద్రుహిణాండభాండఘటనాసన్నస్వతంత్త్రేశమై. 12

చ. కలకల నుండుచుం బొదువఁ గన్గొని మారుతసూతి వాలమున్
బిలబిల ద్రిప్పి కొట్టుటయు బెండయి తచ్ఛిరమున్ బెళాలునన్
విఱిగిన నిభవైరిముఖదివ్యులు బాలుర కిట్టిబెట్టిదం
బిరువుగ నెన్నటం గలుగునే? యని కోయనియూర్చి యుగ్రతన్. 13

క. బవరంబున కరుదెంచినఁ, జవిరెం దంభోళికర్కశం బగుతోఁకన్
దివిజులు బెగడఁగ నంజన, జవమునఁ బఱతెంచి పలికె శక్రాదులతోన్. 14

క. చిన్నశిశువు పసిపాపఁడు, కన్నులు దెఱవఁడు చక్కఁగా బవరము ము
న్నెన్నఁ డెఱుఁగం డనిచన, కిన్నిసువుం బొదువఁ జేతు లెట్టాడెనొకో? 15

ఆ. పాలపాపఁ డగుట బాలభానునిఁ జూచి, పండటంచు వచ్చి పట్టికొనినఁ
బట్టి బట్టి యుగ్గు పెట్టి పోరాప్పక, నిట్టు లట్టు సేయ నేల? యనిన. 16

మ. పరమేష్ఠిప్రముఖామరేశు లనిలోఁ బద్మాక్షి! నీపుత్త్రుతోఁ
దరమే? పోరొనరింప మాదృశులకున్ ధాత్రాశుగస్తంభనో
ద్ధురదోస్స్తంభవిజృంభణోగ్రుఁడగు సమర్థుం డౌట నీపొంటికిన్
బయఁడై మీఁజనువీరుఁ డెవ్వఁ డని సంభావించి రాపాటికిన్. 17

ఉ. మాటలు వేయు నేల? హనుమంతు మహాబలవంతు నిన్నిరా
ఘాటపటుప్రతాపశిఖి గ్రమ్మిన నీవెతమాయ లాయెనం
బాటి వహించునే? యుఱక పై నుఱుకం జను కీటిధాటి? యు
ప్పాటి ఝషాటకోటికి సపాటము గాటముగా ఘటిల్లదే? 18

క. చిత్తేశ! నాప్రియోక్తులు, చిత్తములో హత్తికొనుము శ్రీమారుతిపై
బత్తి గనుము బహుసుఖసంపత్తి మనుము నీ వటంచుఁ బడఁతుక తెలుపన్. 19

క. అలదోషాచరుఁ డను ని,శ్చలదోర్బలశాలిఁ దొడరఁ జనిన నెటులు గాఁ
గలదో యని వెఱపల దో, యలదోపమవేణి! నాదుశౌర్య మెఱుఁగవే? 20

క. అని పలికె నంత నిక్కడఁ, దనమగనికి నరసు యవ్విధము చారులచే
వినిపింప విని విభీషణుఁ, డనిలజుకడ కేఁగుదెంచి యప్పు డిట్లనియెన్. 21

ఉ. టక్కరు లుక్కివుల్ బలుతుటారులు క్రూరులు వేషధారులున్
రక్కసు లౌట నెక్కరణి రాయిడి సేయఁ దలంచివత్తురో
యిక్కపికోటికిన్ నృపుల కీవు గదా! బహిరంగజీవ మిం
కొక్కటి పేర్మిఁ బ్రోవఁదగు నింపుఱ నేఁ డని విన్నవించినన్. 22

సీ. ఆత్మీయచలనలీలాధూతకంజాతగర్భాండభాండోర్ధ్వకర్పరంబు
నిజకర్బురప్రభానిర్భేదితక్ష్మాధ్రశాసనోపగ్రబాణాసనంబు
ప్రత్యర్థిరాక్షసప్రాణాహృతిక్రియాఖిలకాలవ్యాళఖేలనంబు
పర్వతోత్పాటనోద్భటపాటవకఠోరతాటోపవిజితవజ్రాయుధంబు.

తే. సైన మెల్లను లాంగూల మట్టె పెంచి, క్రింద మీఁదట నెల్ల నేకీభవించి
చుట్టు సేనకుఁ గోటగాఁ జుట్టి యొక్క, పట్టునను నెట్టుకొని గావుపట్టి యుండె.

తే. వజ్రపంజరమున నున్నవానికంటె, నిర్భయస్థితిఁ గపికోటి నిదురఁ జెంది
శ్రాంతిఁ బొందిరి రామలక్ష్మణులు నపుడు, ప్రహరి తిరుగుచు రావణభ్రాత యుండె.

వ. అయ్యవసరంబున. 25

ఉ. గాటపుగావిబొట్టు మొలఁ గన్నపుఁగత్తియు నీలివట్టిలో
మూటినసొక్కుబూదిముడి మాయలమందుకరాట మొంది ద్రో

పాటుఁడు దొంగయంగున రయంబున వచ్చి కపీంద్రు వాలఁ
గొట్టతెరం గెఱుంగుటకుఁ గూర్చినవేఁగులవారిఁ బంపినన్. 26

ఆ. నేల త్రవ్వి త్రవ్వి నిలిచె సూపముఖుం, డెగిరి యెగిరి ఘటకుఁ డెత్తువడియె
వెనుక ముందు గాఁగ వినికిచేసినవారి, వలనఁ గోట తెఱఁగు వాఁడెఱింగి. 27

పంచచామరము.

విభీషణాకృతిన్ వనాటవీరుఁ జేరి మైత్రిపూ
ర్వభాష లాడి చొచ్చి పోయి రాము లక్ష్మణున్ నిజ
ప్రభావలీలఁ గాంచునాత్మపట్టణంబుఁ జేరఁ బో
యి భద్రకాళిచెంత నుంచి యుంట వేడ్క నున్నచోన్. 28

సీ. అంత విభీషణుఁ డవ్విధం బెఱిఁగింపఁ బాతాళలంకేశుపట్టణంబు
మార్గంబు గని పోయి మత్స్యవల్లభనాముఁ దనకుమారు రణంబుతఱిఁ దరించి
నగరాంతికమున నున్నఁదదంతరంబున దుర్దండి యనుదానితోడువలన
దనుజుమర్మ మెఱింగి ద్వారపాలురఁ జంపి పురిఁ జొచ్చి పలుసేనఁ బొలియఁజేసి.
తే. తస్కరుని బుత్రమిత్రపౌత్రంబు గాఁగఁ, దత్క్షణంబునఁ దునిమి దుర్దండిసుతున
కప్పద మొసంగి యతఁడు తన్నభినుతింప, రానుపులఁ దెచ్చెఁ గ్రమ్మఱి నాఘనుండు.

క. ఇట్టియసహాయశౌర్యం, బిట్టని గూఢప్రయత్నహితచాతుర్యం
బిట్టిమున స్థైర్య మంజన, పట్టికిఁ గా కెందుఁ గలదె! పరికింపంగన్. 30

క. కపు లలరి రుర్వినాలోఁ, గపులఁ గని జగము లుత్సుకత్వ మెనసెఁదో
రపుమహిమ హనుమ నిర్జర, రిపుపాశ్చరుని సంహరించుటవలనన్. 31

ఉ. అప్పుడు దన్నుఁ గోర్చి యిటు లాపదఁ జెందినఁ బత్త్రికంతుఁడుం
ప్రాప్తవిచారుఁడై మఱి యుపాయము గానక సంగరక్రియో
ద్దీప్తమనోగతిన్ రఘుపతిన్ దొడరన్ జనుదేర విక్రమా
వాప్తిని ఖడ్గరోముసిని వాయుకుమారుఁడు దాఁకె వీఁకతోన్. 32

క. నిస్తులనిజముష్టిహతి స, మస్తము స్తుతియింప దనుజుమస్తముఁ గెడపన్
భూస్తటిఁ బడె వాస్తోష్పతి, హస్తాసిధ్వస్తపర్వతాకృతి వాఁడున్. 33

మ. అనిలోఁ బత్త్రిముఖాసుగప్రహృతి సేయంగాఁగియున్ వాయునం
దనుఁ డిచ్ఛం దశకంఠకంఠదళనోద్దండైకదోర్దండము
ద్ధనకోదండవిముక్తచండతరకాండప్రాప్తకీర్తిప్రతా
పనిరూఢోన్నతి రామభద్రున కదభ్రస్ఫూర్తివర్తిల్లఁగన్. 34

క. పావనిముందర మశకము, రావణుఁ డన నెంత పట్టి రాచఁగ లేఁడే?
దేవునికీర్తి జగత్త్రయి, తావుకొనఁగ నూరకుండుటయ కాక యనిన్. 35

మ. కనకక్ష్మాధరదేహదీప్తి దనరారన్ మున్నుగాఁ దెల్ప ఘో
రనిశాటీకరిణీగణంబు హరిగర్జం దాఁకఁ గారాని వా
సనిరుద్ధామరకామినుల్ ప్రమదబాష్పస్ఫూర్తి శోకాగ్నిఁ బా
య నిలాకన్యక డాయ వచ్చి వినతుం డై పల్కె సౌమ్యోక్తులన్. 36

క. చిత్రచరిత్రుఁడు సీపతి, శత్రుశిరోధరమునఁ గాఁక సడలించెఁ జామీ!
ధాత్రికి నేఁ దెలుపుట జన,యిత్రీ! నిజ మయ్యె నని కపీంద్రుఁడు దెల్పెన్. 37

ఉ. నొచ్చిన సౌషధక్రియల నూల్కొనఁ జేయుట శత్రువాసముం
జొచ్చుట హెచ్చుటల్ సహజశూరతఁ జచ్చినగంధమాదనున్
దెచ్చుటగాదె! యింత జగతీస్థలి నావిని గౌతమాత్మజుం
డచ్చెరు వొంది తెల్పెఁదగు నాకథ యన్న వసిష్ఠుఁ డిట్లనున్. 38

మత్తకోకిల.—
రావణాసురవీరుఁ బోరను రాముఁ డీగతిఁ జంపినన్
దేవతల్ చనుదెంచి స్వామి నుతించి కూలినవానరేం
ద్రావళిన్ బ్రతికించి పోవ ననంతరంబున జానకీ
దేవితోఁ బతి పుష్పకస్థితిఁ దేఁరిల్లుచు వేడుకన్. 39

చ. ఘనముఖు లైనవానరశిఖామణులన్ దనపుష్పకంబుపైఁ
గనుఁగొని గంధమాదనునిఁ గానక యెక్కడఁబోయె నావుడున్
బెనఁగొనుభక్తి నప్పుడు విభీషణుఁ డాతఁడు కుంభకర్ణుతో
మొనసిన మైనలంతపడి మున్నిలోఁ గడతేఱె నావుడున్. 40

ఉ. వేసనఁ దత్తఱిల్లి రఘువీరుఁడు పల్కె మఱియ నార్యులీ
లాదృతిఁ దోడు వచ్చి యకటా! తెగటాఱెనె గంధమాదనుం
డీదురవస్థఁ బాప ఘనుఁ డెవ్వఁడొకో? యన జాంబవంతుఁ డే
లా! దురపిల్లఁ బావని గలాఁడు భవద్వ్యథ మాన్ప నన్నచోన్. 41

ఉ. భూపతి సంతసించి ప్రియపూర్వముగా హనుమంతుఁ జూచి మా
యాపద లెల్లఁ బాప మహిమాంబుధి నీవె కదయ్య! శత్రుచేఁ
గూపఱిపోయె నాతఁ డొకరుండు సమస్తకపీంద్రకోటిలో
నాపనిఁ బూని వచ్చి తెగినం దగునయ్య? యుపేక్ష సేయఁగన్. 42

ఉ. ఎక్కడ నున్నఁ దేఁగల వహీనబలాఢ్యుఁడ వోట నిక్కడం
జిక్కినకార్యముల్ దడవుసేయక సేయు మటంచు నక్కనన్
గ్రక్కున మక్కువం బొదివి క్రమ్మర మూర్ధముఁ జక్కి మూర్కొనన్
జొక్కపుబత్తి నిక్కి నృపసోముని కాయన మ్రొక్కి యిట్లనున్. 43

హనుమంతుఁడు బ్రహ్మలోకమునుండి గంధమాదనుం దెచ్చుట.

ఉ. హెచ్చన నేల? శ్రీరఘుకులేశ్వర! యిప్పుడె మృత్యుగర్భమున్
వ్రచ్చెద దండపాణిసుతవర్గముతోఁ బడఁబెట్టి యావలన్
జొచ్చెద నందుఁ జూడఁగలచోటులఁ జూచి నిమేషమాత్రలోఁ
దెచ్చెద గంధమాదనుని దేవర! చూడు మటంచు నుద్ధతిన్. 44

సీ. వెళ వెళ వెళ నార్చుభీకరారభటులచే దిక్పాలికుండియల్ దిగ్గుమనఁగ
బిర బిర బిరఁ ద్రిప్పుపృథువాలవిస్ఫూర్తిఁ దూలంబులై గిరుల్ తూనెగయఁ
గహ కహ కహ నవ్వుకటినాట్టహాసంబు సురలఁ గాంతాశ్లేషసుఖులఁ జేయ
బిస బిస బిసఁ బోవుపెనువీఁక నిలలేక పైమేఘములు పటాపంచలుగను
తే. నుప్పరమునకు గుప్పించి యుబ్బి గబ్బి
నిబ్బరంబున సంయమనీపురంబు
ద్వారమునఁ జేర్చి యార్చినఁ దత్తఱిల్ల
జముఁడు పఱతెంచి పూజించి సంభ్రమమున. 45

క. సద్భావ మెసఁగ నిట్లను, మద్భవనమునందు గంధమాదనకపి లేఁ
డద్భుతవిక్రమ! సరసిరుహోద్భవుచెంత నిప్పు డాతఁ డున్నాఁ డనినన్. 46

ఉ. మంచి దటంచు మ్రొక్కి పవమానకుమారుఁడు భూర్భువర్ముఖో
దంచితపుణ్యలోకములు దాఁటి క్రమంబున సత్యలోకముం
గాంచి తదీయవైభవము కన్నులపండువు సేయఁ బోయి య
క్కాంచనగర్భుఁ డున్నమణికాంచనకూటము సొచ్చి యచ్చటన్. 47

సీ. ద్వాదశార్కకిరీటతటకీలరుచు లంఘ్రిపద్మంబులకు మధుపములు గాఁగ
నమరపాలన్యస్తహస్తాంజలులు వాకిటికిఁ బద్మకోశమాలికలు గాఁగ
నటనలీలాప్సరఃకుటిలాలకాలోకనంబులు నీరాజనంబు గాఁగ
వర్ణనాయితయతీశ్వరభాష లాత్మచారిత్రవన్యలకుఁ గేరికలు గాఁగ
తే. దనసుతుండగు వీణె వినిపించువిధమున
కెద మయూరంబు గాఁ గూర్మి యిగురులొత్త

నాసరస్వతిఁ గూడి పద్మాసనమునఁ
గమలగర్భుండు పేరోలగమున నున్న. 48

తే. అచ్చటిజనంబు దనమేనిపచ్చనిబిగి, కచ్చెరువుఁ జెంద నలువకు వచ్చి మ్రొక్క
గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి నీవచ్చుటేమి, మచ్చిక వచింపు పవనకుమార! యనిన. 49

ఉ. అక్కపిచంద్రుఁ డిట్లను మహాత్మ! సమస్తము నీ వెఱుంగవే?
యిక్కడ గంధమాదనకపీశ్వరుఁ డుండు టెఱింగి వచ్చితిన్
గ్రక్కునఁ బంపు మక్కపిశిఖామణిఁ జూడక పోవకున్నవాఁ
డక్కడ రాముఁ డన్న విని యాతని నిచ్చి విధాత యిట్లనున్. 50

ఆ. ఇతఁడు రామకార్యహితబుద్ధి ఘటకర్ణు,మేన నలఁగి తొంటిమేను మాని
యజరుఁ డమరుఁ డయ్యె నవని కంపఁగఁజెల్ల, దైన నీవు రాఁగ నంపవలసె. 51

క. తను వుడిగినజనుఁ గ్రమ్మఱఁ, గొనితెచ్చెద ననుచుఁ బూనుకొని రా వశమే?
వినుతప్రభావతేజో,ఘన! వగునేయందె చెల్లెఁ గాక మహాత్మా! 52

మ. అని సార్థంబుగ బ్రహ్మ సన్నుతులు సేయన్నమ్రుఁడై గంధమా
దనునిం గౌఁగిటఁ జేర్చి తోడుకొని రాఁ దత్తజ్జగద్వర్తనుల్
దనతేజోబలధైర్యశౌర్యమహిమల్ వాక్రుచ్చి వర్ణింపఁగాఁ
జనుదెంచెన్ రఘురాముచెంత కఖిలాశ్చర్యప్రభావోన్నతిన్. 53

సీ. వచ్చితె మాతోడినెచ్చెలితన మీవు మఱచితో యని చెంతఁ దిరుగువారు
నీవు లేకుండిన నొంపఱు లేనట్టు లుండె మా కని చేతు లూఁచువారు
ఎచట నేతెంచె నీ కీటువంటిదేహంబు మరలనం చంగంబు లరయువారు
నాపేరు చెల్పుమా నాఁడు నే నే మంటి నని తొంటిచందంబు లడుగువారు

తే. ఎచటనుంటివి? మముఁ బాసి యిన్నిదినము,లెటుల నచ్చోటఁ గరుదెంచె నీమహాత్ముఁ
డనుచుఁ గపులెల్ల గంధమాదనునిఁ జుట్టుకొనిరి మృతజీవిఁ గ్రమ్మఱఁ గనుటఁ జేసి.

క. అనిలజ! నీవె విధాతవు, నిను మది గాకున్న మృతుని వెనుకొని మరలం
గొనితేవచ్చునె? యితరుల, కని కపివిభు లెంచ స్వామి కనిలజుఁ డంతన్. 55

తే. వినయమున మ్రొక్కి గంధమాదనవనాట,చంద్రుఁ బోడ గానిపింప నాశ్చర్య మంది
మెచ్చి కౌఁగిటఁ గ్రుచ్చి భూమిపతి యవల, సేతుతటమున శివుఁ బ్రతిష్ఠించె ననిన.

ఉ. గౌతమసూతి పల్కె ననఘా! మును రాముఁడు శంభులింగము
న్సేతువుభూమి నేమిటికి నిల్పె నొకో! పవమానసంభవుం
డాతఁడు నేమియైన విహితాద్భుతకర్మము లాచరించెనో!
చేతన కింపు గుల్కఁగ వచింపు మనంగ వసిష్ఠుఁ డిట్లనున్. 57

ఉ. ఎక్కడ నద్భుతక్రియ వహింపఁడు? రామకథాంబురాశిలో
నక్కపిచక్రవర్తి సకలోత్తముఁడు రాము శివప్రతిష్ఠ పెం
పెక్కటికై ఘటించె విను మిక్కథ యక్కరణిన్ రసూహాన్వహంబు
డిక్కడ గంధమాదననగేంద్రము దెంపడు వచ్చునంతయున్. 58

తే. దశరథాత్మజుదండకావ,నాంతరంబున నున్నమహర్షివరులు
వచ్చి పూజించి శుభసూక్తివైభవంబు, భాసిలఁగ నిట్టు లభినుతి చేసి రపుడు. 59

సీ. రవివంశసంజాత! పవనావనోపేత! ఘనశాతశరధూతదనుజజాత!
చలితయోషాశాప! దళితశంకరచాప! క్షితిసుతాంగదీప! శ్రుతికలాప!
భార్గవాహంకారభయదబాహాసార! సంప్రాప్తకాంతార! జయవిహార!
యినతనూభవపక్ష! యింద్రనందనశిక్ష! సింధుబంధనదక్ష! జితవిపక్ష!
తే. పాలితవిభీషణైశ్వర్య! పరమధైర్య!, రక్షితాయోధ్య! సేవకారంభసాధ్య!
శరణు వొందినవారము నేఁడు కరుణఁ జూడు, దివిసహస్రమహస్సాంద్ర! రామచంద్ర.

క. అని కుంభసంభవాదులు, వినుతించిన సంతసించి విభుఁ డతిభక్తిన్
మునులకుఁ బ్రాంజలి యై వం,దన మొనరిచి ప్రావృడంబుదధ్వని ననియెన్. 61

సీ. అఖిలజీవులకు సంప్రాప్యుఁడ నైననే నతివిశుద్ధాత్ముఁడ నౌట కేమి
యరుదు మద్దృష్టిగోచర మైనజంతు వెప్పటికిని కైవల్యభాజన మగు
నైన సుస్వాంతవిజ్ఞానసంతుష్టుల శిష్టుల సర్వభూతేష్టతముల
నిరహంక్రియుల శాంతినిధుల జితేంద్రియు లనువారి నెఱిఁగి సాష్టాంగ మెరఁగి
తే. సేవ గావింతు బ్రహ్మణ్యదేవుఁ డనఁగ, నేను వేఁడెదఁ బౌలస్త్యుఁ డైనదైత్య
పతి వధింపంగ నైనదుష్కృతి దొలంగ,నిష్కృతి వచింపుఁ డిపుడు మౌనివరులార!

రాముఁడు బ్రహ్మహత్యానిష్కృతికై శివప్రతిష్ఠ సేయుట.

మ. అనినన్ మౌనులు సంతసించి పరమాత్మా! నీకు దోషంబు గ
ల్గునె? లోకంబు ననుగ్రహించుటకు నాలోచించి తత్తైన శం
భుని నిచ్చోటఁ బ్రతిష్ఠ సేయు దురితంబుల్ వాయు లింగప్రతి
ష్ఠ నుతింపన్ బరమేష్ఠి నేరఁ డన నస్మాదృగ్జనుల్ నేర్తురే? 63

తే. కాశికాలింగదర్శనాగతఫలమున, కరయ శతకోటిగుణితమహాఫలంబు
గలుగుజనులకు నీపేర గంధమాద,నమున నేపారుశివదర్శనంబు సేయ. 64

క. దంబ డరఁగఁ బవనంబు జ,వంబడచు జవంబునన్ భవం బడఁప సదా
లంబ విలంబము సేయక, సాంబుఁ బ్రతిష్ఠింపు మని మహర్షులు పల్కన్. 65

వ. సంతోషతరంగితాంతరంగంబుతో హరిత్తురంగకులతరంగిణీరమణకురంగలాంఛనుం

డు లింగప్రతిష్ఠాపనంబున కథంగుడమాంగల్యముహూర్తంబు ప్రసంగించి మునిపుం
గవులవలన 'ముహూర్తద్వయమాత్రంబుగా' నెఱింగి కుఱంగటం జెలంగుసమీర
కుమారుం గరుంగొని. 66

క. కలధౌతధరాధరమునకుఁ, గలిగినదూరంబు నాల్గుగడియలలోఁ జే
రలయు నట పోయి తెమ్మా! వలయుందువే యెట్టిపనుల కనిలకుమారా. 67

మ. అనినన్ స్వామి! కూసా పటం చఱఁడు బాహాస్ఫాలియై గంధమా
దన మెట్టుటయు యూఁగఁగా నెగిరె గంధర్వాప్సరస్సిద్ధసా
ధ్యనిశాటోరగకిన్నరప్రముఖు లాహా యీవిజృంభణంబుతో
నను కైలాసమె తెచ్చునో యని ఉదౌన్నత్యంబు వర్ణింపఁగాన్. 68

తే. ఎగిరి కైలాసగిరిఁ జేరి తెగువ మీఱి, యల్లసామీరి శివలింగ మందు వెదకి
వెదకి కానక కానకవిధిఁ దనర్చు, నచటఁ గానక వెఱఁగంది యందు నిలిచి. 69

మ. చరణాంగుష్ఠముచేత నూఁదఁగొని పక్షద్వంద్వమున్ విచ్చి భా
స్కరు దృష్టించుచు నూర్ధ్వబాహుఁ డయి నిశ్వాసంబు బంధించి బం
ధురనిశ్వాసముతోఁ దపంబు సలుపన్ దోడ్తోన ప్రత్యక్షమై
హరుఁ డిష్టార్థము వేఁడు మన్న వినతుం డై పల్కె సద్భక్తితోన్. 70

కందద్వయగర్భితసరసిజవృత్తము.—

మీనా నిన్నున్ ధ్యానమహీనాదృతి గొని కనుఁగొన నెద నహహ మహా
మానసేశానుల్ భానుసమానుల్ మది నిడ నెఱుఁగక మునికులపుదఁగా.
సేనామం బే లోనిడి నే నంతటిమిఁ గొలువఁగ నెనరుకుఁ దనరన్
సానందోక్తుల్ మానక యా నంచని మనుపఁగఁ దగు సనపృతనమునా! 71

కందద్వయగర్భితభాస్కరవిలసితవృత్తము.—

తాపము గెడపఁగ నోపినచూపున్ దాపసమనసుల సొబగగురూపున్
పాపపుదనుజుల మాపినయేపున్ బంకజవదనకు హితవగుతూపున్
గోపురవిలసన మాఁగినమూపున్ ఘోరహాలహాలము మొనసినయేపున్
గోపతిగమనము చూపినకోపున్ గూడితవరు నిను గొలిచెద నభవా! 72

స్రగ్విణీభుజంగప్రయాతగర్భితవృత్తము.—

శ్రీకపర్దీ! మునిశ్రేయ! కామాపహా,రీ! కృపావార్ధి; నీరేజహృన్నేకరా
ధ్యా! కపాలస్ఫురద్ధస్త! గంధేభదా,రీ! కపోలోజ్జ్వలశ్రీ! జగజ్జీవనా! 73

తే. వేళ తప్పక రమ్మని విభుఁడు పల్కె, నిష్టమొనఁగూర్పవే యన్న నీకుఁ దలరి
యీశుఁడు కప్పుడు లింగద్వయంబు నొసంగి, తక్షణంబున జూడ నంతర్ధిఁ జెందె. 74

ఉత్సాహ.—

అంత నిందు నయనపంగుణాంగనుండు దేమొ యా
త్యంత తామసంబు వీడి నయ్యెడ వేళ సిద్ధుల
స్వాంత సీమ నీసినట్టి సైకతంపులింగ మీ
వింతలోఁ బ్రతిష్ఠ సేయు వేళ వేళ దాఁటఁగాఁ. 75

సీ. అనిన మందిరమున నచ్చట సీత సైకతంపు మంగళస్నాత యగుచు
జ్యేష్ఠమాసంబున సితపక్షమున దశమిని బుధవారమునను హస్త
తారను గరకరణాదులఁ బుష్పమౌని మానయోగంబున భాస్కరుండు
వృషభంబునను గన్య నిందుఁడుండ బుధుండును పుష్యపుష్పయోగమునను గంధ

తే. మాదనాచలమున నేల నుత్సవముననుఁ జేసె లింగప్రతిష్ఠ ప్రసిద్ధి గాఁగ
నఖిలలోకప్రతిష్ఠానఁ బట్టువేళ, నఘపుసంగప్రతిష్ఠ యర్థ్యాంబకాంబె. 76

సీ. ఆవాహన మొసఁగి యర్ఘ్యపాద్యము లిచ్చి భక్తితోఁ బూరుషసూక్తి నమక
చమకాదివేదమంత్రములతోఁ బంచామృతస్నాన మొనరించి సవనసంద
నాసితగంగాదినదీకలశజలంబుల నభిషేచనంబు చేసి
వసనవిభూషాదు లొసఁగి శైవసహస్రనామంబులను బూజనంబు సలిపి

తే. ధూపదీపంబు లైనఁ బొసఁగి పరమాన్న నైవేద్య మర్పించి యంత వీటి
కార్పణంబును బ్రదక్షిణమానగించి, సన్నుతిఁ గ్ంచ శ్రీరామచంద్రుఁ డపుడు. 77

నాగబంధము.—

చ. జయ జయ చంద్రశేఖర! హరా! సురవైరిపురాంతకా! పురం
జయవినుత త్రినేత్ర! మృగసంగతహస్త! పుణ్యాళిభంగదా!
భయహరనాగభూషణ! భవభంజన సర్వవిభు! యమోహా! య
వ్యయమనిదా! శివా! యసురవారణపుణ్యద! రామలింగసా! 78

కందగర్భితమణిగణనికరము.—

నగధరవినుత దాసినసిరస్మరుఁ, నెగగను కనుఁగొనఁ బెనకినపసయుఁ
మగువ సగము గలమయిపినిగరుఁ, నెగడిన లిను నుత కనిపెప నభవా! 79

అనులోమవిలోమకందము.—

ధీర హిమభామహీ రథీ, తారరనా మపహరాహంపమవారరతా
మారవరవీరపరమా, సారసదాయ పరాద యదాసరసా. 80

పంచచామరము.—

ధరాధరాధిరాజభూసుధాధరాధరాధరా!
నరాధరాతిదూరసారదాచ్ఛకీర్తిసుందరా!
పురందరావరాగదారణాపురందరా!
సురాసురస్థిరాసురార్చ్యశుద్ధమూర్తిభాసురా! 81

తే. అని నుతించినఁ బ్రత్యక్షమై శివుండు
మీరు నిల్పినలింగ మీ మీఁద సకల
పూజ్యమును దోషహారమును బుణ్యఫలద
దాయి యగు నిక్క మని యేఁగెఁ దత్క్షణంబ. 82

తే. శ్రీరఘుస్వామి గంగాభిషేకమునకుఁ
బానశుద్ధోదకములకై తత్సమీప
ధరణిఁ దనవింటికొపునఁ ద్రవ్వి నూయి
సేయ నది కోటితీర్థప్రసిద్ధిఁ గాంచె. 83

ఆ. వినినయంత సుకృతవిభవరీతు లమర్చుఁ
గనినయంతఁ బ్రకృతికడకుఁ జార్చు
శుభము లొసఁగ నేర్చు నభిమతం బొనఁగూర్చు
కోటిసరము కలుషకోటిహరము. 84

తరల.—

సురమునీంద్రులు సిద్ధసాధ్యులు శోభనక్రియ నానకీ
వరునిలింగము పూజసల్పిరి వానరుల్ పరమాదరా
గరసవారిధి నోలలాడిరి కంజగర్భదిగీశ్వరుల్
పరమభక్తి నుతించి రన్నను బల్కె శ్రోత వసిష్ఠుతోన్. 85

క. కాలము దప్పక రమ్మని, లాలించి మరుత్సుతుని నిలాపతి పనుపన్
గైలాసంబునకుం జని, యాలస్యము చేసెఁ దెలుపుఁ డతనికత యనన్. 86

చ. మునిపతి గౌతమాత్మజుని మోము గనుంగొని పల్కె సిగతిన్
దినకరవంశుఁ డీశ్వరుఁ బ్రతిష్ఠ యొనర్చినమీఁద వాయుసూ
నుఁడు నమందబుద్ధి శివదత్త మహత్తరలింగయుగ్మముం
గొని ఘనవేగి యై గిరులు ఘూర్ణిల వచ్చుచుఁ ద్రోవలోపలన్. 87

ఉ. ఉగ్రమయూఖవంశుఁడు ముహూర్తము దప్పక లింగమూర్తిఁ బ్ర
త్యగ్రవిధిని నిల్పెఁ గదా! జగదాదరణీయకీర్తి మ

జాగ్రదుదారబుద్ధిఁ గనఁజాలక యుంటిటిలోన నన్యలిం
గగ్రహణంబు సేయుమని విచారము వెల్ల నటించు ముంగలన్. 88

సీ. జడి వట్టి కురియుసిగ్గరులపూఁపులసోన తావిఁ జెందెడుమిళిందముల మ్రోఁత
జెకకుంజాపులుమించుశకునము మించ నటించుతెఱఁగంటిచెలులయందియల మ్రోఁత
జయ రాజశేఖర! జయ ధరాత్మభవేశ! యని వేల్పులు సన్నుతించు మ్రోఁత
తంత్రులు సారించి తపసి వీణియమీటఁ బరగుగీతిపరంపరల మ్రోఁత

తే. మద్దెలల మ్రోఁత ఋషిపాఠ్యమాన వేద
మంత్రముల మ్రోఁత లోకకుక్షి మట్టుమీఱి
తనకు శ్రీరామలింగసంస్థాపనోత్స
వంబు సూచింప సోకయింతపడంబు మాని. 89

చ. ధరణికి డిగ్గి రామునకుఁ దమ్మునికిన్ నతి చేసి జానకీ
తరుణికి మ్రొక్కి లక్ష్మణునుపుంగవు కానఁగ దత్త సమస్తవా
నరుల యశేషచిత్తస్థితి మనఃప్రమదాంబుధి ముంచి సైకత
స్థిరశివలింగపూజనము సేయుదురనూర్ధ్వాహుఁ గాంచి హనుమంతుఁ డెంతయున్. 90

క. కంపింపఁ జేనవితో నున, కెంపులుగాగినన్ను కన్నుఁగ్రేవల నిటం
జెంపలు దడియఁగ శోకప్రసంపద నప్పవనసుతుఁడు రామునిఁ బల్కెన్. 91

క. కనవలవదు ననుఁ బోలిన, తనుజాతుని నిప్పటికిని వల్లి! నిజం బో
జననాథ! పృథ్వీస్థలము, ననుఁబ్రుంచిన నేమి లేక తలఁగిన నేమీ? 92

ఉ. అంచితముంపఁజాలన్ ననుఁ బ్రియంబునఁ బిల్చి "సమీరపుత్ర! నీ
కెందు నసాధ్యముల్ గలుగ వివ్వుడె తప్పక వెండికొండ నెం
చం దగులింగముం గొని వెసం జనుదెమ్మని తెచ్చునంతలో
దండడ చేసి వాసి సికతామయలింగము నిల్పఁ జెల్లునే? 93

క. నే నెంత నాదుబల మనఁ, గా నెంత యనంతశక్తికలితుఁడ వగునీ
కేనా? యుద్యోగంబులు, పూని ఘటింపం దయామృతపూరితహృదయా! 94

క. పరితాపానలకీలల, భరియించి నశించునంతఁ బ్రాణంబులు వే
గిర మేఁ బెడఁబాసి మఱి నీ, చరణంబులు గనుట మిగులసౌఖ్యం బనుచున్. 95

భుజంగప్రయాతము.—
వగం బట్టుబాష్పాంబువర్షంబుతోడన్
జెగం బిట్టు చింతించుతీవ్రంబు గూడన్

సెగం బెట్టునిట్టూర్పుచే మోము వాడన్
దగం దొట్టునజ్జెట్టి దర్శించి క్రీడన్. 96

క. కరుణ జిగి చూపుమాపులు, చిఱునగవు ప్రసన్నముఖము చిన్నిపలుకులున్
మరులుకొనఁజేయఁ జోయఁగ, మరుమగ నను రామదేవుఁ డనిలజుతోడన్. 97

ఉ. ఇంక విచార మయ్యెడుగద! యేనును నీ యనుభూతియుక్తి సి
స్వాంతమునందు వర్తిలుట నన్నెఱుఁగు నే ననుచింత యెంతప
ర్యంతము జంతుసంతతిహృదంతమునందు వసించు నంతప
ర్యంతము జన్మమృత్యువుల కంతము లేదు సమీరనందనా! 98

ఉ. ఊరక శోకమందెద వయో! వినయోన్నత! సన్నుతుల్ తిర
స్కారము లాత్మరీతిఁ గన సర్వము దేహగతంబు లెవ్వియుం
జేరక చిత్స్వరూప గతిఁ జెల్వగుసేకు శరీరమం దహం
కారము దూర మైన నధికారము గల్గెడుఁ దత్త్వసిద్ధికిన్. 99

క. నిత్యానిత్యవివేకము, ప్రత్యేకము దేహ మనెడుభావము నంత
స్స్థిత్యచలత్వము గల్గిన, సత్యాశయుఁ డొందు ముక్తిసంపద ననఘా! 100

చ. జననము నొందుజంతువులు సంజననం బయి యున్నజంతువుల్
తనువులు వీడు జంతువు లుదారగుణాకర! లెక్క లేవు సం
జననము నొందునప్పుడయ చచ్చుట తప్పదు చచ్చినప్పుడే
జననము దప్ప దేటికి విచారము? నిత్యమె దేహ మేరికిన్? 101

చ. కలిగినయట్టె యున్నవి జగంబులు స్త్రీధనజాతసౌఖ్యముల్
తలఁగనియట్టె యున్నవి సతం బయి దేహము కాలసంగతిన్
నలఁగనియట్టె యున్నది జనంబు మనంబున కింత మాయ వె
గ్గల మని యొగ్గడింపఁ గలకారుణికుండు గురుండు గల్గమిన్. 102

చ. చనియెడువేళ భోజనము సల్పెడువేళ శయించువేళ లే
చినయెడఁ గామినీరతి వసించినవేళఁ గృతాంతుఁ డీజగ
జ్జనముల వెంబడిన్ విడువఁజాలక ద్రిమ్మరుచున్కి నిచ్చలోఁ
గనుఁగొనలేక లోకు లధికస్పృహ మాన రదేమొ! మేనిపై. 103

క. ఈదేహమునకు నీకును, లేదనుబంధ మన దేహలీలావిభవా
పాదిత మగునొకవస్తువు, నీది యగునె? యేల భ్రమ? మనీషివరేణ్యా! 104

తే. కర్మవశమున సుఖము దుఃఖము జనించు, నదియె బీజంబు వివిధదేహాంకురముల
కంగసంగతి హెచ్చుగుం బసుటఁ దొలుత, దేహి దేహవిభేదంబు దెలియవలయు.

క. పరవస్తువు నావస్తువు, నరి మిత్రుం డని యెడువికృతి యంతయు నంతః
కరణవశంబునఁగా యని, పరికించితివేని భేదభావము వాయున్. 106

క. ఏనను నాయది యనునభి,మానంబునఁగాదె జననమరణము లగుటల్!
మానసమున దేహాద్యభి,మానము లేకున్నఁ బోఁ బ్రమాదము గలదే? 107

క. తను వభిమానించినయది, మన మగుటన్ బుద్ధివలన మఱి దోఁచిన వె
ల్లను మిథ్యగా నెఱింగిన, ననఘా! దేహాభిమాన మంత నడంగున్. 108

క. ఒడ లన్య మస్థిరం బని, యెఱుమతి తెలిసికొని దీన సౌఖ్యము దుఃఖం
బెడ చేసి శత్రువుంబలె, విడువుమిఁకం దదభిమానవిభవము వత్సా! 109

తే. నిజము చెప్పెద విను నీకు నిఖిలజగము, ప్రకృతివశమునఁ గలిగినభాతిఁ దోఁచుఁ
గలిగినది కాదు జ్ఞానియై కాని చూని, కల్పితం బని యెఱుఁగుఁడు గానలేఁడు. 110

సీ. ప్రత్యక్ష మైనప్రపంచ మేలాగున సత్యంబు గాదని సంశయించి
కలిగినవిశ్వంబె కాదన్నఁ గనరానియాత్మ నిశ్చయ మెట్లు? లని తలంచి
కర్మాతిశయమునఁ గాదె? బ్రహ్మాదులు ఘనులౌట లని కర్మగతి నుతించి
పరమాత్మకును జీవభావంబునకు భేద మై యుండు నైక్య మెట్లని చలించి
తే. విపులవిపరీతసంశయావేశు లగుచు, నజ్ఞులై స్త్రీధనాసక్తి నన్య మెఱుఁగఁ
జాలక దయాసక్తి గురుభక్తి నిలుపలేక, మూఢులు సంసారమునఁ జిక్కి చెడుదు రనఘ!

క. అంతఃకరణవశంబున, జంతువులకుఁ జావుపుట్టు సంగత మైన
ట్లెంతయును దోఁచుఁ జూచిన, భ్రాంతియెకా కందు లేవు భవమరణంబుల్. 112

తే. పవననందన! సకలప్రపంచమునకు, నశ్వరత్వంబు సిద్ధంబు శాశ్వతంబు
బ్రహ్మ మిందున సందియపడఁగ నేల? మనన మొనరించి తెలియుమీ మానసమున. 113

ఆ. పంచభూతములకు బహియింద్రియములకు, విషయములకుఁ జిత్తవృత్తులకును
దెలియఁబడక తాను తెలివియై యున్నంటిఁ, దెలియుచున్న తెలివిఁ దెలిసికొనుము.

క. జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయము, లేతాదృశబుద్ధి విడక నేకాకృతి నై
చైతన్యంబునఁ గనఁబడు, చైతన్యమె చూడఁ గలుగు సౌఖ్యము లెల్లన్. 115

తే. తనువు కడఁ ద్రోసి మది నొంపుతలఁపుఁ బాసి
కన్నుఁగవచూపు చంద్రభాస్కరులమండ
లాగ్రముల నుంచి లింగత్రయప్రముక్త
సచ్చిదానందరూపంబు సరగఁ గనుము. 116

ఉ. తత్త్వము లైదు వాటిలఁగదాఁ దను వయ్యెఁ దదీయమోహసం
గత్వమునం గదా భవము గల్గె నటంచు వివేకి వై రజ

స్తత్వక మోగుణేతరవిశాలమతిం దిలకించి చూడు మా
తత్త్వమసీతివాక్యభరితస్ఫురితార్థము వాయునందనా! 117

క. శ్రీ తిని హృత్పయోజాకాశము, ఘటాకాశంబుఁ గలయ బొందించినచో
నాకజి గతలక్ష్యం బగు, చైతన్యాకాశ మొదవు సౌజన్యనిధీ! 118

క. పొడవుగఁ బెరుఁగుట లెల్లను, బడుగుటకొఱకె కూడు లెల్లఁ బాయుటకొఱకే
పుడమిం బొడముట లెల్లను, గడపటి లయమందుకొఱకెగా! కపిముఖ్యా! 119

తే. కాన నీలోన దేహాభిమాన ముడిగి, యద్వయజ్ఞాననిష్ఠ నహర్నిశంబు
నాత్మ చింతయె ఘటియింపు మందువలన, మొనయ నేరవు భవరోగములు కపీంద్ర!

క. మత్కృతము త్వత్కృతం బగుఁ, ద్వత్కృత మగు మత్కృతంబు నద్వైతమువలదో
సత్కృతి లింగస్థాపన, సత్కృతి సేవాచరించు సత్కృతిగాదే? 121

ఉ. లగ్నము చారు వోట జటిలప్రవరుల్ వివరింప భూసుతో
ద్విగ్నమృగాక్షి చేసి యొదవించిన సైకతలింగముఁ బ్రియా
మగ్నత నిల్పి పూజన లమర్చితి మిచ్చట నింతమాత్రకై
భగ్నతఁ జెంద నేల కపిపుంగవ! నాపలు కాదరింపుమా. 122

ఉ. ధీరవరేణ్య! నీ విపుడు దెచ్చినలింగము నేఁడె నిల్పి నీ
పేర జగంబులన్ వెలయఁ జెప్పుగ నెల్లజనంబు లింక నీ
పేరిటిలింగముల్ మొదటఁ బేర్కొని పూజ లొనర్చి యంత
నా పేరిటిలింగముం గని యభీష్టగతిన్ భజియింతు రెప్పుడున్. 123

ఉ. ఈవును బ్రహ్మరాక్షసుల నొందఱ నేని వధించి తాఁ [illegible]
గావున నీదు పేరఁ గుతుకంబున శంభుఁ బ్రతిష్ఠ చేసినన్
బోవు నఘంబు లెల్ల నయ [illegible] గాని మహేశుఁ డొసంగినట్టి నీ
దేవుని వామదేవుని ధృతిం దిలకించినవారె యుత్తముల్. 124

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. 125

మ. సికతాలింగము [illegible] లింగముఁ బ్రతిష్ఠింపం దలంతేని దు
శ్శకమా కార్య మదెట్టు లన్నఁ దిలకించన్ సప్తపాతాళభూ
మికలం బామకొనెన్ మహేశుఁ డీకఁ దేర్మిన్ దియ్యనే శౌర్యరా
శి కశక్యం బటు గాక [illegible] బ్రతిష్ఠింతున్ భవల్లింగమున్. 126

చ. అనవుడు నమ్మొగంబుఁ దెలియం గనుఁగొనువ్వాన గంధవాహనం
దనుఁడు రఘూద్వహాంఘ్రులకు దండము వెట్టియు దెంత కార్యమో

దినకరతేజ! దేవప్రతిష్ఠ గదా యని కొంకినాఁడఁ గా
కనిమిషశైలమైన ద్రుహిణాండము దాఁటఁగ మీఱ నేరనే? 127

సీ. అని విజృంభించెఁ బావని నా శతానందుఁ డావసిష్ఠునిఁ జూచి యచ్చెరుపడి
పరతత్త్వమార్గంబు పరికొల్ప విని యను ప్రతిష్ఠితశివోత్పాటనంబు
పరుల కసాధ్యమం చెఱిఁగియు స్వామిభృత్యన్యాయసరణి దా నధికుఁడయ్యుఁ
దన కసాధ్యం బైన దాశరథీశ్వరోత్పాటనోద్ధతి కేల పాలుపడియె?

ఆ. నెఱుఁగ కిట్టిచెడ్డ మొనసెనో యెఱిఁగియుఁ, జేయవలసి చేసెనో యథార్థ
వచనరచనఁ దెలుపవలయును నాన్నుడు లెస్స, యడిగె నని వసిష్ఠుఁ డతని కనియె.

సీ. శ్రీరామలింగంబు సీతామయంబుగాఁ జింతించులోకులభ్రాంతిఁ బాపఁ
బరఁగి సాంబద్రోహ మొదవించి ఘనుఁ డైన నెఱి దూలుననుమాట నిర్వహింప
నతలాదిలోకముల్ వ్యాపించె శివుఁ డన్న రాముమాక్యము నిదర్శనము సేయ
నణురేణు వైన రామోపసేవకుఁడు నిల్ప నొరుల కసాధ్యమౌ టెఱుకపఱుపఁ

ఆ. దలఁచి రామనాథదైవతోత్పాటనో, ద్ధతి వహించెఁ గాక ధర్మవేది
పరమపుణ్యుఁ డతఁడు ప్రత్యక్షపరమేశుఁ, డజ్ఞుఁడే చెలంగ నవల వినుము. 129

వ. ఇవ్విధంబున దశకంధరపరిపంథివచస్సంధిబుద్ధి ననుసరింపక గంధవాహనందనుండు పుండరీకంబునను శుండాదండంబు నిగిడించుమదవేదండప్రకాండంబు మొందున నాఖండలాదిదివిషన్మండలభండనసముద్దండదండధరాఖండప్రతాపప్రచండదైతేయమండలేశ్వరదుర్దాంత కాండమార్తాండ కరప్రకాండభీకరతరకరప్రకాండంబుసారించి నిటాలోపవిలోకనజాయమానభయవేపమానగౌరీమానవతీ హస్తాక్లిష్టదృఢాలింగనం బగు రామనాథలింగంబు ననాయాసంబునం బెకల్చి యగలన్న దిగులుపడక కలకల నగుచుఁ గిలకిలార్భటిఁ సముద్ఘటించి మోఁకరించి వాలం బెగవట్టి కరద్వయంబునం బట్టి బిట్టు పెనంబున నిట్టట్టుగా నూఁగియుఁ బట్టుకన్న గట్టియై కట్టుకొన్నయట్టి లింగంబు నెడ నుట్టిపడుకట్టల్క నహంకారంబున హుంకరించుచుఁ బటపట కటకటటంబు లదరఁ జటులతరలోచనంబులఁ జిటచిట నిప్పుకలు చెదర గిఱగిఱఁ బండ్లుగీటుచు బటపట బ్రహ్మాండభాండంబు వగుల నట్టహాసంబు చేసి యిట్టియీశ్వరాపరాధంబున నేమి పుట్టునో యని పుడమిపట్టి బిట్టుడల నింతయహంకృతి దగునే యని లక్ష్మణుండు నొప్పగు నిబలవంతున కింత యసాధ్యం బగుట వింత యని రమాకాంతుండు చలింప రామప్రయుక్తతృణంబు ద్రుహిణాస్త్రం బగు టెఱింగియుఁ దత్ప్రతిష్ఠితలింగంబు భంగంబు నొందింపఁ దలంచుట వివేకంబు గా దని విభీషణుం డూరక నాడాడ నంగద సుషేణ నల నీల పనస జాంబవదాదివనచరనాయ

కులు పనుకుఁ దోఁచిన తెఱంగునఁ బలుభంగులం బలుక దన్మారుతాభ్యక్షునికటాక్షం
బున జగత్ప్రాణసూనుని ప్రాణంబులకు హాని లేకుండెడు గాని మహాత్ము లాశీర్వ
దింప నభోభాగంబున వారులు గీఱి నగవిదారిప్రముఖబర్హిర్ముఖు గరుడ గంధర్వ
కిన్నర కింపురుష యక్ష రాక్షస సిద్ధ సాధ్యాదివియచ్చరులు నుచ్చకంఠులతో నిచ్చ
నచ్చెరువడి చూడ సప్తమారుతంబులు నిజానుకూలంబుగా వాలంబునను బలంబు
గూర్ప సాటి యేర్పఱుపరానియున్నిద్రరౌద్రంబునఁ బ్రళయకాలరుద్రుని కరాల
రుద్రుం డై దిక్కూలముద్రుజసముల్లోలకల్లోలంబు లై సప్తసాగరంబులు గలంగ
నభంగభయభంగురంబు లై సప్తద్వీపజనంబు లవిలంగ సప్తాశ్వప్రముఖగ్రహ
నివహంబులు త్రోవలు దొలంగ సప్తకులపర్వతంబులతోఁ గరాచల మిళ్ళూత
లూఁగ మహాభూతంబు లాక్రోశింప దిక్కరులు ఘీంకరింప భూమిభరంబు భరింప
లేక వ్యాకులపడు కాకోదరలోకనాయకుని బట్టి నట్టిట్టుగుబ్బరకమఠపరివృఢు నాను
టకై ముట్టి బిగఁబట్టి యాదిమకిటిపట్టుభద్రుండు గట్టిగాఁ బిట్టుపెట్టి నెట్టియుత్పా
తంబు పుట్టె నని పట్టుపుట్టింపుఁబట్టంపు వేల్పుపట్టిఁ బెట్టెపఫుఁ జింత దొట్టిఁకొనఁ
బాశాంకుశ త్రిశూల డమరు ఢక్కా టంక ఖట్వాంగాదిసాధనంబులు గైకొని
తత్తటిం చుకుమారప్రముఖప్రమథులు వారణాననవినాయకాగ్రగులు సైరించి కాచి
యుండ నానతాంగంబున సమంబులుగాఁ గరచరణంబుల [illegible]లం బాగం బెట్టి సింధు
బంధనసమయసముత్పాదితసంధరధరాధరబంధుర రేఖాంధురంధరవసుంధరాధరజాలం
బగు వాలంబున లింగసూత్రాల మామూలంబుగాఁ జుట్టి పట్టి చలపట్టి కరువలిపట్టి
యప్పట్టించుకయుం దప్పించి యుప్పరంబునం బెట్టెదనని చుట్టుపాఱుగనుపట్టి మిట్టి
పడుగట్టుఁ జేసి చుట్టు మట్టుపెట్టుగట్టి తనంతన బిట్టాగసి [illegible]రంగంబు వీఁక తనతోఁక
వెంట నంటి రాక నిరాకరించుటం జేసి యాకసంబున సేకరింపలేక సకలలోకపాలు
హాహాకారంబులతో నవరంధ్రంబుల బుడబుడ నెత్తురులు వడియ వడి యడఁగి
యక్కడికి రెండు గడియలయెడ నొడలెఱుఁగక పరవశుండై పుడమిం బడియె
నప్పుడు. 130

క. పవమానతనూజన్ముని, నవరంధ్రములందుఁ దొరఁగునవరక్తము చే
నవలోకసురవధూదృక్కువలయవలయ మన రక్తకుండము వెలసెన్. 131

సీ. గమనవేగంబున ఘనజటాబంధంబు గళితమై యంసభాగమున గునియఁ
గేలఁ గుచ్ఛెలకొంగు గీలించి దగ మించ నసురుసురై సీత యరుగుదేర
భుజముల వెడజాఱుభుజపత్రపల్లకిలాంచలము చేఁ బూని లక్ష్మణుండు నడువఁ
గైదండ యొసఁగుటకై దండసాఁచినశయ్యముతోడ నా విభీషణుండు రాఁగ

తే. నేరిపైఁ జింత లేక హాహారవంబు, తోడఁ గన్నీటిమున్నీటఁ ద్రోవ దడియఁ
దడయ కప్పుడు దశరథాత్మజుఁడు వచ్చెఁ, బవనతనయుండు మూర్ఛిల్లి పడినయెడకు.

ఉ. అప్పుడు ధూళిధూసరితుఁడై కనుదమ్ములు మోడ్చి మక్షికల్
గప్పఁగొనంగ నెత్తురులు గ్రక్కెడునక్కపిముఖ్యుఁ జేరి మా
యప్ప! యిదేమిరా? యని ధరాత్మజ కన్నుల బాష్పపూరముల్
చిప్పిలఁ గేలుదమ్మిఁ దుడిచెన్ దనుసక్తధరాపరాగమున్. 133

తే. అచట వసియించి తొడమీఁద ననిలసుతుని, శిరము గీలించి నెత్తుటిచేతఁ దడిసి
పుల్లసిలుమోము గనుఁగొని తల్లడించి, ప్రేమ సీతాధిపతి విలపింపఁదొడఁగె. 134

ఉ. దాయలశూల ముద్గర గదా పరశు క్షురికాదిహేతులం
గాయము గీయముం గననికాయ మపాయముఁ జెంది కందెనే
మోయి? మదీయసూక్తి వినవోయి! యి దేటికి మాటలాడ వా
హా! యసహాయశూరవిజయైకవిహార! సమీరనందనా! 135

క. మాతయుఁ దాతయు మీరని చేతులు మొగిడించి సేవ సేయుదువుగదా!
నాతండ్రి! మున్ను నాకును, సీతకు నివు డేలని భక్తి సేయవు చెపుమా! 136

ఆ. కన్న తల్లిఁ దండ్రి నున్నసోదరులను, జిన్ననాఁటనుండి చెలిమినిండి
మన్నవారి నెల్ల మఱచియుంటిఁగదోయి, గాడ్పుపట్టి నీవు కలుగఁబట్టి. 137

ఉ. క్షోణికుమారి కామణి నశోకవనిం గని సంతసించి త
త్ప్రాణము నిర్వహించి వనపాలకులన్ విదళించి రావణా
రీణచమూవరేణ్యుల హరించి చరించుట లెంచ కక్కటా!
స్థాణువుచంద మొంది వివశత్వముఁ జెందుదురయ్య? పావని! 138

ఉ. ఘోటకగర్భబాణము నిశాటకుమారుఁడు నాటనేయఁ బో
రాటము వాయఁ బట్టువడి యట్టిటు మిట్టిపడంగ రావణున్
నోటికి వచ్చినట్టని యనూనభుజాగతి నీటుమీటికిన్
బాటిలె నేటికిన్ వివశభావము దైవమ! యేమి సేయుదున్? 139

క. నేమంబున నీవున్నను మామూర్ఛ లడంచి ప్రాణి మరలింతు వయో
నే మెందఱు మున్నను నిను, నేమంబున మూర్ఛ దెలుపనేరమ తండ్రీ! 140

తే. అకట! కనుసన్న చేసినయంతమాత్ర, నాత్రమున నేగి సంజీవనౌషధంబుఁ
దెచ్చి యిచ్చిననినువంటిధీరమణికి, జీవ మెడఁబాయనాయె సంజీవరాయ! 141

ఆ. జగతి యేల నేల సౌమిత్రి యేల సీ,తాలతాంగి యేల తక్కియున్న
వార లేల నిన్నువంటిగుణాఢ్యుండు, లేకయున్న నాకు నోకుమార! 142

క. అని పలురీతుల మారుత,తనుజుని వదనాంబుజంబు దర్శించుచు రా
మన్నృపాలకచూడామణి, కనుఁగవ పెన్నీట నతని కాయము దడిపెన్. 143

ఆ. అంత మూర్ఛదేఱి యక్షరక్షోవైరి, చింత జాఱి రాజసింహుఁ జేరి
కొంత తన్ను దూఱికొని బత్తిఁ దగఁ దారి, వింతసూక్తి మీఱి వినుతిఁ జేసె. 144

నిరోష్ఠ్యదండకము.—

శ్రీరాజితాకార! సాకారసాకేతరాచారసాకేత రాజన్యసన్న్యస్తనానాక్రియా! ధన్య సంకీర్తనాసక్తనక్తంచరాదైన్యజన్యాచలాగణ్య! ధైర్యాశ్రయావాస! నిశ్శ్రేయ సాధార! సాధారణాన్యత్రయీకేళికాశాలినాళీకరాట్సంతతిక్షీరసీరాకరాధీశ రాకానిశాకాంతశాస్త్రైకరాద్ధాంతగాధేయ యాగాంతరాయక్రియా కారణాదిత్య రాజారినిర్దారణా! చారణశ్రీహృతాంచజ్జటాధారినారీశిలాకార! శ్రీకంఠకాండాసనాహీంద్రనాగాంతకా శాంతకాంతాంతరంగాధరాకన్యకారిణ కల్యాణకల్యాసకల్యాణ! కల్యాణధాత్రీధరస్థైర్య! రక్షశ్ఛటాహస్తిహర్యక్ష! క్షత్రక్షయాక్షయ్య శక్తిస్థిరజ్యాజరేశానసంఘర్షణాశాలితా క్రాంత సత్కీర్తిసంఛన్నదిగ్దేశకర్ణాంత దృగ్దీర్ఘతానందితానందనాత్యచ్ఛనీరేజతేజఃకళానిర్జితానంగరత్నాంగదా! రంగదాకాశగంగాతరంగచ్ఛటాసంగజంఘాలనిర్హ్రాదఖేదా! నతాస్త్యైకదృశ్యద్దశస్యంద నాజ్ఞాదృతారణ్య! తారాకళత్రాననశ్రీచకాసత్కళత్రాశ్రితాశ్లేషణానంద! నానా జటీశాగ్రణీజాగ్రదర్చాలసచ్చిత్త! సత్యాశయాయత్తపారంగ! దైతేయశిక్షాకళా దక్ష! సత్త్వాంత! సాక్షాచ్చిదాకాశసంకాశహేతీ! కిరాతీకృతానేకసత్కార! సత్కారరక్షైరాదృతాదిత్యసంజాత! శాతాస్త్రసంధాత! లేఖాధిరాణ్ణందనాకంధి సంత్రాససన్నాహధిన్నాదితేయారి! యేరీతి నీరీతి నీరేజజాతాదిధీరాగ్రణీజాలికిం జింతసేయంగఁ జిచ్ఛక్తి రంజిల్లెడిన్ జెల్లరే హల్లకాస్త్రారిదారిన్ గ్రసింపన్ హృషీకేశతాసక్తి రక్షింపఁగం జాసనాఖ్యం జగజ్జాతసృష్టిన్ ఘటింపన్ నటింపన్ ద్రిలోకాధినాథాకృతిన్ జెంది నీశక్తి నిత్యస్థితిం గాంచఁగారాని హేలాగతిన్ రాజలీలన్ రజఃకేళి లాలింపఁగా నెంతయాసక్తి యయ్యారె యయ్యాసతీసంగతిన్ రాగలీలాదృతిన్ గన్నచందాన నందంద క్రీడింపడెందానని క్రీడ ధ్యానించి యజ్ఞాశిరాజన్యతాజ్ఞాతృచాంచల్యసంగాంతరంగస్థితిన్ జిక్కితరిక్కించిహీనక్రియం గాంచి కించిజ్జ్ఞధీలీల నీహేల శ్రీలాకుటీసక్తిగానిర్జరాధ్యక్షరక్షావనారక్తిగా నెంచి యిష్టార్థ సిద్ధిం గనం జాలె నజ్ఞానరించోళినీహేళికంజాతజాతాండకాండక్రియాశాలిగాఁ గాంచి నీచిత్కళాకారరేఖాగతిన్ జ్ఞానదృష్టి న్నిరీక్షించి చిత్తేంద్రియాదిక్రియా

సాక్షిచైతన్యరేఖన్ నిరాఘాటతన్ జేసి రాజిల్లె శ్రీజానకీకాంత నీచెంతనత్యంత
కాంతాకృతిన్ నిల్పి కల్గింపఁగాఁ గంటి నేతాదృగంగాఖ్యలీశాతపన్యస్థితిన్ గన్న
నీచేతనే ఖ్యాతి రాఁదల్లెడిన్ ఖండరాత్రించరచ్ఛేదనక్రీడఁ గ్రీడింపఁ దంత్రీ!
జగత్కారణక్రీడ లిచ్ఛాగతిం జెంది యాప్యంతహీనాకృతిన్ గన్నదెజే గలాఁడే
యిలాకన్యకాచిత్తకాసారసంచార! చంచద్దయాదృష్టి వృష్టించి నాజాంతిచేష్టాని
కృష్టేహ వృష్టింప కిష్టాదృతిం జేర్చి రక్షింపఁగా నీకె కా కేరికిం జేరకే? హరి
కల్యాణసంధాయకా! దైత్యహృత్త్రాయకా! జానకీనాయకా! 145

మ. అని వినుతించి రామవసుధాధిపుచెంత వసించి మూర్ఛిలం
గను గనుదోయిబాష్పములె కౌతుకబాష్పము లైనమాతకున్
జనకకుమారికామణికిఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి కరద్వయంబు చ
క్క నుదుటఁ జేర్చి యిట్లనియె గౌరవచారువచోవిజృంభణన్. 146

మత్తేభకంపగర్భితసీసము.—

విగతకామాత్ములు విశ్వమాతవుగదా కల్యాణియం చెన్నఁగాఁ దనర్చి
విహితతత్త్వస్థితి విద్యలై త్రిగుణతాహేలాకృతిం జెంది యీక్రమమున
సతతసౌశీల్యవిశాలతల్ వెలయఁగా దర్శించి ధన్యుల్ సదా ముదమున
నిశితబుద్ధ్యున్నతి నిన్నె కొల్తురుగదా సీతా జగత్కారిణీ! తిరముగ

ఆ. ననుచు వివిధగతుల ననిలతనయుఁడు పొగడిన వినుచు దగుకరుణ ననెను
జనకనృపతితిలకతనయ ఘనతరల, సదమృతరససుఖదవివితగతిని. 147

మ. సకలసజ్ఞానకళాకలాపుఁ డినవంశస్వామి లోకావనో
త్సుకుఁడై శాశ్వతభక్తియుక్తి నిపు నీచోటన్ బ్రతిష్ఠించినన్
సికతామాత్రు నిగాఁ దలంపఁదగునే నేఁడాదిగా నిట్టిగా
యకముల్ సేయకుమన్న! స్వామిహితకార్యాసన్నతం బుత్రకా! 148

తే. తప్పు చేసితిఁ బలి కని తల్లడిలకు, నీమనశ్శుద్ధి యెఱుఁగు శ్రీరామవిభుఁడు
పాపఁ డాటల కెనసినపనులు చూడఁ, దండ్రి కానందములు గాక తప్పు లగునె?

క. స్వామి నిజమర్మ మంతయు, నీమీఁదియనుగ్రహమున నీ కెఱిఁగించెన్
బ్రేమమున దాఁచ కిప్పుడె, నామర్మము దెలిపెదను సనాతనఫణితిన్. 150

క. రామస్వామిపరాత్పరుఁ, డేమూలప్రకృతిఁ గార్యహేతుత్వములన్
మే మిరువుర మై చెలఁగుదు, మామీఁదటియొకరహస్య మధిపుఁడె యెఱుఁగున్.

శా. తత్త్వాన్నిర్విశేష మేఁ గని మహత్తత్త్వాదితత్త్వైకసం
పత్సామగ్రి వహించి తద్విషయరూపవ్యాపకం బైనయే

తత్సర్వంబు సృజింతుఁ బెంతు నడఁతున్ ద్రైగుణ్యవిస్ఫూర్తిచే
వత్సా! మన్మహిమంబె సుమ్ము మతిదృగ్వ్యాపారదృశ్యాకృతుల్. 152

మ. త్రిపుటీశూన్యన కీజగజ్జననశక్తిస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁగాఁ
గపిలోకేశ్వర! సత్వసంకలితసంకల్పాకృతిన్ మించి భే
దపుభావంబు వహించి యుండియు నభేదవ్యాప్తి వర్తింతు నీ
యపురూపంపురహస్య మీ వెఱిఁగి నిత్యానందముం బొందుమా. 153

తే. తావకీనాంగకీలాలధార జాఱి, వఱలుకుండంబు నీపేర వన్నె మీఱ
ఘోరదురితాపహారప్రకార మగుచు, నిదిమొదలుగాఁ బ్రసిద్ధి వహింపఁగలదు. 154

సీ. పొడగన్న వడ రెన్నఁ డిడకున్నఁ గడచన్నయెడ మన్ననల నిల్పు నీతటాక
మరుపెంచు బిరుదెంచునరుముంచు తెరనొంచి పెరిగించు గురుఁ జేర్చు నీతటాక
మనువారఁ దనుఁ జేర నెన రూరఁ దనివార నినపారరుచి సేయు నీతటాక
మును మానమున మాన కనుతానమున పాన నెనలేని సిరులీను నీతటాక

తే. మిది జగజ్జనజీవనం బిది సుఖైక, జీవనం బిది లోకైకపావనంబు
ఇది తపోధనపరితోష మిది విశేష, మీసరంబు సరంబులమీసరంబు. 155

తే. జనులయెమ్ములు నీసరోజలములందు, నెంతకాలంబు వసియించు నంతకాల
మంతకాలయ మొందక చింతమాలి, దివ్యగతి నుందు రమరసదృక్షు లగుచు. 156

తే. హేళిలీల తమఃపాళి హాళి మాలి, వ్రాలులీల సదాలోకలోలలోక
జాలభవహాలహాలహారి! శూలపాణి, త్వచ్ఛిరోమణి మునుఁగ దుర్దశ లడంగు. 157

సీ. భవజటాజూటసంభవ యైనగౌతమీనదిలోనఁ దాన మొనర్చుసుకృతి
కశ్వమేధసహస్రశాశ్వతఫల మబ్బు నబ్బుర మబ్బింప నంతకంటె
శతగుణాధికపుణ్యసంపద నింపుగంగాపతంగకుమారికాతరంగ
సంగతి గలసరస్వతిలో మునింగిన నానదీస్నానోపమానఫలము

తే. చేరుఁదావకకుండాభిషేకమహిమ, నహిమమహేశ్వరునంతవాఁ డైన దీని
నెఱిఁగియిదమిత్థ మని నుతియింపఁగలఁడె, నిజము చెప్పెద విను మింత నిష్కళంక!

క. హనుమత్కుండంబున నే, జనుఁ డేని తిలోదకము లొసఁగు ముదమున నా
తనిపితరులు ఘృతకుల్యం, దనరుదు రని సపతియై జనకసుత పలుకన్. 159

క. సీతారాములపలుకుల, చేతఁ గలఁకదేఱి యచట శివలింగము సం
ప్రీతి మెయి నిలిపె మారుతి, భూతలజను లెల్ల మొదటఁ బూజ లొసంగన్. 160

వ. ఇత్తెఱంగున లోకోత్తరుం డైనమరుత్తనయుండు సీతామత్తకాశినిచిత్తేశచిత్తహార
లింగంబునకు నుత్తరంబున నిజయత్తలింగంబు నభంగనిష్ఠం బ్రతిష్ఠించెనట

న్నతనిలాంగూలవేష్టనంబైన రామలింగంబు పవిత్రయకలితాంగం బై యిప్పటికి జగజ్జనదర్శనంబులకు నిదర్శనం బయ్యె నని రామలింగప్రతిష్ఠాపనకథనంబు దురధిగమజనురంబుధిసర్గ్ఘనం బని వసిష్ఠమునిపురుహూతుండు గౌతమసూతి కిట్లనియె.

ఉ. వాయుజుఁ డప్పు భరాత్మజకు స్వామికిఁ గల్గిన ప్రేమ తత్కృపా
శ్రీ యిరవొందుటల్ దెలియఁజెప్పినయాకథ విన్న మేటి సీ
తాయురుపేతుఁడై బహుధనాన్వితుఁడై చెలువొంది యంతటన్
శ్రేయముఁ జెందు నా విని వసిష్ఠతపస్వికి శ్రోత యి ట్లనున్. 162

ఉ. హృత్పరితాప మార్చి కృప సీగతి మారుతిఁ బ్రోచి రామభూ
భృత్పరమేశుఁ డెందు వసియించె? విశేషము లెవ్వి? శ్రీహనూ
మత్పరసత్కథామృతము మాటికిఁ గ్రోలెదఁ జెల్పవే యనన్
దత్పరతం దథావిధకథావిదుఁ డమ్మునివర్యుఁ డి ట్లనున్. 163

ఉ. రాజకులైకభూషణుఁడు రాముఁడు పుష్పక మెక్కి జానకీ
రాజముఖీసమేతుఁ డయి రమ్యమతిన్ నిజరాజధానికిన్
దేజ మెలర్పఁ బోవుచును దివ్యులపువ్వులసోనతో భర
ద్వాజులయాశ్రమం బెనసి వాయుకుమారునిఁ జూచి యి ట్లనున్. 164

చ. పరహృదయజ్ఞతాగరిమఁ బ్రాభవచోరచనాచమత్క్రియన్
సరసుఁడవౌట మాభరతుసన్నిధి కేఁగి మదాగమంబు మ
చ్చరితముఁ జెల్పి రమ్మనుచు స్వామి ప్రియంబునఁ బంపె మారుతిం
దిరువడికంటె నాప్తుఁ డవనీపతి కెవ్వఁడు భక్తిశక్తులన్. 165

ఉ. పంచిన మంచి పం చరిగి పావని మానవరీతి నాతనిం
గాంచి తదంచితార్చనలు గైకొని రామకథామృతంబు వ
ర్షించె హరించె శోకశిఖిజీవన మిచ్చె తటంచు నెంచి హ
ర్షించె ఘనప్రభావులకుఁ జిత్రమె యుల్లము చల్లసేయుటల్. 166

తే. హనుమ రాక వహిల్లనయాక్షణంబ
దరహసనచంద్రికలు గాయఁ దమము వాయఁ
దఱుచుగా హర్షబాష్పామృతంబు గురియఁ
బటుకళానిధి చెలువొందె భరతుఁ డపుడు. 167

మ. ఘనసేనావళి మేనఁ బూనికొని శాకద్వీపమర్ధక్షణం
బునఁ బ్రాపించినసత్వరంబు దనరం బోనిచ్చి రామాభిషే

కనిమిత్తం బయి యుత్తరాంబునిధి రంగన్నీరపూరంబుకాం
చనకుంభంబునఁ దెచ్చు టేమిటికి నాశ్చర్యంబుగా నెన్నఁగన్. 168

ఉ. మారుతిఁ జూచి స్వామి బహుమానము మిక్కిలి చేసి యున్నచో
నా రఘురామునానతి మహామణిహారము పూని దీనమం
దార! కుమార! రమ్మనుచుఁ దాఁకె యురంబున వైచి చూచె న
య్యారె! ధరాకుమారి కనిలాత్మజుపైఁగలహార్ది యెట్టిదో! 169

ఉత్సాహ.—
ధారణీకుమారికాప్రదత్తరత్నహార ము
దారి వక్షమందుఁ బూని యభ్రశుభ్రవాలికణో
దారతారకానువృతస్ఫురత్సురాచలా
కారుఁ డై చెలంగె నన్న గౌతమాత్మజుం డనున్. 170

ఉ. అప్పుడు రామచంద్రుఁడు శతాననరాక్షసశిక్షఁ బూనుటల్
చెప్పర మైనమారుతికడిందిబలంబునఁ బూనె నంటిరే
యప్పని యెట్లు పూనెఁ బవనాత్మజుఁ డంత సవిస్తరంబుగాఁ
జెప్పఁగదే యనన్ ముని వచించు సమంచితవాక్చమత్క్రియన్. 171

ఉ. ఆహవభూమి రామవినుతాత్మశరోదితశోణితోద్భవో
త్సాహబృహచ్ఛతాననశతంబు హతంబుగ నేల మట్టుచున్
వాహన మై ద్విషజ్జయ మవారణ నిచ్చిన మెచ్చి మచ్చికన్
శ్రీహనుమంతుఁ గన్గొనెడుసీత జగత్త్రయమాతఁ గొల్చెదన్. 172

చ. క్షితిసుత మున్ను రాఘవునిచే హనుమత్కృపి యేకపాదరు
ద్రతయుఁ దదంశ మూని యవతారముఁ జెందుట లాలకించె నం
చతని రఘూద్వహుండు గొనియాడిన చెల్లను దేటగాఁ వచిం
చితిఁ గద యంతమీఁదటివిశేష మశేషము విన్ము తెల్పెదన్. 173

శా. కాకుత్స్థాగ్రణి యట్టు లాత్మకథ వక్కాణింప భూపుత్రి య
త్యాకాంక్షన్ వినఁగాఁ బ్రపత్తిమెయి సాష్టాంగంబు సేవించినన్
మీ కారుణ్యమునం జెలంగుభటునిన్ మీ రింత వర్ణింతురే?
యో కారుణ్యచరిత్ర! శత్రుహృతి కుద్యోగింపరే నావుడున్. 174

సీ. పురరక్ష కనురూపబుద్ధిసంపన్ను మహామాత్యు నియమింప నవధరించి
యుఱవైన ప్రజ నేలుపఱచి తోతెండని సేనాధిపతులకు సెల వొసంగి

కౌసల్యమొదలుగాఁ గలతల్లులకు మ్రొక్కి వారిచ్చుదీవనల్ వరుస నంది
తమయత్తలకు మ్రొక్కి తాను రాఁ బయన మాక్షితిసుతరాక కంగీకరించి
తే. మణిమకుటమూని హైమవర్మంబు దొడిగి
హారకేయూరకరకంకణాదిబిరుద
భూషణాలంకృతాంగుఁడై భూమివిభుఁడు
వేగమున యుద్ధసన్నద్ధవేషుఁ డయ్యె. 175
సీ. తనవామహస్తంబు దక్షిణమృదుపాణి వహియించి సీత పార్శ్వమున నడవ
నాబద్ధతూణీరుఁడై వెన్క సౌమిత్రి శరచాపములఁ బూని యరుగుదేరఁ
దొడి ప్రాసి కట్టి యప్పుడు వచ్చుప్రజఁ జూపె భరతశత్రుఘ్నులెచ్చరికసేయ
నుభయభాగంబుల నొడ్డోలగంబుగా సబలు లర్కజవిభీషణులు గొలువ
తే. గజరథతురంగమపదాతికలితమనుజ, దనుజవనచరసైనికోత్కరముతోడ
హనుమ వలపలిమూఁపుపై హస్తమూని, యినకులస్వామి నగరోపవనముఁ జేరి. 176
తే. భరతభానుజపౌలస్త్యపతులఁ జూచి, మనబలము లెల్ల వచ్చెనే యనిన స్వామి
యన్నియును [illegible] నని వారు విన్నవింప, హనుమకడఁ జూడ నతఁడు సాష్టాంగ మెరఁగె.
క. చుక్కలు మొలఁకాసలుగా, దిక్కుల కవకాశమిడని దివ్యాంగముతో
నెక్కుడుఁ జూచినఁ దానై, యక్కపిశేఖరుఁ డజాండ మంతయు నిండెన్. 178
సీ. ఒక్కంగకుఁ జాల వుల్లోలకల్లోలసంప్లుతాంబరసప్తసాగరంబు
లొక్కచక్కికిఁ జాల వుగ్రభానుహిమాంశుమండలోద్యద్గ్రహమండలంబు
లొక్కచుట్టన కోర్వ దుర్వరాఖర్వధూర్వహవరాహివరాహరాజముఖ్యు
లొక్కయుద్ధలి కాన దూర్ధ్వలోకానీకగర్భితబ్రహ్మాండకర్పరంబు
తే. శక్రవిద్వేషివిభవంబు నాక్రమింప, విక్రమించు త్రివిక్రమోపక్రమమున
నధికుఁ డమ్మేటి కమలగర్భాండపేటి, నిండి నిజమూర్తి విస్ఫూర్తి నిలిచె నపుడు.
సీ. మయి గదల్పఁడు గాక పయిమూర్ణ్ణపై రాలుఁ క్షణములో నూర్ధ్వలోకంబులెల్లఁ
జక్క నిక్కఁడుగాక ప్రక్కలై పడిపోవు గడి దక్కి యట మీఁదికర్పరంబు
పదము మెట్టఁడుగాక భగ్గున నణఁగంటుఁ బైమోపుతోఁ గచ్ఛపప్రభుండు
బిగువు మాపఁడుగాక పెటిలి బీఁటలువాఱుఁ జక్రవాళముతో దిశావలయము
తే. అఖిలమస్నహరాక్షసాధ్యక్షశిక్ష, కెనయుతను వావహించుట యింతె కాక
యట్టివిగ్రహమున నాగ్రహమును బూని, నిగ్రహించిన లోకముల్ నీఱు గావె?
తే. మారుతి సమస్తలోకోపకారి గనుక, నొక్కదిక్కున ఘనమూర్తి నొందియున్న
నవని యెక్కడఁ గ్రుంగునో యతిభరమున, ననుచుఁ గరుభంతముల నెల్లనావరించె.

మ. తనవిర్ఘాతకఠోరవాలము బృహత్కాయంబు రక్తాననం
బును బద్ధాంజలియుక్ రఘూద్వహపదాంభోజాతవిన్యస్తస
ద్వినయాలోకము దుర్నిరీక్ష్యతనుకాంతిస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁగా
హనుమద్వానరవీరుఁ జక్కఁ గనలే రవ్వేళ బ్రహ్మాదులున్. 182

సీ. ఆపదుద్ధారకం బనుమనూత్తముచే సద్భక్తుఁడై విభీషణుఁడు పొగడె
మంత్రిగాఁదలఁచుమద్మనుఁడనక్ క్షమియింపుమని హస్తములు మోడ్చెనర్కసుతుఁడు
మాత్రివిక్రమమూర్తి మారుతమూర్తియే కా నని ఋక్షేశుఁ డభినుతించె
నింతవాఁడై గర్వ మింతయుఁ గనఁ డంచుఁ గాకుత్స్థునృపతి శిరఃకంప మూనె
తే. ధరణిసుత కన్నుఁగవ మోడ్చె భరతుఁ డెంచె
నలర సౌమిత్రి శత్రుఘ్నుఁ డరుదు నెందెఁ
గొదవవారల నేమి చెప్పుదు కపీంద్రుఁ
జక్కఁ గను విచ్చి చూడ నశక్తులైరి. 183

సీ. ఆవేళ హనుమంతుఁ డాకాశ మంటినతనదీర్ఘదేహంబు ధరకు వంచి
పతి కెక్క నజ్జుగా నతి సేయునటు లున్నఁ దన్మహాకంధరాంతరమునందు
ధరణిజ నెక్కించి తాను మున్నెక్కి మెట్టి రాఁ దలఁకుతోఁ బుట్టువులను
నరసైనికుల వనేచరసైనికుల నిశాచరసైనికులఁ జూచి శంక యేల?
తే. హనుమ నారోహణము సేయుఁ డనిన వారు, నేల యీనినచందాననిండియున్న
తమతమబలంబుతోఁగూడి తరుచరేంద్రు, వీఁపుపై నెక్కి వినుతి గావించి రపుడు.

సీ. ఎవ్వానిబలుసేన లెత్తిరాఁగలవన్నఁ బల్లటిల్లుదు రిలాభారవహులు
లెక్కసేయఁగరాని దిక్కున నేరాజుమూఁకపేరుగణించు లోకవితతి
యేరాజువాహిను లెదురొడ్డి లవణాబ్ధి బెట్టిదం బడఁగించి కట్టఁగట్టె
నేరాజుబలకోటి నీక్షించి జేజేలు చుక్కలెన్నికయైన సులభమంద్రు
తే. సాగరము వెల్లివిరిసినచంద మొందు, నేమహారాజువళ మట్టిరాముసేన
యఖిలమును గూడి వీఁపుపై నధివసించె, ననిన సామీరిమహిమయేమనఁగవచ్చు?

క. హనుమచ్ఛరమాంగాగ్రం, బున సీతాయుక్తి రామభూవరుఁడలరెన్
గనకధరాధరశిఖరం, బున నిలిచిన మెఱుఁగుతోడి మొగులు తెఱఁగునన్. 186

ఉ. సందడి నెంది వందురక సందుల గొందులఁ జిక్కి తొక్కుడుల్
నెంపక వెక్కసం బడరి చిందఱవందఱ గాక మూఁక లా
నందము నొందుచున్న రఘునాథునియాజ్ఞ శిరంబునన్ మరు
న్నందనుఁ డావహించి గగనంబున కుద్ధతి నుద్గమించినన్. 187

తే. వనచరేంద్రునీలాంగుళీలవల్లియనఁగ, కాఁడతుదఁ గూడి లోనఁ జుక్కలబెడంగు
దొరసి మెఱసినయూర్ధ్వకర్పరము వొలిచెఁ, బుడమిఱేనికి ముత్యాలగొడుగులీల.

శా. ద్యావాభూమిపరిపూర్ణభృత్యచరమాంగాగ్రస్థలాధ్యాసియై
భూవర్యాగ్రణి మింటిత్రోవఁ జనుచున్ బుణ్యాశ్రమోర్వీరుహ
గ్రావారణ్యసరిత్సరోవరనదగ్రామావళుల్ చూపి సీ
తావామాక్షికిఁ జెప్పె నిట్లనుచుఁ దత్తద్వర్ణనోదీర్ణతన్. 191

చ. అరిహరణార్థియై చన నిజాయసవార్ధిహాగ్ఘుమంఘుమ
స్వరమున గెల్పుఁగీవన ఁ్లొసంగుచుఁ దుంపరను త్రియంబులు
తరళతరంగహస్తములఁ దాల్చి జయార్థము సేస వెట్టెడిన్
గరువలిపట్టికిం గగనగంగ గనుంగొను మంగనామణీ! 192

ఉ. గిబ్బవయాళికానిజడకెంబిగి యంటెనొ వెల్లువిబ్బెపుం
గుబ్బెత లుబ్బియాడుతఱి గుబ్బల జొబ్బిలుకుంకుమప్రభల్
ప్రబ్బెనొ మంచుగుబ్బలిఁ దొఱంగుట జేగురు రేఁగెనో యనన్
గబ్బివహించె నెఱ్ఱనయి గంగ మరుత్సుతుకాంతి పర్వనన్. 193

మ. సరసభ్రాజదనంతపాదకటకుల్ సంఛాదితాశాంబరుల్
సురసంసేవ్య శిరస్సముజ్జ్వలసురస్రోతస్వినీచంద్రు, బం
ధురశుభ్రచ్ఛవిమూర్తిఁ బల్లవధనుర్దుస్సాధ్యయోగీంద్ర భా
సురసారంగసముత్కరుల్ హిమగిరీశుం జూడు మబ్జాననా! 294

లయగ్రాహి.
రంగుగల పచ్చలమెఱుంగుఁ గని పచ్చికబెడంగనుచు వచ్చినకురంగములగుంపుల్
చెంగటనె భగ్గునఁ బతంగమణు లంటినమిఱుంగుఱులు గెంటితమయంగములఁబాఱన్
చంగునను దాఁటి యుఱుకం గెలన నవ్వెడిసురాంగనలనవ్వులఁ గరంగునెలరాలం
గాంగలహరింబలెఁ దొరంగుచఱులం గెలయుబంగరపుగట్టిదె కుఱంగట లతాంగీ!

తే. కాంజరేయాంగరుచివల్లికలు కడాని, గట్టు ముంచినఁ గని తెఱగంటిచెలులు
మింటఁ జనుదెంచె రెండవమేరు వనుచు, నుఱక భయవిస్మయము లొందియున్నవారు.

సీ. డిండీరఖండప్రకాండధావళ్య మాననము వెల్వెలఁ జేసికొనుట గాఁగఁ
దోఁడ్తోఁ బోడముసిటిటితుంపరల్ నెఱ మేనఁ దవులుస్వేదాంబుబిందువులు గాఁగ
వినువాఁక మొనదాఁక నెనయ నుబ్బుట పత్నిఁగూడియోజింప నేఁగుటలు గాఁగ
సర్వదిక్కూలంకషధ్వాన మిది మానుఁ డని బిట్టు మొఱపెట్టుకొనుట గాఁగఁ

తే. ఎవిరి మును దక్షిణాబ్ధి బంధించినటుల, వచ్చెనో తన్నుఁ గట్టింప వాయుజుఁ డని
వెఱపు మది గ్రమ్మి ముక్కుంపులిడులఁ బూని, పొసఁగుచున్నట్టులున్న దీయుత్తరాబ్ధి.

తే. సహజగుంభితశబ్దముల్ శ్రావ్యములుగ, సహజగాంభీర్యమాధుర్యసహిత మగుచుఁ
గవుల నోరూరఁజేయుసత్కావ్యరీతి, యిక్షురసవార్ధి చెలువొందె నింతి కనుము.

ఉ. ఊరక మ్రోయుచుం దెసల నుద్ధతిఁ దుంగతరంగహస్తముల్
బారలు చాఁపుచున్ నురుఁగుఁ బైపయిఁ జూపుచుఁ దుంపరల్ పడం
బాఱుచు పొంగుచున్ బయలు ప్రాఁకుచు గట్టులు దాఁకుచున్ సురా
సేరధి మించెఁ జూడు తరుణీ! జడభావము మాన దెయ్యెడన్. 299

మ. జలకాంతాకబరీభరోజ్జ్వలమిళచ్ఛైవాలనీలప్రభా
వలయోత్తుంగతరంగసంఘవిచలద్వైమానికానీక మై
జలభద్రేభవిహారముద్రితసమంచచ్చంద్రికావర్త మై
చెలువొందెన్ ఘృతవారిరాశి యెదుటన్ సీతాసితాబ్జేక్షణా. 200

శా. ఆకర్ణాంతవిశాలలోచనశతాస్యాదిత్యవిద్విడ్భుజా
వ్యాకృష్టామితపాలనాన్వితము మాయాపట్టణం బున్నత
ప్రాకారోపరిశృంగలగ్నరవిచక్రక్షేమసాక్షాత్కృతే
చ్ఛాకల్పారుణదోఃప్రయాస మదిగో శాకాంతరీపంబునన్. 201

ఉ. దానవలోకనాథునిప్రతాపశిఖల్ వడిఁ గ్రమ్మి నిల్చిన
ట్లీనగరంబుచుట్టుఁ బసిహేమపుఁగోట త్రినేత్రుఁ డైనఁ బో
మానిని చక్కఁ జూడ నసమర్థుఁ డనన్ బెఱవారు శక్తులే?
దీనిఁ దృణీకరించి కపివీరుఁడు మారుతి వచ్చెఁగా కిటన్. 202

మ. అతిలోకం బగుదైత్యవానరనరేంద్రానీకమున్ వీఁపుపై
ధృతిగావించి నభోగతిం ద్రిజగదాభీలప్రయాణోద్ధతిన్
జతురంభోధులు దాఁటి శత్రుపురిఁ జేర్చ న్నేర్చు నెవ్వాఁడు? మా
రుతపుత్త్రుం డవలీల నింతపని కాఁపోహించెగా కియ్యెడన్. 203

ఉ. నాలుగువారిరాసులు క్షణంబున దీవులతోఁ దరింపఁగాఁ
జాలినయప్రమేయజవశాలికి మున్ లవణాబ్ధి దాఁటుటల్
చాలఁ బ్రయత్నమే? భువనజాలము లన్నియు నొక్కజంగకుం
జాలునె? కామరూపత బొసంగిననిక్కపిచక్రవర్తికిన్. 204

మ. మన లంకాపురిమీఁదఁ బోవుతఱిఁ నిమ్మూర్తిన్ విజృంభించి ని
ల్చినఁ దద్రావణకుంభకర్ణు లెదురే చింతింప మత్కీర్తిభూ

జను లెంచఁగ లవణాబ్ధిబంధనమునకు నుత్సాహైకసాహాయ్యుం డై
తనరెన్ నా కతఁ డాప్తుఁ డై తగ నసాహాయ్యం బెద్ది లోకంబులన్. 205

క. ఈకడ వింతలు మనము వి, లోకింపఁ గపైకగతిని లోభము వారసెం
గాక మనోజవగమనముఁ, గైకొన సిద్ధివి నిమిషగతి కున్నదియే?! 206

ఉ. బాలమరుచ్చలత్కిసలపాణి చలింపఁ బికాళిరాజకీ
రాళిమృదూక్తిఁ బావని నిజావనిఁ బాపము లూఁచఁ బిల్చుఁ ద
త్కేళివనాంతలక్ష్మిఁ దిలకించితె? చంచలనేత్ర! యచ్చటం
బాళెము డించి రక్కసులఁ బంపుచు మర్కజుపీను చూడఁగన్. 207

మ. అని రామక్షితిపాలమౌళి సుమనోహారిత్వరంభాదిరం
జన మై సంశ్రితదేవవల్లభరమాసంభావితం బైనసం
దనముం బోనిద్విషత్పురోపవనమున్ దర్శించి వాతాత్మజుం
గని సేనాపతి నీవ డించు మని పల్కన్ భూమికిం డిగ్గుచోన్. 208

ఉ. అబ్బురమయ్యె నద్దిర యజాండము నిండినదండిమేనితో
గొబ్బున వచ్చుచున్న దొకకోఁతి యటం చురుదండపాణు లై
ప్రబ్బినకిన్కఁ బూనువనపాలురు వ్రగ్గడిగ్గ నేలకున్
డెబ్బదిరెండువెల్వలను డిగ్గెను డిగ్గిరి సైనికాగ్రణుల్. 209

క. ఆరామనృపతి పతితో, నారామ మలంకరించి యర్కజముఖులం
జీరి సురారిమహాపురి,పై రణమున కరుగఁ దనుదుఁ బనిచె ననుటయున్. 210

క. విని గౌతమసుతుఁ డిటువలెఁ, బనిచినపతియాజ్ఞ గొని భానుజముఖ్యుల్
చని సురవైరులతో నని, మొనసినపని దెలుపుఁ డనుచు ముని నడుగుటయున్.

ఆశ్వాసాంతము.

చ. అసురహరా! హరాజమహితాత్మ! హితాత్మవిచార! చారణా
ప్రసరదయా! దయారసనిరంజన! రంజనభావ! భావనా
భ్యసనపరా! పరాశరముఖాదర! ఖాదరధీర! ధీరతా
హసితధరా! ధరావనసమాహిత! మాహితబోధ! బోధకా! 212

క. శరణాగతభరణాభ్యా, శరణాహతదూషణాదిశాత్రవ! కరుణా
శరణా! పరిహృతశరధీ!, శరణాకరణాదిదూరసంవిద్ధరణా!. 213

స్రగ్విణి.—

అబ్జపత్రేక్షణా! యార్తసంరక్షణా! యబ్జరేఖాననా! యాశ్రయత్కాననా!
యబ్జకీర్త్యాదరా! యార్యవర్యాదరా! యబ్జసింధూర్ఛిదా! యచ్ఛబుద్ధ్యాస్పదా!,

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్త్వసంప్రాప్తకవిత్వ విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధానసమాన సబినపుష్పపుష్పగిర్యప్పనార్య కుమార సమాశ్రితబుధాచారగురుజనవిధేయతిమ్మననామధేయ ప్రణీతం బైనసమీర కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందు మైరావణవధయును సత్యలోకగతుం డైన గంధమాదను మరలం దెచ్చుటయు లింగప్రతిష్ఠాపనకథయును దత్త్వోపదేశం బు సేయుటయును హనుమత్తీర్థమాహాత్మ్యవర్ణనంబును హనుమద్విశ్వరూపంబును మాహాపురప్రయాణంబును దత్పురోపవనప్రవేశంబునునన్నది చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

పంచమాశ్వాసము.

శ్రీక్షోణీప్రియకన్యా
భీషణలీలామిళిందబృందపసరోజా
ప్రేక్షాసఖలక్షణముఖా!
దాక్షాయణ్యర్చితనామా! దశరథరామా!. 1

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠుఁ, డగువసిష్ఠుఁ డనియె గౌతమాత్మజునకు
విను శతానంద! శ్రీరామవిభునియాజ్ఞఁ గపులొనర్చినరణము సాంగంబు గాఁగ. 2

ఉ. మర్కటసైనికేంద్రుల సమగ్రబలాఢ్యులఁ జేరుపేరునం
జేర్కొని యర్కజాంగదవిభీషణముఖ్యుల నవ్యసైన్యసం
పర్కముగా శతాస్యపురిపైఁ బురికొల్పి పరాగపాళిచే
నర్కునిఁ గప్పుచుం గిలకిలార్భటి దిక్కులు వ్రక్కలించుచున్. 3

చ. తరుధరణీధరాశ్మములు దాల్చి సముద్ధతి భూమికోట ద
గ్గఱి నలువంకలం గలయగర్తలు పూడిచి కోటఁ గూల్చి గో
పురములు నేల వ్రాల్చి తలుపుల్ బడ దుల్చి యదల్చి పౌరు ల
చ్చెరుపడఁ బెచ్చురేఁగి కపిసేన విభీషణసేన హెచ్చినన్. 4

ఉ. ఎక్కడిక్రొంతిగుంపు లివి యెక్కడిరక్కసిమూఁక లిప్పురం
బక్కట! లోకభీకరశతాననపాలిత మౌ టెఱుంగవో
చిక్కని కెందుఁ బోవు నని సింహసినాదము మేదురంబుగా
నొక్కటఁ గాలకేయు లన నొప్పెడు తత్పురరక్షణక్షముల్. 5

సీ. ఖరకుఠారత్సరుచ్ఛురికాశుగసృగాదిబహుసాధనోదగ్రపాణు లగుచు
హయతరక్షుమదేభహర్యక్షముఖసమిత్ప్రౌఢైకవాహనారూఢు లగుచు

స్వచ్ఛవజ్రచ్ఛటోచ్ఛ్రయకంకటచ్ఛవిప్రచ్ఛాదితవ్యోమభాగు లగుచు
భీమాట్టహాససంభేదితాశాకుంజరస్వాంతకర్ణాంతరాళు లగుచుఁ

తే. గనుఁగొనలఁ బ్రస్ఫురస్ఫులింగములు చెదరఁ
జండగుణఘోషణముల బ్రహ్మాండ మగల
గర్జితాపత్రకోద్వృత్తిఁ గాలకేయు
లదరి కపిదైత్యవరులపై నడచి రపుడు. 6

క. కాలవ్యాళకరాళ, క్ష్వేళజ్వాలోగ్రత న్నిశితకరవాలా
భీలప్రభ లొరసిన రవి, యాలో నద్దంపుబిల్ల యనఁ గనిపించెన్. 7

చ. పొడుపొడు పట్టుపట్టు మని పోయెదుఁ బోయెదుఁ బోవనీక ను
న్నొడువుల దిట్టతం బొసఁగ నూఱులసంఖ్యలు గుంపులై పడిన్
బడవమిఁ జరింప నిర్జరరిపుల్ కపిసేనలఁ దాఁకి లగ్గ లె
క్కడుఁ గనకుండ బల్లెములఁ గ్రమ్ముచు రమ్ముచుఁ బాఱఁజిమ్ముచున్. 8

లయగ్రాహి—
తిట్టుదురు పాపములనట్టుదురు శూలములఁ గట్టుదురు మీఁదికెగఁ గొట్టుదురు బాఱన్
నెట్టుదురు పాశముల గట్టుదురు పెన్గదలఁ గొట్టుదురు నేలఁ బడఁబెట్టుదురు మీఁదన్
జెట్టులను గట్టులను జట్టులను హస్తములఁ బట్టి వెస వైచి కపులిట్టు నటు పోరన్
జుట్టుకొని యట్టిబలు దిట్టతన ముట్టిపడ నట్టియెడ బిట్టుదరి పట్టడి యొనర్పన్. 9

శా. బద్ధస్పర్ధఁ గడంగు దైత్యులమహాబాహాబలాటోపసం
పద్ధాటీపటిమం బిటంబు వహియింపం జాలకుద్భ్రాంతులై
యుద్ధక్షోణిఁ జలించు వానరుల నోహో నిల్వుఁడీ యంచు స
న్నద్ధుం డై నవిభీషణుండు కపిసేనన్ నిల్పి సక్రోధుఁ డై. 10

మ. అలఘుగ్రావమహోగ్రకాయుల సుశౌర్యాజేయులం గాలకే
యుల వీక్షించి స్వసైనికోత్తముల కత్యుద్వృత్తి జేపించినన్
గలహారంభవిజృంభణోద్ధతి పొసంగన్ వానరుల్ వారితో
దళముల్ గూడిరి తారసిల్లి రట శస్త్రాశస్త్రి నద్దైత్యులన్. 11

శా. ఉల్లోలధ్వజవిస్ఫుటత్పటపటాత్యుగ్రార్భటుల్ దైవహృ
ద్భల్లోద్యత్పటహచ్ఛటాధణధణంధాణంధణల్ శత్రుహా
హాల్లోలస్వనముల్ విభీషణబలాధ్యక్షుష్పాట్యాగ్రణీ
కిల్లిల్లి ధ్వను లెల్లెడం జెలఁగె నేకీభావ మై యయ్యెడన్. 12

శా. సాహంకారనిరంకుశాహవముఖోత్సాహంపు దుర్వికాలాపమై
బాహాబాహికఁ జొచ్చి బల మెలర్పం గాలకేయాసుర
వ్యూహంబుం బొదివెం గపిప్రకరము బాహాస్ఫూర్తిమైఁ బోర హా
రాహోరిన్ నిజఘోషనిర్దళితశత్రుశ్రోత్రధూగర్భమై. 13

చ. అగచరు లెత్తివైచువిపులాచలశృంగములన్ గణింపకన్
దగిలి మిణుంగురుల్ పొగలు దార్కొనఁ గక్కుచు మిక్కుటంపుటు
క్కుగవలు మింటితోఁ దొరసికొన్న మహోల్కలశంకఁ బాయువె
ల్లఁ గనము నొల్లఁ డింద్రుఁడు ప్రకలంకవిమాన మలంకరించుచున్. 14

క. కరనఖరచరణవాల, స్ఫురణలఁ గపు లసురవరులఁ బొదివిరి వారున్
శరపరశుముఖతోమర, శరవాలోద్ధతులఁ గపుల గడిమిరి పోరన్. 15

క. పూనినతరుగిరు లలుఁగుల, చే నొగి చూర్ణములు సేయు సింహధ్వనితో
వానరవీరులు దనుజుల, పై నుఱుకుటె కాని చేటుపాటెంచ రటన్. 16

క. చూచి తమ నడవి ద్రిష్టరి, రాచటికము వైచు తాలు రక్కసిగుంపుల్
డాచేతఁ దట్టి వైచిన, ఖేచరులకు మిగులపాడవుకే చనవలసెన్. 17

తే. ఉదుటఁ జనమున హరి యొక్కఁ డెదుటివాని
మదము దావళ మరుదేర సెదరి కొండ
మూఁది పట్టి చివుక్కున మీఁది కెగసి
కుంభముల బ్రద్దె నఖముఖోజ్జృంభణమున. 18

సీ. క్రూరాంఘ్రిహతుల దేవారిశతాంగముల్ వారిశతాంగముల్ వ్రక్కలించి
యలవుమైఁ గూర్వదేవాజిసంచారంబు వాజిసంచారంబు వడఁచి
వడి మీఱి దానవవారణస్ఫురణంబు వారణస్ఫురణంబు తీరు మాన్చి
బలుకినుకఁ శత్రుసంపత్తిప్రాబల్యంబు పత్తిప్రాబల్యంబు పరిహరించి
తే. పోరు వానరవీరుల భూరిశక్తి
దాఁటి నిల లేక ముందరి బారు విఱుగఁ
గాలకేయాపదనుజు లాగ్రహము మిగులఁ
గపులపై సేనఁ బురికొల్పి కడఁగుటయును. 19

ఉ. శంక యొకింత లేక కపిసైనికు లుద్ధురసింహనాద మ
భ్రంకషమై చెలంగ జలరాశిపదాహతిజాతధూళిచే
నింక భుజాభుజిం దొడరి రే మని చెప్పుదు నట్టిపోరునన్
బింక మెలర్ప మార్కొనె విభీషణుసేనలు కాలకేయులన్. 20

క. ఈరీతి సైనికవ్యయ, మారూఢమిథోజయార్థ మై రెండునెలల్
హోరాహోరిఁ గడంగి య, హోరాత్రము లని ఘటించు చుండెను బోటన్. 21

ఉ. ఆనగరాధినాథుఁడు శతాననుఁ డంతకు మున్న శంకరున్
ధ్యాన మొనర్చుచుండి కలహాన్వితసైనికదుర్భరార్భటుల్
వీనుల సోఁకినన్ మది చలింపఁగ నత్తఱి ద్వారపాలకుల్
గానఁబడం బురంబు వెలి గ్రమ్మెడుసద్దది యేమి? నావుడున్. 22

ఉ. మ్రొక్కి భయంబు మీఱఁ గరముల్ ముకుళించి పరాకు రాజలోకం
డెక్కుడివాఁడొ యొక్కకపి నెక్కి నరాసురవానరాళితో
నిక్కడ డిగ్గి రెండునెల లేఁగెఁ గపుల్ మనకాలకేయులుం
దక్కక పోరసాగి రిది తద్ధ్వని స్వామి! యటంచుఁ బల్కినన్. 23

క. ఆహా! నాపురిపై కొక, బాహుజుఁ డరుదెంచి కోఁతిబలములతోడన్
బాహాబలమున రణస, న్నాహము వహియించె ననిన నగరే లోకుల్. 24

క. అది బిడౌజుఁడు మొదలగు, జేజే లల వుడిగి నన్ను జేజే యనఁగా
నేజాడ వచ్చె నిచటికి, రాజు వనచరులఁ గూడి రణమొనరింపన్. 25

సీ. గుటగుటార్భటుల మిక్కుటపుబెబ్బులి యున్నపొదలేడికొదమలు పొదివినటులు
అడఁగి యూరకయున్న హర్యక్షపతిగుహాంతర మేనుఁగులగుంపు దొరసినటులు
చుట్టఁబెట్టినభోగి పుట్టపట్టున దొట్టి చిఱుతతెమ్మెరలు ద్రిమ్మరినయటులు
కడిఁదిమార్జాల మాఁకటఁ బొంచి యున్నచోఁ జిట్టెల్కగమి తారసిల్లినటులు
తే. మది మది వసించి మత్తులై మచ్చరించి, నన్నుఁ బొదివినవనుజవానరనరాళి
పచ్చిపాల శూలశిఖికీల వెచ్చచేసి, భూతకోటులఁ బరితృప్తిఁ బొందఁ జేతు. 26

మ. అని రోషించి కషాయితాక్షుఁ డయి రక్షోభృత్యుఁ డాత్ర్యక్షచిం
తనతో నక్షసరంబు డించి సచివాప్తశ్రేణి మున్నైనవా
రిని సన్నద్ధులు గాఁగఁ బంచి రణభేరీభూరిధాణంధణ
ధ్వని బ్రహ్మాండము నించి యుద్ధకుతుకోద్యద్ధామితధ్వానుఁ డై. 27

సీ. ద్విశతపాణింధమోద్దీప్తాయుధప్రభల్ డాలమేలికచపేటంబు ప్రేయఁ
గరకంకణాంగదగ్రైవేయకాద్యంశువల్లికల్ బ్రహ్మాండ మల్లికొనఁగ
శతమస్తకస్థలాంచత్కిరీటాగ్రంబు లాఁగి నక్షత్రాళి వీఁగ నొత్తఁ
గపటగాఢతమిస్రఘటనాపటుస్ఫూర్తి నిష్ఠురాంగము వొంగి నింగి మ్రింగ
తే. సమరసంరంభసంభృతోత్సాహలీలఁ, గాలనిర్గంధనోత్కంఠకాలకంఠు
నోజ శతకంఠుఁ డుగ్రశౌర్యోపకంఠుఁ, డగుచుఁ బురి నిర్గమించునయ్యవసరమున,

మాలిని.—

బిరుదపటహశంఖాభీలఢక్కాహుడుక్కా-
ద్యురుతరరవధూతాహూతసన్నద్ధవీరా
చరితకహకహాదిస్వాననిర్భేదితాశా
శరణకరణకర్ణస్థాన మై సేన మించెన్. 29

సీ. ఘోర మై కురియునంగారవృష్టికిఁ దోడు తురగవాలధినిప్పు లురులసాఁగె
నెడలేక పుడమి రాలెడుతారలకుఁ దోడు కరులకన్నులబాష్పకణము లూడవెఁ
దమయిచ్చ దివిఁ గబంధము లాడుటకుఁ దోడు ఘనపతాకలమీఁద గ్రద్ద లాడె
దళ మైనభూతబేతాళార్భటికిఁ దోడు మదఫేరవారావ మెదురుకొనియె

తే. మొనయుమృత్యువునిశ్వాసమునకుఁ దోడు, పరఁగెఁ బ్రతికూలవాయువు బలముమీఁద
మొఱకుఁదనమున నవి యెల్ల సరకుగొనక, బెఱసురక్కసి యని సేయుకొఱకు రాఁగ.

ఉ. వానిధగద్ధగోద్ధృతసువర్ణకిరీటశిరశ్శతద్యుతుల్
వానివిభూషణోజ్జ్వలదవార్యకరద్విశతాయుధద్యుతుల్
వానిశరీరజృంభణము వానిమదోద్ధతిఁ జూచి జానకీ
జాని శిరఃప్రకంపన మెసంగ మహాద్భుత మంది యుండఁగన్. 31

ఉ. అంత సమీరసూతి నతుఁ డై కరముల్ మొగిడించి స్వామి! యా
ద్యంతవిదూరవిగ్రహుఁడ వవ్యయతత్త్వమ వయ్యు నెంతయున్
వింతగఁ జూడ నేమిటికి? వీఁ డెవరే భవదీయదృష్టికిన్?
ఇంత దొఱంగి శత్రుహృతి సేయుము నేఁ డని తెల్పి పొల్పుగన్. 32

సీ. శతకోటిమార్తాండచండలోచనములఁ గాలానలజ్వాల గేలుకొనఁగ
దుష్టరాక్షసవంశధూమకేతువుఁ బోలి కాలంబు వినువీథి జాలువాఱ
దంతసంఘట్టనోద్ధతవిస్ఫులింగముల్ నెఱసి దిక్కుల నెల్ల నిండుకొనఁగ
నుచ్ఛ్వాసపర్యాప్తహుంహుంక్రియార్భటు లెదిరిమూఁకలగుండె లదరఁజేయ

తే. నిడుదమై వచ్చి యదలించి పిడికిలించి, హనుమ కట్టల్కతో నిదె తిను మటంచు
నడుగుబెడిదంపుఁదాఁకులఁబుడమి వడఁకఁ, బొడిచె వడిమించి శతకంఠు వెడఁదఱొమ్ము.

చ. పొడిచినపోటున న్నొగిలి భూమిని వ్రాలి ముహూర్తమాత్రముం
గడచిన లేచి కట్టెదుట గంధవహాత్మజుఁ గాంచి మాయురే!
కడుబలశాలి వౌదు త్రిజగద్భయదాంగుని నన్ను నొంచె నీ
పిడికిటిపోటు బెట్టిదము పేర్కొన శక్యమె? వానరోత్తమా! 34

శా. ఈలోకంబున నెల్లఁ ద్రిమూర్తి దేవేంద్రాదిదిక్పాలకిం
ఘోళిం గెల్చితి నింతవాఁడ నయితిన్ శోధించితిన్ వీరులన్
నీలీలన్ నను నొంచువాని నెఱుఁగన్ నీముష్టి నేఁ గంటి వ
చ్ఛ్వాలం బెట్టిదొ నీవు గన్గొనుమటంచుం జేర్చి పెల్లార్చుచున్. 35

మ. తనకంటెం బొడ వైనశూలము సమస్తద్వేషిహృచ్ఛ్వాల మం
జనపుత్రుం గని యూఁచి వైచిన మహాసంవర్తకావర్తక
స్తనితోద్వర్తనవిస్తృతాశనిశిఖిజ్వాలాకరాళ ప్రభన్
జనుదేరన్ దృఢలీలఁ బాపహతిఁ ద్రుంచం దైత్యుఁ డత్యుద్ధతిన్. 36

ఆ. మేలు మేలు నిన్ను మెచ్చితిఁ గొను మంచు, ద్విశతబాహుభరితదీర్ఘముసల
పరశుభిండివాలకరవాలముఖసాధ, నములు వైవ హనుమ నడుమఁ ద్రుంచె. 37

శా. ఆవేశన్ రఘునేత మారుతిశరీరాటోపమున్ దద్భుజా
ప్రావీణ్యంబును గాంచి సంతసిలి యాపైనుండి క్రిందైన ర
క్షోవీరుం గనుగొంచు లక్ష్మణుని చేఁ గోదండముం దాల్చి త
జ్జ్యావల్లీధ్వను లెల్లెడన్ నిగుడఁ జేయన్ దాయ యుగ్రాకృతిన్. 38

మ. కుటిలభ్రూకుటులున్ బ్రకోపవశదృక్కోణస్ఫులింగస్ఫుట
స్ఫుటలుం గ్రూరరథచ్ఛటాగిటగిటస్వానస్ఫుటాస్యజ్వల
చ్చటులజ్వాలలు నట్టహాసములు మించం జండబాహాశతో
ద్భటకోదండవిముక్తకాండములు నింపన్ రాముఁ డత్యుద్ధతిన్. 39

క. దోర్జవమున నలినిజధను, రూర్జితవిశిఖములఁ దునిమి యురవడి చూపన్
గర్జించుచుఁ దర్జించుచు, భర్జించుచు నసురవరుఁడు బవరము చేసెన్. 40

శా. శంకాతంకము లేక యప్పుడు రణోత్సాహంబు వాటించి య
ష్షంకేజాప్తజుఁడున్ విభీషణుఁడు పైపై శైలశస్త్రాదు లి
ర్వంకం గప్పినఁ ద్రుంచి పాదహతిఁ బాఱం జిమ్మినన్ దిమ్మనన్
లంకాద్వీపములోనఁ గూలి రిరువు ర్లజ్జాకులస్వాంతు లై. 41

ఉ. ఆలములోన నున్నమరుదాత్మజుఁ డాకడనుండి యాకడన్
వ్రాలినవారిఁ జూచి దనవాలము చాఁచి చతుఃపయోధులన్
వేలమ కట్ట గట్టి యొదవించెను దత్పునరాగమార్థ మై
వాలధిసేతుమార్గమున వచ్చిరి వా రతనిన్ నుతించుచున్. 42

సీ. సర్పివార్ధివిశాలశైవాలభూమిళన్నీలపాళీనిగన్నిగలఁ గలసి
హాలాంబుధితరంగడోలాంబుబాలికాతాటంకమణిధగద్ధగల నొరసి

యిక్షుసాగరగర్భరక్షితామృతదంతిదంతావళీతళ్ళత్తళల నొలసి
క్షారపారావారశకులపుచ్ఛోత్క్షిప్తమకరతోద్యచ్ఛకచ్ఛకల జెరసి
తే. సకలలోకాద్భుతక్రియాజనకశక్ర, చాపకర్బురవైభవోద్దీప మగుచు
ద్వీపవాసులు భయ మంద దీర్ఘలీల, వాలసేతువు చెలువొందె వనధులందు. 43
క. వదలఁడు సమరోదగ్రతఁ, గదలఁడు తా నున్నచోటు గగనాంతరముజ్
దుదగన్న మేనితో నతఁ, డుదధుల్పై వాలసేతు వొదవించునెడన్. 44
క. రూపింపవసమె హృదయ, వ్యాపారము లీల వాలవల్లిక సకల
ద్వీపము లబ్ధులు క్షణమునఁ, బ్రాపించె నటన్నఁ బత్త్రిభావ మొరులకున్. 45
ఉ. అంత నభస్వదాత్మజదయాగతి నిట్లరుదెంచుటన్ రమా
కాంతవిభీషణుల్ రిపునిఁ గ్రమ్మఱఁ గ్రమ్మినదొమ్మిగాఁ గపుల్
చెంతలవృక్షముల్ గిరులు చేకొని శత్రునిమీఁద వైవ వాఁ
డింతలు నింత లై తునియ సేసె శితాస్త్రపరంపరాహతిన్. 46
ఉ. అందఱిశైలజాలము నిజాంగమునం దుము లై ధరం బడం
గొందఱఁ బాదఘట్టనలఁ గొందఱ బాహుమహోగ్రహేతులన్
గొందఱఁబార్ష్ణిఘాతములఁ గొందఱ జానుల బెట్టిదంబుగన్
గొందఱ ముష్టిసంహతులఁ గూల్పఁ గపీంద్రులు కాందిశీకు లై. 47
సీ. సంగ్రామమున నిల్వఁజాలక పగవాని కంగదుం డై పాఱె నంగదుండు
పరిపంథినిశ్వాసపవమానహతిఁ జన్నవలనామ మిరవయ్యె నలున కప్డు
డరిఖడ్గహతిఁ దూలి యంతరిక్షమునందు సెలలీల వహించె సీలుఁ డంత
రిపుదేహదీప్తి పర్వినమింటఁ గళలేని ఋక్షరాజన నిల్చె ఋక్షరాజు
తే. రంభుఁ డలరారగతజయారంభుఁడగుచు, స్వేదుఁ డురుసాధ్వసోద్భవస్వేదుఁ డయ్యె
ముక్తుఁ డాజిక్రియోద్యోగముక్తుఁడయ్యె, పంభుఁ డాక్రాంతడంభుఁడై దాఁగియుండె.
ఉ. చెప్పెడిదేమి వానరులు చిక్కినవారలు తప్పదాహతిం
గుప్పలు కుప్ప లై పడిరి కూలె విభీషణుసేన భూమిపై
నప్పుడు కాలకేయబల మంతముఁ జెందె రఘూత్తమానుజుల్
ముప్పిరిగొన్నకోపమున మువ్వురుఁ దాఁకిరి రాక్షసేంద్రుసిన్. 49
ఉ. తాఁకి భయంకరాంబకకదంబవిశాలకృశానుకీలలం
గాఁక యొనర్ప దర్పమునఁ గన్నుల నిప్పుక లుప్పతిల్లఁ బె
రాఁకలిగొన్న సింహము సటాగ్రము లూఁచినఁ దోఁచునాకృతిన్
వీఁక నెదిర్చె రాత్రిచరవీరవరేణ్యుఁడు వారి మువ్వురన్. 50

చ. కరభరితాశుగాసశతకప్రవిముక్తశరప్రకాండవి
స్ఫురణ దివంబు రాతిరియు భూరికృపాణమరీచిపాళి రా
తిరి పగలై కనంబడ సుదీర్ఘతఁ బోరెదు దైత్యనాథుతో
నరపతినందనుల్ రణమొనర్చిరి నాల్గునెలల్ క్రమంబునన్. 51

క. దొరకొని పోరఁగఁ బోరఁగ, నఱకువ తెఱకువయు లేనియసురదురములోఁ
దొరసి తముఁదామె బడలిక, పొరసినసోదరులఁ జూచి భూవిభుఁ డనియెన్. 52

చ. అమరవిరోధి మార్కొనియ హస్తము లస్తమితాస్త్రశస్త్రచం
క్రమణశయప్రశస్తిమెయిఁ గయ్యము సేయఁదరంబె? నాల్గుమా
సము లొకరీతిఁ బోరితిరి చాలుఁ గుమారకులార! మీపరి
శ్రమము దొఱంగి నిల్వుఁ డని రాముఁ డుదగ్రభుజాబలోగ్రతన్. 53

శా. ఆటోపంబున నాంజనేయచరమాంగాగ్రస్థితుండై ధను
ర్జ్యాటంకారకఠోరరావ మఖిలాశాభిత్తికల్ హత్తియు
త్పాటింపన్ శతకంఠుమేనఁ గులిశోద్యత్క్రూరబాణంబులన్
నాటింపం గని బిట్టు నవ్వి కినుకం దైత్యేశ్వరుం డిట్లనున్. 54

ఉ. రావణు గీవణున్ సమరరంగమునం గుదియించినట్లు నా
లావున కోహటింపక నిలం గలవే రఘురామ? వేత్తవై
యీవెడక్రొత్తి నెక్కొని యేటికి వచ్చితి వింతదూరకే మ
య్యో! విజయంబు నెందగలఁ డోటు శతాస్యుఁ గడంగి రుద్రుఁడున్. 55

చ. ఎద నను వీరివారివలె నెంచితివేమొ శతాస్యుఁ డన్నచో
బెదరు సమస్తలోకములు భీతమృగేక్షణఁ గూడి సిగ్గు లే
కెదిరి రణంబు చేసెద విహీ యిది వీరగుణంబె బీరము
న్వదలక చూడు నాకడిమి నా విని రామనృపాలుఁ డిట్లనున్. 56

ఉ. బీరము గ[illegible] [illegible]ంపుము వీఱిఁడిమాట లాడినన్
వీరుఁ డటందురే సమరవీథిక నీయిరునూఱుబాహువుల్
నూఱుతలల్ దళించి పలలోలత జంబుకకంకగృధ్రముల్
పోరొనరింపఁ జూచి మఱి పోవుదు మన్న శతాస్యుఁ డీసునన్. 57

ఉ. ఘోరశరావళుల్ వఱపి కోయని యార్చిన రాముఁ డుగ్రుఁడై
యూరక దివ్యబాణపటలోద్ధతి జర్జరితాంగుఁ జేసినన్
బోరనఁ గ్రమ్ముతద్రుధిరపూరకణావళు లెన్ని యన్నిటన్
ఘోరముగాఁ శతాననులు దోఁచిరి కోటులసంఖ్య లయ్యెడన్. 58

మ. పెదబొబ్బల్ ఘనసింజినీధ్వనులు గంభీరాట్టహాసార్భటుల్
పిడుగుంజప్పుడు లప్పు డుప్పతిల నాభీలక్రియాలీల నే
కడలం జూచినఁ దామ యైన వనరుద్గర్భాండమధ్యంబు గ
న్పడియెన్ భీకరమై శతాస్యమయమై భావింప నప్పట్టునన్. 59

మ. తనపైఁ గ్రమ్మి శతాస్యకోటు లురుశస్త్రంబుల్ మహాస్త్రంబు లే
సిన శ్రీరాముఁడు ద్రుంచుఁ ద్రెంచు నడుచున్ దుంచున్ విదారించుఁ ద
త్తనువుల్ కంకటముల్ కిరీటములు కోదండంబు లొక్కుమ్మడిన్
దనకోదండకళాగురుత్వము సుధాంధశ్రేణి కీర్తింపఁగన్. 60

మ. వసుధానాథుఁడు వింటఁబూన్చి వెస శైవబ్రాహ్మ్యనారాయణా
ద్యసమాస్త్రంబులు వైవఁ గ్రమ్మఱఁ బదియాస్త్రంబులం ద్రుంతు ర
య్యసురుల్ దచ్ఛరముల్ దళించు నృపుఁ డిట్లన్యోన్యశస్త్రాస్త్రపా
తసముద్భేదితదేహులై ప్రసవితోద్యత్కింశుకశ్రీ దగన్. 61

సీ. హారకేయూరకోటీరకాంతులతోడ ధగధగద్ధగితనేత్రములతోడఁ
జటులదంష్ట్రాభీలశతపత్త్రములతోడ బ్రహ్మాండభేదనార్భటులతోడ
నక్షత్రలలితకుండలమండలులతోడ గగనరోధోద్ధురాంగములతోడ
బాతాళనిర్భేదిపదఘట్టనలతోడఁ జలపసిద్విశతహస్తములతోడ

తే. మఱియు మఱియును నెత్తురుల్ దొరఁగుచోలఁదిఁ
గోలఁది మీఱి శతాననకోటు లొదవ
నంపఱకు నంప దై తోఁచు నవనివిభుఁడు
హనుమ యొక్కరుఁ డారహస్యం బెఱుంగు. 62

క. మనుకులమణి శతముఖవర్ధనమున కస్త్రములు వైవఁ దత్తతుల శతా
ననవర్ధన మగుటెఱుఁ దన మనమునఁ గినుక గని హనుమ మహిమాధికుఁ డై. 63

మ. సకలాలోకనభీకరాకృతిశతాస్యవ్రాతదివ్యచ్ఛిరో
మకుటంబుల్ నిజపద్మరాగయుగమంజీరాగ్రరత్నప్రభా
నికురుంబంబున కంకురంబు లయికన్పింపన్ యుగాంతాంబుభృ
ద్వికటధ్వానము మీఱ వీరరస మావేశించి పెల్లార్చుచున్. 64

స్రగ్ధర.—
కట్టల్కం బెట్టు మట్టున్ ఘనచరణయుగీఘట్టనన్ బిట్టు తోఁకన్
గట్టున్ గొట్టున్ ధరిత్రిన్ గటకట మదరన్ గాటమౌ రక్తధారల్

పుట్టించుక్ బెట్టు మించుక్ బొడమిన నడుచుక్ భూరివజ్రాభముష్టిక్
గిట్టించుక్ బట్టి త్రుంచుక్ గిటగిట రదముల్ గీటు ద్విట్కోటి మీటుక్. 65

వ. వెండియు నతం డఖండప్రభాచండిలప్రళయమార్తాండమండలప్రదీప ప్రతాప
ప్రదీపితాటోపవ్యాపారంబున నేపు మీఱి కోపంబు రూపంబుఁ బ్రాపించినకోపున
నహాండంబు నిండి చండకరకులీనప్రకాండప్రచండభుజాదండమండితకోదండముక్త
కాండప్రకాండంబుల మెండున నాఖండలారి మేసి కాటుకకొండనుండి జొటజొటఁ
దొరఁగుక్రొత్తనెత్తురు సెలయేటివఱదల కరుదుపడక బిరుదు విడక సురరిపునివృత
కరాళవదనంబులు నిబిడనిశాతరదనంబులు వెడఁదచూపులు నిడుదరూపులు శతశిరం
బులు ద్విశతకరంబులు గలిగి హుంకరించుచు నహంకరించుచుఁ గేక వేయుచు వీఁక
డాయుచుఁ బరుసంబు లాడుచు హరుసంబు గూడుచుఁ గత్తులజతనంబు జిత్తులయ
తనంబు నొక్కటియై మిక్కుటంపుఁగడిమిఁ నెక్కువ తక్కువ నొందక పెక్కువ
డిందకయొక్కొక్కపరి పొడమురక్కసులు లెక్కకెక్కువయై పిక్కటిల్లిన నజ్జ
గజెట్టియట్టియెడ గట్టులగొట్టు జగగొట్టుపట్టెంపువేల్పువట్టెంబు గట్టి నిట్టట్టు నెట్టు
పదఘట్టనంబుల మట్టియాడు నప్పుడ కాండతాండవక్రీడోద్దండతాప్రచండుం డగు
రెండవదండధరారి మెండు నిండింపుచుఁ గాలదండంబుదండియుఁ జక్రంబువిక్రమం
బును శూలంబు వేలంబును జరణతలఖరనఖరముఖరచిత్రప్రహారంబులం జూపుచుఁ
గరములు శిరములు నరములు నుఱుము చేసియుఁ బక్కలు డొక్కలు పిక్కలు
వ్రక్కలించియు నొడళులు తొడలు మెడలు నడలించియు నెమ్ములు ఱొమ్ములు
సొమ్ములు దుమ్ము చేసియుఁ జర్మంబులు వర్మంబులు మర్మంబులు నిర్మూలించియుఁ
జానకిపున్యంబుగాఁ బొడమకొలఁదిఁ బొడవడంగఁ ద్రొక్కు నెడ ఖంగునం దునుక
లై పడుమణిమకుటంబుల నికటంబునఁ బటిల్లునఁ బగిలినకరోటికోటులఁ గలసి వెళ
వెళ విఱిగి పొడిపొడి యగునమ్ములదుమ్ములఁ గ్రమ్మి మెదడునం గదడుకొని రుధి
రపూరంబు తోరంబుగాఁ బ్రవహింప ననేకశతముఖపరంపరలఁ బిపీలికలపోలిక
దోమలసామాన్యంబునఁ జెదలుపురువులహారువునఁ గాల మెట్టి నేల రాచియుఁ
బోద్రోచియు మహాదంబరాడంబరంబున నవధిం బొరయక నిరవలేపరూపంబున
ఘోషించుచు ఝంఝూసమీరంబుతీరున బలిమి దక్కక యొక్కడం జిక్కక
దిక్కులు ధూళిధూసరితంబులు గావించుచుఁ గాలాగ్నిలీల వేఁడిమి వీడక జగతి
వ్రక్కలించుచుఁ బ్రళయసముద్రంబు రౌద్రంబున మిన్ను ముట్టి శతముఖప్రపం
చంబుఁ గీలాలధార ముంచుచు నప్పంచముఖహనుమత్కపి పంచముఖుండు వియ
చ్చరుల కచ్చెరువును శతముఖశతశతకంబులకు రౌద్రంబును దచ్చమూపతులకు

భయానకంబును నిజసైనికులకు సంతసంబును స్వామికి భృత్యభావంబును సుగ్రీ
వాదులకు సౌహార్దంబును గనిపించుచుఁ బోరునం బెంపు మీఱినవెఱపు దీఱె నర
వానరాసురబలంబులు కలకలంబులం బొదలినయుదుటుఁదనంబున శతముఖమూల
బలసంఘాతం బసంఖ్యాతం బై యదరి యడవిచిచ్చు దొడర వచ్చు
మిడుతలచెడుతలంపునం గవిసినగవుసెన దివిచి పరివాదిని మొరయించుచుఁ బోరు
డిండిపాఱుండు తీరుమానంపుఁదానంబు లాని విచ్చలవిడి నిచ్చ మెచ్చుకొన నచ్చ
రవెలందిమందిమందిరంబుల సందడి గ్రందుకొన నందఱం గ్రిందుపడఁ గేలఁగొట్టియు
గాల మెట్టియు నవలీల శవలీల లొందించె నట్టిక్రందునఁ వజ్రదంష్ట్రు నుద్రేకించి
భద్రగజచర్మంబు లొలిచి విద్రాపంబుగాఁ బయిం గప్పికొని యప్పు డప్పుడమిం బొగి
పడిన బెడిదంపుటడిపంపుఁదునుక లందుకొని యక్కడక్కడ నొక్కొక్కకండ ఖండిం
చి నోట నిడి గసగసనమలి చవి గొని సొక్కి పెక్కురీతులఁ బాతరలాడుభూతతతుల
మతుల కతుల ప్రియంబు లొనవింప బెదపెదతల లొక్కొక్కపరిం దెచ్చి వ్రక్క
లించి యెక్కుడు మెదడుముద్ద లొక్కకడ రాసి చేసి దక్కినపునుకులం గుటం
బులం గదియించి కొఱవిపయ్యంబులు రవులుకొలుపుమంట లంటినక్రొత్తశవంబుల
వడిసిన తైలంబు పదిలంబుగా నిడి పులుసుకంపుగొననిపొలసురుచికొని యొండెడ
నిండించి ఖండఖండంబు లగుగొంతుక్రొవ్వులు తుత్తునుక లైనమాంసమాంస
లాస్థిశకలంబు లొకవంకం బొంకించి యంగుళంబు లొరయనిచేతులు పదత
లంబు లొకతలంబునందుఁ బొందించి నజ్జునజ్జగుమజ్జ నుజ్జగింపక ప్రేవు లొక
తావునఁ బ్రోవులు గావించి తండతండంబుగాఁ గండ మెండుకొనుగుండియ లొండు
చోట నిండి నిండువేడుక నేఁడు పండువు భుజియింప రం డని బ్రహ్మరక్షోమండ
లంబుఁ దోతెచ్చి బంతులు సాగించి యవి యన్నియు నిడి యెడనెడ వలసినపదా
ర్థంబు లనుమయ్యై దయ సమగ్రంబు లడిగి పెట్టించుకొనుండని నొడివి కడునియ
మంబున భోజనంబు లిడి శాకినులు వెనుకటిబంతి కాయిత్తమై చనుదెం డనిపంచినఁ
గన్నులకుఁ గోరగించుక్రొన్నెత్తురుకాలువలగుబులుగుబుల్లునం దుమికి యొండొ
రులు చల్లులాడుచుఁ బాయుచుఁ ద్రోయుచుఁ బట్టుచుఁ దట్టుచుఁ బెక్కుంబ్రోదుల
సేఁదులాడుశాకినులడాకకు వీఁక వీడక మూఁక గూడి స్థూలంబు లగుమస్తజాలం
బులు గ్రక్కునఁ ముక్కునం బొడిచికొని యొక్కటికొక్కటి తల కడచి బంతులు
గొనిపాఱుబోరువలపొంతలవంతుల మింతుమనుమంతునన నంత నింత దూఱి కొంత
దేఱి చెంతఁ జేరి బెగడు డిగి ముంగాళ్ల నిగిడి యమ్ములం గ్రమ్మిన యెమ్ము లొడలం
గదలుకొనకుండునట్టి లెంతయుఁ గ్రుంగి బలిమికలిమిం గలగొంతుక్రొవ్వంతయుం

చెకలిరాఁ గఱచుకొని పఱచునక్కలనుం జక్కనియ్యక పెక్కుగతులఁ బెనంగుచు
నాలుగైదుమీఁద బిస్సనక్ వ్రాలినం బెగడుకుడిచి కడచి చనువానియవటుతలంబు
లగలఁ దన్ని తద్దయు గద్దరితనంబున నోటిమాంసంబు లాఁడియుఁ గద్దలయుద్ధవిడిఁ
గైకొనక యొక్కదిక్కునఁ బెక్కుకూటువ గూడుకొని ఖరనఖరధారమర్మంబులు
ద్రెంచి భటకళేబరచర్మంబులు సించి నంజుడు దినునెడఁ గ్రొవ్వున ఆవ్వానం దూఱు
గూబలకు జడిసి నలుగడలం బఱచు వాయసంబులునుం గలిగి సగుణవృద్ధిపదం బై
వ్యాకరణంబుఁ జోక, నవయవనిగ్రహస్థానం బై తర్కంబు కర్కశంబున, బహుచక్ర
సూచితగ్రహచారం బై జ్యోతిశ్శాస్త్రంబురీతిని, బరుషకూలగదావళిప్రభంజనం బై
వైద్యవిద్యపద్ధనం బెద్దయు భీతివిస్మయబీభత్సహేతు వయ్యె నట్టియెడ. 66

క. ఇక్కరణిఁ బెక్కురక్కసి, రిక్కదొరల హనుమ సంహరింప రఘువరుం
డెక్కటిపోరొనరింపఁగ, నక్కజపడె జగము వారియలవుకలిమికిన్. 67

మ. శరవర్షంబునఁ బ్రెక్షుతూపులు జనించన్ మించి వీరత్వముస్
వెరవున్ లావుఁ బలంబు వీడక మరుద్విద్వేషి పోరాడఁగా
నరరే మేలని మెచ్చి క్రాంతి గనిన ట్లాత్మీయకోదండమున్
శరధిద్వంద్వ మొసంగె దాశరథిపార్శ్వద్యోతకున్ సీతకున్. 68

ఉ. ఇచ్చినమచ్చికన్ వినయ మేర్పడఁ గైకొని వీరపత్నియా
టిచ్చరణంబు సేయుతమి హెచ్చినసిగ్గున మోము వాంచె నా
ముచ్చట తా నెఱింగి చెలి మో మరవంచఁగ నేల రక్కసుం
జెచ్చెరఁ బోరఁ జీరు మని శ్రీరఘునాయకుఁ డానతిచ్చినన్. 69

మ. దరహాసాంకుర మాస్యసీమ దళుకొత్తన్ భర్తయగ్రస్థితిన్
సరసాలోకనలీల మ్రొక్కి శరముల్ చాపంబుఁ జేఁ బూని య
య్యరవిందాస్య గుణంబు దీఁటుచును బ్రత్యాలీఢపాదాబ్జ యై
నెఱవీరంబునఁ గాళరాత్రివలెఁ గన్పించెన్ సురారాతికిన్. 70

ఆ. కినుక గడలుకొనినఁ గెంపుకన్గొనచాయ, మొదట నెఱ్ఱనైన ముదితతూపు
లసురఱొమ్ము దూరి యావలఁ జనునప్పు, డేకరీతిఁ దోఁచె లోకములకు. 71

చ. పిడికిట లస్తకం బెనయు పెంపు గుణంబున వాఁడిబాణముల్
దొడిగెడిసొంపు శత్రుపయిఁ దోరముగా నిగిడించుతెంపు వాఁ
డుడుగక యేయునస్త్రతతు లొక్కటఁ ద్రుంచుతలంపు నింపుగాఁ
బడఁతుక ఖండనద్రఢిమ భర్తకుఁ గన్నులపండువై తగెన్. 72

శా. కోపం బూని శతాస్యుఁ డాత్మశతదోస్సత్కోదండచండాస్త్రధా
రాపారంపరి ముంప నేకధనురుగ్రవ్యాళదివ్యాశుగ
వ్యాపారంబున నన్నియుం దునిమి యుద్యచ్చాపవిద్యానవ
ద్యోపాధ్యాయి యనం దనర్చెను బ్రయోగోత్సర్జనోద్వేగతన్. 73

తే. సాహసోద్వృత్తిఁ గని వరారోహ యైన, యవ్వరారోహపై దైత్యుఁడపుడు నించు
శరము లరిమీఁద నిగిడించు జనకతనయ, యస్త్రములు నిండి నిరంధ్రమయ్యె నభము.

సీ. కమలాక్షి తెలివాలుగన్ను లేగతిఁ జూపెఁ గాలానలజ్వాల నేలుడాలు
మగువ లేనగవారు మొగ మేకరణిఁ దెల్పెఁ బ్రళయకాలాభీలభానులీల
నబలశింజినిమ్రోత యది యెట్లు ప్రకటించెఁ గల్పాంతదీర్ఘనిర్ఘాతరవముఁ
గలకంఠియలఁతిహుంకార మెమ్మెయి దాఁటెఁ జలయముఘుంఘుమారుద్విహారణంబు

తే. నతివమార్దవ మెటులు క్రౌర్యంబు నెఱపె
లలనసౌశీల్య మెటులు దౌర్లభ్యమయ్యె
బాలముగ్ధత యెటు లనిఁ బ్రౌఢి మెఱసె
నని వెఱఁగుఁజెందె రాముఁ డయ్యవసరమున. 75

క. తనసూనశరములు దునుముచు, దనపై విశిఖములు గురియు దనుజేశ్వరునిన్
దన కతిదుస్తరుఁ డెటు లని, తనలోఁ జింతించి కాంత తదవసరమునన్. 76

సీ. ఏమంత్రరాజంబు నేమంబున స్మరింప వివిధసంసృత్యుపద్రవము లడఁగు
నేమంత్రము జపించి పామరత్వము డించి వాల్మీకి సత్కవీశ్వరతఁ జెందె
నేమంత్రమహిమచే నీశ్వరత్వము గాంచి హాలాహలాహారి యతిశయిల్లె
నేమంత్రమణి యుపదేశించినవిభునందుఁ బ్రకటించెఁ దారకబ్రహ్మసంజ్ఞ

తే. యట్టి శ్రీరఘురామనామాభిధాన
మంత్రము స్మరించి వింట నంబకము పూన్చి
సత్యనిధి రాముఁడేని నే సాధ్వినేని
వీనిఁ దునిమెడు నిది యని విడుచుటయును. 77

క. అక్కుడిఁదిశరము దిక్కులు, ప్రక్కలు గా మంట లంటె వనధులు గలఁగన్
రక్కసిపేనిపయిం బడి, యొక్కటఁ దల లెల్ల ద్రుల్చి యుర్విం గూల్చెన్. 78

సీ. బ్రహ్మర్షిఘానంద బాష్పవర్షముతోడ సంతానసూనవర్షంబు గురిసెఁ
దపసివీణానూనతానమానంబుతో గాంధర్వమానినీగాన మెసఁగె
సకలలోకశ్రేణి చల్లనియూర్పుతో నాలితెమ్మెరపాళి నీలుకొనియె
మునిమానసములఁ బాయనికలంకములతో జలధులఁ గలఁకలుఁ దేఱె

తే. చెలఁ లుడిగి వేల్పుదొరలు జేజే యటంచు
రామసీతాంజనేయులఁ బ్రణుతి చేసి
రఖిలవానరవీరులు హర్ష మొంది
రని శతాననదనుజేంద్రుఁ డడఁగినపుడు. 79

మ. తనచే నున్నధనుశ్శరంబులు సుమిత్రాసూతికిన్ భర్తపం
పున లేనవ్వాలయంగ నిచ్చి విజయంబున్ వీరశృంగారముల్
తనరూ పొందెనొ నాఁగఁ గ్రొంజెమరునిద్దాచెక్కుటద్దంబులన్
మొనయం గారవమింపు సొంపు నెనయన్ మ్రొక్కెన్ రఘుస్వామికిన్. 80

క. మ్రొక్కినచక్కెరబొమ్మను, మక్కువ పెక్కువగనంగ మన్నించి విభుం
డెక్కటిగా రామునఁ దన, చొక్కపుమణిహార మొసఁగఁ జూచి సతి యనున్. 81

శా. ఘోరాస్త్రాహత మైనశాత్రవుని మైత్రొన్నెత్తుటన్ బుట్టి పెన్
బారుల్ దీరుశతాస్యకోటిమశకప్రాయంబుగా స్వాంఘ్రిసం
చారస్ఫూర్తి నడంగఁ ద్రొక్కిన నభస్వత్సూతికే గాక నీ
హారం బన్యులు దాల్ప నర్హులె త్రిలోకాశ్చర్యచర్యాధికా! 82

మ. శతకోట్యర్బుదసంఖ్యలం బదహతిం జక్కాడి యీయొక్కనిన్
ఖ్యాతి గావించఁగలేక డించెనె జగం బెల్లన్ భవత్ప్రీతి నన్
స్తుతి గావింపఁ దలంచి గాక మనకున్ సూనుండు సద్బంధుఁడున్
హితుఁడున్ భృత్యుఁ డమాత్యుఁ డాప్తుఁ డిఁక లేఁ డేతాదృశుం డెయ్యెడన్. 83

క. మీకారుణ్యనిధానం, బీకరువలిపట్టియె బహిఃప్రాణము నా
కేకమతి మీకు నితఁడే, గాక తదన్యుండు కలఁడె కాకుత్స్థమణీ! 84

శా. ఆజిం జేసె మహోపకారములు దౌత్యం బూని యన్యోన్యర
క్షాజీవాతువనం జెలంగె మతివాక్శరీరనానాక్రియల్
మీజాడన్ వెలయించె నుంచె మది మిమ్మే వాయుజుం డీఋణం
బేజన్మంబునఁ దీర్చుకోఁగలమొకో యింకన్ నృపాలాగ్రణీ! 85

క. భావింప జగములందు మ,హావీరుఁడ వీ వొకండ వస్త్రద్రఢిమన్
మీవెనుకఁ దావకీయకృ,పావని జగదేకవరుఁ డనిలజుఁ డధిపా! 86

క. ఒక్కనిఁ జంపితి మీదయ, నిక్కువముగ నే నితండు నేలసె రాచెన్
బెక్కండ్ర నెక్కడక్కడ, నిక్కలిగినజయవిధాన మితనిదిగాదే? 87

క. ఇచ్చటికి మనల నందఱఁ, దెచ్చినవాఁ డసురవరులఁ దెగఁజూచి జయం
బిచ్చినవాఁ డితఁ డుండఁగ, నిచ్చిరతరహార మెవరి కిచ్చెద రధిపా! 88

సీ. ఏరమ్యమతిసత్కఘారత్నహారముల్ ఘనమతుల్ కంఠభాగములఁ దాల్తు
రేమహామహుదృష్టి కీరేఖలోకంబులసదుసుండలదొంతు లై కనఁబడు
నేవీరవరుదేహ మావహించినదీప్తి మిహిరాదులకు మిఱుమిట్లు గొలుపు
నేకపీంద్రునియుసిక్కు మీకీర్తివల్లికాజాలకంబున కాలవాల మయ్యెఁ
తే. గంఠ చరమాంగ ఫాలభాగముల మున్ను
దనుజ వానరసేనలఁ దూల్చె నెవ్వఁ
డట్టివిశ్వాధిపునకు మీయనుఁగుఁబట్టి
కాంజనేయున కొసఁగుఁడు హార మనిన. 89

మ. ప్రియురా లాడినమాటలంబతి నిజప్రేమైకపాత్రున్ మఱు
త్ప్రియపుత్రున్ బహుకార్యనిర్వహణతాభీరుప్రభావప్రతా
పయశశ్చిత్రచరిత్రు దివ్యకరుణాపారీణదీవ్యత్సుధా
శ్రయదృష్టిం దిలకించి యిట్టు లనియెన్ బ్రావృట్పయోదార్భటిన్. 90
క. నీ వెప్పుడు మాతాపితృ,భావమునను మమ్ముఁ గొలిచి ప్రబలితి గానన్
భావిబ్రహ్మపదశ్రీఁ, బ్రోవంగల మహిమ నింకఁ బొందెదు తండ్రీ! 91
శా. బ్రహ్మజ్ఞాననిధానమానసమునన్ భావింపఁగా నవ్యయ
బ్రహ్మత్వం బనుభూత మైన దయినన్ బాహ్యంబునన్ నిశ్చల
బ్రహ్మత్వంబు వహించి భావిసమయప్రాప్తప్రభావోన్నతిన్
బ్రహ్మాండోద్ధరణప్రసక్తి మనుమా భాషాధృతిం బుత్రకా! 92
సీ. ఈరత్నహారంబు నారాయణుఁడు దొల్లి సృష్టికిఁ బ్రభునిగాఁ జేయునపుడు
బ్రహ్మ కొసంగె నాబ్రహ్మ యుగ్రతపంబునకు మెచ్చి యిక్ష్వాకునకు నొసంగె
నారాజయోధ్యఁ బట్టాభిషేకమువేళ ధరియించెఁ గానఁ దద్వంశభవులు
తరతరంబులనుండి తాల్తు రన్యు లనర్హు లిది కంఠమునఁ బూన నిదియుఁ గాక
తే. కామరూపాన్వితము సార్వభౌమచిహ్న,మీవు ధరియింపు నీ కర్హ మిది ధరింప
మత్కుమారుఁడ వగుట విస్మహితహార,ధారణంబునఁ గననయ్యె వీరవర్య! 93
క. అని పల్కి రాముఁ డాశ్రిత,జనసురసైచికి ధరాత్మజకు సంతోషం
బునుమడిగాఁ దనహారము, హనుమ మెడన్ వైచె దివిజు లలరులు గురియన్. 94
క. ఆహారము భావిజితసు,రాహారము హనుమమేన నలరె భవిష్య
ద్వ్యాహారమోహనాంగ్యప,గూహనపులకాంకురములకొమరు దెలుపుచున్. 95
ఉ. ఆరఘురాముఁ డిట్లు జనకాత్మజతోఁ బరమాప్తు సింహికా
వైరి బహూకరించి సురవర్యులు ధాతృపురోగముల్ దనున్

జేరి నుతింప వారినుతిఁ జేకొని వారలఁ బంపి పోరిలోఁ
దాఁకినయాత్మసేనల సుధామయవీక్షలఁ దేర్చి గ్రక్కునన్. 96

మ. సకలానీకముతో సహోదరముగా ఛాయాపహారాపరాం
గకసీమాగ్ర మలంకరించి సతితోఁ గైలాసముం జేరి చం
ద్రకళోత్తంసుని ప్రార్థనన్ నిలిచి తద్భక్తిప్రహృష్టాత్ముఁడై
సకలవ్యాప్తి రహించురూపు గనుచున్ విస్మయస్వాంతుఁడై. 97

ద్విపదగర్భితసీసము.——

తారకబ్రహ్మమంత్రవిహారి! సుఖంకర! కృపాసింధు! యని రాజధరుఁడు
వ్యష్టిసమష్టిజీవసమగ్రరూప! యష్టమదాపహ! యని శాంభవియును
బుద్ధ్యాజ్ఞాపాదివర్ణిత! నన్నుఁ గంటి భాగ్యము దగె నని పవనాత్మజుండు
కించుల మము విలోకించి రక్షించు మంచును నమ్రులై యలసోదరులును

తే. చక్కనసురవరోత్తము లొక్కమతిని, బెక్కువినుతులు సల్పిన సొక్కి వారలు
సూనుని మొగంబు చూచు చమోఘసుఖము, మాన కప్పుడు సహించవంగఁ బోన కదలి.

క. అనుజులు మనుజులు దనుజులు, తను బయలు వెట్టంగ భానుతనుజాధిపుల్
మొనసి కొలువఁగను బహువిధ, జనపదములు వనపదములు సరికిఁ దెలుపుచున్. 99

మ. చని కాంచెన్ రఘువంశచంద్రుఁ డెదుటన్ సాకేతమున్ వప్రమో
హనవప్రాలిలభుక్ప్రభూతానంతఫణోద్యచ్ఛృంగసంఘాతమున్
వనజాతప్రియరాహుమోహకలనావష్టంభసౌధాగ్రకే
తనసిలాంశుపటీపరీతము సమస్తప్రాభవస్ఫీతమున్. 100

తే. కాంచి శుభలగ్నమునఁ బ్రవేశించి నగరి, వాకిట సుమిత్రసోదరానీకముగను
జానకియుఁ దాను బవమానసూను డిగ్గి, వినుదులను దండనాథుల విడియఁ బంచి.

తే. హనుమ కైవంపఁ గొని రాముఁ డవనికన్య, యొకమునకట రాసహోదరు లెనసికొలువఁ
గతిపయజనం బతో నిరాగమనము విని, సంతసముఁ జెందు తల్లుల చెంత కరిగె. 102

ఉ. మ్రొక్కిన నక్కునం బొదివి మూర్ధము మూర్కొని హర్షబాష్పముల్
మిక్కిలిగాఁ గుమారకుల మేనుల ముంపుచు వారు రామ! నీ
వెక్కరణిన్ శతాననుఁ జయించితి వన్నఁ ద్రిలోకకంటకుం
దక్కిసాత్ముఁ డంచుఁ బవనాత్మజుఁ జూపి రఘూద్వహుం డనున్. 103

సీ. మట్టుమీఱినమహామహిమ మై చద లెల్లఁ గప్పినలోకవిఖ్యాతుఁ డితఁడె
లెక్క కెక్కువ యైన పెక్కుసేనల మేన సంభరించినమహాసత్త్వుఁ డితఁడె

నిమిషములో సముద్రము దెల్లఁ గ్రమియించునరి లేనిఘనవేగశాలి యితఁడె
శాకాంతరీపఘనస్థలినుండి లంకను వాల ముర్చినజగద్వంద్యుఁ డితఁడె
ఆ. యప్రమేయసృష్టి శతాస్యుల ముల గాల, మెట్టినట్టి గట్టిదిట్ట యితఁడె
వేయిమాటలేల? వినుఁడు నీరుని నుంచు, నయ మిచ్చినట్టివీఁడె యితఁడె. 104
తే. తల్లులార! పుత్రస్నానములార!, యితనివలె యెవ్వనును సమ్యగ్ వింతకార్య
మనినఁ గౌసల్య సుమిత్రయు లయను, నానతీ యిట్టి గని యాసియుం పుడు.
క. అత్తలకు మ్రొక్కి కానక, యత్తలమున సలవేప కాళులం బరిగడక్
నిత్యమున నలరె రఘువరు, పత్నుల జనకరకపిల సమలతో నపన్. 106
తే. అరిగి యశ్వమేధ పనివిని డోకరామను, సిద్ధగోష్ఠి వసించి యొకింత సేపు
నవ విదేహసృష్టాలకన్యాలలామ, సఖియ లలకంబులాడి వినిచ్చి దనిన. 107
తే. అవనిదిరుగుచు వసుగురా జనుగుఁ బోయి,కరుణదేరంగఁ జని రాముఁ జలదతావి
గలువసన్నటి యలకలై యలుంగులంగ,లకురపరియించి మాధ్యాహ్నికము లొనర్చి.
మ. తనచెంతక్ గృహస్థ్య స్త్రైసహానుపుం డిచ్చి రాఘవేయు పాం
వని! యుంచుం గరి మూలు తోడుకొని యిష్టదుర్భాసురాపూర్ణయును
త్రసినాడు స్వాత మూర్ఖ పనాలాతా ప్రత్నాత్తం బైనపై
జనశాలాంతరసీమ నిచ్చి రఘువంశస్వామి యప్పట్టునక్. 109
ఉ. ఉత్తమరత్నపీఠమున నుండి సుఖింగటఁ దక్కగిన్నియత్
పుత్తడి మేలిపళ్లెరము నుంపర నుంచిన నందుఁ జేరి రా
కత్తరి నోసుంచుమురుచాత్తు జాహస్తముఁ బట్టి పట్టి! నా
పొత్తున నారగింటు మెటు పోవక రమ్మని పల్కి మక్కువన్. 110
చ. కుడియెడఁ గూరుచుండ సిడ కూరిమి సంతలఁ బాల్చి పచ్చుటక్
బడతెగదా! శరీర మసిపాణి స్పృశించుచు నాయ్యన్యోన్యనం
గడిమి నుతించుచుం గరుణ గన్పడ సారెకు మోము చూచుచుక్
వడుగు ముడబ్ధిఁ దేల్చెఁ బతివత్సలతాగతి యేమి చెప్పుదున్. 111
చ. మొగి మొకయింత వంచి కయి మోడ్పునఁ గుండలకాంతి చెక్కులక్
ధగధగ లీన దేవ్రుసిపదద్వయి చూచుచు నేవికారముక్
దగులని చిన్ని రూపున నతండు గనంబడె రాము చెంగటక్
ముగుదతనంబు సద్వినయముక్ భయముక్ బ్రియముం బెనంగొనన్. 112
సీ. అడుగుఁ గెంపమ్మి చాయలు చందురాకట్టుజగతి ప్రాఁగెంపురాజగతి సేయఁ
బైకాణిసరిగంచుబలు మించుతెలినఖంబులకాంతులకు మేలుముసుఁగు వేయ

మొలనూలిచిఱుఘంటికలనాదు నవరత్నకరకంకణధ్వని గారవింప
నికరంపుకెంపుటందియలసందడి నొంది గిలుకుమట్టెలరవల్ గులకరింప
తే. నఱుతఁ దొడిగిన తెలిముత్తియంపుఁగూర్పుఁ,బనులజంటిఱవికమీఁదిపైఁటచెఱఁగు
వెనుకఁబిగియంగఁదిగిచి సీవికడఁ జెక్కి,బంతివడ్డింప జానకీకాంత వచ్చె. 113
తే. కౌను చలియింపఁగా నెమ్మొగము చెమర్పఁ,జెదరి పాపటఁజేర్చుక్క చిందులొక్కఁ
జెలు లొసఁగుహేమపాత్రలు చే ధరించి,రాముబంతిని వడ్డించె భూమికన్య. 114
మ. కలమాన్నంబులు పప్పు లప్పడములున్ గారెల్ వడల్ బూరెలున్
ఫలముల్ చక్కెర లుక్కెరల్ సిగరలుం బచ్చళ్లు సద్యోఘృతం
బులుఁ జేసెల్ పరమాన్నముల్ పలురసంబుల్ కూరలున్ మున్నుగాఁ
గలనానావిధభక్ష్యభోజ్యములు వేడ్కన్ సీత వడ్డించినన్. 115
మ. అనఘాచారులు బ్రాహ్మణుల్ మునుపుగా నాపోశనంబుల్ ధరిం
చిన సర్వత్రసుభోజ్యమస్తని రఘుశ్రేష్ఠుండు నాపోశనం
బును బ్రాణాహుతులైన మారుతిమొగంబుం జూచి యాహారముం
గొను మాతండ్రి! క్షుధాగ్ని దీఱ నని వాక్రువ్వన్ భయం బొందుచున్. 116
క. ప్రాంజలి యై నృప! మీరలు, భుంజింపక మున్నుగాఁగ భుజియింపఁగ నా
కుం జన దనవుఁడు రఘువరుఁ, డంజనిసుతు నాదరించి యాఁగా కనుచున్. 117
ఆ. మొదటఁ గొన్నికబళములు గొని యింక నైన,నారగింపు మనిన నాంజనేయుఁ
డధిప! మీర లిఱక యారగింపుచు నున్నఁ, గాని భుక్తిసేయఁ బూన ననిన. 118
క. ప్రతికబళమునకు శ్రీరఘుపతి, భుజియింపు మని పల్క భాగ్యంబిదిగో
కృతకబళుఁడ నయ్యెద నని, యతఁ డనఁ బరితుష్టి గాఁగ నశనం బైనన్. 119
క. భూజనపతి సంతుష్టిగ, భోజన మొనరించినంత ప్రొద్దును వినయ
వ్యాజమునఁ గడపి కేమ్మట, భోజనభాజనము వేగఁ బుచ్చుకొనుటయున్. 120
ఉ. పొత్తున నారగింపకయె భోజనభాజన మిట్టు లేల నీ
వెత్తుకపోయెదన్న జగదీశ్వర! దేవరభుక్తశేష మే
నిత్తఱి మక్కువ ల్ప్రజల కెల్లను బెట్టి భుజించువాంఛమైఁ
బుత్తడిపళ్లెరంబు గొనిపోయెద నంచు నమస్కరించినన్. 121
తే. అలఁతినగవునఁ గడు మంచి దట్లుసేయు,మనిన నతఁ డేఁగఁ దమ్ముల నవనిసురులఁ
గాంచి కంటిరె? హనుమంతుగాఢవినయ, సనయచాతుర్యములు నిదర్శనము గాఁగ.
సీ. భుక్తశేషము మనంబున నెంచి యధికారి నేనొ కానో యని యడుగ వెఱచెఁ
బొత్తున నాతోడ భుజియింప రమ్మన్నఁ దగవు గా దనక యొద్దనె వసించె

నేఁ దుష్టి గనకము న్నెత్తుక సనరామిః బగుసీతి నహింయించి తామసించెఁ
గపులలోఁ దానునొక్కఁడ స్వామిహితు లౌట నంపఱ కీడుదునం చభిలషించె

తే. నిట్టినిరహంక్రియాస్ఫూర్తి యిట్టివినయ, మిట్టిభయభక్తు లెవ్వనికేనిఁ గలవె?
యనుచుఁ బొగడుచు నుత్తరాపోశనంబు, గొని కరంబులు వార్చెఁ బావనియు నంత.

తే. తళుకుబంగరుకుండలంబులు చలింప
హారములు జన్నిదంబుతో నసఁగి పెనఁగఁ
బాణియుగమునఁ బళ్లెరంబుఁ బట్టి వడుగు
మొగము చెమరింపఁ బఱతెంచి యగిసె కెగసె. 124

చ. గునగున వచ్చి యగ్లిగిసెకొమ్మపయిన్ వసియించి చుట్టునుం
గని కపులార! దైవతశిఖామణి డించిన సుప్రసాద మేఁ
గొని చనుదెంచినాఁడ మిముఁ గూర్చి ప్రియంబగునేని మీరు దా
రన నిది స్వీకరించుటకు రాఁగదరో యిట కంచుఁ జాటినన్. 125

సీ. ప్రావృడ్బలాహకార్భటుల నాకర్ణించి దివి బలాకశ్రేణి గవియుకరణిఁ
బూర్ణచంద్రోదయంబు గనుంగొని చకోరనికరంబు నల్ దెసల్ నిండినటులు
సరసవసంతావసరమున భసలముల్ కుసుమమంజరి మూఁగికొనువిధమునఁ
గపటనారాయణశికరసుధాకలశంబు గని తారసిలుదివౌకసులవరుసఁ
బెఱవారిఁ జొరనీక పెఱచారి తమిమీఱి తేనెయీఁగలు బారుదీరుకరణి

తే. నఖిలవానరు లరుదెంచి యగిసెచుట్టు, నట్టులెత్తుక మాకు మా కని యడుగుచు
నిడుదచేతులు చాఁపుచు నిక్కి నిక్కి, రంతఁ గావింప హనుమ తదంతరమున.

క. కపు లావరింప నొక్కొ, క్కఁపులాకము లెక్క నొక్కకనికి నిడంగా
నపుడుం జాలమి నగి సా, కపరిమితంబుగను డుస్సి యనిలజుఁడు దయన్. 127

క. ఒడయనిమణిభాజనమునఁ, దుడిచి తుడిచి పైవ నొక్కతునుకయుఁ బడమిం
బడకుండఁ బట్టి లోఁగొని, యొడ లెత్తినఫలము నేఁటి కొదవె నని కపుల్. 128

చ. తలిగ ప్రసాద మందఱికిఁ దక్కువ యెక్కువ లేక మార్చి మా
కలుషము లెల్ల మార్చి హితకార్య మొనర్చిననిన్ను దీనవ
త్సల! నుతియింప శక్తులమె? సర్వశరణ్యబుధాగ్రగణ్య యం
చెలమి దలిర్ప నెంచిరి కపీశ్వరు లందఱు వాయునందనున్. 129

క. మా కందఱకును బ్రాణము, లాకలన నొసంగి ప్రోచి తైహికసుఖమున్
లోకేశుశేష మొసఁగి ద,యాకలనం గలుగఁజేసి తాముష్మికమున్. 130

మ. భవపాశంబులు వాసెఁ దేశలదయాపాంగావలోకామృత
ప్లవక్లప్తాత్ముల మైతి మింక మము శుభదృక్తి ముక్తిప్రదా
నవిధానాత్మ కొలల్ దొలంగె నని యానందాశ్రువుల్ జాఱఁగాఁ
బ్లవగేంద్రుల్ నుతియించి రంచితహితాలాపావనిం బావనిన్. 131

ఉ. ద్వాదశినాఁడె మానివసుధారుహ మెక్కి ప్రసాద మియ్యఁగా
నావటఁ జాలమన్న నగిసాకులొసంగుట నాఁటనుండియున్
గాదె జగత్ప్రసిద్ధిగ నగస్త్యకరుచ్ఛదపాళి ద్వాదశీ
ద్వాదశి మాన రార్యులు సదాగతిసూతి పరిగ్రహించుటన్. 132

ఉ. తారకమంత్రరాజము సదా పఠియించు నగస్త్య పేరిటన్
మీఱిన చోట నయ్యగిసె మేదినిఁ బూజ్యముగాఁ దలంచి సీ
తారమణాన్నభాజనము దాల్చి వసించుట గాక లేనిచో
వేఱొకచెట్టు లేదె? రఘువీరుని పర్ణము బూని నిల్వఁగన్. 133

సీ. రమణీయమణికుండలమరీచివల్లిక లంబకస్యగ్రోధ మావరింప
దనుకాంతిహరిదంతదంతిదంతములకు నికరంపుబంగారుచేరు లొప్పఁ
గటిఁ గట్టుకొనినబంగరుపట్టుపంచెపై చుట్టిన మొసిమి క్రొమ్మొల వెలయ
మాకు మా కనుచు నుద్రేకించుకపులంపుఁ దనదాపు కరుణాస్వభావంబు గురియ
తే. మునిమహీరుహశాఖాగ్రమున వసించి, యొఱగి డాకేలఁ బల్లవం బూని రామ
చంద్రుని ప్రసాద మొసఁగు ప్రసన్నమూర్తి మారుతి నుతించు నరులెల్ల మానవులకు.

ఉ. అంబుజసంభవాదికసుధాశనదుర్లభ రామభక్తి శే
షంబు లభింపఁజేసి కపిజాతికిఁ బుణ్యపదంబుఁ జూపి యం
ల్లం బలరించె వానరకులప్రభుఁ డాతఁడు తన్ను మానిరా
నం బరబంధువత్సలు మొనర్చుట పెద్దలశీలమే కదా. 135

క. మారుతిఁ బోలినవంశో, ద్ధారకుఁడు వసింపఁబట్టి గనరెఁ గపికులం
బేరీతి నైనసద్గుణ, పారంగతుఁ డున్నకులము ప్రబలకయున్నే. 136

క. వీలికరుం బ్రియుఁడై కుల, పాలకులకుఁ బ్రియ మొనర్చి ప్రబలినహనుమ
ల్లీలలు విన్నకృతార్థుఁడు శ్రీలం, బెనుపొందు నని వసిష్ఠుఁడు పల్కెన్. 137

క. విని గౌతమసూతి వసిష్ఠునికిం జేమోడ్చి మొగిచి శుభమతి రఘురా
మనృపతిరాజ్యంబున దిన, దినముం బావని నుతించుతెఱఁ గేది యనన్. 13ɜ

క. దినకరవంశపురోహితుఁ, డనియెన్ వినవయ్య మున్ను హనుమయ్య దినం
బును రామరాజ్యమున నడ, చినగతిపరిపాటిఁ దెలియఁ జెప్పెద నీకున్. 139

క. సామీరిరహితకార్యం, బే మున్నది? రామనృపతి కితనికి రామ
స్వామివినా పరకార్యం, బే మున్నది? యింతఁ దెలుప నే శక్తుఁడనే? 140

మ. శతకంఠాసురునిం జయించి యిటులం జాయాసమేతంబుగాఁ
బతి సాకేతపురంబునం బ్రబలసంపత్కీర్తి నర్తించుచున్
గృతకృత్యుం డయి యొక్కనాఁడు కరుణాదృష్టిన్ నిజానీకినీ
పతులన్ మైత్రి విభీషణాదికుల సంభావించి తా నిట్లనున్. 141

మ. శ్రమముం జెందితి రన్నలార! బహుసంగ్రామంబులన్ మీసఖి
త్వమునం గార్యము లెల్లఁ జేసితి యథాస్థానంబులం బొందుఁ
డంచు మణిస్వర్ణవిభూషణాంబరము లచ్చో నిచ్చి వీడ్కొల్పినం
గములై వారలు నేఁగఁగా హనుమ యొక్కండుండెఁ దత్సన్నిధిన్. 142

క. మనుకులనృపహేళి సహా,సనమజ్జనభోజనాదిశయనగమనుఁడై
హనుమం బాయఁడ హస్తము, లనితరసామ్రాజ్యపాలనాన్వితుఁ డయ్యున్. 143

సీ. క్ష్మాసుతాచుంబనాసక్తవీటీరసాక్రాంతశోణాంతనేత్రములతోడ
సీతాదృఢాస్తనాశ్లిష్టకుంకుమపంకలక్షితవక్షస్స్థలంబుతోడ
జనకజానయనఖంజనరంజనాంజనాడంబరస్ఫుటలలాటంబుతోడ
స్వప్రియాధరపానసమయగల్లవ్యాప్తకరయుక్తహరిద్రకాంతితోడఁ
తే. దావివీడెంపునునుఁగెంపుమోవితోడ
నుదయమునకంటె ముందుగా నిదుర లేచి
రాముఁ డలకేళికారామభూమి వెడలఁ
బాదుకలచప్పు డాలించి పావనియును. 144

మ. జననాథాగ్రణి కేళిమందిరముపజ్జం గెంపురాగోడవం
కనె వొంకంబగు కుంపనంపుజిగిబల్కంబంబు దారిన్ దన
ర్చినరేరాయలరాలతిన్నియపయిం జెల్వొందుటన్ లేచి గ్ర
క్కున సాష్టాంగ మొనర్చి నిల్చునతడుం గైదండ వాటింపఁగన్. 145

క. సరయూతరంగిణీపతి, సరణిం జని యచట స్నానసంధ్యాజపముల్
నెరవేర్చి భద్రకరిపైఁ, బరగుపతికి గొడుగుపట్టి పావని నడచున్. 146

క. వేదండము డిగినప్పుడు, కైదండ యొసంగు నోలగం బున్నయెడన్
ఊ. పాదుకలచెంత వత్తుఁ,బాదముకెంగేలఁ బూని భక్తివసించున్. 147

క. కొలువునఁ బ్రసంగవశమున, నిలరాయఁడు పలుకరించె నేనియుఁ దాఁ బెన్
లలితయశోచితరచనా,కలనం దత్తత్ప్రసక్తిఁ గార్యము దెల్పున్. 148

తే. ధర్మతంత్రంబు నలుప మంత్రంబు దెలుప
నన్నిట సమర్థుఁ డయి స్వామియాత్మ దెలిసి
తదనురూపసమీహావిధానరీతిఁ
బగటికొలువున వర్తించుఁ బవనసూతి. 149

తే. కొలువు చాలించి పీఠి డిగ్గుతఱి రాము
నకుఁ గడాని మెఱుంగుపాదుకలు దొడుగు
దక్షిణభుజంబుమీఁద హస్త మిడి నగరి
లోని కరిగెడుపతివెంటఁ దాను నరుగు. 150

మ. తనతో మజ్జనభోజనప్రముఖకృత్యంబుల్ నివర్తించి రా
మనరేంద్రాగ్రణి తన్నుఁ దోడుకొని ప్రేమం గేళికారామ మొం
దినచో జానకి వీడె మిచ్చు చన నెంతే తేటగా నానతి
చ్చినవేదాంతగతుల్ వినున్ శిరము కించిత్కంపనం బొందఁగన్. 151

క. మంతనమునఁ దా నడిగిన, దంతయు రఘునేత దెలుప నాలింపఁగఁ ద్ర
య్యంతపదార్థవ్యాఖ్యా,నాంతరమున రవియుఁ బశ్చిమాబ్ధి మునిఁగినన్. 152

క. సాయంసంధ్యాకృత్యము, లాయెడ రచియించి చెలువ మలవడఁ గొలువై
పాయనివైభవమున రఘు,నాయకుఁడు వసింపఁ బవననందనుఁ డంతన్. 153

సీ. తారచించినదాది శ్రీరామబిరుదైకగద్యముల్ వందిమాగధులు చదువఁ
దనశిక్ష చెంది గీతప్రబంధాదులు వీణెల వైణికుల్ వినికిసేయఁ
దనకు మున్ వినిపించఁదగిన కావ్యములందుఁ గలరసస్థితిమహాకవులు దెలుపఁ
దనసహాయత వహించిన రామచరిత్రప్రసంగానుగతి సభాసదులు పొగడఁ
తే. గంబళాశ్వమతంగాదికథితనర్త,నాగమోక్తమతప్రౌఢి నధిగమించి
తా నొనర్చినభరతశాస్త్రక్రమమునఁ,జెలులు నటియింప హనుమఁడు గొలువు సేయు.

క. మారిమిపుత్రులకును గోరఁ, గారానితదీయకేళికాకనకగృహ
ద్వారప్రదేశమున నతుఁ, డై రేలు క్రమించు వారియనుమతి పేర్మిన్ 155

చ. హరువుగ నొక్కరాగ మనుమా యనుమా యనుమాట వీనులం
బొరసిన స్వామి కింపయినపోలిక రాగము దా ననంగ రాల్
గరఁగి ఘుళంఘుళార్భటిఁ జెలంగిన నీదగురాగరక్తిమైఁ
గరఁగెడుసౌధలక్ష్మి యని కౌఁగిటఁ జేర్చు నృపాలుఁ డొక్కెడన్. 156

మ. సరిప్రొద్దప్పుడు నిద్ర లేచి రఘువంశస్వామి వైదేహి ని
ద్ధర సెంతన్ శ్రమ మొందెఁ: గూర్కె హనుమంతుం డిప్డు దప్పారవో

త్కరవార్తల్ వినివత్తు వేగ నని లోఁ గాంక్షించి తా నున్నక్రొ
వ్విరిపూ నొప్పియ్యన డిగ్గి గుహకలనావేళా ప్రభావోన్నతిన్. 157

ఆ. నీలిదట్టి గట్టి కేలఁ బట్టెము పట్టి
పూసఁగ నసితపటము ముసుఁగు వైచి
తలుపు లొయ్యఁ దెఱచి తరలుచో మూయుచో
సద్దు సేయ కరుగుసన్న యెఱిఁగి. 158

ఉ. అంతిపురంబుఁ బాసి మనుజాధిపుఁ డావలఁ బోవఁ జూచి తా
నంతకుమున్న నిద్ర గనినట్లు సమస్త మెఱుంగుఁ గాన భూ
కాంతునిజాడ పట్టుకొని గాడ్పుకొమారుఁడుఁ బోవు వీటిలో
నింతట నంతటన్ నృపతిదృష్టికిఁ దోఁపక గూఢచాతురిన్. 159

క. ఒంటిఁ జనుపతికిఁ దో డని, వెంట నరుగఁ డధిపుఁ డెంతవీరుం డయినన్
ఒంటిఁ జన వెంట నంటుట, బంటతనకపుఁ బాటి గానఁ బవనజుఁ డరుగున్. 160

చ. పురిఁ బలువీథులం దిరిగి భూవరుఁ డింటికి మళ్లి వచ్చుచో
ప్పురసి సమీరణాత్మభవుఁ డంతకు ముందర వచ్చి యేమి తా
నెఱుఁగనివానిచందమున నెప్పటితావునఁ బవ్వళించి ని
ద్దుర సనినట్టు లుండుఁ బతితోడన వచ్చి నిశాంత మొందఁగన్. 161

క. ఉదయమున మున్ను నొడివిన, చదురున వర్తించుసీడచందమున నృపున్
వదలక యిది మరుదాత్మజు,సదమలదైనందినప్రచారం బనఘా! 162

క. జనకసుతాధిపదాసుని,దినచర్యలు విస్తరించి తెలిపెద మన్నన్
జను బహుకాలము లిటువలె, విను మాతఁడు పదునొకండువేలేం డ్లలరెన్. 163

ఉ. ఆపవనాత్మజన్మునిమహత్త్వము లివ్వియె కావు రాఘవ
క్ష్మాపకులేశ్వరుండు హయసత్రసహస్రము లాచరింపఁగా
నాపనికై యొనర్చెను సహాయము లవ్విధ మెట్టు లన్న వా
చాపటిమన్ వచింతు నని సంయమి గౌతమసూతి కిట్లనున్. 164

క. రవికులచూడామణి జగ,దవనార్థము వాజిమేధయాగశతంబుల్
సవరింప నెంచి నేమము, సవరించి సమంచితోక్తి సామీరి కనున్. 165

క. భువనాధికగతిఁ గర మొ,ప్పవనాటఁ గనియు శౌర్యబాహుళ్యము చూ
పవవాఁటికి నేఁటికి సలు,పవ నాసవనాశ్వరక్ష పవనాత్మభవా! 166

క. నీ కెదు రెవ్వరు సను మను, కాకుత్స్థునియాజ్ఞ మస్తకస్థలి నిడి శో
కాకులులై పగతురు చీఁ,కాకుపడన్ హయముపిఱుఁదఁ గపిపతి చనఁగన్. 167

మ. నిమిషోత్తీర్ణ చతుస్సముద్రుఁడు సమున్నిద్రాంఘ్రిసంఘట్టన
స్తిమితానేకశతాననుండు హనుమద్దేవుండు రామాధ్వరా
శ్వము వెంటం బఱతెంచె శూరు లిలలో వర్తించినన్ బట్టుఁడన్
క్రమ మష్టాపదపట్టలేఖఁ గనియుం గర్వించి దేశాధిపుల్. 168

క. తమరు మహత్తమరుచిచే, త మరుద్గతిచేత సమరు దాశరథిహవో
త్తమరుచిరాశ్వము గొన ధూ, తమరుత్పరిపంథి యగుసదాగతిసుతుఁడున్. 169

క. రోధించుం బురిఁ దగ వని, బోధించున్ వినక తన్నుఁ బొదివిరయేనిన్
క్రోధించున్ బలయుతముగ, వేధించున్ విపులనృపులవిపులభుజాప్తిన్. 170

క. సకదిశల నోరయుసార్భటి, నశనిసదృశముష్టినిహతి నధిపులు మూర్ఛా
వశులై కృశులై పొలిసిరి, వశకీకృతరాక్షసునకు మానుసు లెదురే? 171

మ. అవనీజాధిపసత్తంతుహయరక్షాసక్తిమై వాయుజుం
డవనీనాథులతోడఁ బోరుచుఁ దదీయారీణబాణాసతం
తువులం ద్రెంచుటె కాని తత్ప్రియవధూస్తోమస్ఫురత్కంఠతం
తువులం ద్రెంపఁడు భీతులైనృపులె మున్ముట్టం పనుం గొల్చుటన్. 172

చ. ఎదను సపత్నులన్నను సహింపనిగంధవహాత్మజుండు త
న్నెదిరినరాజకోటి నలయించి పరాజయ మొందఁజేయఁ ద
న్మదవతు లచ్చలో జయరమన్ వహియింప సపత్ని యంచు సీ
ర్ష్య దొరసి వారున చేరినఁ బరాఙ్ముఖలీల వహింతు రంచునో. 173

మ. హనుమంతుం డట నశ్వపాలనరతుం డయ్యూరె! యష్మేటి మా
ర్కొన మే మెంతటివార మంచు హరియుం గ్రోశద్వయిన్ రా భయం
బున దండంబులు పెట్టిపోదు రవనీభుక్కుంజరుల్ కొంద ఱా
యనలా వెంచక పట్టి యిత్తురనిచాయన్ గొందఱుద్భ్రాంతులై. 174

క. తండములై హయములు నే, దండంబులుఁ గొలువ హనుమఁ డార్కొని తమదో
ర్దండంబులగం డడఁగిన, దండంబులు పెట్టుదురు వెతం గొంద ఱనిన్. 175

మ. క్షితి యొక్కొక్కెడ నూతనక్షతజరాశ్మిరార్ద్రయై మూర్ఛిత
క్షితిపాస్యాంబుజమాలికాకలిత యై కేతుచ్ఛటాచ్ఛాంబరా
వృత యై స్వర్ణకిరీటకాంతిమయహారిద్రాంగి యై మౌక్తిక
ద్యుతిరేఖాస్మిత యై చెలంగెఁ గపిబాహుశ్రీసఖిత్వంబునన్. 176

సీ. ప్రాగ్దేశభూపాలపాలికాబాలికాకేళికావనవాటిఁ గేలి సలిపి
దక్షిణక్షోణిభృద్ద్వారకవాటస్థలీగరుడోపలచ్ఛాయఁ గసిమసంగి

పశ్చిమాశాధీశభర్మసౌపానసిర్ని ప్రదర్శితలలో సిరు ప్రావి
యుత్తరోర్వీశవరోర్వీశ్రమప్రాసాదనపసియవిశ్వల నటనదా
తే. యితరవిషయాంధనాయక వ్యాసయసరసి
జాతములతోఁ బసియుయాఖుంత్రధాంత్రి
ఖురపుటాహతిఁ బెకలించిపోనుచుఁ బరిగ
హయము హనుమత్సనయత నభయ మసుచు. 177

క. ధర యంతయుఁ ద్రిప్పరి హరి, హరి గొసిరా ముఖు మొసర్చె నధిపతి యిటులే
విరచించెఁ బెక్కుక్రొంపులు, తరణికలుం బిసలజాసి ప్రతాపమువలనన్. 178

ఉ. అక్కపిచంద్రుఁ డిట్లు సిమిషార్థముఁ బాయక సేవ సేయఁగా
నొక్కదినంబునం దినకులోద్వహుఁ డాతనిభక్తియుక్తికిన్
మిక్కిలి మెచ్చి పల్కె నవసీయగుణాకర! నీ ప్రవృత్తికిం
జొక్కితి సీవు దక్కఁ ద్రిశుద్ధికి మాటలు వేయు నేటికిన్. 179

చ. ఒకగుణరీతి నైన వినయోన్నతినైన విరక్తినైన శో
ర్యకలననైన నామదికి రాగ మొసర్పఁగనేర రన్యులీ
వొకటనె కా దనేకగుణయోగసమగ్రత మెచ్చఁజేసినా
వికఁ ముదు మందు నాఁడ నన నేటికి సీమది నేనె యుండఁగన్. 180

ఉ. నాదయ నామసూత్తమము నాపగుభక్తియు సీస్వరూప మై
మేదిని నిల్చి లోకులకు మేలొనరింపఁ దలంచి సూర్యచం
ద్రాదులు నాయశంబు చతురాగమముల్ గలయంతకాల మ
త్యాదరలీల వర్తిలఁ జిరాయువు గల్గ వరం బొసంగితిన్. 181

చ. వనచరలీలఁ గింపురుషవర్షములోపల గంధమాదనం
బనునొకశైల మున్నది తదగ్రమునన్ రహిఁ మించుమంచికాం
చనకదళీవనం బతివిశాలతలంబును గామరూపకం
బును నయి యందుఁ గల్పతరుమూలమునన్ వసియింపు మింపునన్. 182

క. కింపురుషవర్షవాసులు, సంపద్విజ్ఞానమోక్షసౌఖ్యార్థము పూ
జింపం గలారు వారల, కింపైనవరంబు లొసఁగు మీ వధిపతి వై. 183

క. ప్రతియుగవేళల మావలెఁ, బ్రతిమారూపములఁ బూజ వడసి జనుల కీ
ప్సితదాయి వయ్యె దీనుఁడి, కత గా దని పలికి స్వామి కౌఁగిటఁజేర్పన్. 184

శా. సాష్టాంగం బొనరించి వాయుసుతుఁ డయ్యా! తావకాంఘ్రిద్వయీ
ద్రష్టృత్వం బెడఁబాసి యెందుకడఁ జేర న్నేర నస్మన్మనో

దృష్టిస్మేరు వసింప నాత్మదృఢభక్తిం జెంప నాలింపఁగా
ఇష్టంబై నభవత్కథల్ వినఁగ నూహింతుం బ్రసాదింపవే. 185

క. మనమునఁ దలఁచుచుఁ బలుకుల, నిను స్మరియించుచును జెవుల నీదివ్యకథల్
వినుచున్నఁ గాక యూరక, మనవచ్చునె! యనిన నృపతి మారుతి కనియెన్.

శా. నీనాసించినవారికి న్నిమనములో నేఁ దోఁచెదన్ శైలధా
రావిచ్ఛిన్నశిరూఢి నీతలఁపు నాయం దుంతు నీచెంత నా
నావిద్యాధరముఖ్యు లచ్చరలు వీణామౌనియుం దుంబురుం
డేవేళన్ వినిపింతు రాత్మకథ లీ వింపొందుమీ పొందుగన్. 187

మ. హనుమద్వానరవీర! యీకదళికోద్యానంబు వానాజను
ర్జనితానేకవివేకపాకసుకృతాచారంబులన్ మీరుస
జ్జనరించ్చోళికిఁ గాక యన్యులకు నత్యాంతంబు గన్పింపఁబో
దనఁగా నెంతటివారు శక్తులు త్వదీయాకార మీక్షింపఁగన్. 188

శా. ఈదెవ్వారును లేకయుండు మిఁక నీ వేజాడఁ గీర్తింతు వా
జాడన్ నే వసియింతు నన్ను నుడికిన్ సందేహ మేలా కపి
క్రీడాశోకమనస్త్రినేత్ర! యని సూక్తిం దెల్పి రా జప్పుడున్
వైడూర్యోజ్జ్వలసార మిచ్చి పనిచెన్ వాత్సల్యకల్యాత్ముఁడై. 189

ఉత్సాహ.—

గాంధవాహి రాముఁ డిట్లు గారవించి పంచినన్
గంధమాదనంబుఁ జేరెఁ గాన నీవిధంబు దో
షేంధనాగ్నికీల యం చహీనవాక్సుధాసుధా
సింధుబంధురార్భటిన్ వసిష్ఠమౌని క్రమ్మఱన్. 190

క. ఏతాదృక్చాతుర్యవి,నీతివివేకాతిగుప్తనియమైకగతుల్
వాతాత్మజునకె కాకీ, క్ష్మాతలమున నేరికైనఁ గలదె? యతీంద్రా! 191

క. తర మగునె? నాకు హనుమ,చ్చరితము నుతియింప రామచంద్రుఁడు మొదల
చ్చెరు వతనిచరిత మని మంత్రరహస్యము లడుగుఘటజునకు వివరించెన్. 192

క. ధీవర్య! యింక నొక్కఁడు,రావృత్తము కలదు వనచరప్రభుమహిమ
శ్రీ వెలయించెడునది విను,మా వివరించెదను నిరుపమానమృదూక్తిన్. 193

ఉ. ఉర్వి వడంకు నెవ్వనితనూద్ధతి కెవ్వఁడు కేలు సాఁచి సౌ
పర్వసరిత్సరోజములఁ బట్టి నఖంబుల గిల్లు నట్టిదో

ద్గర్వధురంధరుండు ఘటకర్ణుఁడు మున్ను సుతాభిలాషి యై
శర్వు గుఱించి మంచిమతి శాంతి వహించి తపం బొనర్పఁగన్. 194

చ. మిసమిస లీనుచుం జుఱెలిమేనిపసల్ దెస తెల్లఁ దెల్లఁగా
బసవని నెక్కి తత్ప్రసవబాణనిరోధి ప్రసన్నుఁ డై వరం
బొసఁగెద వేఁడు మన్నఁ దనయోపయకాంక్ష వచింప నుగ్రశౌ
ర్యసహితు లిర్వు రాత్మభవు లయ్యెద రంచు నదృశ్యమాటయున్. 195

చ. అభవువరంబునం గనె దశాననుతమ్ముఁ డదభ్రఘోషసం
క్షుభితదిగంతకుంభుల నకుంభనికుంభుల వారు తండ్రి కం
టె భయదమూర్తు లై కడుఁ గడిందిమగంటిమి వృద్ధిఁ బొంది
రెల్లభువనజంతుకోటికిఁ దలంకును దోడన వృద్ధిఁ బొందఁగన్. 196

శా. ఆపుత్రుల్ వసియింపఁగాఁ దగినచో టర్థించి వార్ధిం జయ
ద్వీపం బన్పురి గట్టి యగ్రసుతు నవ్వీటన్ బ్రభుం జేసి మా
యోపాయజ్ఞునిఁ గుంభుఁ జెంత నిడి సర్వోత్కృష్టబాహాబల
వ్యాపారంబునఁ గుంభకర్ణదివిజేంద్రారాతి వర్తిల్లఁగన్. 197

క. ఇరువురు నురువున నొకనాఁ, డిరవు వెడలి కడలికడ రహిం గనువనిలోఁ
దిరుగుచు గురుసుత దొరసిన, మరులున దిట్టువడి బెట్టు మదకరు లగుచున్. 198

మ. కమయిచ్చం జరియింపఁగాఁ దొడఁగి రంతన్ రామభూమీశ్వరో
త్తముఁ డాకాలమునందె రావణు సపుత్రభ్రాతృపౌత్రాప్తమి
త్రముగాఁ ద్రుంచి విభీషణుం బ్రభుతఁ జెందం జేసి వేంచేయ దై
త్యమదేశంబులు నప్పులస్త్యపయఁ బూర్వాకారసంపన్న లై. 199

మ. ఎమరుం దమ్ము నెఱుంగ కెల్లసురలన్ హింసింపఁగా వారితో
నెదు రై సంగర మాచరింప వసగా కింద్రాదు లీదుష్ట లై
ట్టువయం బందిరొ మున్నె పక్షిముఖముఖ్యుల్ మ్రగ్గి రంచాత్మలో
బెదరంగా నొకనాఁడు నారదుఁడు తత్ప్రీత్యర్థ మై వేడుకన్. 200

తే. అల నకుంభనికుంభులనిలయమునకు, నరిగి వారిచ్చునర్చల కలరి కుశల
మడిగి యొక్కింతప్రొద్దు లోకాభిరాము,ములు వచించి ప్రసంగంబు మొనయఁదిగిచి.

శా. రక్షోనాయకులార! మీరలు కటాక్షం బెత్తినంతన్ సహ
స్రాక్షశ్రీ పరు వెత్తు మీచటులగర్జాప్రోద్ధతిన్ దైవప
ద్మాక్షీవీక్షలబాష్పముల్ గురియు బాహాశక్తి నాహా హిర
ణ్యాక్షాదిత్రిదశారులం గన మె? మీయట్లొప్పె రే? వారలున్. 201

మ. పరమాశ్చర్య మొకండు వింటిరె? శచీప్రాణేశ్వరుం డుగ్రసం
గరరంగంబుల మిమ్మెదిర్చి యుడికిం గాయంబు భీతిజ్వర
స్ఫురణం గ్రాఁగఁ బులోమకన్య బతితంపుం గాఁక యేలయ్యె? నా
సరగన్ నీవరుదేరమిం బొడముకంజాతాస్త్రతాపం బనన్. 203

శా. మిమ్మే వేళఁ దలంచుచున్ నిదుర లేమిన్ గుంది యస్వప్ననా
ముమ్ముల్ గన్నసుధాశనాగ్రణులు భామాగాఢసంశ్లేషసౌ
ఖ్యమ్ముల్ చెందియు భీతి మేనులు వడంకన్ జెమ్మటల్ గ్రమ్మఁగా
నమ్మే కొమ్మలు వేఁడ మోహగుణ మంత్రామాటలో మాటుచున్. 204

శా. మీసంగ్రామజయానకార్భటుల భూమిస్వర్గపాతాళముల్
గ్లాసిం జెందె యశఃప్రతాపముల మీలా గెవ్వరున్నా రనన్
మీసంబుల్ వడి నొల్పుచున్ నగుచు నేమీ మమ్ముఁ గయ్యంబులో
నోసామీ! యెదిరింపఁగాఁ గలుగఁడో కొక్కఁ? డొక్కఁడున్ నావుడున్. 205

ఉ. రావణకుంభకర్ణుల మురంబునఁ ద్రుంచినరామునాజ్ఞ లం
కావిభుఁ డావిభీషణుఁడె కాని తదన్యుఁడు మిమ్ము మార్కొనన్
లావరి లేఁడు నావుడుఁ గలంగి పితృప్రహృతివ్యధావిరో
ధావిలచిత్తులై వగచి యప్పినతండ్రిఁ దలంచి క్రూరతన్. 206

శా. శుండాఘ్రాతక్రుతిఁ బుట్టుతుంపురులచే శుండాలకాండంబు లు
ద్దండాశ్వాంఘ్రిఖురాహతక్షితిరజోధ్వాంతం బడంపన్ దినేం
ద్రుం డాఖండలవైరిఖడ్గరుచికేతుస్ఫూర్తి నిష్క్రాంతిగా
దండెత్తెన్ దశకంధరానుజసుతద్వంద్వం బోగెన్ లంకపై. 207

ఉ. ఇట్టుల యెత్తివచ్చి పురి కించుకదవ్వుల సేన డించి తోఁ
బుట్టువ వయ్యు నగ్రజులఁ బోర వధింపఁగఁ జేసి పట్టముం
గట్టకయున్నవాఁడ విటు గష్టమతీ! నరుఁ గొల్చి యన్నడుల్
బెట్టుగ దిట్టి రమ్మని విభీషణుచెంతకు దూత నంపినన్. 208

ఉ. వాఁడు విభీషణుం గదియ వచ్చి సకుంభసురారి యాడుమ
న్నాఁడని కొన్నిమాట లనినన్ విని యాతఁడు నిష్ఠురోక్తులన్
వేఁడిమి చూపినన్ మఱచి వేగమె చెప్పిన నెట్లు నిల్చునో
నేఁ డని లంకకుఁ జుట్టుకొని నెట్టగ లగ్గలు పట్టసాగినన్. 209

క. అప్పటి కొకగతి రిపుచేఁ, దప్పి సనంగనీక శరగదాకుంతములన్
నొప్పి విభీషణుసేనలు, కుప్పలుగాఁ బరులఁ బోరఁ గూలుచువేళన్. 210

ఉ. రాముని వంశకర్తనయి రాముఁడు నిల్పినయీనిశాచర
గ్రామణి వీఁడు శత్రువులు గాఁడ్పఱపం దన యిందు నిల్చుటల్
ప్రేమము పెంపుగా వనెపురీతి దివాకరుఁ డస్తమింప సం
గ్రామము మాని యప్పటికిఁ గంటకులున్ శిబిరంబు చేరినన్. 211

శా. తద్వేళోత్థితమిత్రముం దొలఁసి చింతాధ్వాంత మంతంతటన్
హృద్వీథిం గలయన్ విభీషణుఁడు నీ కెవ్వారి చే బాపు సంప
ద్వైకల్యముఁ బెంప రాదిఁక రామస్వామియే దిక్కుఁ దం
చుద్వేగంబున నేఁగె వాయుజుని కన్యోన్యాఢి సూచింపఁగన్. 212

చ. చని కౌబేరదిశాంతరంబున దశాస్యభ్రాత శ్రీగంధమా
దన మన్ పర్వతరాజముం గని తదూర్ధ్వస్థానలోకైకమో
హనరంభావనమధ్యవీథిఁ గదళీకాంతాశ్మసంపద్వేది దిం
చనినిష్ఠన్ వసియించియున్న హనుమచ్ఛాఖామృగగ్రామణిన్. 213

క. సందర్శించి నిటాలమునం దంజలి సేర్చి ప్రోవవయ్యా! కరుణా
కందళితహృదయ యని పల్కం దనకను దెఱచి చూచి కపివరుఁ డనున్. 214

క. రావోయి విభీషణ! నేఁ, డీవనమున కరుగుదేర నేమి నిమిత్తం
బావహిలెఁ? దెలుపు మనవుడుఁ, బావనికి విభీషణుండు పలికెం దెలియన్. 215

ఉ. నీకరుణాకటాక్షమున నేకప నేను నిశాచరోత్తమ
శ్రీకొదయుండనైతి రఘుశేఖరకింకర! యిన్నినాళ్లు నే
నేకమతిన్ సుఖోన్నతి సహించితి నిప్పుడు దాయ వీర్యవ
త్స్తోకభుజుల్ మఱియపుడు జుట్టుక పత్తిలఁ జెల్వ వచ్చితిన్. 216

శా. వారెవ్వారని యంటివేని భువనవ్రాతాధికప్రాభవ
స్ఫారాహంకరణైకశీలురు మహాశౌర్యుల్ మదీయాగ్రజుం
డై రాజించినకుంభకర్ణసుతులయ్యా! దుర్జయుల్ నిల్వఁగా
లేరావీరులఁ బోర మార్కొని ధృతిన్ లేఖర్షభేశాదులున్. 217

శా. ఆదిన్ నన్ గపటాత్ముఁ డంచు రఘువంశాధీశుతో నక్కపు
త్రాదుల్ తెల్పినఁ గాదు సాధు వని దైన్యంబాప్చి నీ వేకద
య్యా! దిక్కైతివి? నాఁడు నేఁ దరుల మాయం జేసి రక్షింపఁగా
నీదే భారము వాయుపుత్ర! యని విన్పింపఁ గపిస్వామియున్. 218

శా. నీకేలా పరితాప మాశ్రితజనానీకామరానోకహం
బౌ కాకుత్థ్సకులాగ్రగణ్యుఁ డజితుం డై క్షోణి రక్షింపఁగా
నాకష్టుల్ నిల నేర్తురే? రణములో వ్యర్థోక్తు లిం కేల ర
మ్మా కార్యం బెఱఁగింత మాన్పుపున కం చెంతే జవం బొప్పఁగన్. 219

శా. సాకేతంబున కేఁగి రాముఁ గని సాష్టాంగంబు సేవించి సీ
తాకాంతుం డిది యేమి? వాయుసుత! యీదైత్యేంద్రుఁడున్ నీవు నేఁ
డేకార్యంబున కీనిశాసమయమం దేతెంచినా రింతయున్
నాకుం దెల్పుఁడు నాఁ గపీంద్రుఁడు వచోనైపుణ్య మేపొందఁగన్. 220

మ. విను సాధుప్రియ! కుంభకర్ణసుతు లుద్వేలప్రతాపుల్ సకుం
భనికుంభాఖ్యులు తండ్రికంటె నధికుల్ పాకారిముఖ్యామరే
శనికాయంబుల గెల్చి తండ్రుల ననిం జంపించినాఁ డంచు నీ
యనపై మార్పడి లంకపై విడిసినారయ్యా! సమీకస్పృహన్. 221

శా. ఆబాధం బడలేక మీ కెఱుకసేయన్ వచ్చినాఁ డియ్యెడన్
మీబం టన్న రఘూద్వహుండు హనుమన్ వీక్షించి యిన్నాళ్లు న
ద్దూబల్ గన్పడ కేడ నుండి? రన నద్దుర్మార్గ లిన్నాళ్లు తే
జోబాహుళ్యము మానియున్కి వినుఁ డంచున్ వాయుజుం డిట్లనున్. 222

మ. త్రిజగద్ద్రోహి దశాస్యసోదరుఁడు మధ్యేవార్ధి పుత్రార్థమై
విజయద్వీపము పేరిప్రోలొకటి గావింపం బదావాసమం
దజహత్ప్రీతి వసించి యొక్కదినమ్మం దాడాడఁ గ్రీడించుబు
ద్ధి జనింపం బురి వాసి వార్ధిదరి నేతేరన్ నిజాగ్రస్థలిన్. 223

శా. చూచె న్దానవనందనద్వితయ మచ్చోఁ గేసరాశోక పూ
గీ చాంపేయ కురంటకామలక కంకేళీ వటాశ్వత్థ రం
భా చూతాదులఁ బ్రోది గాంచువనసీమం గ్రీడ గావించుశు
క్రాచార్యాత్మజ దేవయాన నవఫుల్లాంభోజపత్రేక్షణన్. 224

శా. ఆలోకించి ప్రసూనబాణవిశిఖవ్యాధూతచేతస్కుఁ డై
యాలోలేక్షణఁ జేరి యోపడుచ! నీయందంబు డెందంబులన్
మే లన్వారిధి ముంచె నీకుఁ బ్రతియౌ మిథ్యావలగ్నన్ నిజం
బీలోకంబునఁ గాన మెల్లు వగ మాయీాయిద్దఱిం దొక్కనిన్. 225

క. నీచన్నులు నీకన్నులు, నీచొక్కపుఁదొడలు నడలు నీచెలువంబున్
జూచినఁ దమి నిలుపఁగ లే, మోచెలి! డయఁ జూడు మనిన యుగ్మలి కినుకన్.

శా. ఓరీ రాక్షసులార! శుక్రసుత యం చూహింపకే సోదరిం
గోరంగాఁ దగునే? మదాంధు లయి యీఘోరంపుఁబాపంబునన్
మీ రిర్వు ర్మదవారణంబు లయి భూమిం ద్రిమ్మరుం డం చనన్
వారున్ మ్రొక్కి భయార్తిఁ దిట్టుకడ యెన్నండంచుఁ బ్రార్థించినన్. 227

శా. ఓశక్రాహితులార! మీఁదటఁ బులస్త్యుం డన్ మునిశ్రేష్ఠుచే
మీశాపంబులు వాయుఁ బొం డనినఁ గుంభిత్వంబుఁ బ్రాపించి నా
నాశైలాటవులందుఁ ద్రిమ్మరుచు నానాఁ డాజికిన్ రాక నేఁ
డాశాపంబు దలంగఁ దండ్రి పగ వాయన్ వచ్చినా రం చనన్. 228

మ. విని సీతావిభుఁ డవ్విభీషణునితో వీ రేమి యోయీ శతా
స్యునికంటెన్ బలవంతులే యతఁడు వాయుప్రోద్భవోత్సాహశ
క్తి నిలం గూలఁడె? యెంత శౌర్య మిది యీధీరుండు సాహాయ్యమై
చనుదేరం జను మెల్లి వత్తు మని పంచన్ మంచిదం చేఁగినన్. 229

మ. మనువంశాగ్రణి యాంజనేయ! యిటు రమ్మా యీనిమేషంబునన్
బని దీర్పన్ ఘనుఁ డెవ్వఁ డీవెకద! పొమ్మా పూర్వశైలాగ్రసీ
మ నినుం డానకమున్న సేనలను దెమ్మా యన్న ఛాయావిభే
దనుఁ డాలీలనె భానుజాదికపిసంతానంబుఁ దోతెచ్చినన్. 230

శా. ఆమోదించి రఘూద్వహుం డఖిలదేశాధీశులున్ వానర
స్తోమంబుం దనుఁ గాంచి వారతుల తేజోధుర్యులై వెంట రా
సౌమిత్రిం బురి నుంచి యాభరతుఁడున్ శత్రుఘ్నుఁడున్ గొల్వ లం
కామార్గంబున నేఁగి వారినిధివంకం బాళెముం డించినన్. 231

శా. ఆవృత్తాంతము వేగువా రెఱుకసేయన్ గుంభకర్ణాత్మజుల్
లావుం జేవయుఁ గల్గువీరుల రణోల్లాసాప్తిమైఁ బంప వా
రావాయుప్రియనందనాదికపిబాహాశక్తి వైవస్వతున్
సేవింపం జనఁ గోపగించి తమరే సేనాసమేతంబుగాన్. 232

మ. అని సేయం జనుదేర వానరనరేంద్రానీకముల్ వారి మా
ర్కొని పోరాడఁగ మృత్యుదేవి కిరవై ఘోరాజి మీరన్ నకుం

ఘనికుంభుల్ రఘువీరు డాయఁ గని తద్భ్రాతల్ రణోద్వృత్తి చూ
పినఁ గోపించి నకుంభదానవుఁడు గప్పెన్ వారి బాణావళిన్. 233

శా. ఆబాణంబులు రాఘవానుజులు బాహాహంకృతిం ద్రుంచినన్
తాఁ బాసించుచు నెంచ నెంతయును మెచ్చన్ దోర్బలస్ఫూర్తి స
న్నేఁ బంటుం గెరలింపఁగా వెఱచుమీ రేపాటివా రీఁదయు
శ్రీబాలామణిపట్టుఁ గ్గిబన విసర్జింపంగ నేఁ డంచనన్. 234

క. శత్రులఁ గని ననుచు భరత, శత్రుఘ్నులు చిఱుతపిపింగు చాలదె! యోరీ!
గోత్రము వెనువ్వ సిలువ, గోత్రనుతో నిన్ను నేలఁ గూలుతు మన్నన్. 235

ఉ. దానవుఁ డాగ్రహించి తనుసంద్రికి ముక్ జముఁ డియ్య నయ్యెడం
బానది ప్రాణి యొమ్ముకొ నుపుమదానము నైకొని బెట్టు గొట్ట వ్యూం
బ్ఘానిలశక్తిఁ గూలెయుమహాభరతకణములో యనంగ రా
మానుజు లుర్విపైఁ బడిరి యామరశోకప్రగంబుధారలోన్. 236

ఉ. తమ్ములపాటు చూచి వసుధాపతి నెమ్మది రోషశోకముల్
గ్రమ్మ నిశాటనంవనులఁ గట్టెదురం గని తిట్టి వాయుబా
ణమ్మున వారిఁ ఫిన్ బడి సవన్ వడి నేసి సహోదరద్వయిన్
గ్రమ్మఱఁ జేర ప్రాకృతునికై వడిఁ బైఁబడి దైన్య మందఁగన్. 237

శా. ఆసంతాపము దూచి మంత్రు లిటు లేలా? నీకు శోకింప స్వా
మీ! సామీరి సమస్తకార్యఘటనామేయప్రభావాఢ్యుఁ డై
సీసాన్నిధ్యమునందె గల్గి మును సౌమిత్రిం బ్రబోధింపఁడే
గా సంజీవని దెచ్చి పంపుఁ డిపుడుం దావృక్క్రియావ్యాప్తికిన్. 238

శా. అన్నన్ ఇన్నత మాసి రామవుఁడు రావన్నా మరుత్పుత్ర! యీ
వన్నా! తమ్ముల ప్రాణముల్ సరగ లేవన్నా మహోఖ్యాతిఁ బో
వన్నా యాపద కైనచుట్టమవు నీవన్నా విమర్శింపలే
వన్నా నీకు నసాధ్యముల్ వినుటిగోవన్నా బుధశ్రేణిలోన్. 239

క. ఆకాలంబుననుండియుఁ, గాకుత్థ్సులఁ బ్రోవ వ్రతము గైకొంటిగదా
యోకారుణికాగ్రేసర!, యీకడ వింతగ నుతింప నేమిటి? కనినన్. 240

శా. కేలుందోయి నిశాలఫాలపదనం గీలించి లీలాశివుం
డేలా జాలి? భవత్సహోదరులమే నెట్లుండెనో మిత్తి దాఁ

గాలుం డేగతిఁ బంపెనో విధి సమీకక్షోణి పండించుచుం
చీలా గప్పన వెట్టినన్ దమకు దిక్కేదో విమర్శించెదన్. 241

శా. సీతమ్ముల్ సమరంబులోఁ బడుటయే నిక్కంబు గావించినన్
సీతానాయక! విశ్వ మంతయును హానిం బొంద కెట్లుండెడున్
నాతోఁ డన్ గలహించి దేవవిభుఁ డైనన్ నిల్చునే పోయి వి
ఖ్యాతం బౌనమృతంబు దెచ్చెద నటంచాస్వామికిన్ మ్రొక్కుచున్. 242

మ. విలసత్స్నేహసువర్ణకుంభములఁ దద్విశ్రాంతకాంతాముఖం
బుల నైకార్కశశాంకశంక లిడు సెప్రోలేపురం బాహవ
స్థలముక్తాంగులకున్ హవాన్వితులకున్ దావై ప్రవర్తిల్లు నే
స్థలి మందాకిని యట్టినాకమున కుప్యద్వేగి యై పోయినన్. 243

మ. అటఁ జల్లంబోట రా నెఱింగి భయభక్త్యన్వితుఁ డై దేవతా
పతి చింతామణిపీఠ డిగ్గి యెదురై భాగ్యంబు చేకూరె నా
యతనంబుల్ ఫలియించె నాయతనమయ్యె పావనం బయ్యె నేఁ
డతివేగంబున నేఁగుదెంచుటకుఁ గార్యం బేమియో నావుడున్. 244

మ. అమృతాంభోవర! రాముతమ్ము లరిబాహాస్ఫూర్తి మూర్ఛిల్లి నా
రమృతప్రాప్తిని గాని కోలుకొన రిమ్మా సర్వలోకోపకా
రముగా నీ యమృతంబు నావుడు శచీప్రాణేశుఁడున్ భాగ్యమా
యె మఱేమీ? యనుచున్ సుధాకలశ మియ్యం గొంచు నేతేరఁగన్. 245

శా. గంగాభంగతరంగరంగతలరంగత్పద్మసంక్రాంతచ
క్రాంగాధ్యక్షవరేక్షపక్షవిధుతోద్యద్బిందుపారంపరీ
సాంగత్యాదితుషారసౌరభము మించం దండ్రి తోడ్తోడ నా
త్మాంగశ్రాంతి హరించుచుం గదిసి రా నాస్వామికిన్ మ్రొక్కినన్. 246

శా. ఆశ్లేషించి రఘూద్వహుం డనియె నన్నా! లక్ష్మణుం బ్రోచి ము
న్నశ్లీలంబు హరించి తట్లమృత మాహా! యింతలోఁ దెచ్చి పు
ణ్యశ్లోకంబు వహించితే యనుజులన్ నన్నుం బునర్జన్మభ
వ్యశ్లాఘాభాగ్యులఁ జేసి యిప్పుడె భవిష్యత్కీర్తిఁ బ్రాపింపఁగన్. 247

ఉ. మానసవేగి వాట క్షణమాత్రన స్వర్గముఁ జేరు టద్భుతం
బౌ నన రాదు సర్వభువనాధికకీర్తికి దేవతార్చ్యలం
బూనుట దొడ్డుగా దమృతమూర్తికి నీ కమృతాప్తి హెచ్చు గా
దే నుతియింప నింతగుణ మెయ్యది నీయెడ నంచు నెంచఁగన్. 248

మ. పవమానుండు భవత్ప్రతాప మిది నిబంటుం బ్రకీర్తింపనే
ల? వెసం బమ్ముల మేలుకొల్పుఁ డనునాలాపంబు లాలించి య
య్యవనీశుం డమృతంబు సోదరులసర్వాంగంబుల న్నించి యీ
యవశత్వంబు హరింపవే యిఁక జగత్ప్రాణా! యనం జెచ్చెరన్. 249

మ. శ్వసనుం డట్టుల సేయఁగా భరతుఁడున్ శత్రుఘ్నుఁడున్ లేవ సం
తస మొప్పం బిగియారుకౌఁగిట జగత్ప్రాణాత్మజున్ దమ్ములన్
వసుధేశుం డలరించి పోర వివశత్వప్రాప్తి నిద్రించువా
రి సుధన్ లేపి సుధాఘటం బనిలుచే వృత్రారి కంపెం గృపన్. 250

మ. రణసంరంభవిజృంభణోద్ధతి దలిర్పన్ గుంభకర్ణాత్మజా
గ్రణి తోఁబుట్టువు సేనలుం గొలువ రా రాముండు పోరాడఁగాఁ
దృణసంజాతునిచేతఁ జావ మునిచేఁ దిట్టొంది రంచున్ విభీ
షణుఁ డాడం గుశుఁ డట్టివాఁడె యగుటన్ సాధించె నవ్వీరులన్. 251

తే. అల జయద్వీపమును లంకయట్టు లేలు
మని విభీషణునకె యిచ్చి యవనినేత
యింతయును నీవకా నిర్వహించి తనుచు
హనుమఁ బొగడుచు సాకేతమునకుఁ జనియె. 22

క. ఈయితిహాసముఁ జదువుచు, వ్రాయుచు నాలించుచున్నవారి కొసఁగు దీ
ర్ఘాయువు నారోగ్యంబును, శ్రేయము హనుమత్ప్రియుండు శ్రీరాముఁ డనన్.

ఆశ్వాసాంతము.

మ. చతురాజ్ఞాపనయజ్ఞగోపన! నయజ్ఞశ్రావ్యవిజ్ఞాపనా!
యతిబోధావనవాద్యభావనపవాద్యవ్యాద్యసద్భావనా!
గతబాధాదరసాకభేదర! రసాకన్యానురోధాదర
క్రతుమత్సత్తమసారచిత్తమమసారశ్రీనివాసత్తమా! 254

క. నవఘనవిగ్రహ! కృతదానవఘనవిగ్రహ! సమగ్రనాకుభవమహా
కవనార్హచరిత! నతలోకపనాధికమధువిలాస! కరుణోల్లాసా! 255

పృథ్వి.—
సుధీజనసుధీరసస్ఫురితదివ్యహంసాకృతీ!
సుధాశివసుధాధరస్ఫుటమహోరిరంసాకృతీ!
విధాతృవివిధార్థభృద్విమతిరూపవద్భారతీ!
విధూజ్జ్వలవిధూననావృతముఖాబ్జశోభారతీ! 256

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్త్వసంప్రాప్తకవిత్వ విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధానమానసబిసపుష్పపుష్పగిర్యప్పనార్య కుమారసమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయ తిమ్మననామధేయప్రణీతంబైన సమీర కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ గపికాలకేయాది యుద్ధంబును, వాలసేతువర్ణనంబును, సుగ్రీవవిభీషణపునరాగమనంబును, భరతాదివీరులయుద్ధ పరిశ్రమంబును, పంచముఖావతారంబును, శతముఖసహస్రకోటిమర్దనంబును, జానకీ సంగరోపక్రమంబును, శతాననవధయును, బ్రహ్మాదివరప్రసాదంబును, కైలాస యాత్రయు, విశ్వరూపప్రదర్శనంబును, అయోధ్యాపురప్రవేశంబును, రామభుక్త శేషస్వీకరణంబును, రామదినచర్యయు, అశ్వమేధాశ్వానుసరణంబును, రామవర ప్రసాదంబును, కింపురుషవరాధిపత్యంబును, సకుంభనికుంభోపాఖ్యానంబును, హను మంతుండమృతంబుదెచ్చి భరతశత్రుఘ్నులం బ్రతికించుటయు నన్నది పంచమా శ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీరఘుకులచంద్ర! మరు
ద్వైరివధూవరహారప్రతానధూతాం
భోరుహసఖశిశిరచంద్రా!
సారయశస్సాంద్ర! రామచంద్రనరేంద్రా! 1

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠుఁ, డగు వసిష్ఠమునిశ్రేష్ఠుఁ డాత్మనిష్ఠుఁ
డనిలపుత్త్రువిచిత్రమోహనచరిత్ర, లమృతరసపూర మూర నిట్లానతియ్యె. 2

భుజంగప్రయాతము.—
శతానందుఁ డాలించి సత్కీర్తిఁ బల్కెన్
వ్రతిశ్రేష్ఠ! మున్మీరె వాక్రుచ్చినారే
గతిన్ మంత్రజాలం బగస్త్యుండు వేఁడెన్
హితప్రాప్తి శ్రీరాముఁ డేమాన తిచ్చెన్? 3

మానిని.—
అప్పటిమంత్రరహస్యములో మరుదాత్మజుపై భవ మమ్మునికిం
జెప్పిన దేమి విశేష మశేషము చెప్పుఁ డటన్న వసిష్ఠుఁడు మే
లిప్పుడు సెవిన నెంచిన దెవ్వఁడు నెవ్వని కెన్నఁడు నెన్నఁడు నా
చొప్పునఁ జెల్పెద సూక్ష్మతరోక్తుల సొంపుగ నీ కనుచుం బలికెన్. 4

లయగ్రాహి.—
వారిజహితాన్వయవిహారి శతకంధరసురారి జయమొంది పురిఁ జేరి ఘనలక్ష్మిన్
మీఱి యొకనాఁడు కనఁగోరి ఘటసూతిచను దేర వివిధార్చన లుదారవినయం బిం
పార నొనరించి తన చేరువ మణీమయమహారజతపీఠ మిడి మీరు సుఖు లై యు
న్నారుగద! బాధకులు లేరుగద! యన్నరఘువీరునకు నిట్టులనియెన్ ఋషి వచించెన్.

శా. సాధుద్రోహవిధానదోహదభుజాశాఖాపలాశిచ్ఛటన్
సాధింపన్ జనియించి రాజ వయి విశ్వం బీవు రక్షించుటన్
సాధుల్ సాధులు గాక యెంతయు సముత్సాహాప్తి వర్తిల్లఁగా
బాధల్ మా కొనరింప నెవ్వ రని సంభావింతు సీతాపతీ! 6

క. ప్రతివిశిఖసంజనితశో,ణితబిందుపరంపరావినిర్మితవితతా
యుతశతనిజావతారుని, శతకంఠునిఁ ద్రుంచు టెంత సంస్తుతి చేతున్. 7

క. వెఱ వేఁకి మాసె వేలుపు,దొరలకుఁ జెఱఁగంటిచెలులతుందుడుకులతోఁ
జెఱ లుడిగెఁ దపసిమూఁకల, మొఱ లడఁగెన్ మీకటాక్షమున నని పొగడన్. 8

మ. కలశీసంభవుఁ జూచి రాముఁ డను లోకద్రోహియౌ నూఱుమో
ములరేద్రిప్పరి గ్రమ్మినన్ జగము లామోదించు టాశ్చర్యమే
కలిగెన్ మాకిటువంటికీర్తిరమ యక్షద్వేషి తోడై తగన్
బలవంతుం డగుబంటుగల్గుదొరకున్ బ్రఖ్యాతి రాకుండునే? 9

క. శ్రీహనుమన్నామస్మృతి, యాహవమున విజయ మొసఁగు నననాఁగా నతఁడే
సాహాయ్యమై వహింపఁగ, నాహవమున విజయ మొందు టరుదె? మునీంద్రా! 10

క. ఇన్నేల? యితఁడె రణమున, మున్నైన జయ మిచ్చెఁ బంచముఖముల హనూ
మన్నామస్మరణము నై, కొన్నకుమారుండు తారకుని గెల్వండే. 11

క. హనుమత్కవచము మాలా, మనురాజప్రముఖనిఖిలమంత్రములు జపిం
చినవాఁడె లోకవిజయము, గనఁగా శతకంఠుఁ డెంత గలఁ డతని కనన్. 12

క. ఆమాటలు విని విస్మయ, మామోదము భయము వినయ మైక్యంబుగ లో
పాముద్రాపతి రాముని, మోము గనుంగొని కరాబ్జములు మోడ్చి యనున్. 13

ఉ. ఈమఱిమత్స్వరూప మది యెట్టిది? షణ్ముఖుఁ డెన్నఁ కీశ
గ్రామణి సంస్మరించి రిపుగర్వ మడంచెఁ? బ్రభావ మెద్ది? మా
నామనుముఖ్యమంత్రజపలక్షణ మెయ్యది? యందునన్ ఫలం బే
మి? యుపాస్తి యెద్ది? వచియింపఁగదే! యన రాముఁ డిట్లనున్. 14

రాముఁ డగస్త్యునకు హనుమన్మంత్రమాహాత్మ్యముఁ దెల్పుట.

చ. మునివర! నీవు సత్పురుషముఖ్యులలోన సుబుద్ధి వౌటమా
హనుమరహస్యముల్ వినుట కాత్మఁ దలంచితి గావునన్ ముదం
బెనసె స్వరూపమంత్రవిధు లెల్ల గణించెద సూక్ష్మపద్ధతిన్
విను మిటువంటి వెల్ల విన వేఱొక రర్హులె? నీవు దక్కఁగన్. 15

ఆ. పంచముఖుఁడు త్రిపురభంజనుఁ డార్యాక్షి
మతుఁడు ఫాలనయనుఁ డతనువైరి
శంకరుం డతండు నింక భేదం బేమి
హరునియందు నక్షహరునియందు. 16

క. జవరాలి కపుడు నగమై, కవ వాయక యుండి యుండి కడుఁ వేసఁటి ని
త్యవిరక్తి నిలుప వచ్చిన, శివుఁడుసుమీ! యితఁడు వేఱు సేయకు మనసా! 17

క. ఏకాంతభక్తుఁ డితఁడే, గా కన్యుఁడు లేఁడు నా కొకఁడు సత్యము నే
నాకార మొందుటకు నీ, లోకోత్తరభక్తి రంజిలుటయె ఫల మగున్. 18

మ. తను వంతఃకరణంబు నాత్మయును దత్తత్కర్మముల్ నావశం
బని స్వాతంత్ర్యము మాని మద్భజన సేయం బూనె భారంబు వి
డినఁ జుల్కం గన మొందు భారవహుమాడ్కిన్ నేను నామేను నా
వనిమాత్మాకృతి నేన కాఁ దలఁతు బాహ్యాభ్యంతరవ్యాప్తులన్. 19

మ. హరి యై విష్ణుపూజ్యుఁ డయ్యెఁ బరమేశాంశస్థుఁడై తైవభ
వ్యస్థితిం గాంచె భవిష్యద్బ్రహ్మభవుఁడై హైరణ్యగర్భార్చనా
విశేషత్వంబుఁ గాంచె జ్ఞానఖనియై వేదాంతవిద్యోన్నతిన్
బరఁగెన్ దా నొకఁ డయ్యుఁ బెక్కుగతులం బాటించి శంభోద్భవా! 20

తే. ఇన్నిగా సమర్థుఁ డనవద్యుఁ డెన్నియెడల
నంపఱక నాత్మహితుఁ డితఁ డఖిలసుతుఁడు
ఇష్టవస్తువు నాకంటె నెఱుఁగఁ డితఁడు
ఇతనికంటెను నాకు లేఁ డిష్టతముఁడు. 21

శా. భావేశాదులు మేము భారుతి జనింపం దాము చేతెంచి శు
శ్రూషల్ సేయఁ దలంచి ఋక్షకపిరూపంబులం బుట్టి రి
ట్టీషద్భేదము లేక యట్టిగతిలో నీవాయుజుం డగ్రియుం
డై షడ్భావవిదూరుఁడై పరమభక్త్యన్వితుఁడై వర్తిలున్. 22

తే. మూఁడుమూర్తుల కిరవైన వేఁడివేల్పు, పుట్టినప్పుడె పట్టెడిదిట్టతనము
గలిగి త్రైగుణ్యదూరుఁడై తెలియరాని, జ్ఞానరీతి ననిర్వాచ్యుఁడైనవాఁడు. 23

శా. నన్నాలించు ననున్ గణించుఁ దలఁచున్ నామూర్తి నన్ జేర్కొనున్
న న్నర్చించు నను న్గనుంగొను మదిన్ నాయందె మోదించు నా
యన్నన్ నన్నును దల్లిదండ్రు లని పెంపానించు సర్వాత్మనా
నన్నే కాని భజింపఁ డన్య నితఁ డన్నా! యెన్న సామాన్యుఁడే? 24

తే. మత్పరాయణుఁ డగుహనుమత్స్వరూప, మిట్టి దని యన్య మెంచక యెవ్వఁ డేని
యతనిదృఢభక్తి ఘటయించునట్టివాని, కతనివంటిమహత్త్వంబు లగు నిజంబు. 25

సీ. అవి యెవ్వి యన నజేయత్వ మమర్త్యత్వ మిష్టకామప్రదాతృత్వ మమిత
వాక్పటుత్వము కవిత్వప్రదాతృత్వంబు కామరూపత్వంబు కాలసూక్ష్మ
గతివిధానత్వంబు కాలకాలజ్ఞదాతృత్వంబు మోక్షదాతృత్వ మఖిల
జాలకర్మగుణాతిగత్వ సర్వజ్ఞత్వతత్త్వసౌఖ్యప్రదాతృత్వములును

తే. నిగ్రహానుగ్రహత్వంబు నిర్మలత్వ, మవ్యయత్వంబు మొదలైనయధికమహిమ
ములు స్వతస్సిద్ధములు మంచుమలకుమారి, జఠరగోళంబునను జనించకయమున్న. 26

ఆ. నీవు నిట్టిసూక్ష్మభావంబు భావించి, హనుమఁ గొలువు మనిన మునివరుండు
పంచముఖుఁ డటంచుఁ బలికితి రవ్విధం, బేమి? స్వామి! యనిన రాముఁ డనియె.

క. పంచముఖవీరహనుమ, త్పంచద్దివ్యస్వరూపసంపద గిరిజా
చంచలనయనకు శివుఁడు ప్రపంచించినపరిపాటిఁ దెలియఁ జెప్పెద నీకున్. 28

శా. ఆకైలాసనగాగ్రసీమ నొకనాఁ డార్యామహాదేవి తా
నేకాంతంబున నున్నశంభుఁ గని స్వామీ! లోకరక్షేచ్ఛ ల
క్ష్మీకాంతుం డవతారముల్ వొరయుభంగిన్ మీరు నీరూపమే
గా కన్యాకృతి దాల్చినం దెలుపుఁ డాకర్ణింతు నే నావుడున్. 29

శా. హాసాంకూరము మోముఁ గ్రమ్మఁ బతి ప్రోయాలిన్ విలోకించి దు
ర్వాసోముఖ్యులు మామకాంశజులు గారా? వార లధ్యాత్మవి
ద్యాసంపత్తిని కాని నావలె మహత్త్వం బొందలే రంటినే
నేసంపూర్ణశుభాకృతింపనరు టింతీ! విన్ము వాక్రుచ్చెదన్. 30

ఉ. జ్ఞాన విరక్తి భక్తి నయ సాత్త్విక సాహస శాంతి దాంతి వి
ద్యా నిపుణత్వ సత్య జవ ధర్మ దయా గుణ ధైర్య నిశ్చల
ధ్యాన తపః ప్రభావగతు లన్నియుఁ దాల్చి పటుత్వ మొంది పం
చాననయుక్తి శ్రీహనుమదాఖ్య వహించితి నేనె పార్వతీ! 31

తే. ఏగుణంబునఁ జూచిన నితనికంటెఁ
బక్కొరుఁడు లేఁడు ఘనుఁ డనఁ దనరినాఁడు
పంచముఖములు నిశ్చలబ్రహ్మచర్య
మమర లోకోపకారార్థ మైె మృగాక్షి! 32

క. ఈపదునాలుగుజగముల, లోపలిజను లట్టినను విలోకింపక దా
యేపట్ల సకలకర్మవ్యాపార మెఱింగికొనఁగవలయు లతాంగీ! 33

క. ఈరూపం బారూపము, నారూపము లగుట కే అనఁగరా దైనన్
ఈరూపు నిన్నుఁ బాయని, దారూపము సంగరహిత మగుట ఘన మగున్. 34

మ. అలరుం గీశ నృసింహ పక్షి కిటి వాహాస్యంబులం దూర్ధ్వ గు
బ్బలిపై నుబ్బెడిసూర్యకోటిరుచితో బాహాదశాగ్రంబులన్
హల పాశాంకుశ శూల ముద్గర కపాలానేక హోద్యద్గదా
చల ఖట్వాంగము లూని హైమపటి మించన్ వానరుం డెప్పుడున్. 35

తే. షడ్దశాక్షరమంత్రప్రసన్నమూర్తి, నావహించినపంచముఖాంజనేయు
మంత్రముజపించి భక్తిసంపత్తి బుధులు, ధ్యాన మొనరించుక్రమము నీవాలకింపు.

సీ. ప్రాగ్దిశాసౌమ్య మై బాలార్కరమ్య మై కామితార్థము లిచ్చుఁగపిముఖంబు
దక్షిణాభీల మై దంష్ట్రాకరాళ మై శ్రీకరం బగు నారసింహముఖము
పశ్చిమోద్దండ మై పటువజ్రతుండ మై గరళాపహృతి మించు గరుడముఖము
నుత్తరోదార మై యుదురుకప్రిహార మై కృష్ణదీప్తి ఘటించుఁ గిటిముఖంబు

తే. ఊర్ధ్వ మొరసి సురారుల నుక్కడంచు
హయముఖముగూడఁ జౌవంచయాననములు
పరగుఁ బదియైదుకన్నులు బాహుదశక
కనకచేలంబు లూహింతు రనఘమతులు. 37

క. ఈయన పదిబుజములఁ దగు, నాయుధములు పదియుఁదలఁచునతఁ డొందు జగ
ద్గేయప్రభావ మఖిల, శ్రేయము లరిభయదబలవిశేషము లతివా! 38

తే. అయిదుముఖములు మీఱనాయైదువేల్పు,లొసఁగుఫలములుదానియ్యనోపుఁగానఁ
దనస్వరూపమునందే నిదానమయ్యె, సర్వదేవాత్మకత్వంబు చంద్రవదన! 39

మ. తను నానాభరణాభిశోభితమహోదారాంగు రక్తానులే
పను రక్తాంబరు రక్తమాల్యధరు శుంభద్రక్తవర్ణున్ మనం
బునఁ జింతించిన నిచ్చుఁ బంచముఖుఁ డాపూర్ణేప్సితార్థంబు లా
యన మంత్రంబుఁ ద్రిసంధ్య లెంచిన వశం బౌ మూఁడులోకంబులున్. 40

క. ఈమంత్రశిరోమణిగా,దే మున్ను కుమారకునకు దేవజ్యేష్ఠుం
డామూలాగ్రము దెలిపిన, నామహిమ వహించి విజయ మాతఁడు గాంచెన్. 41

చ. విను మది యెట్టు లన్న మును విశ్వభయంకరమూర్తి తారకుం
డనుపొలదిండిమన్నెదొర యాజి సుధాంధుల నేలఁ గూల్చి యుం
క్కునఁ దన కీడుగాన కనిఁ గోరి యెదిర్చినఁ బెక్కుగాలముల్
మనకొమరుండుఁ బోరి విసుమానముతో వసపోకయున్నెడన్. 42

తే. వేల్పు లబ్బారి నలువకు విన్నవింపఁ, జిలువఖాణంబుపులుఁగుతేజీవజీరుఁ
జేరి వెఱఁగందుదురె చెండి పోర నిట్టు, లనుచు నల్లనఁ బలుకుఁబ్రోయాలిమగఁడు.

శా. ఏకాంతంబునఁ బల్కె శత్రుఁ డధికుం డీ వెంతయుఁన్ శాంతియుఁన్
గైకొన్నా వటు గాన నాత్మబలరేఖన్ గెల్వ లేవిం కిటన్
లోకాతీతుఁ ద్రిలోకవందితుఁ గృపాళుం బంచవక్త్రాన్వితున్
శ్రీకంఠాత్మకు నాంజనేయు మదిలోఁ జింతింపుమా షణ్ముఖా! 44

క. అని పంచముఖహనూమ, న్మను వుపదేశించి చనఁ గుమారుఁడు దానన్
దనశ్రమము దీఱ నొకపరి, మనమున స్మరియించి శక్తి మార్తుని వైవన్. 45

క. తారకుఁ డంగారకనిభ, తారకుఁ డురుమస్తచలితతారకుఁడు బలో
దారకుఁ డపహృతదైవత, దారకుఁ డపు డుష్పకడలిఁ దాఁకునఁ బడియెన్. 46

క. పంచముఖమంత్రయంత్రము, మించున్ భవపంచకము సమిజ్జయచంచ
త్కాంచుక మపహృతపాతక, పంచక మవితాఖిలప్రపంచక మగుచున్. 47

క. అనిన విని షోడశాక్షర, మనురాజము గాక యెన్నిమంత్రములు గలా
వనిలజుఁ డాయామనువుల, ననువొందెడురూపు లెట్టి వనిన శివుఁ డనున్. 48

క. భావిబ్రహ్మవరంబులు, గావే వర్ణంబు లతఁడె కాఁడే తత్త
ద్దైవము తన్మంత్రంబులు, గావే శ్రుతు లెన్ని దెలుపఁగా నాతరమే? 49

ఆ. వినవె విను ముపాస్తి నఖిలార్థములు శీఘ్రి, మిచ్చుమంత్రమణుల నేర్పరించి
తత్తదర్హరూపధారియౌ సామీరి, ధ్యానవిధి గణింతుఁ దలిరుఁబోణి! 50

సీ. తప్తకాంచనధగద్ధగితదివ్యశరీరు నానావిధప్రసూనమయహారు
బాలార్కకోటిప్రభాభాసితముఖాబ్జు నుపవీతధవళకాంత్యపగతాబ్జు
ఫాలలోచనకుండలాలంకృతకపోలుఁ గటిబద్ధకౌపీనకనకచేలు
సురవిద్విషచ్ఛయంకరటంకగిరిహస్తు దైవత్రయాత్మకత్వప్రశస్తు

తే. మేరుగిరిధైర్యు గురుశౌర్యుధీరవర్యు, రమ్యగుణవాసు సువిలాసు రామదాసు
సారమనుమంతు హనుమంతు సత్యవంతు, మతిఁ దలంతు గణింతు నమస్కరింతు. 51

పంచచామరము.—

జపాప్రసూనకాంతిమంతు శాంతిమంతుఁ ద్ర్యక్షరీ
జపాత్మకస్వరూపశాలిశాపకేళిశోన్నన
స్తపస్విదుస్తరప్రచారుఁ దత్తదంగసంగకాం
త్యపారభూషణాభిరాము నాంజనేయుఁ గొల్చెదన్. 52

శా. లంకాదాహవిధావిధానుఁ గరుణాలక్ష్మీహరిద్రప్రభా
శంకాసంగవిశంగనేత్రు విలసచ్చారిత్రు లోకస్తుతా
లంకారాంచితు హీరవర్ణు నమృతాలాపున్ శుభాష్టాక్షరీ
పంకేజాతమహాహనూజ్జ్వలముఖున్ భావింతు భావంబునన్. 53

ఉ. ద్వాదశవర్ణమంత్రమణిదామవిభానిభవాభిరాముఁ గుం
తాదిరణోగ్రసాధనమహాభుజశోభిను నవోదయస్ఫుర
ద్ద్వాదశభానుబింబనిభధాము సుధామధురోక్తిధాము నా
నాదురితాపహప్రవణనాము వలీముఖసోముఁ గొల్చెదన్. 54

పంచచామరము.—

త్రయోదశాక్షరీవిరాజితస్వరూపు జానకీ
భయావహప్రతాపుఁ బద్మబంధుపుత్రబంధురా
శయాను గాంచితానులాపుఁ జంద్రహీరతారకా
పయఃకళాకలాపు భావిభారతీశుఁ గొల్చెదన్. 55

మ. భయసంసారవిదూరుఁ జిత్రరుచిసంపచ్ఛాలిఁ బాశాంకుశా
భయటంకోగ్రచతుర్భుజున్ మకరికాప్రాణాపహారక్రియా
లయు దేవాసురసేవితాంఘ్రియుగు మాలామంత్రదివ్యస్మృతి
మయసింహాసనమధ్యభాసితు జగత్స్వామ్యున్ హరిం గొల్చెదన్. 56

క. అని యివ్విధమున ధ్యానం,బున కనుగుణంఘటించి హనుమఁ [illegible] నయోపేన్
జనుఁ డభిలాషచ్యుతుఁ డై, తనతలఁచినచింతితములు తడయక చెందున్. 57

తే. అష్టమి చతుర్దశి విశేష మర్కమూల
మున వసించి హనూమంతుఁ బూజసేయ
నశివ! ముఖ్యంబు ద్వాదశి యంతకంటె
నర్కవారంబు హనుమత్ప్రియం బొనర్చు. 58

చ. వనితరో యర్కమూలమున వాయుజురూప మొనర్చి రక్తచం
దనకుసుమాదులం దొలుతఁ దత్పదపూజ ఘటించి జ్ఞానవం
తుని ద్విజునిన్ సపర్యఁ బరితుష్టునిఁ జేసి భుజింపఁబెట్టి యి
ట్లనయము సర్వపర్వ మిడునాతఁడు చెందు నభీప్సితార్థముల్. 59

క. ఎక్కుడి దనిలజపూజా,భాక్కర్మఫలకును శస్త్రపవనసఖమరు
ద్దిక్కాలభయము లిటు లిం, పెక్కినజనుఁ డతనిఁ బొగడు టెఱిఁగింతు నిఁకన్.

శా. సీతాశోకదవానలాపనయపర్జన్యస్సుధాబంధువా
క్చాతుర్యాత్మకు రామపాదయుగళీసంసేవనాసక్తహృ
త్కేతః పద్మ దశాననాదిదనుజశ్రేణీమదోద్భేదని
ర్ఘాతప్రోద్ధతముష్టిహూతు గిరితో గ్రద్యోతు నేఁ గొల్చెదన్. 61

సీ. ఫలమనిమోహ్యాత్తప్రత్యగ్రమార్తాండ! యాపదంధతమిస్ర మాపవయ్య
పంచవక్త్రత్వసంభరితగారుడవక్త్ర! బహురుజాభుజగాళిఁ బాపవయ్య
బ్రహ్మాస్త్రకృతపాశబంధనిర్బంధన! భవబంధముల హరింపఁగదయ్య
శాఖామృగవ్యాజసాక్షాన్మహేశ్వర! యసమానవిభవంబు లొసఁగవయ్య
తే. యమితబాహ్యాంతరారిసంహరణశూర!, నావిరోధుల నాశ మొనర్పవయ్య
సేవకమనోగతేయ! సంజీవరాయ!, మన్మనోదుఃఖనివహంబు మాన్పవయ్య. 62

మ. అని సంకల్పవికల్పదూరుఁ బరమాత్మాకారు ఘోరాభ్రాక్షము
క్కనిశాటాభ్రసమీరు మేరునగధైర్యాధారుఁ గీర్తించున
ర్జునుఁ డిష్టార్థసమృద్ధిఁ దత్కృపవహించుం బుత్రపౌత్రాభివృ
ద్ధినిరాతంకనిరస్తబుద్ధి నజహత్తేజోధికుం డై మనున్. 63

శా. హాహాకారముఖాంతనిర్గతనలోద్యజ్జ్వాలికాభీల మై
బాహాభావితశైల మై పటుశటీద్యాశోభినేత్రాంతవీ
క్షాహంకారకరాళ మై కహకహోదారార్భటిన్ దైవసం
దోహం బెంచ రహించు వీరహనుమద్రూపంబు రూహింపఁగన్. 64

క. జ్వాలాహనుమద్రూపము, కాలానలకీర్తికాంత్రకాశము బహుచే
తాళవ్యాళభయాపహ,మాలోకింపఁగను దుస్సహం బెవ్వరికిన్. 65

శా. సాకేతాధిపదివ్యకోమలపదాబ్జన్యస్తహస్తాబ్జ నా
కికప్రోద్భవముఖ్యు డై వనుఁ కేకీలోలు వజ్రోపల
వ్యాకీర్ణాంచితహైమకుండలయుగున్ వాయూద్భవున్ భక్తితో
నేకీభావము చేసి భావమున నూహింపన్ శుభం బిం పగున్. 66

క. అని తెల్పె శివుఁడు పార్వతి, కనినం గలశజుఁడు రాఘవాధిప! మఱియున్
హనుమత్వరమంత్రంబులు, వినిపింపు మటన్న రాముఁ డిట్లనియెన్. 67

క. అమరున్ షట్త్రింశద్వర్ణమయం బై యొక్కమంత్రరాజము తద్వ
ర్ణముల నిజాంగన్యాసము, సమకూర్చినజనుఁడు చెందు సకలేప్సితముల్. 68

క. ఇందున బ్రహ్మాయు ఋషి యనుచు, ఛందము దైవంబు బీజశక్తులు కల్పో
క్తిం దెలిసి. బుధుఁడు తత్పతి,యం దూనెడుధ్యాన మెట్టు లనిన వినుఁ డంగన్. 69

సీ. సుందరోన్నతశిరః జుట్టి వచ్చిన వాలవల్లితో జిగిపాలవెల్లితోడఁ
బహుపూర్ణచంద్రబింబము విడంబము సేయు మోముతోఁ జిఱునవ్వు మోముతోడ
రత్నకుండలకాంతిరంగు లీనుకపోలపాళితో ముత్యాలతాళితోడ
మగరాలతెగరాలఁ దగుశుభ్రరదనాళిరూపుతో నునుఁబచ్చచూపుతోడ
తే. హైమయజ్ఞోపవీతకపీతాంబరాజి, నాపరాంగవిలంబశిఖాంబుజాత
కీలితకరద్వయాకారలీలతోడఁ, దనరుగుణవంతు హనుమంతుఁ దలఁపవలయు. 70

క. భవభయదారిద్ర్యోపద్రవవిద్రావణనిరూఢదారుణముద్రల్
నవముద్రలు నవముద్రలు, సవరించినపుణ్యశాలి సర్వజ్ఞుఁ డగున్. 71

క. లోకారాధ్యము శుభదీ, ప్రాకారాస్పదము భవభయాపహ మగ్ని
ప్రాకారమనువు వజ్ర, ప్రాకారము సాధకునకు పరమము సెంద్రా! 72

క. హనుమద్గాయత్రీస్మృతి, ననఘా! నశియించు బ్రహ్మహత్యాదిమహా
ఘనికాయము జపియించినఁ, గనరాదె? యభీప్సితములు కైవల్యంబున్. 73

పంచచామరము.—

అనుష్టుభాఖ్యమంత్రరాజ మష్టభూతిదాయకం
బనేకముద్విధాయకం బపాస్తశత్రుసాయకం
బు సై చెలంగు నేకవర్ణపున్ మనూత్తమంబె కా
యనేకవర్ణసిద్ధిఁ జేయు నాశ్రయించువారికిన్. 74

పంచచామరము.—

మహావిభూతు లియ్యనేర్చు మాయనేర్చుఁ గత్క్రియా
మహాసుఖాబ్ధి నోలలార్చు మానసార్తిహవ్యభు
గ్వహార్చు లార్చు నిట్టి పంచు మాకు నెంచ శక్యమే
మహావిభూతినామదివ్యమంత్రమాత్మ విన్మణీ! 75

క. చింతామణి దానాహ్వత, చింతామణి యనఁగ వేఱె చెప్పఁగ నేలా?
చింతించినంత సంతత, చింతితసంతానఫలవిశేషము లొసఁగున్. 76

ఉ. కంబునిభోపవీతలసత్కైరవబంధుసహస్రకాంతి హే
మాంబరమున్ భుజాయుగ ముదంచితకుండలముల్ పిశంగనే
త్రంబులు జ్ఞానముద్ర యనుతమ్మియుఁ గల్గి యనుష్టుభాఖ్యమం
త్రంబునఁ దేజరిల్లుపరదైవము శ్రీహనుమంతుఁ డెప్పుడున్. 77

క. అక్షౌఘఁ గూర్చి నాలుగు,లక్షలనుష్టుప్పు జపించులలితాత్ముఁడు స
ర్వక్షేమంకర మగుత, త్సాక్షాత్కృతిఁ గాంచి నిత్యసంపన్నుఁ డగున్. 78

తే. ప్రకటమధ్యాహ్నరవివర్ణు రత్నకుండ,లాకలితవర్ణు జ్ఞానముద్రాక్షవలయ
దీపితుఁ దలంచి విజ్ఞానదీపమంత్ర, మాఱులక్షలు జపియింప హనుమ మెచ్చు. 79

సీ. ఇచ్చ నెచ్చినకోర్కు లిచ్చు మెచ్చులచెట్టుచుట్టు నెట్టనిచందు చట్టుదిన్నె.
నున్నమిన్నలవన్నె గన్నసింగపుగద్దె నిరువంకఁ బెఱఁగంటిదొరలు గొలువ
వెలకొని పసిఁడిఱింగులరంగు గలవింతవగవ్రాఁతపని బైరవాసుపసిమి
కనుదోయి పున్నమకలువనెచ్చెలిహెచ్చునెమ్మోము వేల్పుమన్నినివింటి

తే. వంటివిడుఁదోఁక వెఱఁ బాపి వలయుఁతలఁపు
లొసఁగు టెఱఁగించుకేల్దోయి పొసఁగువేల్పుఁ
దలఁచి మది నైదులక్షలు తలఁపుమిన్న
గొణఁగికొన్న ఫలించు లోఁ గోర్కులెల్ల. 80

క. మును నొడివినయష్టాక్షరి, యెనిమిదిలక్షలు జపింప నింపగుసద్భ
క్తిని బదిలక్షలు నొడివిన, మునినాథ! దశాక్షరంబు మువమిచ్చు ననఘ. 81

తే. కలశజుఁడు రామచంద్రునిఁ గని యనుష్టు,భాఖ్యమంత్రంబు జపియించినందువలన
నగుప్రయోజన మిదమిత్థ మని వచింపుఁ, డనిన నిట్లని రఘురాముఁ డానతిచ్చె.

సీ. షణ్మాసజపమున సత్కవిత్వము నేర్పు నొకయేట సుజ్ఞానయుక్తి నలరు
హాయనద్వయమున నపమృత్యువుఁ బరించు మూఁడేఁడులను గాలమును హసించుఁ
దనరు వర్షచతుష్కమునఁ జిరాయువుఁ జెంది యారోగ్యవంతుఁ డౌ నైదుసమల
భోగభాగ్యసమృద్ధిఁ బూను నాఱేఁడుల సప్తవర్షంబుల జరఁ గ్రమించు

తే. నెనిమిదిటఁ దొమ్మిదింట సర్వేప్సితంబు, లింద్రియజయంబు గనుఁ బదియేఁడులకును
సకలభువనవశంకరప్రకటమహిమ, మెనయు జాపకుఁ డిది సిద్ధ మనఘవర్య. 83

సీ. ఇరువదేఁడుల మింట నెగిరిపోవఁగనోపు మొనయు నెచ్చటికైన ముప్పదింట
నలువదివత్సరంబుల మనోవేగి యౌ నితరాంగములఁ జొచ్చు నేఁబదింట
నఱువదిసమలఁ బాయక కామరూపి యౌ డీకొను గిరియైన డెబ్బదింట
నెనుబదివర్షంబులను సిద్ధుఁడై మించు దొరయు భూతుల నెల్లఁ దొంబదింట.

తే. సిద్ధసంకల్పుఁడై సదాశివునిలీల, హాయనశతంబులఁ గృతార్థుఁ డగుబుధుండు
అభిలషించిన నపవర్గమైనఁ గలుగు, నమ్మహామంత్రమహిమ మే మని గణింతు. 84

ఆ. వేయిసుద్దు లేల వినుము భూతప్రేత, శాకినీపిశాచసముదయములు
సంస్మరించినంత జరగుఁ గ్రహాదిక, దుష్టరోగములును దూలిపోవు. 85

క. సంకెలలఁ దగిలినాతఁడు, శంకింపక యొక్కదినము జపియించినచో
సంకల్పించినపోలిక, సంకెల లవి తమకుఁ దామె సడలు మునీంద్రా! 86

క. మతి భుజబలంబు కీర్తియు, ధృతి నిర్భయ మజడభావరీతి యరోగ
స్థితివాక్పటుత్వ మనిలజు,స్మృతిఁ గల్గఁగ మంత్రజపము సేయఁగ లేదే? 87

క. తెలియరు గాక మనుష్యులు, దలఁపఁగ మాహనుమకంటె దైవతము స్మం
త్రలలామంబునకంటెను, బలమంత్రము గలదె? యేల బహుభేదంబుల్? 88

శా. కల్పక్ష్మాజముఁ జేరి కాయఁ దనకుం గాంక్షించిన ట్లల్పసం
కల్పంబుల్ వహియింప కాత్మసుఖమే కాంక్షించి శశ్వద్దయా
కల్పున్ శంకరకల్పు భక్తపటలీకల్పున్ గుణాకల్పు హృ
త్తల్పస్థాయిగఁ జేసి తన్మనువు నిత్యంబున్ జపింపంగనున్. 89

మ. అనిశంబున్ జపియింపఁజేని యొకనాఁడైనన్ దినద్వంద్వ మై
నను ఘుస్రత్రయమైన నొక్కనెల యైనన్ వత్సరం బైన నో
పినచందంబునఁ గాలదేశగుణసంభేదంబు లీక్షించి త
న్మనురాజంబు జపించినం గలుగు సంపన్మోక్షముల్ కుంభజా! 90

క. హనుమన్మఘచింతామణి, మొనయక జనుఁ డెన్నిమంత్రములు గొణఁగినఁ గ
ల్గునె? స్వానుభూతిలీలా,జనితానందైకమోక్షసంపద జగతిన్. 91

క. జపఫలదుం డనిలజుఁ డట, జపమంత్ర మహష్టభాఖ్యసన్మనువట త
జ్జపిత కిహాముత్రానంద,పరంపర గలుగదో యనఁగ నేమిటికిన్? 92

మ. పరదైవం బగునాంజనేయుని సదా భావించి రంభావనాం
తరవాసిన్ హనుమన్ దయాజలనిధిం దాసోహ మంచున్ నరుం
డురుభక్తిన్ స్మరియించెనేని యిహమం దుత్సాహి యౌనేకదా
జరగున్ నిత్యపదంబుఁ గూర్చి పిదపన్ సత్యంబు ముమ్మాటికిన్. 93

క. నా విని ఘటజుఁడు హనుమ,ద్దేవార్చన సేయువిధము దెలుపంగదవే
మోవిశ్వైకహితోక్తిసు,ధావైభవ! యనిన రామధరణీశుఁ డనున్. 94

తే. అనఘ! బ్రాహ్మీముహూర్తంబునందె లేచి
గురువులకు మ్రొక్కి యనుమతి గొని బుధుండు
ప్రాఙ్ముఖంబున నైన నుదఙ్ముఖంబు
గా నయిన నాత్మగృహసీమలోన నిలిచి. 95

క. ఎనిమిదియావరణములకు, హనుమచ్చక్రము లిఖించి యందు హనూమం
తుని నావహించి ప్రణవ,ధ్వనితో వివిధోపచారతత్పరమతి యై. 96

సీ. గురువరగురువులఁ బరమేష్ఠి గురువుతో మొదటియావరణాగ్రమున భజించి
గజరాజముఖ చండికా భారతీ క్షేత్రపాలుర రెండవపరిధిఁ గొల్చి

యర్కజ జాంబవ దంగ దర్షభ నల నీలుల మూఁడవనేల నెంచి
యష్టదిక్పాలుర నవలినాల్గవభూమికాంతరంబునఁ బూజ లాచరించి
తే. యష్టశక్తుల కైదవయందఁ మ్రొక్కి, నారదాదుల కాఱవదారి నెరఁగి
చక్రవారణముఖ్యుల సర్వదివిజ,సమితి మిగిలినరెండుసాలములఁ బొగడి. 97

మ. ఫలభక్ష్యంబులు పాయసాన్నములు రంభాముఖ్యనానాఫలం
బులు క్షీరంబులు లడ్డుకంబులు మహాపుండ్రేక్షుఖండంబులున్
కళిగల్ నీటి నివేద మిచ్చి మఱి మీఁదన్ బాద్యనీరాజనం
బులు పుష్పాంజలియున్ బ్రదక్షిణము లింపుల్ మీఱఁ గావించుచున్. 98

క. అమితప్రణామములు మీ,ఱ మహాత్మ! మదార్జితాపరాధశతసహ
స్రములఁ దలంపక కరుణను, క్షమియింపం దగునటంచు సంప్రార్థనతోన్. 99

సీ. ఓంనమో వాయుదేవోద్భవాయ భవాయ లంకారయే వార్ధిలంఘనాయ
సీతార్తిహారిణే శ్రీరామదూతాయ సిద్ధాయ కపిలోకశేఖరాయ
దశకంఠదోర్దర్పదళనోద్ధతాయాక్షధూమ్రాక్షహరణైకదోర్బలాయ
సుభగాత్మనే బృహత్శ్రవసే విజితేంద్రియాయ కపీశ్వరేశ్వరాయ
తే. పరమకవయే నమోస్తు మాం పాహి పాహి
యని నుతించి స్వకీయహృదబ్జపీఠి
హనుమ నెలకొల్పువాఁడె కృతార్థుఁ డనుచు
మఱియు శ్రీరామచంద్రుఁ డమ్మౌని కనియె. 100

మ. ప్రమకాంక్షల్ ఘటియింప నింపగు సమిద్గవ్యాజ్యలాజాపయః
ప్రముఖద్రవ్యము లర్హమైనగణనం బాటించి విధ్యుక్తకుం
డములన్ వేల్చి కృతార్థులౌదురెకదా నట్టింట సామీరిరూ
పముఁ జిత్రించి భజించి చెందుదురు సౌభాగ్యంబు లారోగ్యోత్తముల్. 101

తే. సర్వలక్షణసౌభాగ్యసంగతముగ, హనుమవిగ్రహ మొనరించి మనుజుఁ డెవ్వఁ
డేని తనయింట నర్చించెనేని వాని, కరుదె సంకల్పసిద్ధియో యనఘచరిత! 102

ఉ. ఇంతయు సీతఁ గాఁగ వచియించితి నన్యు లనర్హు లౌట నే
కాంతముగా వచింపు మధికారులు గల్గిన నంచు బ్రహ్మసి
ద్ధాంతరహస్య మంతయుఁ గృపాన్వితుఁడై పరిపాటి రామభూ
కాంతుఁడు దెల్పఁగా విని యగస్త్యుఁడు కేల్గవమోడ్పుతో ననున్. 103

ఆ. మీయనుగ్రహమున వాయుసూతిస్వరూప, మంత్రజపవిధానమహిమ లెల్ల
వింటి నతనికరుణఁ గంటిఁ గృతార్థుఁడ, నైతి నని యథేచ్ఛ నరిగె నంత. 104

చ. మనుకులరాజమౌళి హనుమన్మహిమంబు జగద్ధితార్థ మ
మ్మునికి గణించుటల్ వినినపుణ్యుఁడు శాశ్వతభోగభాగ్యముల్
గను ననుచున్ వసిష్ఠుఁ డను గౌతమసూతి మునీంద్ర! తత్కథల్
విన విన నింపుపుట్టె మఱి వింతలుగల్గినఁ దెల్పవే యనన్. 105

ఉ. అన్నయశాలి పల్కె విననయ్య! మునీశ్వర! వాయునందనుం
డెన్నివిచిత్రలీలలు వహించినవాఁడో యుగాంతరంబులం
దన్నియు నెన్న నాతరమె? యార్యముఖంబుల నేను విన్నదిం
గన్నది తోఁచియున్నయది గౌరవలీల నుపన్యసించితిన్. 106

శ్రీకృష్ణుఁడు హనుమంతునిచే గరుడగర్వభంగము చేయించుట.

సీ. ఏపక్షిపక్షవిక్షేపానిలోద్వృత్తిఁ గులపర్వతంబులు గునిసియాడు
నేపుల్గుపై వచ్చి యింద్రాయుధము రోమమాత్రదానమునకుఁ బాత్ర మయ్యె
నేవిహంగముసామ మించు కెంచినఁ జిల్వరాచవారలబిటారంబు లాఱు
నేఖగేంద్రునిడాక కెదిరింపఁగాలేక నాకలోకము గతాలోక మయ్యె

తే. నట్టివిశ్వంభరాశ్వమై యలరుతార్క్ష్యు, వాలరోమాగ్రమున నేల వ్రాలఁ జేసెఁ
దుంబురుని నారదుని గెల్చెఁ దొడరిగాన,కలన నటువంటిహనుమ శక్యంబె పొగడ?

క. జవసత్వగానవిద్యా, ప్రవణుం డగుహనుమఁ బొగడ బహుముఖములు గ
ల్గి వెలయుశేషాదులతర, మవునె? యన వసిష్ఠునకు శతానందుఁ డనున్. 108

ఉ. ఏమని యంటి రిప్పుడు మునీశ్వర! మిక్కిలివింత యయ్యెడున్
రామునిదూత యేయుగమునన్ గరుడోద్ధతి మాన్చెఁ? బాటచే
నేమినిమిత్త మామునుల నిద్దఱ గెల్చె? వివాద మేల? తా
నాముకొనెన్? గణింప నగునన్న వసిష్ఠమునీంద్రుఁ డిట్లనున్. 109

ఉ. శ్రీరమణీమణీశయకుశేశయలీల శుభైకరేఖలన్
దీరగు ద్వారకాపుర ముదీర్ణహిరణ్మయగోపురాగ్రత
స్తారమృగేంద్రదర్శన ముధాగతసాధ్వస ధావదభ్రగం
గారుచిరాంబుపానకుతుకత్వరితోపగతేంద్రదంతి యై. 110

మ. శతమన్యూపలసౌధమేఘతతికిన్ శ్యామామణుల్ చంచలా
లత లై కన్పడువీథికానదులకున్ లాలాస్యరంగత్తురం
గతతుల్ ఫేనమిళత్తరంగములజోకన్ దెల్పు కేళీనగ
ప్రతికిన్ శోణమణిప్రభల్ జడలతేవన్ శివి గుల్కుంబురిన్. 111

ఉ. ఆపురి ద్వాపరాంతమున నంబుజనాభుఁడు భూమిభారముం
బాపుటకై జనించి పరిపాలన సేయుచు శత్రురాజిశి
క్షాపరతంత్రుఁడై సుజనసంతతిచింతితముల్ ఘటింపఁగా
నొప్పి యమానుషైకమహిమోజ్జ్వలసంపద నొప్పు నెప్పుడున్. 112

సీ. చెలువొందు నొకవేళ శ్రీరుక్మిణీకుచప్రసవమంజరులపై భ్రమరలీల
శయనించు నొకప్రొద్దు సత్యభామాభుజాశ్లేషపంజరములోఁ జిల్కపోల్కి
సరిమించు నొకమాటు జాంబవత్యధరపల్లవరక్తి మదకోకిలంబుతేప
మెలపొందు నొకరేయి మిత్రవిందానందకరవయస్సరసిలోఁ గలువకరణిఁ

తే. జెలఁగు భద్రాచపలమబ్బుబలె సుదంత, మణితగర్జితములఁ గేకిమతిఁ గళింప
కన్యమొగమున లక్షణాకాంచిమృగమ, దేంద్రమణిరేఖ నొక్కొకయెడల శౌరి.

చ. చికిలికడానిక్రొమ్మెఱుఁగుచెక్కులి నొక్కిన నొక్కసీలకై
శిక నిలువెల్లఁ బెంజెమటచిత్తడి హత్తఁగఁ గన్నుమోడ్చి చే
ష్టకుఁ బ్రతిలేక లోఁ బరవశస్థితి నూరకయున్న నెంతసా
త్త్వికమని భావగర్భితగతిన్ హరి ముంచుఁ ద్రపాపయోనిధిన్. 114

మ. వివిధోద్యానలతాకుడుంగముల గోవిందుండు మాధ్వీకబిం
దువులం దోఁగిన మాధవీలతికఁ బొందుం జెందుపూగుత్తులన్
లవలీపత్రములన్ గణించి యొకతెన్ లజ్జాన్వితం జేయుచున్
గవయన్ మైఁజనుదోయిఁ జెక్కుఁగవ వాఁకల్ గన్నస్వేదస్మృతిన్. 115

మ. ప్రసవాకల్పితతల్పసీమ నొకతెఁ బ్రాయంపుఁబూఁబోఁడి నిం
పెసఁగన్ గూడి సుఖించి వేఱొకతె పేరే తప్పి వాక్రుచ్చి చి
ల్కసమాఖ్యం బ్రకటింప నల్కసన వాల్కందోయి బెళ్కన్ హసిం
ప సరోజేక్షణుఁ డెంచెఁ బూర్వభవసౌభాగ్యంబు భావంబునన్. 116

మ. ఒకమంథాచలమాత్మరూపమున నుద్యోగించి పైఁ దాల్పనో
పక కూర్మాకృతిఁ గన్నఁ వెన్నుఁ డొకచోఁ బైకొన్నఁ బ్రాయంపుబా
లిక బల్ సిబ్బెపుగుబ్బగుబ్బలులు కేళిన్ ఱొమ్మునన్ గ్రమ్మి పా
యక యున్నన్ సహియించుటం గనుట నైక్యంబంచు నెంచన్ వగున్. 117

ఉ. కావిమెఱుంగుమోవి నునుఁగాటుకరేక ప్రియాంఘ్రిలాక్షకుం
దావగుపేరురంబు గల తన్ గని వేఱొకయింతి కిన్కమో
మావలఁ జేయఁ జూపు నలు పన్నను నవ్విన దాన నైల్యముం
బోవ నురోమణిప్రభలఁ బొందును శౌరి ద్వితీయశంకకున్. 11

క. ఈలీల నీలవర్ణుఁడు, శ్రీలం దమి నేలుకొని విశేషించియు స
త్యాలోలేక్షణ నెంతయుఁ, బాలించుం జను వాసంగి పరమప్రీతిన్. 119

సీ. పట్టంపుఁజెలులలోపల నెల్లఁ దను మెచ్చి చన విచ్చి తమి హెచ్చి మనుచు ననుచు
నొకపువ్వు భీష్మకన్యక కిచ్చె నని తాను గినుకఁ బూనిన వేఁడుకొనియె ననుచుఁ
దనతోడ గరుడవాహనము నారోహించి దేవతాపూజ లందించె ననుచుఁ
బాకశాసను గెల్చి పారిజాతము దెచ్చి తనకేళివనములో నునిచె ననుచు
తే. సకలసౌభాగ్యసౌందర్యసౌకుమార్య, లక్షణంబులఁ దానె శ్రీలక్ష్మి ననుచు
నన్యకాంతల నరకు సేయక మదించె, నంతకంతకుఁ బొంగి సత్యాలతాంగి. 120

ఆ. ఈగిమ్రాను దెచ్చి యిచ్చి మచ్చిక సేయఁ, బంకజాక్షి యిటు లహంకరించె
నింగలంపుమంట నింధనంబులు వైచి, నెయ్యి వోయ మఱియు నిగుడుకరణి. 121

వ. తత్కాలంబున. 122

చ. నరకుని ద్రుంచి దైవతవనద్రుమముం బెకలించి ద్వారకా
పురి కరుదెంచి పక్షికులభూషణుఁ గాంచి ప్రయాణశత్రుసం
హరణముఖప్రయోజనములందు భరించుట కీవు గల్గ దు
ష్కరపుఁబనుల్ ఫలించె నని శౌరి ఖగేంద్రుని గారవించినన్. 123

సీ. జవసత్త్వములయందు సకలలోకములలోఁ దనయంతవాఁడు లేఁ డనెడుమాట
వైష్ణవాగ్రణులలో వైనతేయుఁడె గాక ఘనుఁ డెవ్వఁ డని పెద్ద లనెడుమాట
యేకార్యమునకు నీవేకదా! సాహాయ్య మని జనార్దనుఁ డప్పు డన్నమాట
విశ్వంభరుం డైనవిష్ణుని భరియించు నెంతవాఁ డని భక్తులెంచుమాట
తే. దనమనంబున గోచరించిన నొకించు, కేనియు వివేక మెంచక దానవారి
కెపుఁడు దనకంటెఁ బరమాప్తుఁ డెవ్వఁ డనెడు, గర్వము జనించె నావేళ గరుడునికిని.

క. వినతానందన సత్యా, వనితాదుర్మదము లెఱిఁగి వనజాక్షుఁడు త
జ్జనితాహంకృతు లడఁచుట, కొనరిక గలయొకయుపాయ మూహించు నెడన్. 125

సీ. కైలాసశిఖరిఁ బేరోలగంబై పార్వతీదేవితోఁ గూడి దివిజు లెన్నఁ
బరమేశుఁ డున్నఁ దుంబురునారదులువచ్చి కొలువుమ్రొక్కు లొనర్చి కూరుచున్న
తఱిఁదుంబురుఁడు మున్ను తాను గానము చేసి రక్తి గన్పింప నారదుఁడు వెనుక
వినికిచేసిన మెచ్చి విశ్వేశుఁ డిప్పుడు పాట నీటయ్యె నన్మాట పలుక
తే. నంతఁ దుంబురుండు నాదుగానములోన, నితనిగానములోపల నెద్ది రక్తి
యనిన నీరక్తి నలువ సత్యముగఁ దేర్చు, సత్యమున కేఁగుఁడన్నఁ బ్రసాద మనుచు.

చ. ఇరువుర త్రోవలోఁ జనుచు నెవ్వఁడు నావలెఁ బాటపాడ నే
ర్పరి? యని సారె నారదుఁడు పల్కి నిఁకేటికిఁ బాలు నీరు నే
ర్పఱుచు మహామాయి నెక్కడ దొర పల్కెడు నూరక నమ్మటంచుఁ దుం
బురుఁ డన నిట్టు లొండొరులు వోరుచుఁ జెచ్చెర ధాతపాలికిన్. 127

చ. చని భాషాధిపుఁ గాంచి మ్రొక్కి యని రోస్వామీ! మహేశానుకో
ల్వున సంగీతము చేసి గానమున మాలో రక్తి యెవ్వారి ద
న్నచు గౌరీపతి బ్రహ్మ దీర్చు జుఁడు పన్నన్ గీతనిర్ణేత వీ
వని యేతెంచితి మేర్పరింపఁగదవే యన్నన్ వచోనాథుఁడున్. 128

మ. వరసంగీతకళానిరూఢి సము లై వర్తిల్లియున్ దుర్మద
స్ఫురణం బోరెదవీరి క్రొవ్వడఁతు నంచున్ బుద్ధి నూహించి సా
దరమే? తీర్పఁగ మీపరస్పరవివాదం బార్పఁగా ద్వారకా
పురవాసుం డగు హైమవాసుఁ డెఱుఁగున్ బొండన్న లో నుబ్బుచున్. 129

చ. చలువను మ్రొక్కి తుంబురుఁడు నారదుఁడుం దమ తారతమ్యముల్
దెలియుటకై ధరాస్థలి కుదీర్ణరయంబున డిగ్గి పర్వతం
బులు పుర ఘోష పక్కణ తపోవనభూములు చూచుచుం గుశ
స్థలి మణిసౌధశృంగగతతారక ద్వారకఁ గాంచి వేడుకన్. 130

చ. శరనిధిఁ బుట్టువడి బహుసంపద సొంపయి లోకమోహన
స్ఫురణ వహించి మేలుగని సొంపరి పోవని నీటుమీటుగా
హరి కనురక్తిగల్గఁ గలయుప్పురలక్ష్మి నుతించుచున్ వియ
చ్చరమును లందుఁ బోయి హరి సత్యగృహంబున నప్డు డుందుబన్. 131

ఉ. అంతయుఁ దా మెఱింగి చని యంతిపురంబునఁ గొన్ని కొన్ని క
క్ష్యాంతరముల్ క్రమించి మఱియావలఁ బోవఁగరామి స్వామి యే
కాంతము వేళఁ గాన నొకకంచుకిఁ బిల్చి మదాగమంబు శ్రీ
కాంతున కింత దెల్పు మన గ్రక్కున వాఁడును బోవ నయ్యెడన్. 132

సీ. చెలి యూనుమడుపు లిచ్చినఁ గైకొనక పంటఁ గొఱికి యిమ్మని వేఁడుకొనుచుఁ జెడంగు
వంగన యటు లియ్య నందుచో మోవిచుఱుక్కన మొనపంట నొక్కుడుఁ జుఱుకు
కిసిసి యందులకు నొకెనతోడ విరిఁబోఁడి మోము మలంచిన మ్రొక్కవహాయలు
నందున నొకకొంత యలుకదీఱిన ముద్దుపమ్మ చెక్కిలి ముద్దుగొను విలాస

తే. మమర సకినలపట్టెమంచమునఁ బవిరు
పాన్పుపై సత్యతో నున్న పద్మనాభు

తోడ నీవలికడ నుండి తుంబురుఁడును
నారదుఁడు స్వామి! వచ్చియున్నా రనుటయు. 133

సీ. అనుడి చెవిఁ బడ నంత బంగరు చేలచెఱఁగులు నేలపై జీరియాడఁ
దటుకున లేచి పుక్కిటికప్పురపువీడె ముమిసి యత్తఱి నున్నయూడిగంపు
నెలఁతచే గిండిపన్నీట గండూషించి యడుగుఁగెందమ్ములఁ దొడిగియున్న
మినుకుపావలు విడ్చి కనుసన్న సత్య కెంగేలఁ బమ్మిపసిండిగిండి పూని

తే. వెంట నేతేర దేవర్షివిభుని కెదురు
గాఁ జని నమస్కరించి యర్ఘ్యంబు పాద్య
మొసఁగి తగురీతిఁ దుంబురు నుపచరించి
తోడుకొని తెచ్చి బంగారు మేడమీఁద. 134

ఉ. వారిజరాగపీఠములు వారిరుహాక్షులు మున్నె యుంచినన్
వారలఁ గూరుచుండ నిడి వారియనుజ్ఞ సువర్ణపీఠిపై
శౌరి వసించి నాయెడకుఁ జయ్యన మీరిపు డేఁగుదేరఁగాఁ
గారణ మేమి? తెల్పుఁడను గాయకరత్నములార! నావుడున్. 135

శా. వీణామౌని వచించెఁ గృష్ణ! విను మద్విఖ్యాతగీతోన్నతిన్
స్థాణుం బల్లవితాత్ముఁ జేయ నతఁ డెంచన్ మేము మాపాటలన్
రాణింపం గల దెద్ది? యన్న విధి దీర్ప న్నేర్చు నాఁ బోవ నా
వాణీదేవుఁడు మిమ్ముఁ జూపెఁ దగ మావాదంబు దీర్పం దగున్. 136

క. ఆకృతి నేకం బైనను, గాకము పిక మనుచు స్వరముగతి దెలియుఁగదా!
యేకడ మాధవసన్నిధి, మా కేల వివాద మనిన మాధవుఁ డాత్మన్. 137

చ. మొకరితనంబుతో వెనుకముంద రెఱుంగక తామె గాక వి
ద్యకుఁ బ్రభు లైనలీల దురహంకృతిఁ బోరెడువీరితోడ స
త్యకు ఖగరాజుకుం గలమదం బడఁగింపఁగ వేళ యయ్యె నే
నొకటికిఁ జూడఁ దోడుపడె నొండొకనేఁత విధాతచాతురిన్. 138

ఆ. గానలీల వీరి ఘనశౌర్యజవములఁ, బక్షిరాజు భక్తిపటిమ సత్య
నడఁప సుగుణవంతు హనుమంతుఁ బిలిపింతు, నని తలంచి వారి కనియె శౌరి. 139

శా. మీసంగీతకళావిలాసములలో మే లెంచ గానాదినా
నాసారస్యరహస్యవేది సకలామ్నాయాంతవిద్యాఖ్యభా
మాసర్వంకషశేముషీనిధి హనూమద్బ్రహ్మ యట్లాట నేఁ
డాసర్వజ్ఞునిఁ బిల్వఁ బంతు నని నాగారాతిఁ జింతించినన్ 140

సీ. తెలిదీవికడనుండి దిగ్గన నెగయుచోఁ బసిఁడిపేరిసుము నల్ దెసల మసలఁ
దళుకుబంగరువుఱెక్కలగాలివడి దూలి లెక్క కెక్కువగాఁగఁ జుక్కలురుల
నుదధులు మెయి వీఁకఁ జెదరిపో బలిసద్మమందలిఫణు లిట్టు నట్టు సురుఁగ
బలుమేని కెంజాయ నలినభాండకటాహ మట నిండి రవితేజ మపహరింపఁ
తే. జిలువమేపరి తలఁపులోపలనె వచ్చి
వినతుఁడై యిచ్చఁగలగచ్యుతనము హెచ్చ
నేమికార్యంబు ఘటియింతు నెఱుక సేయుఁ
డనిన లేనవ్వుతో శౌరి యతని కనియె. 141

మ. ఘనతేజోబలయుక్తి నీసములు వక్కాణింపలేరేకదా
విను వీ రిర్వురు గీతనిర్ణయము గావింపంగ నన్ గోరి వ
చ్చినవా రిప్పుని గంధమాదనగిరిన్ జెన్నొందుసామీరిచే
త నగుం గావునఁ దోడి తె మ్మిచటి కుద్యద్వేగివై నావుడున్. 142

ఆ. చెఱకువిల్తుతండ్రి చెప్పినమాటలు, మొఱకుఁదనముకల్మి సరకుగొనక
కఱకుకడిమి నతని బెడుకుగా నెంచుచు, నెఱుక మాలి గరుడుఁ డిట్టు లనియె. 143

శా. నాసత్వోన్నతి నాజవద్రఢిమయున్ నాభక్తిసంపత్తియున్
గాసిం జెందఁగఁజేసి క్రోఁతిఁ బిల వేగం బేఁగు మన్నావ నా
యాసం బేల ఘటించి తిట్టిపని నా కర్హంబె నానాఁటికా
హా! సన్మానము లెస్స చేసితివి బాగాయెన్ యశోదాత్మజా! 144

శా. హీనాధిక్యము లెంచి పంచితివా! న న్నేమాడ్కిఁ బొమ్మంటి వా
హీనాత్ముం గపిమాత్రుఁ బిల్వుటకుఁ బోసి యొక్కవేగంబునం
దైనన్ నాకు సమానుఁడే? పలుకు లేలా? నీవె యిట్లాడఁగా
నేనా కా దనువాఁడ నం చడలుపక్షీంద్రున్ నిరీక్షించుచున్. 145

క. ప్రౌఢాస్మదీయమాయా, వ్యూఢాత్ముఁడు గాన కానఁ డూహాపోహల్
మూఢాత్ముఁ డని తలంచుచు, గాఢాలింగనము చేసి కమలాక్షుఁ డనున్. 146

శా. పక్షిశ్రేష్ఠ! విచార మేమిటికి? మాభక్తుండవై యుండియున్
సాక్షాదీశుఁడు వైష్ణవాగ్రణి భవిష్యద్బ్రహ్మ సామాన్యుఁడే
యక్షద్వేషి? తదుజ్జ్వలత్కదళికోద్యానంబు దుర్లక్ష్య మా
త్ర్యక్షబ్రహ్మలకంటె నున్నతుఁడ వీ వౌ టెంచి యిట్లాడితిన్. 147

క. లావరి వని బలురయమునఁ, బోవఁగలా వనియు నిన్నుఁ బొమ్మన్న నహో!
నావచనము జవదాఁటుదు,రే? విహగకులేంద్ర! యనుహరికి గరుడుఁ డనున్. 148

ఆ. ఉత్తమంపుఁగెంపు నిత్తడిఁ జెక్కిన, రతనమునకు నిందరానిలీలఁ
దారతమ్య మెఱిఁగి దను నేలవిడిచెని, కింతె కాని వాని కేటిహాని? 149

ఉ. తావకభాషితంబు జవదాఁటుదునే యిదె గంధమాదన
గ్రావముఁ జేరి వానరుని రమ్మనిపిల్చెద రాకయున్న నా
లా వెఱుఁగండె యంచు నిటలంబున నంజలి సేర్చి మ్రొక్కి ప
క్షావహహాటకాద్రి యొకదా! యన నాయన సత్వరోద్ధతిన్. 150

శా. వ్యోమాధ్వంబున నేఁగసాగె నురుపక్షోద్వేగఝంఝామరు
త్సామర్థ్యంబున గట్టుగుం పదర యోషాయుక్త వైమానిక
స్తోమంబుల్ చెదరన్ దిశాళి బెదరన్ వ్యోగంగపాంసుచ్ఛటా
సామగ్రిం గదురం దురంతజవచంచత్సాహసాహంక్రియన్. 151

వ. చని చని తనయగ్రభాగంబున నుగ్రకరాదిగ్రహనివహోపరిమార్గపరిగ్రహణో
దగ్రజాగ్రన్నిజశిఖరముఖరచితగంగాతరంగిణీ రంగద్గాంగేయకమలముఖాస్వాదనం
బును నిజాధిత్యకాస్థితాదిత్యకాంతశాంతకాంతాతిశీతలగీతలహరీసల్లలితవల్లకీవాద
నంబును ఘనశిసిస్థలీఘనసీభవద్గగద్గళితబహిర్గతమణిగైరికధాతురాగవిచిత్రప్రభాస
చిత్రాంబరలక్ష్మీసమాచ్ఛాదనంబును విలోకమాత్రప్రవర్తితానేకజనుస్సంపాతకల్మష
పరంపరావిభేదనంబును నగు గంధమాదనంబు గనుంగొని తద్ధరాధరమధ్యంబున మలయ
పవనచలితలలితసువర్ణపర్ణంబులు మెఱపులయొఱపు నెఱప ననమకుసుమగుళుచ్ఛ
గళజ్ఝరీభూతమరందబిందువులసోన వానపోలికన్ భూనభోంతరాళంబుల సరా
ళంబు లెనయఁ దదీయవాసనలపై నాసచేసి డాసినమిళిందరవంబు లుఱుములగరిమ
పెరిమ గన నప్పటప్పటి కుప్పతిల్లుకప్పురంపుఁ దురవడివడగంటిచాలు నేలుకొన
నంబరంబొరసి దట్టంపునీడలగబ్బిం బ్రబ్బునబ్బురంపునబ్బులయబ్బునం బొదలుకద
ళంబులయిరువంకలఁ గ్రేంకారంబు లొనర్చుచుఁ బురులు విచ్చుచు విచ్చలవిడిఁ
జెలంబులు వాఱుమయూరంబులబారు చేరుపయిాఱంబులదారిం దొరసిలు తెఱగంటి
యొప్పులకుప్పల జిగిగొప్పకొప్పులయొప్పు తమచొప్పున మెప్పు గనంగఁ బెనంగొను
ననుంగుఁదనంబునం గదియ నుదరిపడి కరకంకణంబులు గల్లనఁ జప్పటలు చఱచి
వెఱచి పఱచి గొల్లున నవ్వుజవ్వనుల మవ్వంపునవ్వువెన్నెలఁ గరంగి జాలువాఱు
నెలరాలపేరు పటికపుబానల ముంచి తమప్రోదిసేయుంగొజ్జెంగపాదుల నుజ్జగించు జడ
దారిపడఁతులనడలబెడం గభ్యసించుటకుం చలసంచరించుసంచలచలద్గరుదంచలవ్యాజ
నంబులు శ్రమం బపనయింపఁ దపంబు లొనరించుతపోనిధులకధిష్ఠాననిదానంబులై
యభీష్టప్రదానంబుల నిరవుకొని పరిపరివిధంబుల మున్నువిన్నకిన్నరుల చిన్నప్రా

యంపుఁగన్నియల పాటలఁదీటులరార రాగంబు లొనర్చుకోయిలయెలనాఁగలబాగలవడుమరుత్కుమారుపారావారలంఘనాదిబిరుదప్రచారంబులు గావించుకీరకాశారికావారంబులఁబొల్పు దెల్పుకల్పతరుశాఖల వ్రేలుచెలువున లతకూనలు చిఱుతతెమ్మెరల మరలుటలనెపంబున నటింప మెచ్చి వసంతుం డొసంగుబిరుదుపావడలతేవ తావుకొనఁ దావులకుఁ దావలంబై యీవలావల నావహిల్లుఁబూవుఁజేసియ నానిపుష్పాడిదుమ్ములఁ గ్రమ్మినపచేళిమఫలప్రచయప్రచురరుచివిలసద్రసవాహినులమోహనీయంబై యసమయంబున నైనం దలంచినఁ దత్తదుచితసుఖంబు లొసంగం గలప్రభావంబునం బొసంగి సంగీతరతావాసం బయ్యును సంగీతరతావాసంబై పరిగతసుమనోరజం బయ్యును పరిగతసుమనోరజంబై బహుతరద్విజసంతానశోభితం బయ్యును బహుతరద్విజసంతానశోభితంబై నిత్యముక్తాస్పదం బయ్యును నిత్యముక్తాస్పదంబై మాధవాశ్రయంబు గావున సరసపద్మాకరంబై భాస్వత్ప్రభావభాసురంబు గావునఁ దమోనివారకంబై దుర్నిరీక్ష్యంబైనకన రంభావనంబు పొడఁగని. 152

శా. ఛాయావర్ధనవైఖరిం గళితభాస్వద్బింబదీవ్యత్ఫల
శ్రీయుక్తిన్ సురసాధ్వతిస్ఫురితకీర్తిం గేసరక్షితిసం
ధాయిత్వాప్తి నిజేశుఁ బోలినవనిం దాఁ గొచ్చి యింద్రాయుధ
చ్ఛాయన్ లోపల వాలసాలము రహించం గాంచి చిత్తంబునన్. 153

సీ. శ్రీగంధమాదనాభోగకర్బురమణి శ్రీ తెల్లనొకదారిఁ జేరెనొక్కొ
యారామలక్ష్మి శృంగారార్థము వహించుకాంచనాంచితరత్నకాంచి యొక్కొ
సిద్ధయోగీశ్వరుల్ సిద్ధౌషధము లొక్కకడ నించి యుంచినకణజమొక్కొ
కడుఁబెద్దకాలంబు పుడమిఁ దాల్చినశ్రాంతి యడఁగిపోఁ గూర్కుశేషాహియొక్కొ
తే. గాక తను నెవ్వరికిఁ గానరాకయుండ
గాడ్పుకొమరుండు గట్టిగాఁ గట్టినట్టి
వజ్రసాలంబొకో యని వైనతేయుఁ
డంతికంబున కరుదెంచి యట్టె కాంచి. 154

ఉ. పోల నెఱింగి హా తెలిసెఁబో యొకసాలముపోలికన్ వృథా
స్థూలము వాలముం బెనఁచి చుట్టును జుట్టుకయున్నఁ బక్షః
చై్ఛలవిఖండనప్రవణశస్త్రభయాపహమద్గరుచ్ఛటా
ఖీలమరుత్పరంపరలు భేదిలఁజేయక రిత్తవోవునే? 155

ఆ. చుట్టు నట్టుకొట్టి యిట్టటు పడఁబెట్టి, గట్టిచట్టుపలను బుట్టుగాడ్పు
బిట్టు మట్టుపెట్టి యట్టెపైఁ దొట్టగ, నిట్టిక్రోఁతినలఁపకేల? కలఁగు. 156

చ. తుదమొద లేమియుం గనక తుచ్ఛపుఁబుచ్ఛపుఁగోటలీల నా
కెదురుగ నొడ్డి తా నడుమ నెంతయు రాజసవృత్తి నున్నవాఁ
డెదురును దన్నెఱుంగఁ దతిహీనుఁ డనంగను శౌరి తద్దయున్
జదురులు చెప్పె జొప్పడునె జాతికొలందియె కాక బుద్ధియున్. 157

చ. మహి వడుగొక్కరుండె శతమర్కటతుల్యుఁడు నాఁగఁ గ్రోఁతియై
యహహా! వటుండు నైన మఱి యంతటికంటెను జేష్ట లెచ్చవే?
తహతహఁ జెంద నేమిటికిఁ? దా నెదురౌనొకొ మద్గరున్మరు
న్నిహతికిఁ జూత మంచు ఖగనేత భయంకరహుంక్రియార్భటిన్. 158

క. ప్రళయాబ్ధినడుమ సైకత, మొలసినగతి విలయకాలహుతవహు నార్పన్
సులభమతి నొరయుశలభము, బలెఁ గపివాలంబు విహగపతి కదిసి వెసన్. 159

సీ. పటపటార్భటి దిశాపటలి దీటుకొనంగఁ గఱకుఱెక్కలగాడ్పు గడలుకొల్పి
కహకహధ్వనిఁ ద్రిలోకములు నాకంపింపఁ జండతుండంబున సారె వొడిచి
చిటచిటార్భటి నేత్రశిఖి నిప్పు లొప్పారఁ బదనఖాంకురహతుల్ పరిఘటించి
కలకలధ్వని సుధాంధులగుండె లదరంగ మింటి కుద్గతి దాఁటి మీఁద దుమికి
తే. పట్టు దప్పింప నిట్టట్టు చుట్టు దిరిగి, వీఁగి సన నొక్కఁడెస వేఁగుగాఁగ దూఱి
యంగము సెమర్ప నాదిమధ్యాంతరహిత, వాలసాలంబుఁ దెమలింపఁ జాలకపుడు.

సీ. మత్పక్షవిక్షేప మారుతాహతి వకావక లగు నాచక్రవాళ మైన
మచ్చంచునిహతి దుమార మౌ జరఠకూర్మాధినాథునిచరమాంగ మైన
మత్పాదనఖరముఖోత్పాదనమునకు ధూళి యౌ శక్రదంభోళి యైన
మద్దివ్యమూర్తిశుంభద్ఘర్షణంబున గులగుల లౌ నాదిఘోణి యైనఁ
తే. బగుల దగలదు నొగులదు బలుపు చెడదు, వానరునితోఁక కిట్టిదుర్వారమహిమ
యెట్టు ఘటియిల్లె నని యెంచి యీసుపెంచి, తోఁకకెగఁబాఱియవతలదుముకదలఁచి.

ఉ. అండజమండలేశ్వరుఁ డుదగ్రహిరణ్మయపక్షదీధితుల్
చండమరీచిరోచులకుఁ జాటొనరింపఁ బ్రచండమారుతో
ద్దండజవంబుతో నెగసి దారుణ నేఁగఁగసాగెఁ బద్మగ
ర్భాండము దాఁటి చన్నప్లవగాధిపువాలపుఁగోట వెంబడిన్. 162

మ. గణుతింపన్ వసపోనభానునికడన్ ఖద్యోతమున్ సింధురా
గ్రణిచెంతన్ మశకంబు పూర్ణశశియోరం జుక్కయుం బోలి త
త్ఫణివిధ్వంసి కపీంద్రువాలలతికాప్రాకారమధ్యంబునం
దణుమాత్రంబుగ గానుపించె సురలత్యాశ్చర్యముం బొందఁగన్. 163

చ. పొదవుగఁ బోయి పోయి ఖగపుంగవుఁ డంగము చెమ్మరింపఁగా
వడి చెడి గుండె తల్లడిల వక్త్రము వెల్వెలఁ బోవఁ బాటముల్
తడఁబడ నీఁకలం జడిమ దార్కొని మారుతివాలసాలముం
గడ గనలేక కాఁకఁ బడి గర్వము దక్కియుఁ దక్క కక్కడన్. 164

ఉ. దంటతనంబె కాని యుచితజ్ఞత లేదు వనాటుఁ డొట నా
వంటిమహామహుండు దనవాలముఁ బ్రాఁకఁగ నూరకున్నవాఁ
డొంటమి యేల? ముందరఁ బ్రియోక్తులఁ బిల్చెదఁ బల్కఁడేని నా
బంటుతనంబు జూపఁగ నెపం బగుఁ గా కని నిశ్చితాత్ముఁ డై. 165

ఉ. బెట్టుగ నోకపీంద్ర! నినుఁ బిల్చుకరమ్మనె శౌరి ద్వారకా
పట్టణవాసుఁ డచ్యుతుఁడు పద్మదళాక్షుఁడు కృష్ణుఁ డింపు లోఁ
బట్టఁగ వేగ రమ్మనుచుఁ బల్మఱుఁ బిల్చిన రామభక్తిసం
ఘట్టితబుద్ధి యాటఁ గపి కర్ణపదంబునఁ బెట్టకున్నెడన్. 166

మ. అవురా! క్రోఁతికి నింత వచ్చె నిదిగాదా వింత! బ్రహ్మాదిదై
వవరుల్ సైతము భీతి నెవ్వనినుడిన్ వర్తించుచుం గొల్తు ర
ట్టివిభుం డంపెను రమ్మటన్న విని రాఁడే మారు మాటాడఁడే
చెవుడా యిట్టివివేకహీను నిఁక నే శిక్షింతు నం చుద్ధతిన్. 167

చ. పదనఖరాజిఁ బై నదిమిపట్టి శతారము మీఱుముక్కునం
బొదివి కపీంద్రువాలలత బోరన వెక్కఁ గఁ బెల్లగిల్ల నీ
డ్చెద నని కంట నిప్పుకలు చిప్పిల నిట్టటు చుట్టు నూఁగఁగా
నది మదిలో నెఱింగి దరహాసముతోఁ గపిసార్వభౌముఁడున్. 168

సీ. అలవోకపోలె వాలాగ్ర మొకించుక విదలించినంత నవ్విహగవిభుఁడు
మొదటఁ బట్టినపట్టు వదలి తస్సారుతోద్రేకంబునను నేకరింపలేక
మురమురఁ జెక్కలు మొరయ నుద్భ్రాంతుఁ డై గిరగిర చక్రంబుక్రియఁ దిరుగుచు
జెఱ బెండువడి యొడలెఱుఁగక దిగచెమ్మటలు గాలువలువాఱ బలిమి జాఱఁ.
తే. బృథివి చలియింప దశదిశల్ బెగడు కుడువ,జగము లచ్చెరువడ మేరునగము పెకలి
వచ్చెనో! యని ద్వారకావాసు లగలఁ గొలువులో వచ్చి గుప్పనఁ గూలఁబడియె.

క. పడి వడి యడంగి నెత్తురు, బుడబుడఁ గ్రక్కుకొని యొడలిపోఁడిమి చెడి సొం
పెడలి బలు తెక్క లగలం, బడలిక మూర్ఛిల్లి విన్నఁబాటున నున్నన్. 170

ఉ. అన్నలినాక్షుఁ డాతఁడు నిజాగ్రతలంబున వీతచేతస్కుఁ డై
యున్నవిధంబు లో నెఱిఁగియున్ మఱియేమి యెఱుంగనట్ల ఖ

ట్లెన్నఁడు విన్నఁబోటు గనఁ డెవ్వరిచే నిపు డేమి వచ్చె నీ
పన్నగవైరికిం జుఱుకుపాటునఁ బీరము డిగ్గె గ్రక్కునన్. 171

ఉ. బంగరుచేల జాఱ నిరుప్రక్కల రుక్మిణి సత్య యేఁగుదే
రంగ విహంగపుంగవుకుఱంగటికిం జని కూరుచుండి య
య్యంగమునం దొరఁగురుధిరాస్రకణశ్రమవార్ఝరంబు లె
ల్లం గడిగించి యెత్తి తొడలం గదియించి దయాసమగ్రతన్. 172

సీ. మేనిక్రొందడి డింప మిహికాంబువనపుఁజేలచెఱఁగునఁ దుడిచి పైఁ బొరలిపడిన
యురవడి నిటు నటు నెరయుపేరెఱకలఁ గలచిక్కు లెడలించి కలయ దువ్వి
తల కెత్తుగాఁ గేలుదామర యిడి కర్ణములఁ బొఱఁ గపురంపుఁబలుకు లూఁది
విరిఁబోఁడికెంగేలిమరువంపుసురఁటినెత్తావితెమ్మెరసోఁకుకీవి నొసఁగి

తే. తత్తదవయవవేదనల్ తలఁగ నల్ల
నల్లఁ బదవుచు నిజకటాక్షామృతమున
నుసురు నెసకొల్పఁ బిమ్మట యుడిగి పులుఁగు
కన్నుఁగవ విచ్చి నలుదెసల్ గలయఁ జూచి. 173

మ. తొడపైఁ దన్నిడి శ్రాంతి వాపెడుముకుందుం గాంచి లజ్జించి పం
దడి నొందం దల వాంచియున్నపులుఁగుం దర్శించి యిం దీగతిం
బడ నేలా? నినువంటివాని కిటులం బాటిల్లెనే! మారుతిం
దొడరం బోవుగదా! వనాటుఁ డని నీదుర్బుద్ధి ప్రేరేఁపఁగన్. 174

ఉ. హెచ్చినభక్తి రాము భజియించుచుఁ బల్కకయున్న గర్వి గా
నెంచి యశక్తిదుర్జనత లేమి ఘటించితొ? రాముకింకరుం
డించుక కోపగించిన సహింతువె? యాతఁడు దక్క నిన్నుఁ గా
రించఁగ నన్యుఁ డేఁడి? వివరింపుము మాటికిఁ గొంక నేటికిన్? 175

మ. హనుమంతుం డనుపేరు కర్ణముల దాయన్ బ్రహ్మరుద్రాదు లా
త్మనె కీర్తింతురు నాఁగ నన్యులనుఁ గ్రోధం బూనఁగావచ్చునే?
వినయోక్తుల్ ప్రకటింతువేమొ యని యవ్వీరాగ్రణిం బిల్వఁబో
మ్మని నిన్నంపితిఁ గాక యిట్లయిన నాహా నిన్నుఁ బొమ్మందునే? 176

ఉ. నా విని వైనతేయుఁడు ప్రణామము చేసి మొలుంగు రాల బా
ష్పావృతనేత్రుఁ డై పలికె నచ్యుత! నా కిఁక నేటికొంకు సం
జీవనదేవువాలలతచే నుడివోయె మదీయశౌర్యలీ
లావిభవంబు యుష్మదనులాపము గైకొనకున్కి నావుడున్. 177

ఉ. నవ్వి ముకుందుఁ డోయి ఖగనాయక! యెంతటివాని కొక్కెడం
దవ్వగు బుద్ధి యేల పరితాపము నే నని విన్న కీవు కాల్
ద్రవ్వకచువ్వె! జానకియు రాముఁడు రమ్మనిరంచు నొక్కమా
టవ్వటుఁ బిల్వ మిక్కిలిరయంబున వచ్చిన టన్న భీతుఁ డై. 178

చ. ఒకపరి పోవఁ డోఁకతుద నూడ విదిర్చిన నింతవచ్చెగా
యిఁక నొకమాటు వోయి పిల నెక్కడ దోఁకనె చుట్టికొట్టునో
తికమక కోర్వఁజాల వడి దీర గతుల్ గడతేఱ రావునే
యకట మిఁకఁ గృష్ణ! నే వెఱతునయ్య సమీరజుదారిఁ జేరఁగన్. 179

చ. అన విని శౌరిచిత్తమున హాస్యరసంబును వత్సలత్వముం
బెనఁగొనఁ బల్కె నేమిటికి భీతిలెదోయి ఖగేంద్ర! రాముపం
పునఁ జనుదెంచినా ననిన మున్నటిలీల వహింపఁ డీవు పొ
మ్మనుచుఁ గవుంగలించిన జొహారిడి యాయన పోయి చెచ్చెరన్. 180

ఉ. వానరచక్రవర్తిబలువాలముచెంగట నిల్చి యోవిధీ
శానముఖాదిదేయనుత! సద్గుణరత్నవిధేయ! యాంజనే
యా! నిను సీతయున్ రఘుకులాగ్రణి రమ్మని రిప్డు ద్వారకా
స్థాననివాసుఁ డై యనువచస్థితి యించుక వీనులం బడన్. 181

మ. అతిశీఘ్రంబున లేచి కన్గొలఁకులన్ హర్షాశ్రువుల్ జాఱ నా
నతుఁ డై కేల్గవమోడ్చి నెన్నుదుటఁ జెందన్ మిక్కిలిం గొంచెపై
యతనిం గాంచి మహాత్మ! నీవలన నేఁడాలించితిన్ భక్తసం
తతచింతాఘభిదాసమర్థములు సీతారామనామార్థముల్. 182

మ. జపముల్ మేల్కనె నాతపంబు లలరెన్ సంకల్ప మీడేఱె నన్
విపులాకన్యయు స్వామి పిల్వ మనఁగా నీ విందు రా నైన నీ
కపరాధం బొనరించితిం దెలియలే కజ్ఞాని మన్నింపు మీ
కృప నన్నన్ ఖగరాజు నమ్రుఁ డయి పల్కెన్ భక్తిసామీరితోన్. 183

మ. త్రిజగత్సేవ్యుఁ డవప్రతర్క్యమహిమోద్దీప్తుండ వశ్రాంతరా
మజపధ్యానసుధాధురీణమతి వామ్నాయార్థనిర్ణేత వీ
వజహాద్ధైర్యుఁ డవిట్లు పల్కఁదగునే యయ్యా మదీయాపరా
ధజనుష్కోటిఁ దలంప కేదఁగవవే త్వద్దాసుఁడన్ నావుడున్. 184

శా. పక్షిశ్రేష్ఠుని నిండుకౌఁగిటను సంభావించి వెన్వెంట ధూ
మ్రాక్షధ్వంసనుఁ డేఁగుదేర వినయవ్యాసక్తిఁ దోకొంచుఁ బు

ణ్యక్షేత్రక్షితిభృత్తటాకతటినీనానాశ్రమశ్రేణికా
వీక్షానందముఁ జెంది ద్వారకపురీవీథిన్ బ్రదీపించినన్. 185

శా. సందర్శించితె ద్వారకాపురి ధరాజామాత సీమాతతో
నిందున్నాఁ డని పుల్గుఁజేఁ డనఁ బ్లవంగేంద్రుండు కేల్మోడ్చి మ్రొ
క్కుం దోడ్తో దరియంగఁ జొచ్చి హరిరంగన్మంజిరాళిందమున్
జెందం దా నట పోయి శౌరిఁ గని వచ్చెన్ స్వామి దాసుం డనన్. 186

శా. శ్రీరామాపతి సత్యభామ కను నీరేజాక్షి! హామీరి నీ
తారాముల్ పిలిపించినా రనిన సత్యం బంచు వచ్చెం బదా
కారంబుల్ వహియింపకున్న నగునే కాఁబట్టి నేఁ జెందెదన్
శ్రీరామత్వము నీవు సీత వగుమా శీఘ్రంబుగా నావుడున్. 187

శా. వ్రీడారూఢి మొగంబు వాంచి మిగులన్ రీఢాత్మయై మారుమా
ట్లాడం జాలక రూపభాగ్యజనితాహంకారముల్ దాఱుటన్
గోడం జిత్రములీల నున్న నగుచున్ గోవిందుఁ డుద్యజ్జగ
త్క్రీడాప్రౌఢచరిత్ర భీష్మకసుతం గ్రేఁగంట నీక్షించినన్. 188

సీ. నెలవంగడపురాచకలువరాజన్నంపుఁ బుడమి నాఁగేటికొమ్ముచను బోడమి
వలిగట్టుదొరఁబుట్టుచెలువచుట్టమువింటికోపుమోపడపుటుంకువకు నొదిఁగి
యడుగుసోఁకున జాతినలరుఁ బాయపునాతి గానొనర్చినజేనిఁ గలసిమెలసి
కవయేనుతలలరక్కసిమిక్కుటపుటుక్కుకడఁజెక్కు పూనిక్కి వడి గడించి

తే. తనరు నేకాంత యాకాంత తానె యగుచు
నట్టె యాకస్మికంబుగా నుట్టిపడిన
యట్టు కొలువున నున్నవా రచ్చెరుపడఁ
జెలువ సాక్షాత్కరించిన శ్రీహరియును. 189

సీ. తనునీలసౌధాగ్రతలమిళద్రత్నకుంభంబు నా మణికిరీటంబు వెలుఁగ
మాళికల్పకసూనపాళి మరందేచ్ఛ దొరయుతేంట్లనఁగ ముంగురులు వఱల
లలితగల్లచ్ఛద్మలవలీవళోత్ఫుల్లకుసుమవైఖరి మందహాస మెసఁగఁ
గంధరాశ్రీగంధగంధలోలవినీలభుజగంబు లన దీర్ఘభుజము లమరఁ

తే. దత్తదవయవసముచితోదాత్తరత్న, భూషణోద్వృత్తిమునుపటివోలుపు వెలుప
దాను శ్రీరాముఁడై యంకతలమునందుఁ, గాంత నుంచి గరుత్మన్ముఖంబు గనిన.

ఆ. స్వామిచిత్త మెఱిఁగి సామీరియున్నక,న్యాంతరమున కరిగి యనఘ! రమ్ము
సమయ మయ్యె రామసంసేవ కన విని, నధికభక్తియుక్తి నరుగుదెంచి. 191

సీ. కులుకుమోవులదారి మొలకనవ్వులపేరి జిలుఁగువన్నెలగూరి చెలఁగువారిఁ
గొలుచుపుణ్యులకోరికల నెల్ల నవ్వారి నొసఁగుపూరిమి మీఱి పొసఁగువారి
మెఱసిపోనిమిటారి మెఱుఁగు చేరువవారి దమ్ము చెల్వుకళ లూరి తనరువారి
దనమనోగతి జారి చనక మించినభూరితరలీల నటఁ జేరఁదగినవారి
తే. జానకీరాఘవులఁ గాంచి సంభ్రమించి
యాత్మ నద్య కృతార్థోస్మి యని తలంచి
యనిలతనయుఁడు సాష్టాంగ మాచరించి
యంజలిఘటించి యిటు లని యభినుతించె. 192

రగడ.—

శ్రీధరిత్రి కూర్మిపుత్రి క్షేమదాత్రి శరణుశరణు
సాధులోక బోధనైకజాగరూక శరణుశరణు
కమలనేత్ర కలుషజైత్ర ఘనచరిత్ర శరణుశరణు
సుమతిదీప శమిదురాప శ్రుతికలాపశరణుశరణు
కిసలపాణి భసలవేణి కీరవాణి శరణుశరణు
అసమధైర్య ప్రసవకార్య హారిచర్య శరణుశరణు
కరటియాన సుఖవిధాన గతినిదాన దానశరణు
సరసవేష పరమతోష సద్విశేష భాష శరణు
కరసరోజసురసమాజగతపయోజపూజ శరణు
తరణితేజ నతహరాజ త్యాగరాజరాజశరణు
శతకఖండ సమయచండచటులకాండకాండ శరణు
వితతధామ క్షితిపసోమ విమలరామ రామ శరణు
జనని నన్నుఁ గనిననిన్ను సకలసన్నుతాత్మఁ గంటి
ఘననతార్తి హననకీర్తి గలయుమూర్తిఁ జూడఁగంటి
సగుణపాళి నెగడుహాళి సలుపుకేళి వెలయు దీవ
జగము లెన్నఁదగి ప్రసన్నజనుల నున్నస్వామి వీవ
యెలమి హెచ్చి కలిమినిచ్చి హెచ్చు మచ్చెకంటివీవ
జలధిలోన సకల మూనఁ జాలుమీనమూర్తి వీవ
కోరి యెంచువారి మంచుకూర్మి మించుబోటి వీవ
వారిప్రాపుఁ జేరి వీఁపువంక మోపుగొంటి వీవ
జడిమ మాని నుడవరానిసరణిఁ బూని వెలుఁగు దీవ

కడిమి డేరఁ బుడమికోరఁ గడిమి మీఱ నోపు దీవ
మదిని దృష్టి నొదవుసృష్టిమలయుయష్టి నొందు దీవ
కదిమిపుత్త్రుఁ బొదువుశత్త్రు గళితగాత్త్రుఁ జేసి తీవ
మిన్ను గాలి మన్ను కీలి మించుహేలఁ గాంచి తీవ
చిన్ని మాయ పన్నిదాయసిరులు వాయ మించి తీవ
వికృతి లేక ప్రకృతి నైకవిధులజోక కెక్కి తీవ
సకలరాజనికరభూజశమన తేజ మెనసి తీవ
పురములందు దొరయుచిందుఁ బొందుచందు తోడ వీవ
శరధి గట్టి యరిని గొట్టి జయము జట్టిగొంటి వీవ
బలువినోద మొలయువేదభరితనాదమూర్తి వీవ
బలుఁ డనంగ ఖలుల భంగపఱప నంగ మొంది తీవ
తలఁపులోన మెలఁపుతోన తగినదాన వౌదువీవ
యెలమి గొల్లచెలులచల్ల యెల్లఁ గొల్ల లాడి తీవ
కడమ గాక జడిమ లేక గలవివేక మెనయఁ దీవ
వెడఁగుబుద్ధి నొడివిసుద్ది విడఁగఁ గొద్ది మీఱితి? తీవ
కలిగియుండికలుగకుండికలిమినిండి యుందువీవ
ఖలులు దాఱఁ గలికిపేర ఘనత మీఱఁ గలుగు దీవ
యలసభావ మొలయుత్రోవ లడఁచి ప్రోవవమ్మ నన్నుఁ
దెలివి గ్రాలఁబలుకు లేల తెలియఁజాల నయ్య నిన్ను. 193

క. అని యాతఁడు కొనియాడినఁ, బునరుపగతరామమూర్తి బొసఁగినహరి పా
వని బిగికౌఁగిటఁ జేరుచు, గొని కనుఁగొనఁ గరుణ గడలుకొన నిటు లనియెన్. 194

శ్రీకృష్ణుఁడు హనుమచేఁ దుంబురు నారదుల గర్వ మడఁగించుట.

ఉ. ఓయనిలాత్మజన్మ మమునుల్లములోపల నెల్లవేళలం
బాయక చింత సేయుచుఁ దపంబునెపంబున నున్ననిన్ను నేఁ
డీయతిచంద్రగాయకుల యిద్దఱిపాటల మేలు దెల్పఁగా
నాయెద నెంచి పక్షికులనాథునిఁ బంచితిఁ దోడితేరఁగన్. 195

క. ఆలాగున వచ్చితిగద, యాలస్యం బేల యింక నన్యోన్యవివా
దాలాప ముడిపి పాటల, మే లిది యని తెలుపు మన సమీరసుతుండున్. 196

శా. హ స్తద్వంద్వము మోడ్చి మీనుడికి మారాడంగ నే నోడుదుర్
శ స్త్రప్రాభవసర్వలోకపతి వై సర్వజ్ఞతాస్ఫూర్తిఁ బ్రా

శస్త్యం బొందినమీ రెఱుంగరె యి దేసంకల్పమో యేల నై
కస్తోకోక్తులు నాయెడెంగినటులే గానంబు మే లెంచెదన్. 197

మ. జనసూత్రంబులవాఁడు త్రిప్పఁగతులం బంత్రంపుబొమ్మల్ నటిం
చువిధం బింతియ కాక జంతువుల కెచ్చో మిమ్ముఁదక్కన్ స్వతం
త్రవిధుల్ గల్గునె యంచు మ్రొక్కి పతిసన్నం బాటపీఠంబుచెం
త వసీలిన్ వసియించి తుంబురుని వీణామాని వీక్షించుచున్. 198

ఉ. గాయకచంద్రులార త్రిజగన్నుతతావకహృద్యగానవి
ద్యాయతతారతమ్యగతులారయ శక్యమె యైన జానకీ
నాయకుదివ్యపాదనలినద్వయసన్నిధిఁ దేఱునిద్దఱున్
తాయిగ నొక్కరాగ మనుఁడా పరివాదిని నన్ను వారలున్. 199

సీ. గవుసెనల్ సడలించి కవవీణె లూని తంత్రులు గీటి మఱి బీరడలు బిగించి
యనురాగమున రాగమున కనుసారికగా శ్రుతు లొనఁగూర్చికరిచె నివిరి
జాఱువాటుగ నొక్కసారి మీటి యొకింతజాఱినసారెలు చక్కనొత్తి
సరసప్రస్వరసందర్భవిస్ఫూర్తి మీఱఁగా గమకంబు వేఱుపడఁగ
తే. సారె మొరయించి తగునలంకారసరణిఁ, గొన్నిగీతప్రబంధముల్ గులుకఁ జేసె
లొలుకఁ బలికించి తాయంబు లొదవఁదాన, మానములు రాగముల రక్తిగానుపింప.

మ. స్వరసందర్భ మయారె! మేల్ శ్రుతులు! మజ్జారయ్య తాయంబు! బా
పురె! యాలాపము స్థాయి యౌరా! గమకంబుల్ మమ్మ! గీతంబు ల
ద్దిర! ముక్తాయము చాఁగురే! యని మరుద్దేవాత్మజన్ముండు తుం
బురుదేవర్షుల మెచ్చె గానరస మింపున్ సొంపు గావింపఁగన్. 201

ఉ. ఈరహి వారి మెచ్చి బళిరే! యిటువంటిసుగీతచాతురిన్
దేరిచి పల్క నాతరమె దేవుఁ డెఱింగెడు మీదుముందరన్
నేరుతునంట గాదయిన నేనును నేర్చినకొన్నిగీతముల్
శ్రీరఘునేతకున్ వినికిసేతు వినందగు మీరు నావుడున్. 202

ఉ. అందుల కొక్కయింతదరహాసముతోఁ దమపాటముందరన్
గందళ మొందునే? యితరగానము లంచుఁ దలంచి మంచిదే
యిందఱరక్తిఁ గుల్కుఁడని యిద్దఱువీణ లొసంగవచ్చుచో
నొందు నతిప్రియోక్తి వినయోన్నతి ధూర్తత గానిపింపఁగన్. 203

క. దేవర్షి చేలివల్లకిఁ,దా వినయమునం గ్రహించి తంత్రులు మొరయన్
జీవాళిఁ గూర్చి రక్తిగఁ, బావని పలికింపసాగెఁ బరమప్రౌఢిన్. 204

క. క్రమ మొంద నాభజావళి, గమకముగా శుద్ధసాళగములును సంకీ
ర్ణము లాగి పుంఖింపఁగ మంద్రము మధ్యము తార మత్యుదారత మీఱన్. 205

క. ఘనవిధము రక్తివిధమును, దనరఁ గ్రియాసావధానతానంబులచేఁ
గనిపింప నింపుసరళియు, మునుకొన హరికొన్నిగీతములు పలికింపన్. 206

సీ. మధువిలాసస్ఫూర్తి నధిగమించుటఁ జేసి పరగించె మోటులఁ బల్లవములు
ఘనసుధాకరరక్తిఁ గాంచి మించుటఁ జేసి నిగిడించె నెలరాల నిర్ఝరములు
అతనుసౌభాగ్యసంగతిఁ బొసంగుటఁ జేసి మొనయించె సకలమోహననిరూఢి
మిత్రలాలిత్యవైచిత్రి హత్తుటఁ జేసి యలరించె జనహృదయాంబుజములు

తే. సారజీమూతయుతసుభద్రారవాప్తి, కలిమిఁ జేసి నివాసబర్హాలకుఁ బ్రమద
మావహించె నయారె! యత్యారహృద్య,మాద్యదనవద్యవల్లకీవాద్యమహిమ. 207

తే. శ్రుతుల బెరయుట స్వరములచొప్పు విడక, ఘనవిధముగాన షడ్జతఁ గలసిమెలసి
సాలశుద్ధతఁ గనుట దోసములఁ బాసి, వానరస్వామి గాన మనూనమయ్యె. 208

సీ. బహువిధాలంకారపర్యాప్తి చిత్తముల్ గరఁగించుటను వారకాంతఁ బోలి
పటుతరాలాపసంబంధప్రబంధనిర్వహణవైఖరిఁ గవివాణిఁ బోలి
మహితాంగరాగసంపత్తి గ్రామస్ఫూర్తి బహుళమై నృపునివైభవముఁ బోలి
వరతారకాంతరస్ఫురితనాదప్రౌఢిఁ దగి మహాయోగికృత్యంబుఁ బోలి

తే. వెండియు భుజంగమోహనోద్వేలరక్తిఁ, జాలమాధుర్యగతి మించి రాలు వెలయ
పారవశ్యైకహేతువై పవనసూను, మానితానూనవల్లకీగాన మమరె. 209

సీ. కనుదోయి మోడ్చి నిక్కముగఁ జొక్కనిబోటి నిలు వెల్లఁ గరఁగకుండినవధూటి
ప్రమదాశ్రు లొందనిప్రమదాశిరోమణి చెయ్వులు దక్క రంజిలనిరమణి
మది పల్లవింప సొమ్మసిలనిలతకూన యొడ లెఱుంగక మ్రానుపడనిచాన
చెలి యని కొమ్మపైఁ జేతు లూఁదనికొమ్మ మునిముద్రఁ దాల్పనిముద్దుగుమ్మ.

తే. మాసభాస్థలి లేదయ్యె ననుచు వింత,గా నుడువ నింత యేల యాకాశగాంగ
జలవిహారపరామరీజనములోన, నైన నారీతిఁ గరఁగనియదియు లేదు. 210

మ. బలురాలం గరఁగింప నోపినమహాభావ్యబ్జభూవల్లకీ
కలనాదంబున కెంత దొడ్డు? దలఁపం గైకొన్నచోఁ గందుక్రొం
దలిరుంబాఁకులజోక డిందుపడుకాంతాస్వాంతపంకేరుహ
మ్ములరక్తిం గరఁగించి కన్గొలఁకులన్ మోదాశ్రువుల్ నించుటల్. 211

సీ. కారుకమ్మి బళాహకము లాకసము నిండెఁ గొంచెంబుగా వాన కురియుచుండె
నీలకంఠంబులు నృత్యసంపద హత్తెఁ బాతాళమున ఫణుల్ పడగ లెత్తెఁ

గొలువువారలరత్నములసొమ్ములు గరంగె శశిమణిస్తంభాంబుఝరు లెసంగె
వైమానికులపారవశ్యవైభవ మెచ్చె హరిరాగలహరు లాహరుని మెచ్చె
సీ. జటిలగంధర్వమదశిఖిజ్వాల డిందె, జీవదంతంపుబొమ్మలు జీవ మొందె
నాఘనరసౌఘరంజక మేఘరంజి, మంజులానూనబహుతానమానములను. 212
సీ. మేటి యై మజ్జారె! మీటుమీటు వహించె నింపయ్యె నయ్యారె! కంపితంబు
నానంద మొందించె నాందోళితం బార! బళిబళి! మూర్ఛన బాగుమీఱె
శ్రుతులగతుల్ మమ్మ! శ్రుతులకు హితవయ్యె మేలు! డాలు విరాళి గీలుకొలిపెఁ
జల్లనై యోహోశ! యుల్లాసిత మొసంగె స్ఫురితవిస్ఫూర్తి బాపురె! స్ఫురించె.
తే. నని నిజస్వామిభామతో నభినుతింప, ననిలసుతుఁడు త్రిలోకమోహనముగాఁగ
మేఘరంజి యొనర్చి యమేయతాన,లహరిఁ జెంగటిగండోపలంబు గరఁచె. 213
క. చండింపక తాళంబు లి, టిం డని కొని కరఁగురాతియెడ నిడి ప్రార్థిన్
గుండు క్రియం గావించిన, గండోపల మెప్పటట్ల కఠినం బయ్యెన్. 214
క. ఇటువలె నఘటనఘటనా, పటుఁడు వటుఁడు రాగగరం బంధించి మరు
జ్జటిచేతికి వల్లకి యె, ప్పటిపటిమ నొసంగి యిటులు పలికెఁ బ్రియోక్తిన్. 215
క. ఈగుండు కరఁగి పోవన్, రాగం బనితాళములు గొనంగలవారే
పో గానవిద్య నధికులు, నాఁగ విజృంభించి యపుడు నారదమునియున్. 216
క. ఘనవిధము పంజరంబును, బెనఁగొనఁ బలికింప మఱియు బిగియంగఁ దొడం
గెను రాయి చదువఁ బెట్టిన, మునుపటిమతి వోయె నను టమోఘము గాఁగన్.
క. తన కాస్తియైనతానము, లని యని వస గాక కాఁక నతివిహ్వలుఁ డై
ముని యున్నఁ దుంబురుండును, దనచే నైనటులు చూచి తహతహ గదురన్. 218
ఉ. వల్లకి నేల నుంచి తల వాంచి యహంక్రియ డించి సిగ్గునై
నుల్లము తల్లడిల్ల వెత నూరక చెయ్వులు దక్కియున్న చోఁ
జెల్లరె గానవిద్యలఁ బ్రసిద్ధులు రాగరఁగింపలేకపోఁ
జెల్లునె? యిట్టు లైన నిఁకఁ జెప్పెడి దేగతి తారతమ్యముల్. 219
క. జగతి బయకారిపద్దున, నెగడెడిమీ కింతచింత నిజతాళంబుల్
దిగవిడిచిపోవు టుచితం, బగునే యని యాంజనేయుఁ డాడిన వారున్. 220
శా. చేతు ల్మోడ్చి వచించి రో త్రిజగతీ శ్రేయోవిధానక్రియా
చాతుర్యాత్మక! యెంతయైనఁ గల దెంచన్ మామదోద్వృత్తి యే
లా తద్విస్మృతు లుగ్గడింప నగుఁ బాటాయెంగదా యింకిటన్
మాతాళంబులు మాకు నెప్పటివలెన్ మన్నింపవే సత్కృపన్. 221

క. ఎంతటివారము మే మీ, చెంతనుగానంబు సేయ శ్రీరామమహా
హంత వహించినదుర్మతు, లింతేనియు నెదురుఁ దమ్ము నెఱుఁగంగలరే? 222

శా. గ్రావంబుల్ గరగింపనోపిన భవత్కల్యాణసంగీతవి
ద్యావిస్ఫూర్తికిఁ దీటుగాఁ దెలియలే కజ్ఞస్థితిన్ గర్వులన్
మావీణల్ మొరయింపఁబోయితి మహో మాచెద్దియుల్ మాకుమా
కే విభ్రాంతి ఘటించెఁ బ్రోవఁగదవే హీనాత్ములన్ మమ్మిఁకన్. 223

ఉ. ఈపదునాల్గులోకముల నెల్లఁ జరింపఁగలేదొ గానవి
ద్యాపరతంత్రులం గదిసి తద్విధముల్ వినలేదొ యిట్లు రా
రూపులు నీరు సేయఁగలరూఢి యెఱుంగము గాక వింతయే?
యీపని శబ్దసంజననహేతుమయాత్మకు నీకుఁ బావనీ. 224

సీ. భానుతేజుఁడ వని ప్రస్తుతించెద మన్నఁ బుట్టినప్పుడె భానుఁబట్టినావు
వనధిగంభీరుండ వనినుతించెద మన్నఁ గడలిమైవడిలోఁతు గాంచినావు
వజ్రకాయుఁడ వని వర్ణించెద మటన్న హనుతటోద్ధతి వజ్రమడఁచినావు
శైలధీరుం డని సన్నుతించెద మన్న వాలాగ్రమున గిరుల్ వ్రాల్చినావు
తే. ఒకగుణంబున నొకవిద్య నొక్కసరణి, నీకు సరి యెంచవచ్చునే లోకమునను
సాటిమీరితి వన్నిటమేటి వౌదు, మహితరుచిచంద్ర శ్రీహనూమత్కపీంద్ర. 225

చ. కృపణుల సాపరాధుల విహీనమనస్కుల మమ్ముఁ బ్రోవవే
కృప నని పెక్కువాక్కులను గీర్తన చేసిన గారవించి య
య్యుపలము మేఘరంజి మఱియుం గరఁగించి తగీయతాళముల్
నిపుణతఁ బుచ్చి యిచ్చి కపినేత వచించె సముంచితోక్తులన్. 226

శా. గానప్రౌఢిని మీర లిర్వురు సమఖ్యాతిం బ్రవర్తిల్లియున్
హీనాధిక్యము లెంచి వచ్చిన విభుం డీలాగు గావించినాఁ
డే నంచుం గణుతింపనేల చనుఁడా యింకన్ మిథోవాదముల్
ఘానంబో కితరేతరప్రియగుణాపూర్ణాత్ములై నావుమున్. 227

మ. తమలోఁ దా రరుదంది మారుతిప్రసాదం బొంది నీసాటి గా
నముగా మూఁడుజగంబులం దని యమందస్ఫూర్తిఁ దత్కీర్తి గా
నము గావించుచు స్వామి వీడుకొని సన్నన్ వాయుపుత్రుండు భూ
రమణీజం బతి నెంచి తత్కృపకుఁ బాత్రం బైనచిత్తంబుతోన్. 228

క. పని గలయప్పుడు దలఁచినఁ, జనుదె మ్మని స్వామి పనుప స్వామి ప్రసాదం
బని గంధమాదనాద్రికిఁ, జని నిశ్చలభక్తి తపముసలుపుచు నుండెన్. 229

క. శ్రీకృష్ణుఁడు సతితోడ ని,జాకృతి ధరియించి సత్యహామిక గరుడో
ద్రేకము గాయకగర్వము, లీకరణిం బాయ నాత్మ నింపు వహించెన్. 230
క. ఈకథ విన్నకృతార్థుల, కాకల్పాయుతచిరాయురారోగ్యంబుల్
చేకుఱు ఫల్గునసఖుని ద, యాకలితకటాక్షవీక్షణాతిశయమునన్. 231

ఆశ్వాసాంతము

మ. శరణార్థ్యాదరణా! రణార్థిహరణా! షడ్వర్గహృత్కారణా!
పరిభూతప్రకృతీకృతిప్రియకృతీ! పద్మాస్త్రరమ్యాకృతీ!
ధరణీజానుభవా! భవాతివిభవా! త్రయ్యంతసత్ప్రాభవా!
పరమార్థగ్రథనా! ధనార్తినిధనా! బ్రహ్మైక్యసంబోధనా!. 232
క. నారదనుత! రుచినారద, శారదఘనకీర్తితులితశారదలీలా!
కారణకార్యనికారణ! వారణముఖజనకహృదయవారణరూఢా!. 233

తోటకవృత్తము:—
సరసాదరసాగర! సాంద్రముదా
హరణాచరణా! చరణానతికృ
ద్వరదా! ద్విరదాసురదారిధను
ర్ధరతావిరతావరతాంతహరా!. 234

గద్యము. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్వ సంప్రాప్తకవిత్వ విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధానమానసబిసపుష్పపుష్పగిర్యప్పనార్య కుమారసమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయతిమ్మననామధేయప్రణీతం బైనసమీర కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ గుంభసంభవాగమనంబును, హనుమన్మాహాత్మ్యవర్ణనంబును, పంచముఖాంజనేయస్వరూపకథనంబును, తారకాసురమథనంబును, మాలామంత్రాదిసకలమంత్రజపయంత్రాచరణమానసపూజావిశేషంబులును, ద్వారకానగరవర్ణనంబును, అంగజగురుశృంగారభంగీప్రసంగంబును, తుంబురునారదాగమనంబును, వాయుజువాలవిక్షేపంబున గరుఁడుండు వాసుదేవునిసన్నిధిం గూలుటయు, హరి యతని నూఱడించి మరలఁ బనుచుటయు, హనుమ యరుదెంచుటయు, సీతారాములస్తోత్రంబును, సత్యగర్వనిర్వాపణంబును, హనుమంతుండు తుంబురునారదులతాళంబు లపహరించి తనగానమహిమంబున రాయి గరఁగించి యందు వైచుటయు, అందునఁ దద్గర్వపరిహారంబుచేసి మరల వారి తాళంబు లొసంగుటయు నన్నదిషష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

సప్తమాశ్వాసము.

మహితకరణపక్షా!
స్వామితచరితామృతాయతాగ్ర్యహృత్పక్షా!
భామావైరాగ్యదశా
వైముఖ్యపదక్ష! రామవసుధాధ్యక్షా! 1

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠుఁ
డగువసిష్ఠుఁడు దనచెవులందుఁ జింద
వెలయుహనుమత్కథాసుధావృష్టిఁ దుష్టి
యెసఁగ కున్కి శతానందుఁ డిట్టు లనియె. 2

మత్తకోకిల.
ఓవసిష్ఠతపోగరిష్ఠ! మహోవరిష్ఠుఁడు వాయుజుం
డేవిధంబున సవ్యసాచికి నిష్టుఁ డయ్యెనొ తత్పతా
కావహుం డని యిందు మింతయు నాలకించెదఁ దెల్పవే
నా విజృంభితవాగ్విలాసమునన్ వసిష్ఠుఁడు ని ట్లనున్. 3

క. దుర్జనదోర్జవఖర్జూ, భర్జనతార్జితయశోబ్ధి ప్రభవించుట న
య్యర్జునుఁడును భేదితయమ, శార్జునుఁడును మున్నొకానొకప్పుడు వేడ్కన్. 4

సీ. ద్వారకాసౌధకాంతానిరంతరనిరీక్షావాప్తి ననఁగ నైల్యము రహింప
జలబాలికాసముజ్జ్వలదరస్మితచంద్రికలు నాఁగ డిండీరకాంతి నిండ
శైవాలజీమూతజాతసౌదామినీలతలు నాఁగఁ బ్రవాళతతులు పొదల
వరుణాగ్రశరదంతికరదండకల్లోలకంచుకిధ్వని నాఁగఁ గ్రందు నెందఁ
తే. దమరు చనుదేర నంతకంతకు నిజాంత, రంగమునఁ బొంగెడు ననంగఁ బొంగెసంగఁ
జెలఁగుక్షారపయోరాశిఁ జేరి తీర, వాలుకారామసీమలో వార లపుడు. 5

క. డెందంబు లలరఁ బలికెడి, యందంబులు గులుకుచిలుక లందెడునవమా
కందములం గుందములం, గందములం గడలుకొనెడుకడలఁ దిరుగుచున్. 6

శా. ఆకృష్ణుండు కిరీటిఁ జూచి యదె నిమ్నావర్తవీచీభ్రమ
ద్వ్యాకీర్ణాంబుదమందరాద్రిమథనత్వావాప్తి నీరేభశుం
డాకూర్మాండజశంఖశైవలములన్ నానాంగకభ్రాంతిరా
నీకంధిం బునరప్సరోజనన మూహింపం దగుం జంచలల్. 7

ఉ. గట్టులజేనిపట్టి బలఘస్మరుచేఁ బడనీక మున్ను చే
పట్టినతప్పు నీ వతనిపట్టివి గావు మటంచు దండమున్
బెట్టెడుకేలు నాఁ దరఁగ మించె గభీరత దానఁ బాయుటన్
దొట్టినదుర్యశం బనఁగఁ దోఁచెఁ గనుంగొను శైవలచ్ఛటల్. 8

ఉ. ఉప్పర మంటి పాఱుచటులోర్మితురంగమపఙ్క్తి నెక్కి పై
నొప్పెడువాలుగల్ కరసమున్నతఖడ్గనిరూఢిఁ దెల్ప మైఁ
గప్పెడుబుద్బుదచ్ఛటలు ఘర్మకణంబులవంబు చూపఁగా
నెప్పుడుఁ గ్రీడఁబాయరు రహిన్ జలమానుషబాలకాగ్రణుల్. 9

మ. దరులన్ బాలమరుత్పరంపరలచేతన్ రాలుమవ్వంపుఁబ్రో
వ్విరు లుత్తుంగతరంగహస్తవశతన్ వేవోయి నీలోత్పలో
త్కరకాంతిం దొరయం బొసంగెఁ బ్రియకాంతారత్నధమ్మిల్లమున్
వరుణుం డిట్టు లలంకరించె నన దీవ్యన్మౌక్తికశ్రేణితోన్. 10

మ. ఒకశాఖామృగభర్త దాఁటె నొకరా జుగ్రాస్త్రధారాగ్రమృ
త్తికమాత్రాంగకుఁ జేసె నొక్కముని మ్రింగెం దుస్తరత్వంబు దు
శ్శకభావంబు దురావహాఖ్య యిఁక నెంచన్ మించునే యంచు మా
టికి లోఁ దాపమునం గలంగెడును గంటే వారిధిన్ నావుడున్. 11

క. కేశవుఁ గని యనియె గుడా,కేశుఁడు కోదండవిద్యఁ గేవలుఁ డయ్యున్
దాశరథి శరము లుండఁగ, దాశరథి నదేల శైలతతిఁ గట్టించెన్? 12

క. క్షోణీనాయకుఁ డిట్టి ప్ర,వీణత సీతావియోగవేదనఁ గనఁడో
తూణంబులలో నక్షయ,బాణంబులు లేవొ తెలియఁబలుకు మనంగన్. 13

క. ఆశౌరి నవ్వి పలికె ద,యాశరధికి దాశరథికి నమ్ములు లేకన్
ధీశాలి కాక కాదు శు,భాశయ! కల దొకరహస్య మది యెటు లన్నన్. 14

స్రగ్ధర.—
ధీరుల్ వీరాదివీరుల్ దివిజకుధరసందేహదేహాగ్రదీర్ఘా
కారుల్ కల్పాంతవేళాకలితజలదసంఘాతసంఘాతగాత

స్ఫారుల్ నిర్ఘాతపాతస్వనసహితసస్వాననిర్భేదితాశుల్
శ్రీరామస్వామి చెంతన్ జెలఁగుదు రధికశ్రీనివేశుల్ కపీశుల్. 15

శా. ఆవీరుల్ పసపుట్టినట్ల సలుప నిట్టట్ట పటూపాంచలై
పోవుం గావున నంపకట్టిది కంభోరాశిఁ గట్టించె న
ద్దేవుం డంచలఱుంద నీయొకమరుద్దేవాత్మజుం డుగ్రవే
గావష్టంభత డాసినన్ నిలుచునే యాయమ్ములుం గిమ్ములున్. 16

క. అతనికి నక్కపు లంపఱు, శతాంశమునఁ బోలలేరు శతముఖహననో
ద్ధతి నంపఱ మై విసుకొని, చపుద్ధల కవలగాఁడు క్షణమునఁ జేర్చెన్. 17

చ. అని విని యాంజనేయుఁడు బహాశివుఁడేని శరాళి సేతుబం
ధన మొనరింతు నాతనిపవిప్రహతుల్ ప్రకటింపఁ బంపుఁ డం
రని నరుఁ డాడ లేఁతనగ వాననసీమ రహించ మంచిదే
యని హరి లోపలం దలఁచినంతఁ గపీంద్రుఁడు చెంత నిల్చినన్. 18

శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునునిసేతుబంధనమును హనుమచే భంగపరపించుట.

ఉ. వెన్నుఁడు గారవించి కపివీర! నరుండు శరాళి సేతువుం
బన్నెడు నీపదాహతులఁ బాయునొ పాయదొ యన్న సంశయం
బున్నది సమ్మతింపు మని యోగాయి ఘనంబుడు! కట్టు మన్న గ
ర్వోన్నతి నంపకట్టలఁ బయోనిధిసేతు వతండు గట్టఁగన్. 19

మ. అమరాధీశకుమారగాండివధనుర్జ్యావల్లికామోఘశ
బ్దము లొక్కుమ్మడిఁ గృష్ణ శబ్దరహితత్వం బొందె వారాశి స్వ
ర్థముగా శబ్దవిజృంభ మొందు జనులద్యస్వాగ్రణాధారతన్
గోమ కౌసద్గుణశబ్దయుక్తి కెనయై ఘోషింపఁగా నేర్తురే? 20

మ. తనపై నీనరుఁ డేయునస్త్రములు చెంపన్ వచ్చునే వీని మా
ర్కాని యాత్మీయశరంబులం జెఱుకు నన్ గోత్రభంగునన్ వార్ధి వ
చ్చెనో నా గట్టినుమంప దాఁటి యలవానెన్ గృష్ణుఁడన్ బెక్కువా
హినులన్ సత్వసమృద్ధిఁ జంచలుల కెంచేయన్ జయం బిచ్చునే? 21

మ. పురుహూతప్రియసూతుఁ డేయుశరముల్ పుంఖానుపుంఖంబులై
పరిమాణేతరరీతి సేతుగతిఁ బైపై నాటినన్ వాహిని
శ్వరుమై జొత్తిలునెత్తురో యనఁదగెన్ వ్యాళస్ఫుటారత్నభా
స్వరకాంతుల్ జలదేవతాకరసమంచద్రక్తపద్మద్యుతుల్. 22

శా. నాఁ డిక్ష్వాకుకులేశ్వరుం డుడిగినబాణజ్వాలలం దాఁటి యు
న్నాఁడన్ నేఁడు శితాస్త్రముల్ పఱపు టన్యాయంబు సైరింపు మే
వేడన్ వచ్చెద నంచుఁ జేతు లెమటన్ వే యెత్తి వారించుచు
న్నాఁడో వార్ధి యనం గరళ్లు చపలాంగన్ ప్రోసెఁ దోరంబుగన్. 23

శా. క్రూరాస్త్రంబుల నైంద్రి భక్తకు వృథాక్షోభంబు గావించినన్
దోరంపున్ వెత గంగ వార్ధి యయిఁ దోఁచె న్నించుబాష్పంబులో
నా రోదోభయదారవప్రదరసాతానాహుతిన్ స్వర్ణసిం
జేరం బోయినబుద్బుదాళి మరలం జెందుం బయోరాశిపై. 24

మ. బహుదివ్యాస్త్రపరంపరం బలుపుగాఁ బైపై సముద్గీలదూ
ర్మిహతిం గ్రుంగకయుండు నట్టులవుకల్మిం గట్టి గాండీవిపా
ణి హతిం గన్గొని పంపుఁ గొంక హనుమన్ మీ చిన్న నాదాన ము
ష్పహబాణాళి బలించినావె యనుచున్ సామీరిఁ గన్గొటవన్. 25

సీ. కరులు దెబ్బునఁ గూల ధరణి గొబ్బున వ్రీలఁ జక్కున్ క్రియ నోభర్త సంచలించె
హరులపగ్గము జారద నంత బెగ్గిలి చూడ సప్తాశ్వుఁ డెప్పటిసరణి దప్పె
నుమవుమంత్రము మాని వెడఁగుతంత్రముఁ బూని పరమేష్ఠిచిత్తంబు బాభ్రమించెఁ
గలఁక లప్పుడు మించి యలలచప్పుడు డించి పారావరము తెల్లఁ బాకమయ్యెఁ
తే. పుండరీకాక్షునాజ్ఞ నప్పాండుతనయుఁ, గాండీవవిముక్తకాండప్రకాండసేతు
వికసనోద్యుక్తిఁ గేసరిశిశు వొనర్చ, కహకహార్భటి లోకముల్ గ్రమ్మినపుడు. 26

ఉ. అప్పవనాత్మజన్ముఁ డిటు లార్చి జవోద్ధతి సంపతట్టపై
నప్పుడు సుప్పునం దుమికిసంత సె దారున పిచ్చి మస్గలై
గప్పె శరప్రకాండశతఖండము లంబుధి నెల్ల ఫేనముల్
జొప్పడెఁ గట్టుకట్టునరుఁ జూచి పయోధి హసించెనో యనన్. 27

మ. శరరీతిన్ శకముల్ చనం గుభగుభస్వానంబులం దోయ మం
బరమార్గంబున కుగ్రపై యెగసి తద్భాగంబునందుండి క్ర
మ్మఱ వార్ధిం బడు టొప్పె నండబహిరంభఃపూర మూర్ధ్వంబుగా
ర్పర మత్యూరినదాప్తి బిట్టుపియఁ బైపై జాజెనో నా నడిన్. 23

మ. శతకోట్యర్బుదమందరాద్రిమథనోజ్జాతారవం బంజనా
సుతసంఘర్షమునం జనింప నుదధుల్ క్షోభించె నేకాయుధో
గ్రతరంగాహతి నూర్ధ్వలోకములు నాకంపించెఁ బాతాళసం
గతనానావిధజంతుసంతతియుఁ గాంచెన్ వాసెఁ బ్రాణాలపై. 29

క. ఈరీతిఁ దా నొనర్చిన, దారుణశరసేతు వడఁగఁ దద్దయు రోషం
బీరసము వీరరసముం, దారసముగఁ బాండురాజతనయుఁ డలవునన్. 30

ఆంజనేయార్జునులు పరస్పరము పన్నిదము సలుపుట.

ఉ. పావనిఁ జూచి యింక నొకపారి ఘటించెద నిల్వదేని గాం
డీవముతో శిఖిం బడుదు నిక్క మనన్ భవదీయసేతు విం
తేవడి దూఁకినన్ నిలిచెనేనియు నీచెలి నై ధ్వజంబునం
దే వసియింతుఁ బోర ననియెన్ హనుమంతుఁడు శౌరిచెంగటన్. 31

శా. స్రోతస్విన్యధినాథుమీఁద సురరాట్పూనుండు గాండీవసం
జాతాస్త్రంబులచేత సేతు వొనరించన్ గట్టితేయంచు న
వ్వాతూలాత్మజుఁ డుగ్రుఁడై కహకహాస్వానోద్ధతిన్ దీర్ఘని
ర్ఘాతస్ఫూర్తులు మీఱ మేరుగిరిజోకన్ వీఁక గుప్పించినన్. 32

క. నరుఁ డొనరించినశరపథము, నేఱవేర్పఁ దలంచి రుక్మిణీపతి మును మం
దరము ధరించినరూపున, శరసేతువుక్రింద నుండె జాఱఁగనీకన్. 33

ఉ. బోరన దూఁకినన్ జెదరిపోనిశరావళిఁ జూచి వాయుజుం
డీరస మొంద కింతయును గృష్ణమహత్త్వ మటంచు నెంచి య
వ్వీరుఁ గవుంగిలించి సఖివృత్తి వహించితిఁ డెక్కె మెక్కెదన్
బోరున నంచుశౌరిఁ గని మ్రొక్కి యతం డటువోవఁ గృష్ణుఁడున్. 34

క. బొడబొడ నెత్తురు గ్రక్కన, గడు నివ్వెఱపడి యిదేమి కారణమొకదా!
నుడువఁగదే! యని యర్జునుఁ, డడిగిన దగ దొట్టికొనఁగ హరి యిట్లనియెన్. 35

సీ. గంధబంధురబాహుసింధురోగ్రకరాగ్రసౌగంధకితసప్తసైంధవుండు
మసృణజంఘాలతాప్రసృతమధ్యస్థలీసలిలోపమితచతుస్సాగరుండు
పరచంక్రమక్రియాప్రాదేశపరిమితాయతపూర్వపశ్చిమక్షితిధరుండు
వితతవాలలతాభిగతమహోమారుతప్రతిహతాంభోజసంభవశరుండు

ఆ. పరమపావనుండు పవమానతనయుండు, దుముక నీశరాళి దునిసెనేనిఁ
దప్పఁ గార్య మనుచుఁ దామేటిబలెఁ గ్రింద, నుండినాఁడ నగుట గుండె పగిలె. 36

తే. వీఁపు బ్రద్దలువాఱె మైయేపు దిఱెఁ, జూపు బెడఁగాఱె మున్పటికోపు దిఱెఁ
దూపుగమికట్ట క్రిందటి మోపుగన్న, మూఁపుపై వానరుం డంఘ్రి మోపుకొనిన. 37

. అప్పటిచొప్పది యేమని, చెప్పుదు గుప్పుమన గుండె చెల్లాచెదరై
నొప్పివడి మూర్ఛ గప్పిన, నిప్పటికొకయింత తెలిసి యిటు లున్నాఁడన్. 38

త. ఆతనిఘాతకు నీశర, సేతువు లేకున్న నెటులు చెదరక నిలుచున్
సీతోడికూర్మి నిటువలె, నైతి నవిన సవ్యసాచి యాశ్చర్యమునన్. 39

ఆ. హరికి మ్రొక్కి తెలియ నైతి హనూమంతుఁ, డింతవీరుఁ డగుట నిపు డెఱింగితి
నతనిఁ జూడఁగంటి నస్మద్ధ్వజారూఢి, విజయ మొదవె ననుచు విస్మయుఁ డలరె. 40

ఉ. సారసగర్భనిర్మితము సర్వశుభావహ ముగ్రవానరా
కారము నగ్నిదత్తమగు గాండివిటెక్కెముమీఁద నెక్కి య
క్కౌరవరాజుసైనికులకన్నులకున్ మిఱుమిట్లు గొల్పుచున్
మారుతి మున్ను దా ననినమాట నిజంబుగ నిచ్చె సౌఖ్యముల్. 41

సీ. బాహాస్ఫాలించి యుప్పరముపై గొప్పఱు వాప్పారఁ గనిపించు నొక్కమాటు
కహకహార్భటులు దిక్కుహరాంతరము లెక్క నుద్ధతుం డై యార్చు నొక్కమాటు
చండిమన్నెఱికంబుగుండెదిగ్గు రనంగ హుంకార మొనరించు నొక్కమాటు
మిహిరరశ్మికి మాఱు మిఱుమిట్లు కవియించు నుగ్రకాంతి వహించు నొక్కమాటు
తే. ధార్తరాష్ట్రులు పాండునందనులు భూమి, మండలాపేక్ష ఖండనోద్దండు లగుచు
నొండొరు లఖండధృతిఁ బోరుచుండు వేళ, గాండివిపతాక యెక్కి యక్కపివిభుండు.

ఉ. దుర్భరకాంతికిన్ బెదరి దోర్యుగళంబు బోగి నప్పళించు ఘో
రార్భటి గుండెలుం బగిలి యట్టిటు చూచుచు భీతు లై సమీ
రార్భకుసుగ్రహుంక్రియల నర్థము చచ్చినశత్రువీరులన్
స్వర్భువనాధినాథతనుజాతుఁ డడంచు రణాంగణంబునన్. 43

క. సామీరినామ మొకపరి, నేమమునం దలఁచినంత నిర్భరరిపుసం
గ్రామవిజయంబు లొదవఁగ, సామీరియె తోడుసేయ నయమున కురుదే? 44

ఉ. గంధవహాత్మజన్ముఁ డని గాండివికిం జయవైభవోన్నతుల్
సంధిలఁ జేసెనే కద విలాసమతిన్ సతిఁ గూర్చి హైమసౌ
గంధికబంధురేచ్ఛఁ జనుగాడుపుఁబట్టికి యక్షదైత్యని
ర్గంధనశౌర్యమిచ్చె నన గౌతమజుం డది తెల్పవే యనన్. 45

పంచచామరము.—

వసిష్ఠమౌని పల్కె వింటివా మునీంద్ర! తొల్లి పాం
డుసూను లీసుతో సుయోధనుండు పంప ద్రౌపదీ
రసాకటీసమేతు లై యరణ్యసీమ నున్నవా
యునూతి గంధమాదనాచలోపరిస్థలంబునన్. 46

భీముఁడు హనుమద్వాలము నెత్తలేక పరిభవపడుట.

మ. నవకింజాజులమల్లెప్రాఁబొదలలోనన్ బొండుమల్లెటికా
లువపజ్జం బగుకుజ్జమామిడులచాలుం గ్రమ్ముపున్నాగభూ
జవితానంబులలోఁ గళానిధిశిలాంచద్భూమి పాంచాలరా
జవరేణ్యప్రియనందనం గలసి స్వేచ్ఛం గ్రీడ గావింపఁగన్. 47

మ. వనలక్ష్మీసతి ద్రౌపదిప్రియసఖీత్వప్రాప్తిఁ గైదండ సాఁ
చినభంగిన్ దివిజాపగాజలరుహశ్రేణిన్ సుధాంశోవధూ
జనముల్ కోయఁగ నెండు జాఱెనో యనన్ జంచద్గతిన్ గాడ్పు కాం
చనసౌగంధికపుష్ప మాత్మజవధూసంప్రీతికై వైచినన్. 48

శా. ఆసౌగంధికసూనవాసనలు లీలారామసంఫుల్లవ
ల్లీసూనోభయసంభ్రమద్భ్రమరపాళిం బిల్వ మున్నాడి య
త్యాసక్తిం బయిపై నటించె ద్రుపదక్ష్మాధీశకన్యానిరీ
క్షాసంపూరాంచితచంచరీకము లసంఖ్యల్ మీఱి తోరంబుగన్. 49

క. ఆవిధ మిష్టం బెఱిఁగి మ,హాబలనందనుఁడు తాదృగంబురుహంబుల్
దేఁబూని శరశరాసగ,దాబంధురపాణియై ముదంబున నెదురన్. 50

సీ. ప్రాచీనసహకారములపొంత సురపొన్నపుప్పొడి గప్పినపొదలనడుమఁ
బ్రవహించుసెలయేటిపజ్జఁ బాయనినారికేళంపుఁదరువ్రాలక్రిందఁ జెందు
చందురాతిన్నెలసందులఁ దెఱగంటితెలిగంటు లెపుడు వర్తిల్లుచిచ్చ
పట్టునెత్తమ్ములపైఁ జని ముందరసంపదమాకనకపుటనఁటితోఁట

తే. యొకటి గనుఁగొని కనుదోయి కుత్సవంబు
బలియఁ జేయుతదీయవైభవము మెచ్చి
చొచ్చి పోవుచుఁ బవమానసుతుఁడు శంఖ
కలితనినదంబు చెవలఁ బిక్కటిలఁ జేయ. 51

క. ఆధ్వనిఁ జెవి నిడి ధూమ్రా,క్షధ్వంసనుఁ డుదరి యోగసంగతి నిద్రా
ప్రధ్వంసమైన నితఁడు శ,తాధ్వరతనయాగ్రజన్ముఁ డని యెఱిఁగె మదిన్. 52

ఆ. అతనిబలపరీక్ష యాచరించునపేక్ష, నతఁడు వచ్చుత్రోవ కడ్డముగను
నిడుదతోఁక సాఁచి పుడమిపైఁ బడి చెట్టు, లప్పు డీడ్చెఁ జప్పు డుప్పతిల్ల. 53

శా. సాలంబుల్ ధర డొల్ల వన్యమృగదృగ్జాలంబు భీతిల్ల ది
క్కూలంబుల్ దుఱిఁకిల్ల నాదిమమహాకోలంబు ఘూర్ణిల్ల లాం
గూలాస్ఫాలన మాచరించుతఱిఁ దద్ఘోరారవం బభ్రగ
ర్జాలీలోద్ధతి వీనులం బడిన నాశ్చర్యప్రమగ్నాత్ముఁ డై. 54

మ. చని కౌంతేయుఁడు గాంచె హేమకదళీషండస్థలీమధ్యభా
గనిశాపాలశిలాశయానుఁ బరువక్షస్కంధుఁ గించిన్ము
ద్ధనుఁ దామ్రోష్ఠుఁ బిశంగనేత్రుఁ జపలత్వాసక్త నానానుబా
హు నితాంతస్థిరత్వదేహు గతమోహున్ యోగనిద్రారతున్. 55

క. కని తన్నిద్రాభంగం, బొనరింపఁదలంచి రవళి యొనరించిన మె
త్తన మేల్కని హనుమంతుం, డనిలజుఁ డెస గాంచి యపుడు దయావృతిఁ బలికెన్.

భుజంగప్రయాతము.—

జరారోగతప్తాంగు సంప్రాప్తనిద్రా
భరాకుంఠితాపాంగు భ్రాతృత్వసిత్వా
పరస్ఫూర్తి పోనాడి ధర్మంబు భ్రాంతి
స్ఫురచ్చిత్తు నన్నిట్లు బోధింప నీకున్? 57

శా. తిర్యగ్జాతులు ధర్మముల్ దెలియ వింతే కాక నీవంటి స
త్కార్యాకార్యవివేకవంతు లిటులుం గావింతురే? యిత్తెఱం
గార్యా! కాదన లేమ భూతదయ లేదా బుద్ధి నీకన్న దు
శ్చర్యల్ మావృతవృద్ధజంతులమనస్సంక్షోభ మొందింపవే? 58

చ. నరుల కగోచరం బగుపథం బిది యిచ్చటి జేరఁగూడ దె
వ్వరికిని వాండ్రు? నీ విటకు వచ్చిన దేమిటి? మీఁదఁ బోవ ఖే
చరగతి లేనివారల కసాధ్యము పోవ సురాపథంబు లీ
తరుఫలముల్ భుజింపు మవనాటకు వాసలు కన్న భీముఁడున్. 59

క. క్షత్రియుఁడ బాండురాజు, క్షేత్రంబున వాయువరవిశేష మొదవుటన్
గాత్రము బొందితి బుధనుతి, పాత్రుండ నే భీముఁ డనఁగఁ బ్రబలినవాఁడన్. 60

తే. ఏనొక ప్రయోజనముఁ గోర్చి యేఁగుచున్న, వాఁడ దెరు విమ్ము నీవిచ్చినాఁడు నాఁడు
కడలి లంఘించుహనుమకైవడిని వడిని, బోఁగ గిరితోడ నిదుఁ దాఁటి పోదు ననిన.

క. భీమునిఁ గని యక్షాసుర,భీముఁ డనియె నేమిటికిఁ గపిప్రభుఁడు సరి
త్కాముకుఁ డని దాఁటెఁ దెలిసిన, సామూలాగ్రముగఁ జెల్పు మన నతఁ డనియెన్.

మ. అమరప్రార్థితుఁడై ముకుందుఁ డినవంశాంభోధి శ్రీరామరూ
పమునం బుట్టి గురూక్తిఁ గానఁ జరియింపన్ వచ్చినన్ సీతఁ బ
జ్క్తిముఖుం డెత్తుకపన్న నామెఁ బరిశోధింపం బ్రభుం డంపఁ దా
గ్రమియించెన్ లవణాబ్ధి హాయుజుఁ డనంగా నిందు నే నెంచులన్. 63

క. నే హనుమంతునియంతటి, బాహుబలాటోపసత్ప్రభావాఢ్యుఁడ నా
సాహసము చూచెదే యన, నాహనుమ నిరూషమందహాసాననుఁ డై. 6

శా. అన్నా! నేముదివాఁడ లేవ వడిలే దెంతెందొ నీ వేఁగఁగా
సన్నాహంబున వచ్చినాఁడవుగదా! జాగేల నీకేల నీ
సన్నంబైన మదీయపుచ్ఛ మొకపార్శ్వంబందుఁ బొందించి పో
మ్మన్నన్ దన్మహిమం బెఱుంగ కుదితాహంకారపంకాత్ముఁ డై. 65

క. ఆమధ్యమకౌంతేయుఁడు, మేమదమున నతనితోఁక మెచ్చక మిగులన్
సామాన్యముగా నెంచుచు, వామకరంబునఁ గదల్చి వసపోకున్నన్. 66

సీ. శరశరాసనములు సడలించి పుట్టంబు గట్టిగాఁ బిరిచుట్టుచుట్టుకొనుచు
డాచంక గద యుంచి డాకతోఁ గపితోఁక నిష్ఠుగాఁ జేదోయి నెత్తైన నని
బలిమిమై నిటు నటు పట్టి పల్లు నూఁగి తనబాహుసత్వ మంతయును మెఱసి
మోఁకరిల్లఁగఁబడి మొగము వెల్వెల్ల నై తల వాంచి విగు లూని తల్లడపడి

తే. ఘర్మసలిలార్ద్రదేహుఁ డై కాపురుషుఁడుఁ, బోలె. దొత్తటివడి గుండి జాలిఁ బొంది
భూరివిశ్రాంతిఁ గొంతసేపునకుఁ దెలిసి, మరలఁ గను విచ్చి యమ్మహామహునిఁ జూచి.

క. అడుగులపైఁ బడి కేల్గవ, వెడఁదనిటాలమునఁ జేర్చి వినయం బెనయన్
గడగడ వడఁకుచు నాలుక, తడఁబడ భయభక్తియుక్తిఁ దగినప్రియోక్తిన్. 68

క. నీమాహాత్మ్య మెఱుంగక, యేమేమొ వెడంగుమాట లేనంటిఁ జుమీ!
సామాన్యుఁడ గుణహీనుఁడ, స్వామీ! నామీఁద దయదవ న్నింపఁగదే! 69

క. ఈకీశత వహియించిన, లోకేశుఁడవో యమర్త్యలోకేశుఁడవో
యాకాశకేశుఁడవొ లే, కాకేశవుఁడవొ వచింపు మని వేఁడుటయున్. 70

మ. హనుమద్దేవుఁడు నవ్వుచుం బలికె నన్నా! నేఁ జుమీ! వాయునం
దనుఁడన్ రామకథాసుధాంబునిధి యెన్నాళ్లందు నన్నాళ్లు నా
తను వింపొంద వరంబు లిచ్చి రలసీతారాము లట్లాట నిం
పనిశంబున్ వసియింతు నన్ను భయభక్త్యామోదముల్ మీఱఁగన్. 71

పంచచామరము.—

కృతప్రణాముఁ డై యతండు కేలుదోయిమోడ్పుతో
స్తుతామితప్రతాప నిన్నుఁ జూడఁగంటి మత్పురా
కృతైకసత్క్రియల్ ఫలించెఁ గిల్బిషం బడంచితిన్
గృతార్థతానుభూతి నావహించితిన్ రహించితిన్. 72

క. ఐన నొకవిన్నపము గల, దానాఁ డంబుధిఁ గ్రమించునప్పటిరూపం
బేను గనుంగొన నెంచెదఁ, గానఁబడం జేయవయ్య కపివర! యనుచున్. 73

ఉ. గాదుపుఁబట్టి వాని కనుఁ గ్రమ్మఱ మున్నటిరూపు చూపఁగాఁ
గూడునె? కాలభేదములఁ గొంచెముఁ బొందినచోటఁ గాలమున్
జూడ ననేకమార్గములఁ జూపదు వానిఁ గ్రమింపఁ బద్మగ
ర్భోడుపమౌళివిష్ణులకు నోయికుమార! దురంత మెంతయున్. 74

క. కాదైనఁ జూడ వీ డగు, వీడగు నెడఁ గాదువడుచు విభవోన్నతుఁడే
కీడొందుఁ గీడునొందిన,వాఁడే మేలందుఁ గాలవశమునఁ గాదే. 75

సీ. ప్రత్యూషసమయసంప్రాప్తపద్మవిభూతిఁ గంటిమె? రజనీముఖంబులందుఁ
బ్రావృడంభోధరప్రబలనిర్ఘోషంబు వినఁబడునే? శరద్వేళలందుఁ
బౌర్ణమాసీనిశాపూర్ణచంద్రజ్యోత్స్న వహిఁ బొందునే యమావాస్యనాఁడు
సరసమాధవలసత్సకలసాలసమృద్ధి జరగునే శిశిరావసరములందు

తే. బాల్యకౌమారయౌవనప్రముఖవిక్రుతు
లీయొడలు చెంద నెందుఁ బర్యాయమునను
గాలవశమున వృద్ధత గన్నవెనుక
మునుపటిస్వరూప మేరీతి మొనయవచ్చు. 76

క. ఒకదినములోనె చూడఁగ, నొకతఱిఁ గనఁబడు ప్రకార మొకతఱిఁ గనిపిం
పకపోగా నొకయుగగతి, యొకయుగమునఁ జూపవచ్చునోటు కుమారా! 77

క. యుగములు నాలుగువగల, య్యుగముల కనురూపరూప మొందు సకలభూ
తగణం బన విని యతఁడ, య్యుగలక్షణ మడుగఁ గేసరితనూభవుఁ డనియెన్.

హనుమంతుఁడు భీమునకు యుగధర్మములం జెప్పుట.

సీ. ఉభయలోకములఁ బొపొలయించు వెలిగిత్త నాల్గుపాదంబుల నడుచు నెందుఁ
దనవిధుత్వము యథార్థము చేసె నన పెల్లునై కఱివన్నెవే ల్పులకు నెందుఁ
దొలుకబ్బ మొకటఁ గోర్కులొసంగునట్టి క్రియలొనరించి ప్రజనేమ మొందు నెందు
మదము గర్వము దక్కి మత్సర ముడుటు నిర్వైఱకీ... చల మోసు పొరయు నెందు

తే. నట్టిది కృతంబు త్రేత మూఁడంఘ్రులందు
ధర్మ వందుల జనులు సత్యవ్రతాఢ్యు
లమితయజ్ఞతపోదానసమితి నొదవు
సుగతి హరి రక్తవర్ణుఁ డయ్యుగమునందు. 79

క. ద్వాపరయుగమునఁ జరణద్వయి, చూపడువృషవృషభ మచట శ్రుతి వెలయుఁ జతూ
రూపముల సత్క్రతమునను, లోకము కామార్థముఖములుం బ్రజ కొదవున్. 80

క. నల్లనివాఁడై లోకుల, నెల్లను రక్షించువిష్ణుఁ డీయుగములలోఁ
గల్లరియుగంబు కలియుగ, మెల్లెడ ననృతాభిసారహింసలె వెలయున్. 81

సీ. అన్యధనంబు గంగామృతప్రాయంబు పరవధూసంగంబు ప్రాణపదము
కపటప్రచారంబు కరతలామలకంబు నిందాపరత్వంబు నిత్యకృత్య
మాచార్యవిద్వేష మాత్మస్వభావంబు బ్రాహ్మణాపహృతిపాపంబు తృణము
హాలారసాస్వాదలీల లీలాజాల ముగ్రహింసాసక్తి యునికిపట్టు
సత్యేతరోక్త్యాసక్తి సంతతాభ్యాసంబు పరమనాస్తిక్యంబు పట్టుఁగొమ్మ

తే. గాఁ జరింతురు జనులు దుష్కర్ము లగుచు
ధర్మనిర్మూలనము లైనదుర్మతముల
నెమ్మిఁగని కొమ్మలను నమ్మి తమ్మెఱుఁగరు
కలియుగమునాఁడ యేమని పలుకువాఁడ. 82

సీ. మాకుఁ జెప్పెడిబుద్ధి మీ కేల లే దని శిష్యులు గురుల దూషింతు రనియు
మగఁ డేమి? మనసు కింపగువాఁడె మగఁ డని యింతులు స్వేచ్ఛ వర్తింతురనియుఁ
గృతకర్మఫల మెవ్వఁ డెఱుఁగుఁబో మ్మనిద్విజుల్ విహితకృత్యంబులువిడుతురనియు
జదివితిరే వేదశాస్త్రంబు లని బుధశ్రేణి శూద్రులు పరీక్షింతు రనియు

తే. నధికవర్ణులు నీచులై యడఁగ నీచు, లధికవర్ణాఖ్యులై మింతు రనియు మఱియు
వైపరీత్యంబుగా బుధుల్ పాపకర్మ, కారణంబుగఁ జెప్పిరి కలియుగంబు. 83

క. పీతాంబరుఁ డయ్యుగమునఁ, బీతద్యుతి నలరు నెంత పెద్దలు కాలా
తీతులు గాఁ గనఁగా నిఁక, నాతరమే యనఁగఁ బాండునందనుఁ డనియెన్. 84

సీ. కాల మిట్టిది యంటుగాక నీకడ్డమే? కాలంబు కాలాతిగస్వభావ!
యిదియు నొక్కవిలాసమే? కాక వృద్ధత్వ మున్నదే నీకు షడూర్మిరహిత!
భ్రమియింపఁగల వేషబముగాక శాఖామృగంబవే నీవు సాక్షాన్మహేశ!
కావలసిన నీకు గానిది యేమి యున్నది యఘటనఘటనాధురీణ!

తే. యేల వంచన గావించెదే భటుండ, నింతె నీరూప మొకయింత గాంతుఁ గాని
యింతుగా కని ప్రార్థించుభీముఁ జూచి, మందహసితాస్యుఁడై హనూమత్ప్రభుండు.

హనుమ భీమునకు విశ్వరూపంబు చూపుట.

చ. ఇదె కనుఁగొంటుఁ జూడు మని యించుకసేపటిలోఁ బెడంగుగాఁ
జదలును దిక్కులుం బొదివి సర్వజగజ్జనదుర్నిరీక్ష్యమై

పొదలెడు మేను చూపి ఘనపుచ్ఛము చుక్కలచక్కి నిక్కఁగా
నెదుటఁ జెలంగ నింత కని యెంతయు మేను వడంక భీతుఁ డై. 86

క. అక్కపిచంద్రునిసన్నిధి, దృక్కమలద్వయి మొగిడ్చి దిట వుడిగి శిరో
దిక్కలితప్రాంజలి యై, యెక్కువగద్గదిక భీముఁ డిట్లని పొగడెన్. 87

రగడ. జయ జయ త్రిజగజ్జనశుభపాలన! భయవర్జిత! పాలితబంధురశీలన
యాంజనేయ పరమార్థవిధాయక సంజయశోధన మతిశుభదాయక
తరణిశతద్యుతి దాసవశంకర! కరుణింపుము శాఖామృగశంకర!
యల్లత్రివిక్రమునాకృతినాఁటికిఁ గల్ల నిజంబై కనఁబడె నేఁటికిఁ
గనుఁగవఁ దప్పక గనియెద నన్నను దను విది మనమునఁ దలఁచెద నన్నను
మిక్కిలి జగ మిఱుమి ట్లొదవించెను బెక్కు దెఱంగులఁ బెరిగి వహించెను
గోటిరవిశ్రీకోమలసద్మము నీటు వహించెను నీముఖపద్మము
కొదుక కింతసిగురులాంగూలము విదలించినఁ బడు విష్టపజాలము
లక్షాంతక! నీయాకృతినీడను నీక్షింపఁగ నే నెంతటివాఁడను
జెదరఁగఁ గన్నులఁ జీఁకటి కవిసెను గదలనినామదిఁ గలవృతి యవిసెను
ఇంచుకయును మది నీయవరోధము గాంచక వేఁడితిఁ గల వపరాధము
ఇది పరమాద్భుత మిఁకఁ జాలింపుము కదుమక నను గింకరుఁ బాలింపుము
అభయ మభయ మోమారుశ్రీతరక్షణ! యభిమతఘటనాయత్తవిచక్షణ! 88

క. అని వేఁడిన మునుపటిరూపున నిలిచి కపీశ్వరుఁడు రిపులు గన సిరా
పునకంటె నేనుమణుఁగులు, ఘనతర మురుగాత్ర మనినఁ గౌంతేయుఁ డనున్. 89

సీ. మొలప్రాసలో పాదముల గజ్జెలో చుక్క లెటఁగింపు నీకు లోకేశవినుత!
విరిబంతులో సన్నవిడిరాలో నీ కిలాధరములు వివరింపు పరమధైర్య!
పల్వలోపమమొ గోష్పదమొ తెల్పుము సముద్రము నీకుఁ గారుణ్యరసముద్ర!
మక్షికలో లేక మశకంబులో నీకు దనుజులు వచియింపు దైత్యహరణ!

తే. యారా! నీయంతవాఁడు తోడయి నడవఁగ
రావణు జయించు టేదొడ్డు రాఘవునకు
నని యథార్థంబుగాఁ బల్కి వినుతి నేయు
భీము నీక్షించి కపిసార్వభౌముఁ డనియె. 90

ఉ. న న్నొకవింత చేసి పవనప్రియనందన! వింతగా నుతుల్
పన్నఁగ నేల? నీవును దలంప మదీయసహోదరుండ వౌ

కెన్ని నిమేషము ల్నిలుప నిచ్చ జనించె నిసర్గమైత్రి నీ
కెన్నడ నొక్కబుద్ధి వినుమెప్పటి కిప్పనిదప్పు గొప్పగన్. 91

క. నీవుచను కార్య మెఱఁగిటి, భావంబున నెలమి నింతబహుసాహసకృ
త్యావహలీలలు దొడఁగెదు, దైవతములమీఁదికిముక తగునే నీకున్. 92

క. బలియుని బలహీనునిఁగా, బలహీనుని బలియుఁగా విపన్నుల సుఖవం
తులఁగా సుఖుల విపన్నులి,తులఁగా ఘటియింప నోపుదురు దైవతముల్. 93

ఆ. ధ్యాన దాన హోమ తంత్రమంత్ర తపో వి,ధాన బలివితాన తర్పణముల
భక్తిసాధ్యులైనబర్హిర్ముఖులు శక్తి,సాధ్యు లనుచు నెటులు చనెద విటులు. 94

క. ఆర్యులసమ్మతి గాకే, కార్యముఁ బూనంగరాదు కాదని గర్వా
దార్యమునఁ బూనెనేఁ బ,త్కార్యము కాకెకడ తాను గడునార్తుఁ డగున్. 95

క. తనకంటె నధికగుణవం,తుని మతిమంతుని మనోహితుని గని యోఁజిం
ప నగును గాలము దేశము, గనుఁగొని మఱి మీఁద వలయుఁ గార్యముఁ బూనన్.

క. కాలము దేశ మెఱుఁగక, బాలిశుఁ డై యాత్మబలము ప్రాధాన్యముగా
నాలోకించిన నాపద, పాలుపడున్ వాఁడెపో ద్విపాత్పశువు ధరన్. 97

క. నీవతిధైర్యపరుండవు, గావున నీ వాచరింపఁగడఁగినకార్యం
బేవిఘ్న మొందదిన్నియుఁ, భావింపఁగవలసి తెలియఁ బల్కితి నీతోన్. 98

ఉత్సాహ.—
వార్తలింక నేల? వైభవంబు దాను జెంపె మి
మ్మార్తిఁ గుండఁజేసి జూదమాడి గెల్చినట్టి యా
ధార్తరాష్ట్రు సోదరాన్వితంబుగా భుజాబల
స్ఫూర్తి గెల్తు నన్నయన్నఁ జూచి భీముఁ డిట్లనున్. 99

ఆ. స్వామివారి కింత మామీఁదఁ గరుణాక,టాక్ష మెప్పు డుండెనప్పుడె శత్రు
లడఁగి రింతమాత్రకై మీరు గడఁగుప్ర,యత్న మేల యనిన హనుమ పలికె. 100

సీ. అలలఁ గెరలుగీము కొలలఁ జీరెడునోము కళలు దేరెడుమోము గలుగువాఁడు
శ్రుతులు దెచ్చినయేపు యతులు మెచ్చినరూపు గతుల నిచ్చినమూపు గలుగువాఁడు
అరినిపై చినయాలు గిరిని మోచినకేలు కరిని గాచినమేలు గలుగువాఁడు
నలువఁ బెంచినయన్ను చెలువ నుంచినవెన్ను కలువ ముంచినకన్ను గలుగువాఁడు
తే. చొక్కపుకడానిఱెక్కలజక్కివాఁడు, కంటి మసుభక్తపాళిపాలింటివాఁడు
కడలిఁ గలమిన్నబలువన్నె గన్నవాఁడు, నెనఁగు భూపాల! మీపాల నితరులేల?

క. నీపై వాత్సల్యంబున, నీపగిది వచించినాఁడ నీవు రణములో
నా పేరు దలఁపు నరునిధ్వజోపరి వసియించి నిబలోద్ధతిఁ జూతున్. 102

తే. కార్యసిద్ధి ఘటిల్లెడుఁ గదలు మింక, నిదియె చెంగల్వకొలనికై యేఁగు త్రోవ
యనుచు భీముని గౌఁగిట నాదరించి, యంతరితుఁడయ్యె నంతలో ననిలసుతుఁడు.

క. కౌంతేయుండును శ్రీహనుమంతునిపరిరంభణమున మహితబలశ్రీ
మంతుఁడయి యక్షరాక్షస, సంతానము గెలిచి తెచ్చె సౌగంధికమున్. 104

తే. అని వచించి వసిష్ఠుఁ డిట్లనియె మఱియు
విను శతానంద! యింక నొక్కవింత గలదు
రామకింకరుకరుణమై భీమసేనుఁ
డింపు చెందినయది యది యెట్టు లనిన. 105

భీముఁడు పురుషమృగమును దోడ్తెచ్చుట.

ఉ. శిష్టనుతుండు పాండుసుతశేఖరుఁ డిష్టసుహృద్విసృష్టతో
త్కృష్టతరాఘునిష్కృతి వహింపఁదలంచి విశిష్టమౌనిని
ర్దిష్టవిధాశ్వమేధ మొనరింప బహుద్విజభోజనాత్యపో
చ్ఛిష్టసమష్టిసృష్టి గన శ్రీహరిఁ గన్గొని ధర్మజుం డనున్. 106

మ. సతతబ్రాహ్మణభోజనక్రియలఁ గృష్ణా! యాగశాలాంతర
క్షితిసమ్మర్దము గ్రమ్మి శుద్ధిఁ బెడఁబాసెన్ నిత్యసంశుద్ధిగాఁ
గ్రతువున్ సాంగముగా ఘటింపు త్రిజగత్కల్యాణసంధాయిశో
న్నతచాతుర్యుఁడ వీవ కావె? యన శ్రీనారాయణస్వామియున్. 107

సీ. పురుషభావము మృగస్ఫురణ యొడంబడ్డ నెమ్మేన నైక్యమై నివ్వటిల్లు
నేవన్యసత్త్వంబు నిచ్చఁ ద్రివారంబు పఠింప దుస్స్వప్నభయములడఁగు
నేమృగోత్తమ మున్న యెడ నెంతయుంజైనఁ బరమపవిత్రమై పరిఢవిల్లు
నసమానశౌర్యధైర్యప్రతాపనిరూఢి నెదిప మధికమై తేజరిల్లు

తే. యక్షరాక్షససిద్ధవిద్యాధరాహి, పతులకుఁ గృతసపర్య లేప్రాణిఁ గాంచు
నట్టిపురుషమృగాభిఖ్య నలరుమృగము, వెలయు నిప్పురుషగ్రావవిపినసీమ. 108

క. ఆపురుషమృగేంద్రముఁ దే, నోపును మనభీముఁ డని వృకోదరుఁ గని నీ
వీపని సేయఁగలావు ద, యాపరుఁ డనినాండనే వసునసుజుఁడ వగుటన్. 109

ఆ. ఆంజనేయుఁ డేయుపాయంబు వచియించె, నాక్రమమునఁ జని మహామృగంబుఁ
దెమ్ము పొమ్ము నా యుధిష్ఠిరాచ్యుతుల వీ, డ్కొని బకాసురాంతకుండు నేగి. 110

క. అతిభక్తి వాంఛనేయుని, స్తుతిచేయఁ బ్రసన్నుఁ డైనచోఁ బురుషమృగే
శ్వరవార్త దెలిపి యది యేగతి లోనగు ననుచు వేడఁగా నతఁ డనియెన్. 111

క. సుర లైనఁ జేర వెఱతురు, పురుషమృగాటవికి నిన్నుఁ బురుషోత్తము లం
పిరి గనుక శంక మానితి, స్థిర మైనయుపాయ మొకటి చెప్పెద వినుమ్. 112

మ. తనవెంటన్ వెఱ చింత లేక యశనిధ్వానోద్ధతిన్ గర్జ చే
సినవానిన్ వెనువెంట నంటి కినుకం బెండాడి గాఁ కేఁగ ద
వ్వనసత్వం బది వెంబడిం బడ బలవ్యాపార మేపార నె
వ్వనికిం గూడదు వేగ నేఁగ నిలఁగా వారింపఁగా నొంపఁగాన్. 113

సీ. కానఁ బ్రాణభయంబు గావింపక మృగంబు నీవెంట వచ్చుచో వెఱుకసేతు
నటు కేఁగి గర్జింపు మది వెంట నంటిన బడలిక లేకనంతపడవు నడవు
మఱికొంత చేరువ కరుదేర నే నిచ్చు డిచ్చురోమంబు లేడింటిలోన
నొకటి ముందర వైవ నొదవు లింగము గన్నఁ బూజ సేయక రాదు పురుషమృగము
తే. పూజసేయుచు నందున్న భూరిశక్తి, నెంతదవ్వైన నీ వేఁగు మింతలోన
జాడఁ బట్టుక యేతేర దోడుతోడ, నిటుల యెలయించి కొనిపొమ్ము హస్తిపురికి. 124

క. అని పలికి సప్తరోమము, లనిలజునకు హనుమ యొసఁగ నతివినయముతోఁ
గొని మ్రొక్కి యతని వీడ్కొని, చనసాగెన్ భీముఁ డుగ్రశైలాటవులన్. 115

వ. చని చని తనవెంగట నుత్తుంగవిస్ఫులింగచ్ఛటాశిఖాకీలాజాలసమారాధితదిగంబరా
డంబర విజృంభిత దవానలదందహ్యమాన సమీపధరావిరాజితధరాధరసుందరకందర
ప్రదేశ ప్రజాతవేణుసంభూత సంవేష్టితానర్గళగరళజ్వాలికామాలికా సమాకుల
కాకోదరాసికానేకఫణాగణపకన్మణిస్ఫుటస్ఫుటారావభయావహంబును, మహాశిల
సంకాశశరీరసంరంభగంభీరకుంభీంద్రసంభ్రమదంభశుంభత్కుంభస్థలవిలంఘన
విదారణావసరనిజారవాకర్ణనసముదీర్ణవేగసమాగతశరభసంభూత సముత్సాహదోహ
లసముజ్ఝితకుంభివిశ్వంభరావతీర్ణహర్యక్షకీడాక్షయ్యవక్షుభ్యరక్తద్రప్ర కాండంబు
ను, నిజలతావాసపరిసరధరాంకురితఘాసగ్రసనవ్యసనాపేతకృత్తిహరణహరిణనికరగళ
గ్రహణజాగ్రద్దురాగ్రహసమగ్రశీఘ్రవ్యాఘ్రసముత్కరోత్కటఘుటఘుటధ్వని
ధ్వంసితవిశారంగరంగత్సారంగపుంగవ శ్రవణాంతరంగంబును, దుర్ఘటతరామర్షవ
శావేశిత సైరిభసంఘసంఘర్షణావసరోత్థిత ప్రమాంసమాంసలదఘృతక్షోగచ్ఛత్సమస్త
కంకగృధ్రకాకాదివిహంగమపరస్పరసంగ్రామసంఘటిత నిర్ఘోషభీషణంబును, దివా
కరకిరణపాళికాపిపీలికా ప్రవేశ దుర్లభనిరంతరదురంతధ్వాంతనిశాంత రసారుహ

లతాతానచ్ఛాయావితానంబును, త్రిభువనాక్రమవిక్రమక్రమప్రదక్షిణోపక్రమ
సల్లలితవచనపల్లవోష్ఠవల్లభప్రభవభల్లూకభల్లజసముల్లాసోత్ఫుల్ల లీలావహామఖలిలిక్షా
క్షీణసహస్రాక్షశతారధారాకఠోరతరనఖరశిఖాదార్యమాణపరివృతనిర్మోకవల్మీకముఖ
వికీర్యమాణధగద్ధగన్మణిగణ స్ఫుటస్ఫుటాహిచ్ఛటాలాతకంకాపమాయమానభద్రదం
తావళవికట్కారిహికట్కారశ్రవణమాత్రాతిగాత్రవేపథుకళత్రత్రాసనివర్తనోపేతకిరాత
కరాఘాతధరాతలనిదారణదారుణజ్యారవాకీర్ణనోద్దీర్ణరోమకషాయితాక్షమస్తకస్థల
పతద్ధస్తవిహస్తావస్థానేక్షణానవలోకితజనధావకశనికుంజకుంజమూర్ధోద్ధూళనపరిగళ
న్మల్లాచ్ఛభల్లప్రతానేకస్తస్సమీపాఘోరంబును, సకలక్షోణిపాటచ్చరకోటకాక్షు
రక్షణ కుశాధ్యక్ష శిక్షాపక్షాధ్వర క్రోడచూడావతోన్నపరిపతత్ప్రహర్ష దివిజర్షభ
వర్షితకుసుమవర్ష సంసూచకవరవరాహకరాళదంష్ట్రాంకురవిదార్యమాణవేణు నిర్ముక్త
ముక్తాఫలోత్కరకుండలిరాజాండమసిపాఖండనోద్దండశిఖండిప్రకాండమండలక్రేం
కారసంకులితంబును నగునొక్కకాఱడవిం గాంచి దఱియం జొచ్చియచ్చట.116

ఉ. ప్రాభియాద్భాశనిపాతశబ్దమచటన్ బ్రత్యక్షమానట్లు గ
ర్జిలఁ దద్ఘోష మొకింత వీనులఁ బడన్ గేస్రుంబునన్ లేచి క
న్గోలుకుల్ నిప్పుల గుప్పఁ దివుం ద్రిజగత్క్షోభంబుగా నార్చి నా
నెలవం దెవ్వఁడొ క్రందు చేసె నని నిర్నిద్రప్రచారోద్ధతిన్. 117

క. నడతెంచి పదముడిపి గని, చిడిముడిపడి నుస్సుఁ బరిహసించెద వోరీ!
వాఁడ తెలుఁగక నాదృష్టిం, బడి తేటుకొని పరి వెంటఁ బడి వడి రాఁగన్.118

క. హనుమత్కటాక్షవీక్షాఖని యగుటను పదుపదిష్టగతి చూపుతియుఙ్
పసిఁబమనుకోల్దిఁ బరువునఁ, జనుదేరఁగ నడిపాయఁ బోదుప క్రను మొర నొందన్.

క. వెకలితసంబున పిఁక నినఁ, బకుమకనాఁపఁ గాన్పు మరుచు స్పృహకించ్చయఁ దై
బకవైరి మొకము మొకమున, నొకరోమము వైచి చనుటయును నంతటిలోన్. 120

సీ. వెలుఁగొందె నచ్చోట విశ్వజన్మక్రియాక్లిష్టమాయాస్ఫూర్తి లింగమూర్తి
యమరె నామందరఁ గమలకైరవముఖ్యక్రీకరంబు సరోరుహాకరంబు
చెలఁగె నయ్యెడ హైమశిఖరాగ్రచుంబితగోపురంబులు రత్నగోపురములు
కనుపట్టెనచ్చట్టు ఘనసూనసంతానపరిమళంబుల పేరు విరులతోట

తే. యహా యొకరోమమె యొనర్చె నభవసృష్టి, వినుతి గాంచినహనుమ కేమేల్పులేదు!
చూడుఁడా యని జేజేలు జోడుగూడి, యాడికొనన నాడ మగమెకంబభఫుఁ గాంచి,

మ. అతిభక్తిం దొరమాని యోహో హర హరా! యనన్యగమోక్తిన్ నమ
స్కృతి గావించి సరంబులోఁ మునిఁగి మేల్ కెందామరల్ కల్వలున్
జతగాఁ జెంగటితోఁటలోఁ వివిధపుష్పవ్రాతముం దెచ్చి వి
స్తృతనిష్ఠన్ శివపూజ చేసి శివపన్ రెట్టించు క్రోధంబునన్. 122

క. నా నెలవు మాన్పి తెచ్చిన, యీ వానరుఁ డెంతదూర మిటు లేఁగెడినో
నేనుం జూచెద నని చల, మూని కిలార్చుచును వెంట నరుదేరంగన్. 123

ఉ. చేరువ యైన నెప్పటివిశేషముఁ జూపుచు లోను గాకయే
మారుతి పోవఁబోవఁ బలుమాఱును వెంబడి నంటి యంటి వే
సారినదై మృగంబు పురి చయ్యనఁ జొచ్చె నసంఘు తద్గృహ
ద్వారము దాఁటి పోవఁగఁ బసం బొడిఁయంబడె నందు పాటుగన్. 124

క. మృగ మిట్టులు దగ దొట్టిన, జగజట్టిం బట్టి తివియసాఁగిన నది యె
ల్లఁ గనుంగొని హరిఁ దోకొని, సుగుణాఢ్యుఁడు వచ్చి ధర్మసూనుఁడు పలికెన్.

క. పరుగెత్తి భయముతో నా, శరణము నత్రంబు దనకు శరణం బనుచున్
శిర మిటుగాఁ ద్రెళ్లినసో, దరుని గని యకట యొనర్పఁదగునే? నీకున్. 126

ఉ. శిష్టమృగంబ వీవె యిటు సేసిన నే పసువార మన్న సం
తుష్టి వహించె నీసుకృతదోహళబుద్ధికి నామనంబు నీ
యిష్టము దెల్పు మన్నను మృగేశ్వర! నాపుణ్ఖు మైనయంతకున్
సృష్టి దొలంగ నీయొక వసింపఁగదే యన నుండె నయ్యెడన్. 127

ఉ. అంతజవంబు సంస్తుతి యనంతబలోన్నతి యంజనాసుతా
త్యంతకటాక్షవీక్షనెకదా మరుదాత్మజ! రౌంగ్ర భక్తిస
శాంతక! యాంజనేయ! యని నంత మహామృగభీతి మానఁగా
వింతయె యమ్మహామహుని పెంపుఁబొగడ్ల మృగభీతి మానుటల్. 128

క. సామీరియట్టియద్భుత, సామర్థ్యము లెవ్వరికిని జగముల లేవే
యామేటిరోమమునఁ గల, సామర్థ్యము గలదె? యమరసంఘంబులకున్. 129

క. మచ్చిక మును రాముఁడు వా, త్రచ్ఛనగతి సత్తుఁడు కింపురుషవర్షములో
నిచ్చలు హెచ్చుట విను మని, యచ్చతురుఁ డరుంధతీశుఁ డనియెన్ మరలన్.

సీ. గళితార్కదివ్యమంగళవిగ్రహమె కాని వేఁడుక వేఱొండు చూడఁబోవ
రక్షాపహారి ప్రదక్షిణంబుల గాని తివిరి యెండొకచోటఁ దిరుగఁబోరు
లంకాపురోద్భేదిసంకీర్తనలె కాని బాళిఁ దక్కినవానిఁ బాడఁబోరు
గంధవాహకుమారుకైంకర్యములె కాని చిక్కిన కార్యముల్ సేయఁబోరు

తే. మిత్రహితపుత్రమిత్రసంస్తోత్రపాత్ర, చిత్రచారిత్రములె కాని శ్రోత్రయుగళి
మైత్రిఁ జొనుపరు పరకథాసూత్రములను, గింపురుషవర్షజనుల వర్ణింపఁదరమె. 131

శా. ...నాధిపదాసభాసురదయాప్రాంచత్కటాక్షామృతా
వాప్తిం దదీయనిర్మలకథాసంప్రాప్తి ధన్యాత్ములై
యారోగ్యంబులు భాగ్యముల్ గలిగి దీర్ఘాయుస్సమన్వితులై
దారల్ దారు సుఖింతు రెంతయు సిరిన్ దద్భోగభూమిన్ జనుల్. 132

క. ఆభోగభూమి సంతత, మాభోగసువర్ణకదళికారామమునన్
శోభితకల్పద్రుధరి, శ్రీభర్మమయాసనోపరిన్ హనుమ దగున్. 133

సీ. సీతామనోనాథగీతంబు లొకవంక మొనసి గంధర్వులు వినికిసేయఁ
గౌసలేయగణేయగాథావిశేషంబు లొకచాయ మునివర్యు లుగ్గడింప
లక్ష్మణాగ్రజపరోల్లాసలాస్యవిలాసగతుల నచ్చర లొక్కకడ నటింప
దశరథోర్వీశనందనహృద్యగద్యపద్యము లొక్కచోఁ జారణాళి చదువ

తే. యక్ష కిన్నర సిద్ధ విద్యాధ రాహి
గరుడ భాస్వరతుషితాదిగణము లొక్క
చక్క మిక్కిలి నయ మెక్క మ్రొక్కి కొలువఁ
బెద్దకొలు వుండు హనుమత్ప్రభుండు. 134

మ. బలభిద్వహ్నియమాసురాధిపమరుత్పౌలస్త్యముఖ్యామరుల్
లలనాసంగతి నేఁగుదెంచి తను సాలక్షించి యొక్కొక్కవే
ళలఁ బూజింపఁగ భావిపద్మభవలీలల్ నేడె కల్పింపఁగాఁ
జెలఁగుం దుంబురునారదాదు లలరం జేయంగ వీణాదులన్. 135

సీ. అటు మొన్న శశిరేఖ ఘటియించినటులుండ వలెనుమీ యభినయంబు లనుచు రంభ
చెలఁగి కర్పూరవాసిని నిన్న రక్తిచూపినత్రాణవీణ గన్పించు హేమ
యూర్వశి మొన్నమా వ్రాసినగతి పన్నె కెక్కుమీ జక్కిణి ద్రొక్కి తార
యల్లనాఁడు ఘృతాచి యనిన మెచ్చున మెచ్చుమరి పాడఁబాడుమీ మంజుఘోష

తే. యితరదైవతసభలలో నిచ్చ వచ్చి
నటులు మురిసినగతి గాదు హనుమ సకల
కళల నెఱజాణ యని యంద్రు చెలులఁ గూర్మి
నచ్చరలు వాయుసుతు గొల్వ వచ్చునపుడు. 136

మ. తళుకుంబంగరు చెక్కడేరలకుఁ బత్త్రంబుల్ మెడం దోఁచుక్రొ
న్నెలకుం గందపునిండుపూఁత మఱుఁగొందెం జొక్కపున్నోవికెం

ఘులు మాటంగనుపాయ మేమి యిటులం బోవక భయం బయ్యెడిన్
బొలతీ! వాయుజుసేవ కంచు నొకవేల్పుంగొమ్మలోఁ జింతిలున్. 137

చ. పరమవిరక్తిశాలి మనపాటలరక్తి వహించె నక్షసం
హరుఁడు ప్రియంబు పూని మనయాటల నేత్రసుఖంబుఁ జెందె న
చ్చెరు వని యెంచనేల రఘుశేఖరువర్ణన తొట వేడుకం
బరగు నటంచు వచ్చి భయభక్తులఁ గొల్వ ఘటింతు రచ్చరల్. 138

మ. పదముల్ దొట్రిల రాసిదివ్యుఁడు నుతింపం బూని యెంతేని గ
ద్గదికం దాల్పనివేల్పు మ్రొక్కుచు వహంకం బోనిగీర్వాణుఁడున్
గదియన్ వచ్చి విచేష్టఁ బొంపవిదివౌకశ్శ్రేష్ఠుఁడున్ జూడఁగా
నొదవం దయ్యెడ భక్తి సాధ్వససమాయోగప్రభావంబునన్. 139

ఉ. వారనిభక్తి సీభరతవర్షమునందుఁ ద్రివర్గకాంక్ష న
శ్వారి భజించుపుణ్యులు హితార్థము లిక్కడఁ గాంచరేని దు
ర్వారవిభూతిఁ గింపురుషవర్షమునం జనియించి తృప్తులై
చేరుదు రవ్యయాస్పదము సిద్ధము గౌతమవంశవర్ధనా 140

సీ. తుంబురునారదాదు లగుగాయకులకుఁ దాను బెట్టినభిక్ష గానవిద్య
తనవర్తనాగమంబున సహస్రాంశంబు నంద నేర్పరులు రంభాదిసతులు
తనమహామహిమాబ్ధిఁ గనలేమి నణుమాత్ర మెఱిఁగినవారు దేవేంద్రముఖులు
తనవాక్యములు వహించినజ్ఞానలేశంబువలన ముక్తులు మానివర్యు లెల్ల

తే. నని జగత్త్రయి పొగడ మీఁటుసదయాస,రస్వతీశు భవిష్యత్సరస్వతీశు
గగనమణికోటిసంకాశుఁ గపికులేశు, ననిశము భజించువారు కృతార్థు లనఘ; 141

క. ఈసామీరిచరిత్రం, బేసుజనుఁడు చదువుకొన్న హితమతి విన్నన్
వ్రాసిన మఱి వ్రాయించిన, నాసాత్త్వికుఁ డిహాపరంబులందు సుఖి యగున్. 142

తే. అని సకలభూతజాతదయాగరిష్ఠుఁ, డగువసిష్ఠమునిశ్రేష్ఠుఁ డాత్మనిష్ఠుఁ
డానతిచ్చినహనుమన్మహత్త్వ మెల్ల, విని శతానందుఁ డానందమునఁ జెలంగె. 143

ఆశ్వాసాంతము.

మ. భవనాళీకశశాంక శాంకరధనుఃప్రస్ఫీత కద్రూవధూ
భవనాశాండజరాజరాజసమతప్రచ్ఛన్నధీమన్మనో
భవనాత్యుజ్జ్వలభావ భావజశతప్రత్యగ్రసౌందర్యవై
భవ నాసత్యసమాన మానవకులాబ్జాతాటవీభాస్కరా!

క. రజ తామృతకర సితసీ,రజ తారా హీర కలశరత్నాకరవా
రజ తార్క్ష్య బలద్విషదవ, రజతాదృశచరణభవ ఝరస్ఫురితయశా. 145

ఉత్సాహ.—
దారుణప్రయోగబాణధారణానివారణా!
వారణాభియాతిశౌర్యవైభవాతికారణా!
కారణాత్మచిన్మనోలగత్తమోనికారణా!
కారణాతిదూరదైత్యగర్వహృన్మారణా! 146

గద్యము.—
ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్వసంప్రాప్తకవిత్వవిద్యావధానసగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధానమానసబిసపుష్పపుష్పగిర్యప్పనార్యకుమార సమాశ్రితబుధాచారగురుజనవిధేయ తిమ్మననామధేయప్రణీతం బయిన సమీరకుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందు అర్జునశరసేతుభంగంబును, భీమునకు వరం బొసంగుటయు, ఖురుషమృగాగమనంబును, గింపురుషవర్షవర్ణనంబును నన్నదిసర్వంబును సప్తమాశ్వాసము.

సమాప్తము.

Acc. No.
Class No.
Book No.

చెన్నపురి: 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము —1929.

ఆంధ్రగ్రంథములు.

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
అచ్చతెనుఁగురామాయణము, శుద్ధప్రతి ...	1	4
అధ్యాత్మరామాయణము, పద్యము, క్రొత్తకూర్పు ...	1	8
అనంతునిఛందము, ఛందోదర్పణము ...	0	14
అనిరుద్ధచరిత్రము ...	0	8
అప్పకవీయము, విపులమైనవిమర్శతో చక్కగముద్రితము ...	2	8
అంబరీషోపాఖ్యానము, సటీక ...	0	4
ఆంజనేయదండకము, హనుమద్దండకము ...	0	2
ఆంధ్రభాగవతము, చక్కనిప్రతి ...	5	8
డిటో అత్యుత్తమప్రతి 2 సంపుటములు ...	7	8
ఆంధ్రభారతము, 7 సంపుటములప్రతి ...	14	0
డిటో 3 సంపుటములప్రతి ...	13	0
ఆది, సభాపర్వములు గలసంపుటము ...	2	0
ఆరణ్యపర్వము ,, ...	2	0
విరాటోద్యోగపర్వములు ,, ...	2	0
భీష్మద్రోణపర్వములు ,, ...	2	0
కర్ణశల్యసౌప్తిక స్త్రీపర్వములు,, ...	2	0
శాంతిపర్వము ,, ...	2	0
ఆనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు ...	2	0
ఆంధ్రభారతవిమర్శనము ...	0	8
ఆదిపర్వము, పెద్దచ్చు, చిన్నసైజు ...	1	8
ఆనందరంగరాట్ఛందము ...	1	8
ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము, కావ్యతీర్థ జనమంచి, శేషాద్రిశర్మకృతము, 3 సంపుటములు ...	12	0
డిటో 7 సంపుటములు ...	14	0
ఆంధ్రభాషాభూషణము ...	0	2
ఆంధ్రభాషార్ణవము ...	0	12
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, శేషను, సాంబనిఘంటువు ...	0	12
డిటో కాలికోబైండు ...	1	0
ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటీక ...	0	8
ఉత్తరరామాయణము, మేలుప్రతి, చక్కనికూర్పు, కాలికోబైండు	2	0
ఉత్తరహరివంశము ...	1	8
కవికర్ణరసాయనము ...	1	8
కళాపూర్ణోదయము ...	2	4

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
కాశీఖండము, క్రొత్తకూర్పు	...	1	8
కుచేలోపాఖ్యానము, సటీక, (భాగవతము)	...	0	4
డిటో గట్టుప్రభువుకృతము	...	0	6
కృష్ణరాయవిజయము	...	0	8
గజేంద్రమోక్షము, సటీక, కాలికో బైండు	...	0	8
గోపీనాథరామాయణము, 2 సంపుటములు	...	7	8
చాటుపద్యమణిమంజరి, ప్రథమభాగము	...	1	4
డిటో రెండవభాగము, మేలుప్రతి	...	1	10
చెన్నబసవపురాణము	...	1	2
జైమినిభారతము	...	1	0
తెనుఁగుసమస్యలు	...	0	2
దశావతారచరిత్ర, నూతనముద్రితము	...	2	0
దసరాపద్యములు	...	0	1
నరసభూపాలీయము, అట్టబైండు	...	0	10
నలోపాఖ్యానము, సటీక	...	0	6
నలచరిత్ర, ద్విపద	...	0	14
నిర్వచనోత్తరరామాయణము	...	1	0
నిరంకుశోపాఖ్యానము	...	0	6
నీతిపద్యసంగ్రహము, సటిప్పణము	...	0	4
నీలాసుందరీపరిణయము	...	0	4
నృసింహపురాణము	...	1	0
పంచతంత్రము, నారాయణకవిది	...	0	12
డిటో వేంకటనాథరాజకవికృతము	...	1	8
దశకుమారచరిత్రము, పద్యకావ్యము, కేతనకవికృతము	...	1	4
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము, క్రొత్తకూర్పు	...	0	10
పారిజాతాపహరణము, చిన్నసైజు	...	0	8
బ్రహ్మోత్తరఖండము	...	1	0
భాస్కరరామాయణము	...	4	0
భోగినీదండకము	...	0	1
భోజరాజీయము, అనంతామాత్యకృతము	...	1	2
మనుచరిత్ర, సటీక, వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రి గారివ్యాఖ్యానముతో చిన్నసైజున మేలుకాగితములమీఁద స్ఫుటమైన అక్షరములతో చక్కఁగముద్రితము	...	2	0
మార్కండేయపురాణము, మారనకృతము	...	1	12
మొల్లరామాయణము, చిన్నసైజు	...	0	10

	రూ.	అ.
	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
రత్నపరీక్ష, సాంధ్రతాత్పర్యము ...	0	3
రసికజనమనోభిరామము ...	0	12
రంగనాథరామాయణము, ద్విపద ...	3	8
రంగరాయచరిత్రము ...	0	8
రాఘవపాండవీయము, సటీక ...	2	4
రాజయోగసారము, ద్విపద ...	0	4
రాజశేఖరవిలాసము ...	0	8
రామరాజీయము, చక్కనిప్రతి ...	0	12
రామాభ్యుదయము ...	1	4
రుక్మిణీకల్యాణము, సటీక, చక్కనిప్రతి ...	0	8
రుక్మిణీపరిణయము, శుద్ధప్రతి ...	0	8
రుక్మాంగదచరిత్ర, ఏకాదశీమాహాత్మ్యము ...	0	10
లంకావిజయము, (రావణదమ్మీయము), సటీక, పిండిప్రోలు లక్ష్మణకవికృతము ...	1	4
వసుచరిత్ర, సటీక, అనేకనూతనాంశములుగల చక్కని క్రొత్తకూర్పు	4	0
వసుచరిత్రవిమర్శనము, శ్రీ చినసీతారామస్వామి శాస్త్రికృతము, అత్యద్భుతములగు క్రొత్తవిషయము లనేకము లిందుగలవు.	1	0
వసిష్ఠజనకసంవాదము ...	0	4
విక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవిప్రణీతము ...	1	8
విజయవిలాసము, చేమకూర వేంకటకవికృతము ...	0	8
విదురనీతి, సటీక, ఆంధ్రభారతములోనిది ...	0	5
వీరభద్రవిజయము, బమ్మెర పోతరాజకృతము ...	0	12
వేంకటాచలమాహాత్మ్యము, తరిగొండ వెంకమ్మది ...	1	0
వేమనపద్యములు, చక్కనికూర్పు ...	0	6
డిటో బ్రౌనుదొరగారి ఇంగ్లీషుతో ...	1	4
డిటో 2700 పద్యములు, కాలికో బైండు ...	1	12
వేమనపద్యములు, 2700 పద్యములు, తాత్పర్యసహితము, ఇందు గ్రంథవిమర్శ, కవిజీవితము మొదలగునవి చేర్పఁబడినవి. చక్కని క్రొత్తకూర్పు ...	3	8
వైశ్యపురాణము ...	1	4
శతకంఠరామాయణము, క్రొత్తకూర్పు ...	0	10
శకుంతలాపరిణయము, కృష్ణకవికృతము ...	0	12
శశిరేఖాపరిణయము, అప్పప్పకవికృతము ...	0	16
శివలీలావిలాసము, కూచిమంచి తిమ్మకవిప్రణీతము ...	0	2
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవిది, క్రొత్తకూర్పు ...	1	0

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
శృంగారశాకుంతలము, పినవీరభద్రకవిది	...	0	12
సహస్రకంఠరామాయణము	...	0	12
సప్తమస్కంధము, సాధారణప్రతి, (భాగవతము)	...	0	6
సారంగధరచరిత్రము, చేమకూర వేంకటకవికృతము	...	0	8
సానందోపాఖ్యానము, శ్రీ శివరామకవివిరచితము	...	1	0
సీతారామాంజనేయసంవాదము, సటీక, అనేక నూతనాంశములు చేర్చి చిన్నసైజునముద్రించినారము. టీక, వివరణము మిక్కిలి విపులము. ఈవఱకుప్రకటితమైన ప్రతులకన్న బాగుగనున్నది, సాధారణప్రతి	...	2	0
డిటో మేలుకాకితములు. గిల్టుపేరు, కాలికోబైండు	...	3	8
సులక్షణసారము, సటీక	...	0	8
హరవిలాసము, శ్రీనాథకవి	...	0	12
హరివంశము, క్రొత్తకూర్పు	...	3	0
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, శంకరకవిప్రణీతము	...	0	12
భక్తిరసశతకసంపుటము, మొదటి సంపుటము	...	2	0
,, రెండవ సంపుటము	...	2	0
నీతిశతకసంపుటము	...	2	0
ఆంధ్రనాయకశతకము	...	0	4
ఉద్దండరాయశతకము	...	0	2
ఒంటిమిట్టరఘువీరశతకము	...	0	2
కలువాయిశతకము, సటీక	...	0	4
కాళహస్తిశతకము	...	0	2
కాళహస్తీశ్వరశతకము, ధూర్జటికవిది	...	0	2
,, శ్రీనాగపూడి కుప్పుస్వామయ్యగారిది	...	0	4
కామేశ్వరీశతకము	...	0	2
కుమారీశతకము, సటీక	...	0	3
కుక్కుటేశ్వరశతకము	...	0	3
కృష్ణశతకము	...	0	2
గొట్టుముక్కలరాజగోపాలశతకము	...	0	2
చంద్రశేఖరశతకము	...	0	2
చాణక్యశతకము	...	0	2
తత్త్వబోధశతకము, సటీక	...	0	3
స్నమల్లుసీసములు	...	0	2
న్నాయకశతకము	...	0	2
కీవరశతకము	...	0	2

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ
జ్ఞానప్రసూనాంబికాశతకము	...	0	2
దాశరథిశతకము, సటీక	...	0	4
దేవకీనందనశతకము	...	0	2
నారాయణశతకము	...	0	2
నృసింహశతకము	...	0	3
పార్థసారథిశతకము, పానకాలరాయవిరచితము	...	0	
ప్రసన్నరాఘవశతకము	...	0	
భక్తచింతామణిశతకము	...	0	
భద్రాద్రిరామశతకము	...	0	
భాస్కరశతకము, సటీక	...	0	2
మహిజామనోహరశతకము	...	0	4
మహిషాసురమర్దనశతకము	...	0	2
మాతృశతకము	...	0	1
మాధవశతకము	...	0	2
మానసబోధశతకము, సటీక	...	0	3
మారుతిశతకము	...	0	2
ముకుందశతకము	...	0	2
రఘువీరశతకము	...	0	2
రఘుతిలకశతకము	...	0	2
రమానాయకశతకము	...	0	2
రంగేశశతకము	...	0	4
రమాధీశ్వరశతకము	...	0	2
రాజగోపాలశతకము	...	0	4
రాజశేఖరశతకము	...	0	2
రామశతకము, జయంతి కామేశంపంతులు	...	0	2
రామలింగేశశతకము	..	0	3
రామతారకశతకము	...	0	4
రామప్రభుశతకము	...	0	2
రామరాఘవశతకము	...	0	2
రామరామశతకము	...	0	2
రుక్మిణీపతిశతకము	...	0	
రేషాల రాజలింగశతకము	...	0	[illegible]

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండు సన్స్,
292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి.

320